T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE ARAPLARI (MUŞ, BİTLİS, SİİRT, BATMAN, MARDİN BÖLGELERİ) ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR İNCELEME

Sadullah SEYİDOĞLU
16920004

Danışman
Doç. Dr. İnan KESER

Diyarbakır 2018

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE ARAPLARI (MUŞ, BİTLİS, SİİRT, BATMAN, MARDİN BÖLGELERİ) ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR İNCELEME

Sadullah SEYİDOĞLU
16920004

Danışman
Doç. Dr. İnan KESER

Diyarbakır 2018

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Türkiye Arapları (Muş, Bitlis, Siirt, Batman, Mardin Bölgeleri) Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

02/11/2018

Sadullah SEYİDOĞLU

KABUL VE ONAY

Sadullah SEYİDOĞLU tarafından hazırlanan "Türkiye Arapları (Muş, Bitlis, Siirt, Batman, Mardin Bölgeleri) Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme" adındaki çalışma, 02/11/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı'nda**, YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

[Prof. Dr. Rüstem ERKAN] (Başkan)

[Doç. Dr. İnan KESER] (Danışman)

[Dr. Öğr. Üyesi İhsan GÜL]

ÖNSÖZ

Asırlar boyunca birçok medeniyetin beşiği olmuş olan Mezopotamya, bu özelliği ile çok büyük bir öneme sahip olan bir bölgedir. Burada yaşam sürmüş olan her medeniyet, bu bölgede kendi kültüründen izler bırakarak sosyo-kültürel bir zenginliğin oluşmasını sağlamıştır. Mezopotamya bölgesi, geçmişinden aldığı kültürel birikimlerinden dolayı günümüzde farklı etnik ve dinsel temele sahip toplulukları bünyesinde barındırmaktadır. Bu özelliği ile kültürel, sosyal, tarihi ve politik açıdan oldukça önemli bir konuma sahiptir. Bu anlamda, kültürel ve sosyal açıdan Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi adeta Mezopotamya'nın bir minyatürü durumunda olmakta, ayrıca bu yönüyle ilgi çekmekte, akademik çalışmalara sıklıkla konu olmaktadır.

Nitekim, bu çalışmada, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşamını sürdüren topluluklardan olan Araplarının sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik özellikleri irdelenmiş, sosyallikleriyle ilgili temel bilgiler keşfedilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, Türkiye Arapları ile ilgili olarak çok az sayıda kaynağın var olması nedeniyle de bu araştırmanın literatüre bir katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Çalışma konumun belirlenmesinden sonuçlanmasına kadar araştırmamın her aşamasında desteğini ve içtenliğini benden esirgemeyen, çok değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. İnan Keser'e teşekkürlerimi sunarım. Tezimin oluşmasındaki süreçte desteklerini esirgemeyen hocalarım Prof. Dr. Rüstem ERKAN'a, Doç. Dr. Naciye YILDIZ'a, Dr.Öğr. Üyesi Abdurrahim Özmen'e ve bu süreçte bana büyük bir motivasyon sağlayan arkadaşlarım Kamuran SARI'ya, Ahmet NAS'a, Hüseyin ÖNERYILDIZ'a ayrıca değerli öğrencilerime çok teşekkür ederim.

Sadullah SEYİDOĞLU

Diyarbakır 2018

ÖZET

Araştırma ile kadim bir tarihe sahip oldukları ve dünya medeniyetine katkılarının fazla olduğu anlaşılan Arapların bir uzantısı olan Türkiye Araplarının; daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz bölgesinde yaşadıkları, yaş, medeni durum ve meslek koşulları itibariyle Türkiye'nin genel ortalamasına sahip oldukları, devlet tarafından verilen formel eğitime önem verdikleri ancak erkeklerin eğitim oranının ve sosyal hayata katılımının kadınlara göre fazla olduğu, siyaseti çok önemsedikleri, siyasi katılım oranının fazla olduğu, seçimlere katılım oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu, akraba evliliğinin nispeten az olduğu, ilk öğrenilen dilin Arapça olmasına rağmen günlük hayatta en çok Türkçe konuştukları, kendilerini daha çok Türk toplulukları içinde ve Türk milletinin bir parçası olarak gördükleri, aşiret üyeliğinin yaygın olduğu, çoğunluğun İslam dinine ve Şafii mezhebine bağlı olduğu, dindarlık düzeyinin ve düzenli ibadet oranının yüksek olduğu, çoğunlukla sağ ve muhafazakâr bir siyasi çizgide oldukları, etnik olarak kendilerini Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olarak tanımladıkları, Arapları ve Arapçayı sevdikleri ve diğer ülkelerdeki Arapların sorunlarına karşı duyarlı oldukları gibi genel sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Arap, Türkiye Arapları, Etnik Aidiyet, Sosyal ve Kültürel Yaşam, Sosyal Gerçeklik, Sosyal Alan

ABSTRACT

The purpose of this study is to perform a sociological research focusing on predisposition and practices, within a scientific compatibility in accordance with social reality on the social field belonging to Turkey Arabs, the social field on perpetrators of capital, and their position within the social field. In this research, which was dealt with by qualitative research methodology, structured interview form was used, and a sample was conducted to represent both in social field and social sense of the entire Eastern and South Eastern region Arabs live in. In this study, it is concluded that, with an ancient history of Arabs whose contribution to the world civilization has been strong, Turkey Arabs turn out to be an extension of the Arabs who live mainly in the Eastern, South-eastern Anatolia and the Mediterranean region, their age, marital status and occupation conditions are similar to the overall average of Turkey. They give importance to formal education provided by the state, but the ratio of male participation in education and social life is higher than females. They are heavily interested in politics, the rate of political participation is high, election participation rate is above the average of Turkey. Kin marriage is comparatively low. Even though Arabic language is learned first, mostly Turkish is spoken in daily life. They regard themselves as a part of Turkish community and within the Turkish nation. Tribal affiliation is common, most of them are Muslim and belong to Shafii sect and the level of religiosity and regular praying and worshipping is high. They are mostly in favour of rightist and conservative political line and describe themselves as Turkish Republic citizens. Arabs like other Arabs and the Arabic language. They are sensitive to the problems of the Arabs in other countries.

Keywords

Arab, Turkey Arabs, Ethnicity, Social and Cultural Life, Social Reality, Social Field

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ ..... **I**
ÖZET ..... **II**
ABSTRACT ..... **III**
İÇİNDEKİLER ..... **IV**
TABLOLAR ..... **VII**
KISALTMALAR ..... **XV**
GİRİŞ **1**
BİRİNCİ BÖLÜM **3**
TARİHTE ARAPLAR **3**
1.1."ARAP" TERİMİNİN KÖKENİ **3**
1.2. ARAPLARIN SOYU, ANAYURDU VE NÜFUS HAREKETLERİ **6**
1.3. SAMİLERE AİT DEVLETLER **9**
1.3.1. Akad İmparatorluğu 9
1.3.2. Eski Babil veya Birinci Babil İmparatorluğu 10
1.3.3. Asuri İmparatorluğu 11
1.3.3.1. Eski Asurî Dönemi 11
1.3.3.2. Orta Asurî Dönemi 11
1.3.3.3. Yeni Asurî Dönemi 12
1.3.4. Güney Arabistan Bölgesi Arap Devletleri 12
1.3.4.1. Main (Mina) veya Mainîler Devleti 12
1.3.4.2. Sebeliler Devleti 13
1.3.4.3. Himyerliler Devleti 13
1.3.5. Kuzey Arabistan Bölgesi Arap Devletleri 13
1.3.5.1. Nebâtiler 13
1.3.5.2. Tedmürlüler (Palmiralılar) 14
1.3.5.3. Gassânîler 14

1.3.5.4. Hîreliler (Lahmîler) 15
1.3.5.5. Kindeliler 16
İKİNCİ BÖLÜM 17
İSLAMİYET ÖNCESİ HİCAZ BÖLGESİ 17
2.1. MEKKE 20
2.2. MEDİNE 20
2.3. TAİF 21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 22
İSLAM DEVLETİ'NİN GENİŞLEME SÜRECİ 22
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 29
TÜRKİYE'DEKİ ARAP NÜFUSUN OLUŞUMU 29
BEŞİNCİ BÖLÜM 33
TÜRKİYE ARAPLARI 33
ALTINCI BÖLÜM 44
YÖNTEM 44
6.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ 44
6.2. ARAŞTIRMANININ AMACI 45
6.3. ARAŞTIRMANIN KONUSU 45
6.4. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLAMASI 45
YEDİNCİ BÖLÜM 46
ALAN ARAŞTIRMASI VE TEMEL BULGULAR 46
7.1. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ 46
7.2. İKAMET EDİLEN BÖLGE 48
7.3. CİNSİYET VE YAŞ 50
7.4. MEDENİ DURUM VE EŞLE AKRABALIK 51
7.5. MESLEK, ÇALIŞMA DURUMU ve SOSYAL GÜVENCE 52
7.6. HANE NÜFUSU, HANE GELİRİ, KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GELİR VE EKONOMİK DÜZEY 55
7.7. EĞİTİM 58
7.8. SİYASETE KATILIM 63
7.9. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ÜYELİĞİ 66
7.10. DİL VE ANADİL 67

7.11. SOSYO-KÜLTÜREL BOYUT 84
7.12. AŞİRET 93
7.13. DİN VE MEZHEP 97
7.14. SİYASİ DÜŞÜNCE 106
7.15. ÖZTANIMLAMA 122
7.16. ETNİK AİDİYET 133
7.17. SOSYAL, KÜLTÜREL VE POLİTİK GÖRÜŞLER 140
7.18. TOPLULUK İLE İLGİLİ SOSYAL VE SİYASAL GÖRÜŞLER 148
7.19. SORUNLAR İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER 170
SONUÇ 173
KAYNAKÇA 177
EKLER 182

TABLOLAR

Sayfa No.

Tablo 1: DİE (TÜİK) Verilerine Göre Anadil Tespiti İle Etnik Grup Dağılımı 37

Tablo 2: "Türkiye'nin Etnik Yapısının Anadil Sorularına Göre Analizi" Araştırmasında Etnik Grup İle İlgili Elde Edilen Genel Bulgular 38

Tablo 3: TNSA Bulgularına Göre Türkiye'deki Anadil Gruplarının Yüzde Dağılımları 38

Tablo 3.1: TNSA Bulgularına Göre Türkiye'deki Anadil Gruplarının Bölgelere Göre Yüzde Dağılımları 39

Tablo 4: KONDA Araştırması Bulgularına Göre "Hepimiz Türk Vatandaşıyız Ama Değişik Kökenlerden, Yörelerden Olabiliriz. Siz Kendinizi, Kimliğinizi Ne Olarak Biliyorsunuz Veya Hissediyorsunuz?" Sorusuna Verilen Cevapların Oranlar 39

Tablo 5: KONDA Araştırması Bulgularına Göre "Anadiliniz Hangisidir, Yani Annenizden Öğrendiğiniz Konuşma Diliniz Hangisidir?" ve "Aile İçinde Günlük Yaşamda Hangi Dil Kullanılmaktadır?" Sorularına Verilen Cevapların Karşılıklı Oranları 40

Tablo 6: KONDA Araştırmasında Etnik Kimliğe Göre Anadil Dağılımı 41

Tablo 7: Anadil Gruplarının ve Günlük Hayatta En Fazla Kullanılan Dillerin Oranları 42

Tablo 8: Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Anadil Gruplarının Yüzde Dağılımları .. 42

Tablo 9: Kimlik Tanımlaması Ve Etnik Tanımlamanın Oransal Dağılımı 43

Tablo 10: Evrenin Nüfusu Ve Örneklemin Dağılımı 47

Tablo 11: Örneklemin Yaş Ve Cinsiyete Göre Dağılımı 48

Tablo 12: İkamet Edilen Bölgelere Göre Dağılım 49

Tablo 13: Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılım 50
Tablo 14: Örneklemin Yaşa Göre Dağılım 50
Tablo 15: Örneklemin Medeni Duruma Göre Dağılım 51
Tablo 16: Eşle Akrabalığa Göre Dağılım 51
Tablo 17: Örneklemin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı 52
Tablo 18: Örneklem Grubunun Çalışma Durumuna Göre Dağılımı 53
Tablo 19: Çalışma Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı 53
Tablo 20: Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılım 54
Tablo 21: Hane Nüfusuna Göre Dağılım 55
Tablo 22: Hane Gelirine Göre Dağılım 56
Tablo 23: Kişi Başına Düşen Gelire Göre Dağılım 56
Tablo 24: Ekonomik Düzeyin Ne Olduğu İle İlgili Verilen Yanıtlara Göre Dağılım 57
Tablo 25: Aylık Hane Gelirinin Aylık Harcamalara Yetmesi İle İlgili Olarak Alınan Görüşlere Göre Dağılım 58
Tablo 26: En Son Biten Okul Türüne Göre Dağılım 59
Tablo 27: Eğitim Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı 59
Tablo 28: Görüşülenin Eğitim Durumunun Aylık Hane Gelirine Göre Dağılımı 61
Tablo 29: Seçimlere Katılıma Göre Dağılım 63
Tablo 30: Seçimlere Katılımın Cinsiyete Göre Dağılımı 64
Tablo 31: Siyasi Parti Üyeliği Dağılımı 65
Tablo 32: Siyasi Parti Üyeliğinin Cinsiyete Göre Dağılımı 65
Tablo 33: Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği Dağılımı 66
Tablo 34: Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliğinin Cinsiyete Göre Dağılımı 67
Tablo 35: Anadile Göre Dağılım 68
Tablo 36: “Anadiliniz Nedir?” Sorusuna Verilen Cevabın Aylık Hane Gelirine Göre Dağılımı 68

Tablo 37: Görüşülenin Anadili İle Annesinin Anadilinin Karşılaştırmalı Olarak Dağılımı 70

Tablo 38: Görüşülenin Anadili İle Babasının Anadilinin Karşılaştırmalı Olarak Dağılımı 71

Tablo 39: Görüşülenin Anadili İle Kendisini Hangi Toplulukta Gördüğünün Karşılaştırılmalı Dağılımı 72

Tablo 40: Anadil Öğrenimine Göre Dağılım 73

Tablo 41: Bilinen Dillere Göre Dağılım 73

Tablo 42: Bilinen Dillerin Cinsiyete Göre Dağılımı 74

Tablo 43: Bilinen Dillerin Yaşa Göre Dağılımı 75

Tablo 44: Günlük Hayatta En fazla Kullanılan Dile Göre Dağılım 76

Tablo 45: Günlük Hayatta En Fazla Kullanılan Dilin Yaşa Göre Dağılımı 76

Tablo 46: Günlük Hayatta En Fazla Kullanılan Dilin Eğitime Göre Dağılımı 77

Tablo 47: Günlük Hayatta En Fazla Kullanılan Dilin Ekonomik Gelire Göre Dağılımı 79

Tablo 48: İlk Öğrenilen Dile Göre Dağılım 80

Tablo 49: Görüşülenin Annesinin Bildiği Dillere Göre Dağılım 81

Tablo 50: Görüşülenin Babasının Bildiği Dillere Göre Dağılım 82

Tablo 51: Görüşülenin Annesinin İlk Öğrendiği Dile Göre Dağılım 82

Tablo 52: Görüşülenin Babasının İlk Öğrendiği Dile Göre Dağılım 83

Tablo 53: Görüşülenin Annesinin Anadiline Göre Dağılımı 83

Tablo 54: Görüşülenin Babasının Anadiline Göre Dağılım 83

Tablo 55: Doğulan Yere Göre Dağılım 84

Tablo 56: Yaşanılan Bölgenin Tarihi/Geçmişi Hakkında Bilgi Sahipliği Dağılımı 85

Tablo 57: Bulunulan Bölgede Yaşayan Topluluklar Hakkında Bilgi 85

Tablo 58: Görüşülenin Kendini Hangi Grupta/Toplulukta Gördüğünün Dağılımı 86

Tablo 59: Görüşülen Kişinin Kendisini Hangi Toplulukta Gördüğünü Yaşa Göre Dağılım 87

Tablo 60: Görüşülenin TopluluğunuTarihi/Geçmişi Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu 88

Tablo 61: Görüşülenin Topluluğunun İleri Gelenleri Hakkındaki Fikri 89

Tablo 62: Topluluğun İleri Gelenlerinin Kim Olduğu İle İlgili Görüşün Yaşa Göre Dağılımı 89

Tablo 63: Yakın Hissedilen Toplulukla İlgili Dağılım 91

Tablo 64: Yakın Hissedilen Toplulukla İlgili Dağılım (Nedenler) 91

Tablo 65: Bulunulan Bölgede Sorun Olarak Görülen Toplulukla İlgili Dağılım 92

Tablo 66: Bulunulan Bölgede Sorun Olarak Görülen Toplulukla İlgili Dağılım (Nedenler) 93

Tablo 67: Aşiret Üyeliğine Göre Dağılım 94

Tablo 68: Aşiretle İlişki Düzeyine Göre Dağılım 94

Tablo 69: Aşireti Bulunan Kişilerin Aşiretleri ile İlişki Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı 95

Tablo 70: Aşireti Bulunan Kişilerin Aşiretleri ile İlişki Düzeylerinin Eğitim Değişkenine Göre Dağılımı 96

Tablo 71: İnanılan Dine Göre Dağılım 98

Tablo 72: Görüşülenlerin Mezheplere Göre Dağılımı 98

Tablo 73: Dini Pratikleri Yerine Getirme Düzeyine Göre Dağılım 99

Tablo 74: Vakit Namazı Dini Pratiğinin Yerine Getirilmesinin Medeni Duruma Göre Dağılımı 101

Tablo 75: Vakit Namazı Dini Pratiğinin Yerine Getirilmesinin Yaşa Göre Dağılımı 102

Tablo 76: Vakit Namazı Dini Pratiğinin Yerine Getirilmesinin Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı 103

Tablo 77: Vakit Namazı Dini Pratiğinin Yerine Getirilmesinin Ekonomik Gelir Seviyesine Göre Dağılımı 105

Tablo 78: Siyasi Düşünceye Göre Dağılım 106

Tablo 79: Kendisini Siyasi Açıdan "Sosyal Demokrat" Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 108

Tablo 80: Kendisini Siyasi Açıdan "İslamcı" Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 109

Tablo 81: Kendisini Siyasi Açıdan "Muhafazakâr" Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 110

Tablo 82: Kendisini Siyasi Açıdan "Merkez Sağ"da Gören Kişilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 111

Tablo 83: Kendisini Siyasi Açıdan "Türk Milliyetçisi" Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 112

Tablo 84: Kendisini Siyasi Açıdan "Arap Milliyetçisi" Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 113

Tablo 85: Kendisini Siyasi Açıdan "İslamcı" Olarak Tanımlayan Kişilerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı 114

Tablo 86: Kendisini Siyasi Açıdan "Merkez Sağ"da Gören Kişilerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı 115

Tablo 87: Kendisini Siyasi Açıdan "İslamcı" Olarak Tanımlayan Kişilerin Eğitim Değişkenine Göre Dağılımı 116

Tablo 88: Kendisini Siyasi Açıdan "Muhafazakâr" Olarak Tanımlayan Kişilerin Eğitim Değişkenine Göre Dağılımı 118

Tablo 89: Kendisini Siyasi Açıdan "İslamcı" Olarak Tanımlayan Kişilerin Ekonomik Gelir Seviyesi Değişkenine Göre Dağılımı 119

Tablo 90: Kendisini Siyasi Açıdan "Muhafazakâr" Olarak Tanımlayan Kişilerin Ekonomik Gelir Seviyesi Değişkenine Göre Dağılımı 121

Tablo 91: Öztanımlamaya İlişkin Dağılım 122

Tablo 92: Kendisini Ailesiyle Tanımlayan Kişilerin Cinsiyete Göre Dağılımı 125

Tablo 93: Kendisini Diniyle Tanımlayan Kişilerin Yaşa Göre Dağılımı 126

Tablo 94: Kendisini Diniyle Tanımlayan Kişilerin Eğitim Seviyesine Göre Dağılım 127

Tablo 95: Kendisini Ailesiyle Tanımlayan Kişilerin Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı 128

Tablo 96: Kendisini Diniyle Tanımlayan Kişilerin Ekonomik Gelir Seviyesine Göre Dağılımı 130

Tablo 97: Kendisini Aşiretiyle Tanımlayan Kişilerin Ekonomik Gelir Seviyesine Göre Dağılımı..... 131

Tablo 98: Etnik Aidiyet Durumuna Göre Dağılım 133

Tablo 99: Kendisini Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyete Göre Dağılımı 134

Tablo 100: Kendisini Arap Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyete Göre Dağılımı 135

Tablo 101: Kendisini Türk Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyete Göre Dağılımı 136

Tablo 102: Kendisini Arap Olarak Tanımlayan Kişilerin Yaşa Göre Dağılımı..... 137

Tablo 103: Kendisini Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olarak Tanımlayan Kişilerin Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı 138

Tablo 104: Görüşülenlerin Türkiye Arapları Hakkında Bilgi Sahibi Oluşları, Türkiye'deki ve Türkiye Dışındaki Araplara Yakınlıkları, Var Olan Diğer Topluluklar İle İlgili Fikirlerine Göre Dağılımları..... 140

Tablo 105: Türkiye Arapları Hakkında Bilgi Sahipliği Oluşun Cinsiyete Göre Dağılımı 141

Tablo 106: Türkiye Arapları Hakkında Bilgi Sahipliği Oluşun Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı..... 142

Tablo 107: "Türkiye Araplarına Yakınlık Duyuyor Musunuz?" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 144

Tablo 108: "Türkiye Dışındaki Araplara Yakınlık Duyuyor Musunuz?" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 145

Tablo 109: “Türkiye Dışındaki Araplardan Farklı Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?” Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 146

Tablo 110: “Türkiye’de Var Olan Diğer Topluluklardan Farklı Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?” Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 147

Tablo 111: Görüşelenlerin Sivil Toplum ve Siyasi Parti Hakkındaki Görüşlerine Göre Dağılımları 148

Tablo 112: “Sizce Türkiye Araplarının Temsil Edildiği Bir Sivil Toplum Kuruluşu İhtiyacı Var Mıdır?” Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 149

Tablo 113: “Sizce Türkiye Araplarının Temsil Edildiği Bir Sivil Toplum Kuruluşu İhtiyacı Var Mıdır?” Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı... 150

Tablo 114: “Türkiye Araplarının Temsil Edildiği Bir Sivil Toplum Kuruluşuna Üye Olur Musunuz?” Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı.. 152

Tablo 115: “Türkiye Araplarının Temsil Edildiği Bir Sivil Toplum Kuruluşuna Üye Olur Musunuz?” Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı..... 153

Tablo 116: “Sizce Türkiye Araplarının Temsil Edildiği Bir Siyasi Parti İhtiyacı Var Mıdır?” Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı..... 154

Tablo 117: “Sizce Türkiye Araplarının Temsil Edildiği Bir Siyasi Parti İhtiyacı Var Mıdır?” Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı..... 155

Tablo 118: “Arapların Temsil Edildiği Bir Siyasi Partiye Oy Verir Misiniz?” Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 156

Tablo 119: “Arapların Temsil Edildiği Bir Siyasi Partiye Oy Verir Misiniz?” Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı 157

Tablo 120: Görüşülenlerin Ülke Aidiyeti, Kullanılan Arapça İle İlgili görüşleri ve Dünya Arapları Hakkındaki Fikirleri İle İlgili Dağılım..... 158

Tablo 121: “Bir Arap Ülkesinde Yaşamak İster Miydiniz?” Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı 159

Tablo 122“Türkiye’de Kullanılan Arapçanın Birgün Kaybolma İhtimali Sizleri Kaygılandırır Mı?” Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı 161

Tablo 123: “Türkiye’de Kullanılan Arapçanın Bir Gün Kaybolması İhtimali Sizleri Kaygılandırır Mı?” Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı..... 162

Tablo 124: “Türkiye’de Kullanılan Arapçanın Resmi İşlemlerde Kullanılmasını İster Miydiniz?” Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı 163

Tablo 125:Görüşülen Kişinin Kendisi ve Topluluğu İle İlgili Sıkıntının/Sorunun Ölçüldüğü Soruların Cevaplara Göre Dağılımı..... 165

Tablo 126: “Yaşadığınız Bölgede Arap Olmanızdan Kaynaklı Olarak Herhangi Bir Sorun Yaşadığınız Oldu Mu?” Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı 166

Tablo 127: “Yaşadığınız Bölge Dışında Arap Olmanızdan Kaynaklı Olarak Herhangi Bir Sorun Yaşadığınız Oldu Mu?” Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı..... 167

Tablo 128: “Yaşadığınız Bölge Dışında Arap Olmanızdan Kaynaklı Olarak Herhangi Bir Sorun Yaşadığınız Oldu Mu?” Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı 168

Tablo 129: Görüşülenlerin Arap Olmalarından Kaynaklı Olarak Yaşadıkları Sorunlara Verdikleri Cevaplara Göre Dağılım 169

Tablo 130: Bölgedeki Arapların En Önemli Sorunu 170

Tablo 131: Türkiye Araplarının En Önemli Sorunu 171

Tablo 132: Dünyadaki Arapların En Önemli Sorunu 172

KISALTMALAR

bkz.	Bakınız
C.	Cilt
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
KONDA	KONDA Araştırma ve Danışmanlık Şirketi
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
s.	Sayfa
S.	Sayı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

Türkiye'de yaşayan ve Doğu-Güneydoğu Arapları olarak adlandırdığımız otokton topluluk üzerine gerçekleştirilecek sosyolojik bir incelemede, literatür taraması esnasında başvurulabilecek çok az verinin olması ve bu konuda gerçekleştirilmiş olan çok az bilimsel çalışmanın var olması karşılaşılan temel problemler olmuştur. Ayrıca, Türkiye Araplarının yaşadıkları bölgelerdeki sosyal ve siyasi durumun etkisi sonucu, inceleme alanı olarak seçilmemesi veya çok az araştırma içeriğinde yer edinmesi de genel problemler arasında yer almıştır. Gerçekleşmiş olan çok az sayıda incelemeler de Doğu ve Güneydoğu Arapları hakkındaki sosyal gerçeklikten daha çok siyasi gerçeklik nedeniyle var olmuş olan incelemeler olma problemini doğurmaktadır.

Daha önce hakkında çok az sayıda veriye ulaşabildiğimiz bu çalışmanın ilk çalışmalar arasında oluşu, çalışmamızın önemini daha fazla ortaya koymaktadır. Bu özelliğinden kaynaklı olarak çalışmamızın literatüre katkı sunabileceği ve daha sonra gerçekleştirilebilecek araştırmalarda kaynak niteliğinde olabileceği umut edilen bir durum olmuştur.

Türkiye'de yaşamını sürdüren Arap topluluğunu ve onlara ait sosyal gerçekliklerini, sosyalliklerini, yaşadıkları sosyal alanı, bu sosyal alan faillerinin kapitallerini, sosyal alan içerisindeki konumlarını, yatkınlıklarını ve pratiklerini merkeze alarak, bilimsel bir uyumluluk dahilinde, sosyal gerçekliğe uygun olarak sosyolojik bir inceleme gerçekleştirmek araştırmamızın temel amacıdır. Bahsedilen bu amaç ve önemlilik doğrultusunda Doğu ve Güneydoğu Araplarına ait sosyal evrenin incelenmesinin ise araştırmamızın konusu olduğunu söyleyebiliriz.

Bu bağlamda, araştırmamızın ilk bölümünde, "Arap" teriminin ne anlama geldiği, tarihte ilk kez kimler tarafından, nasıl kullanıldığı, Arapların soyları,

anayurtları, gerçekleştirdikleri nüfus hareketleri ve tarihsel süreçte Samilerin kurmuş oldukları medeniyetler hakkında detaylı bilgi verilecektir.

İslamiyet öncesi Hicaz bölgesinin genel durumunun incelendiği ikinci bölümde, bu bölgedeki önemli yerleşim yerleri olan Mekke, Medine ve Taif'in sosyo-ekonomik durumları irdelenecektir.

İslam ile birlikte Arap kültürünün hızla yayılması sürecinin işlendiği üçüncü bölümde, bu süreçte ele geçirilen bölgeler, İslam imparatorluğun sınırlarının genişlemesi ve kurulan garnizon kentlerinin işlevleri araştırma içeriğini oluşturmaktadır.

Dördüncü bölümde, araştırmamızın temel konusunu oluşturan Türkiye Araplarının, Türkiye'deki oluşumu, varlığı hakkında literatür taraması sonucu elde edilen bilgiler işenecek; beşinci bölümde, Türkiye Arapları hakkında daha önce gerçekleştirilmiş araştırmalar, çalışmalar, nüfus sayımları ve raporlar ışığında genel bilgiler serimlenecektir.

Araştırmamızın altıncı bölümü, yöntem bölümüdür. Bu bölümde araştırmamızın konusu, amacı, önemi, evren, örneklem ve verilerin toplanması süreci hakkında bilgi verilecek olup; yedinci bölümde ise araştırmamızla birlikte elde ettiğimiz temel bulgular değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHTE ARAPLAR

Araştırmamızın ilk bölümü üç temel başlıktan oluşmaktadır. İlk başlık altında Arap teriminin nasıl anlamlandırıldığı, tarihin hangi devirlerinden itibaren nasıl kullanılmaya başlandığı yani tarihsel kökenine dair olacak; ikinci başlık altında Arapların soyu, anayurtları ve yaşadıkları nüfussal hareketler incelenecek; son başlıkta ise Arapların tarih sahnesinde kurmuş oldukları medeniyetlerle/devletlerle ilgili bilgi verilecektir.

1.1."ARAP" TERİMİNİN KÖKENİ

Tıpkı Arap tarihinin ilk devirlerinin bilinmeyişi gibi, Arap teriminin de ne zaman ortaya çıktığı ve bu terimin tam olarak neyi karşıladığı konusunda tarihçiler ve dilbilimcileri hemfikir değillerdir. Ancak, doğal olarak Arapça ile ilişkilendirilen Arapların, Sami halklar içerisinde hem sayı bakımından hem de etkin oldukları bölge açısından ilk konumda oldukları aşikardır (Yıldız, 1991: 272; Acar, 2010: 74-75).

Bazı tarihçiler ve dilbilimcilerine göre Arap[1] terimi, Mezopotamya sakinleri tarafından "batı" anlamında kullanılmıştır. Bu terimin, Sami dilinden türediği ve Fırat nehrinin batı kısmında yaşamını sürdüren kişileri belirtmek için kullanıldığı kanaati vardır (Yıldız, 1991: 272; Acar, 2010: 74-75). Bu tanımlama, bir topluluğun tanımlaması olmaktan çok coğrafi konum belirttiği için genel anlamda pek kabul görmez. Ancak, tanımlamalara bakıldığında bunlardan, bu terimi göçebelikle, insani temellerle ilişkilendirilenleri daha makul görülmektedir. Nitekim bu terimin, "çöl", "çölde yaşayan kimse" manasına geldiğini, göçebelerin hayatını ifade eden

[1] Bazen, bazı bölgelerde Arap teriminin, bedevi ve köylüleri ayırt etmek için kullanıldığını da görebiliyoruz. Örneğin Mısır ve Irak civarında, halk dilinde Arap teriminin bugün bile bedevi ve yerli köylüleri ayırt etmek için kullanıldığını söyleyebiliriz. Bazı bölgelerde ise, Arapça konuşan kesim ile Arap olan kesimi ayırt etmek için, Arap olmayanları nitelemek için 'Arabafon' teriminin kullanıldığını söyleyebiliriz (Lewis, 2009: 18).

"Erbhe"den geldiğini ifade edenlerin yanında, "kara ülkesi" veya "step" anlamına gelen İbranice "Arabha" teriminden türediğini de beyan edenler olmuştur (Yıldız, 1991: 272; Lewis, 2009: 18-19).

Arap Yarımadasında yaşamış olan halkların ve buradaki bölgelerin ismen doğrudan olarak zikredildiği Tevrat'ın birinci kitabı Tekvin'de, Arap terimi ile karşılaşılamamıştır (Lewis, 2009: 19). Arap terimine tarihte ilk defa Asur kaynaklarında rastlanmıştır. Her ne kadar, M.Ö. 2300'lü yıllarda Akad kralı Sargon'un Araplarla münasebetlerine[2] değinen Babil kitabelerinde "Arap" terimine rastlandığı söylense de bu konuda tarihçiler arasında bir konsensüs sağlanmadığı için, "Arap" teriminin kökeni genel olarak Asurlulara dayandırılır (Acar, 2010: 74).Asuri kaynaklarda, M.Ö. 9.yy'da, Asur İmparatoru Shalmaneser (Şulmanu Aşâred) zamanında yaşanan küçük devletlerin isyanı sırasında, Arap Gindibu'nun 1000 deve vererek Hama'nın kuzeyindeki Karkar'da var olan savaşı desteklediği belirtilmektedir (King, 1915: 119; Lewis, 2009: 19-20; Kubeysi, 1999; Grayson, 2004). Kayıtlara bakıldığında, Gazze'yi ele geçiren Asur Kralı III. Tiglatpileser (M.Ö. 744-727) Suriye ve etrafında kalan bölgeye seferler düzenleyip Arabi ülkesi kraliçesi olan Zebibi'yi vergiye bağlamıştır. Kaynaklarda geçen "Aribiler"in Arabistan'ın kuzeyinde, Suriye çölü ve civarında yaşayan göçebe bir halk olduğu tahmin edilmektedir. Fakat "Aribiler"in, Tevrat'ın son kitaplarında geçen Araplar olduğu genel kanaati de vardır (Yıldız, 1991: 272; Lewis, 2009; Apak, 2016). Metinlerde bahsedilen Arap teriminden kasıt, "bedevi kabile"dir. Ayrıca Asur kaynaklarında hareke sistemi olmadığından "Arap" teriminin okunuşunda, Aribu, Arubu, Aribi, Urbi, Arabi gibi farklı aktarımlar olduğu da görülmektedir (Acar, 2010: 74-75).

Ayrıca M.Ö. 9.yy'dan M.Ö. 6.yy'a kadar, Asur ve Babil kaynaklarında Aribi, Arabu ve Urbi adlarına da sık sık rastlamak mümkündür. Bu kaynaklarda, Arap ülkelerine yapılan seferlerden ve onlardan alınan vergilerden bahsedilmektedir (Yıldız, 1991: 272).

[2]Akad kralı Sargon'un M.Ö. 2300'lü yıllarda Meluhha ve Magan bölgelerine düzenlediği seferler anlatılır. Meluhha ve Magan bölgeleri antik çağın en önemli ticaret merkezleri olarak kabul edilir (Hoyland, 2001: 26).

M.Ö. 530 yılına gelindiğinde, "Arabaya" terimine çivi yazısıyla yazılmış olan Fars kaynaklarında rastlayabiliyoruz. Sonraki süreçlerde, klasik çağın en eski kaydı olarak, yazar Aiskylos'un yazılarından bahsedilebilir. Bu yazar eserlerinde Arabi ülkesinden, Prometheus'da sivri uçları bulunan okları kullanan savaşçıların çıktığı ülke diye bahseder. Ayrıca bu dönem kaynaklarına bakıldığında, Pers İmparatorluğunun Kserkses ordusunun komutanları arasında olan Magos Arabos'un Arap olduğu tahmin edilmektedir (Lewis, 2009: 20).

Topluluğu niteleyen bir ifadenin, bölge/ülke tanımladığı şekliyle "Arabia" kelimesine ise ilk kez Yunan metinlerinde karşılaşmaktayız. Bu dönemde birçok Yunan yazar, Güney Arabistan ile Nil nehri ve Kızıldeniz arasında yaşayan halktan bahsederken, Arabia ve Arap terimlerini kullanmışlardır (Lewis, 2009: 20-21).

Arap terimin Arapça dilindeki ilk kullanılışına, İsa Peygamberin miladının yaşandığı asırda yazılmış olan Güney Arabistan kitabelerinde rastlanmıştır. Bu kitabelerde Arap terimi; bedevi, çoğunlukla yağmacı olan ve göçebe kişiler için kullanılır. Yine bu dönemlerde, M.Ö. 4.yy'da Kuzey Arap dilinde yazılmış olan Namara Kitabesi, Nebati Arami harfleriyle yazılmış olup, "Bütün Arapların Kralı" olan ve M.S. 328 yılında "Necran"da (Arabistan'ın güneyinde, Yemen'in kuzey sınırında kalan tarihi bölgenin adıdır) hakimiyet sağlamış kişi olarakİmru'lKays'ın yaşadığı süreçte gerçekleşen olaylar ve onun ölüm dönemi anlatılır (Lapidus, 2005: 46; Lewis, 2009: 20-21).

İslam dönemi başlangıcının hemen öncesindeki döneme bakıldığında ise, İslam peygamberi ve onun döneminde bulunanlar, Arap kelimesini çöl bedevilerini tanımlamak için kullanmıştır. Bu terimin, Kuran'da da Mekke, Medine ve diğer şehirlerde yaşayan halkı tabir etmek için kullanılmadığı söylenebilir. Fakat bu şehirlerde, bu dönemde kullanılan dilin Arapça olduğu da belirtilmiştir (Lewis, 2009: 21-22).

İslam peygamberinin vefatı sonrası yaşanan halifeler döneminde, Arap teriminin Asya, Afrika ve Avrupa'ya yayıldığını; bu terimin düşünce ve davranış tarihinin belirtiminde kullanılmaya başlandığını söyleyebiliriz (Lewis, 2009: 21-22). Böylece Arap terimi, Orta Doğu, Kuzey Afrika, Orta Asya'dan Atlantik

Okyanus'una kadar uzanan bölgede yaşayan halkı tabir etmek için kullanılmış olup günümüzde de Arap denildiğinde akla gelen bu bölgeler olmuştur.

1.2. ARAPLARIN SOYU, ANAYURDU VE NÜFUS HAREKETLERİ

Araplar, İslam'dan önceki dönemde, Arap Yarımadası'nı mesken edinmiş ve burada göçebe hayatı süren Afro-Asyatik[3] gruplar içerisindeki Semitik gruplardandır.[4] Modern kullanımda ise Araplar, Genellikle Kuzey Afrika, Mısır, Sudan, Arap Yarımadası, Suriye, Irak ve dünya üzerinde çeşitli bölgelerde yaşayan ayrıca Arapça konuşan halk olarak tabir edilmektedir (Buran ve Çak, 2012: 176).

Tarihte Arapların en eski yurdu olarak, eski Arap tarihçilerine ve Arap rivayetlerine bakıldığında bugünkü Arap Yarımadasında, Arabistan'ın güneyinde bulunan Yemen dolayları gösterilir. Nitekim, 19.yy'ın sonlarına doğru Yemen'in "Ma'rib" bölgesinde gerçekleştirilen arkeolojik kazılar, bölge ve dolaylarının, M.Ö. 10-15.yy'da eski ve güçlü bir medeniyete ev sahipliği yaptığı görülmüştür (Çağatay, 1957: 1; Küçükaşçı, 2009: 76).

Tevrat anlatılarının geçtiği eski kitaplara bakıldığında ise Arapların, Âdem peygamberden sonra yaşamış Nuh peygamberin oğlu olan Sam'ın soyundan geldikleri kanaati vardır. Genel olarak konuştukları dilin temellerinin aynı olmasından, çok benzemesinden dolayı bu halklara Sami Halklar denildiği ve bu halkların başını Arapların çektiği anlaşılmaktadır. Asya'nın batı kesimlerinde ve Afrika kıtasının çeşitli bölgelerinde uygarlıklar kurmuş olan ayrıca kültürel bakımdan ortak özellikleri taşıyan ve aynı soydan geldiği kabul gören halkları nitelemek için kullanılan "Samiler" kavramı, ilk kez 1781 yılında Alman bilim insanı August Ludwig Schlötzer (1735-1809) tarafından kullanılmıştır. Schlötzer, bu kavramı Tevrat'ın onuncu babından[5], Nuh peygamber tufanı ve oğulları Sam, Ham ve Yafes hakkında geçen bilgilerden yola çıkarak kullanmaya başlamıştır. Süreçle bilim alanına eklemlenen bu kavram aşağıda da bahsedilen halkları nitelemek için

[3] Eski adı ile Hami-Sami dilleri ve gruplarının toplamı olarak kullanılan Afro-Asyatik kavramı, Kuzey Afrika ve Güneybatı Asya bölgelerindeki dilleri ve bu dilleri konuşan halkların tabiri için kullanılan bir kavramdır. Araplar, Afro-Asyatik dil grubundan Semitik dil grubu mensupları olduğundan, çalışma boyunca Afro-Asyatik halklar yerine Sami Halklar tabiri kullanılacaktır.

[4] Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C3, s. 282

[5] Kitab-ı Mukaddes, Tekvin Bap 10, s. 8-9

kullanılagelmiştir. Dolayısıyla bu halklar içerisinde yer alan Araplar da Sami topluluklarından kabul edilmektedir (Çağatay, 1957: 2; Hişâm, 1970: 13; Cevad, 1993: 222-224; Galanti, 2004: 98; Bergstrasser, 2006: 27).

Arapların da içinde bulunduğu Sami topluluklar dört ana grup olarak incelenirler (Zeydan, 1970: 8-9; Yıldız, 1991:273; Günaltay, 1997: 33-34). Bunlar:

1. Arap Yarımadası, Sinâ, Bâdiyetü'ş Şam ve Irak'ın güney bölgelerini kapsayan yerlerde yaşayan Araplar,
2. Dicle, Fırat, İran ve Horasan yörelerinde yaşayan Aramiler,
3. Irak'ın kuzeyi, Filistin ve Suriye bölgelerinde yaşayan İbraniler,
4. Habeşistan yani bugünkü adıyla Etiyopya'da yaşayan Amharalar ve Tigreler'dir.

Sami halklar içerisinde en önemli topluluk olan Araplar da kendi içlerinde farklı gruplara ayrılmaktadır. Genel bir ifadeyle bu guruplar üçe ayrılmaktadır. Bunlar:

1. El-Aribe: El-Arabü'l-Aribe tanımlamasından kasıt, nesli tükenmiş olan ilk Araplardır. Bu Araplar, Arap Yarımadası'nda yaşamış ve bu bölgelerin tarihinde yer edinmişlerdir. Suriye ve Mısır'a kadar geniş bir bölgeye hükmetmişlerdir. Amalîka, Âd, Semûd, Tasim, Cedis, Cürhüm ve Hadramut topluluklarının El-Arabü'l-Aribe olduğu kabul edilmektedir (Hişâm, 1998: 486; Cevad, 1993: 294-341; Apak, 2016: 86).
2. El-Mütearribe: Bu Araplar, El-Arabü'l-Aribe'lerden sonra onların yaşamış oldukları bölgeleri yurt edinmiş olup onların dilini kullanan Araplar olarak kabul edilir. Dilbilimcileri El-Mütearribe'lerin, Kahtân topluluklarının birleştiği Kahtânoğulları olduğunu belirtirler (İbnHazm, 1998: 282-301; Cevad, 1993: 354-375; Apak, 2016: 91).
3. El-Müstaribe: Bu Arap topluluklarının ise; aslen Arap olmayan, zamanla Arapça öğrenip-kullanıp Araplaşmış olan İsmailoğulları olduğu belirtilmektedir. İsmailoğulları, genel anlatıda Hz. İbrahim'in oğlu olan Hz. İsmail'in soyundan gelen toplulukların genel adı olarak zikredilir (Cevad, 1993: 375-410; Yıldız, 1991: 273).

Bu bağlamda yukarıda da değinilen topluluklar, en eski yerleşim yerleri olarak bilinen Yemen dolaylarından bövetlerin (barajların) yıkılması, aşırı kuraklık ve daha sonraları ticaret vb. gibi etkenlerden dolayı Kuzeye göç eden Sami topluluklar ve bu toplulukların başında gelen Arap toplulukları; Mezopotamya[6], Suriye ve Filistin gibi bölgelerde medeniyet kurdukları anlaşılmaktadır. Bahsedilen bu bölge değişikliğinin başlangıcının çok eskilere dayandığı, M.Ö. 3000'nin başlarında gerçekleştiği bilinmektedir. Bu dönemlerde, nüfus hareketliliğinin Arap Yarımadası'nın iç kısımlarından dış kısımlarına doğru gerçekleştiği, Afrika'da Habeşistan ve Mısır'a, Mezopotamya'ya ve Suriye'ye doğru olduğu ayrıca bu nüfus hareketinin büyük çapta olduğu, büyük topluluklar halinde, sürekli olarak gerçekleştiği ve tarihsel derin izler içerdiği genel kanaati vardır (Philby, 1948: 9; Çağatay, 1957: 2).

Nizami bir şekilde gerçekleşen bu nüfus hareketleri veya göçler ile birlikte, kuzeye göç eden Sami halklarının bir kısmı, kuzeyde varlığını sürdüren Sümerlerin sınırlarını zorlamış, gelişkin olan Sümer askeri sistemi ve araçlarından dolayı bu sınırı aşamamıştır. Bundan dolayı bu sınır hattında (Fırat nehri boyları) göçebe bir halde epey bir zaman varlıklarını sürdürmüşlerdir. Sümer sitelerine ancak köle, işçi veya paralı asker statüsünde girebilmişlerdir. Zamanla bu bölgeye yaşanan yoğun ve sürekli göçlerle birlikte buraya yerleşen Samiler, Sümerlerin yaşam tarzlarını ve en önemlisi savaş yöntemlerini öğrendiler ve zamanla ayaklanmalar gerçekleştirdiler. Daha sonraları Akadların vatanı olacak olan Güney Mezopotamya'nın kuzey bölgesini ele geçirdiler. M.Ö. 2700'lü yıllarda "Sinear"[7] şehrine hâkim oldular. Böylelikle Akad bölgesi, Güney'den gelen Sami göçleriyle daha da belirginleşmeye başladı (Çağatay, 1957: 3; Sivas, 2013: 31).

[6] Mezopotamya bölgesi, Batı'da Suriye ve Arap çölleri, Doğu'da Zagros dağları, Kuzey'de Güney Toros dağları, Güney'inde Basra Körfezi bulunan ve verimliliği açısından önemli olan nehirler, Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bölgenin adıdır.

[7] Sinear şehri, Sümerler'in ilk yerleşim bölgesidir (Susa, 2005: 5). İran Körfezi ile Babil arasında kalan bölgede var olan bir şehirdir. Ayrıca bu şehir, ilk Sümerler'in bölgede yerleştikleri ilk bölge oluşu itibariyle önemlidir.

1.3. SAMİLERE AİT DEVLETLER

Tarihsel kaynaklarda belirtildiği üzere Sami halkların kurduğu devletler; Akadlar, Babiller, Asuriler, Güney Arabistan ve Kuzey Arabistan bölgesinde yaşayan Sami halklar tarafından kurulmuştur. Asuriler devleti; Eski Asuri, Orta Asuri ve Yeni Asuri olmak üzere üç ana dönem içerisinde incelenirken; Güney Arabistan'da kurulan devletler Mainiler, Sebeliler ve Himyerliler olarak incelenmiştir. Ayrıca Arabistan'ın kuzeyinde kurulan Sami devletleri ise şu şekilde sıralanmıştır: Nebatiler, Tedmürlüler, Gassaniler, Hireliler ve Kindeliler.

1.3.1. Akad İmparatorluğu

Daha önce de bahsedildiği üzere, Arabistan'da Kuzey'e doğru yaşanan yoğun göçlerle birlikte Sümerlilerle karşılaşan Sami halklar zaman içerisinde bu bölgede melez bir halk oluşturmuşlardır. Akad İmparatorluğu bu melez halk tarafından, tarihin büyük şahsiyetlerinden olan Sargon[8] (Şarrukin) önderliğinde, M.Ö. 2720'li[9] yıllarda kurulmuştur. Bu İmparatorluk, tarihte Sümerlerin hüküm sürdüğü bölgeleri ele geçiren Sami halklar tarafından kurulan ilk siyasal birlik olma özelliği göstermektedir (Çağatay, 1957: 4). Ayrıca, Akad İmparatorluğunun kuruluşunda etkili olan bu göç hareketi, Irak'ta Fırat boylarına doğru gerçekleşmiş olan Samilere ait en kadim göç olma özelliğini taşımaktadır (Çağatay, 1957: 3-4; Susa, 2005: 54-55; Sivas, 2013: 30).

Akad İmparatorluğu zaman içerisinde, Küçük Asya'nın Asya'ya kadar uzanan büyük bir kesimi, Filistin ve Elam'ın büyük bir kısmı ile Gutilerin yaşadıkları yerleri sınırları içerisine almıştır. Hükümdar Sargon'dan rivayetle, kendisi Girit adasına kadar varmış Elam topraklarının tümünde hâkimiyet sağlamıştır (Susa, 2005: 55).

Akad yönetimi, Doğu Sami dilleri (Akadça, Babilce ve Asurice) içinde olan Akadçayı hakimiyeti altında var olan tüm ülkelerde resmi dil olarak ilan etmiştir.

[8] Akad sülalesinin kurucusu ve ilk Akad kralıdır. Elam, Suriye, Lübnan ve Toroslar'a kadar uzanan bölgede kurmuş olduğu "Dünya İmparatorluğu"nda, icat ettiği merkezi eyalet siyasal sistemini kullanmış olan, tarihin bilinen ilk imparatorudur. Ayrıca, Musa Peygamber'i anlatan "sepet-çocuk miti" kendisi için de anlatılmaktadır (Sivas, 2013: 30).

[9] İlk imparatorluk olan Akad İmparatorluğu'nun kuruluş yılları ile ilgili bir konsensüse ulaşılamamıştır. Lapidus (2005: 48)'a göre ilk imparatorluğun kuruluş yılları M.Ö. 2400'lerdir.

Oyma ve işleme sanatlarında epey ilerlemiş olan Akadlar, tarihte imparatorluk sistemini icat eden ilk topluluk olarak bilinmişlerdir. Tarihte bilinen ilk düzenli ordu birlikleri onlar zamanında oluşturulmuştur. Akadlar, eyalet sistemini kullanmış ve bağlı bulunan eyaletlere valiler atamışlardır. Nitekim günümüzde de halen varlığını sürdüren milletlerarası yönetim sisteminin ilk kurucusu ve kullanıcısı olarak bilinirler (Susa, 2005: 55).

Akad İmparatorluğuna, bazı kaynaklarda, M.Ö. 2100'lü yıllarda Gutilerin son verdiği ve Gutilere de Uruk kralının son verdiği belirtilirken Çağatay (1957: 4) Akadların, 2650'li yıllarda, Uruk Şehri hâkimi olan Ur-Nig tarafından ortadan kaldırıldığını belirtmektedir (Sivas, 2013: 30).

1.3.2. Eski Babil veya Birinci Babil İmparatorluğu

Arap Yarımadası'ndan göç ederek Suriye'nin orta kesimleri ve Lübnan'a yerleşen (M.Ö. 24. yüzyıldan önce) halklar içerisinde olan Amorîler, buralarda site devletleri kurmuşlardır. Bunlar arasındaki en önemli devlet, Mari şehrinin başkent olduğu, Fırat nehri civarında kurulan Amuru devletiydi. Fakat bu devletler M.Ö. 2300'lü yıllarda Akadların hakimiyeti altına girmiş, süreç içerisinde Akad imparatorluğunun yıkılmasıyla birlikte tekrar bağımsızlık kazanmışlardır. En nihayetinde bağımsızlığını kazanan bu site devletleri birleşerek bir krallık kurmuşlardır: Eski Babil İmparatorluğu. Bu imparatorluk Hammurabi[10] tarafından, Mezopotamya topraklarında, M.Ö. 2225 yılında, başkent Babil olmak üzere kurulmuştur. Bu imparatorluğa Birinci Babil İmparatorluğu da denilmesinin nedeni, I. Babil sülalesi tarafından yönetilmesidir. Eski Babil İmparatorluğu, M.Ö. 1806 yılında, Anadolu'da hüküm süren Hititler tarafından yıkılmıştır (Çağatay, 1957: 4; Susa, 2005: 62-63; Sivas, 2013: 31-33).

[10] M.Ö. 2003-1931 yılları arasında yaşamış olan bu hükümdar, döneminde kendi adıyla çıkardığı kanunla (Hammurabi Kanunu) tanınmaktadır. Hammurabi, Subari'yi, Elam'ı ve Amurru'ya kadar olan bütün ülkeleri hakimiyeti altına almıştır. Bu başarısından dolayı kendisine Sümer-Akad Kıralı, Dört İklim Hükümdarı, Acun İmparatoru gibi unvanlar verilmiştir (Çağatay, 1957: 4). Tevrat'ta Hammurabi'den, Babil Nemrudu "Amrafel" diye zikredilmektedir (Tevrat-Yaradılış, 14: 1, 8, 9).

1.3.3. Asuri İmparatorluğu

Dicle nehrinin sağ yönü boyunca ve Irak'ın kuzeyine göç edip Musul ile Şakrat arasındaki bölgeye, yani "Sabatu"ya yerleşen Sami göçebe halkı, bu bölgede daha önce yaşayan halkın tanrısı olan "Asur"a ithafen burada, ne zaman kurulduğu bilinmemekle beraber, Asur adında bir şehir kurmuşlardır. Nitekim süreçle, bu halka Asurîler denilmeye başlanmıştır (Çağatay, 1957: 5; Susa, 2005: 63-68; Sivas, 2013: 31-33).

Asurîler, Güney Akad'ta kullanılan dile oldukça yakın olan bir Sami lehçesini ve çivi yazısını kullanmışlardır. Kurulan bu Asuri devleti, komşu site devletleriyle hem işleme hem mimarlık hem de yazı kullanımı bakımından sürekli ilişki içerisinde olmuştur (Susa, 2005: 63-68; Sivas, 2013: 31-33).

Asurîler ilk kurdukları site devletini zamanla genişletmiştir. Bu bakımdan tarihçiler ve arkeologlar, geniş Asurî tarihini üç döneme bölerek incelemektedir:

1.3.3.1. Eski Asurî Dönemi

Bu dönem Asur şehrinin kurulmasıyla başlayıp (M.Ö. 4000'li yılların sonu) 1595 yılında Eski Babil İmparatorluğu döneminin sona ermesiyle birlikte kapanır. Bahsedilen bu dönemde, Asurîlerin sürekli bağımsız yaşamış olmaları söz konusu değildir. Nitekim, Akadlar döneminde, Akadların egemenliği altında yaşamış oldukları söylenebilir. Fakat Eski Babil İmparatorluğu döneminde Asurî bazı prenslikler her ne kadar bağımsızlık ilan edip krallık kurmuş olsalar bile, Hammurabi döneminin başlamasıyla birlikte, Hammurabi'nin bu krallıkları ortadan kaldırdığı söylenebilir (Susa, 2005: 63-68).

1.3.3.2. Orta Asurî Dönemi

Bu dönem, M.Ö. 1595 ile M.Ö. 911 yılları arasındaki süreçtir. Bu dönemde Asurîler her ne kadar Hurri, Hatti ve Arâmi halkların saldırılarına maruz kalmış olsalar bile, tarih sahnesinde yaşamlarını sürdürebilmiş, daha da güçlenebilmiştir. Bu dönemde Asurîlerin içinde bulunduğu zayıf durumdan faydalanan Arâmiler, hâkimiyet alanlarını Doğu'ya doğru genişletip güçlü prenslikler kurmayı başarabilmişlerdir. Orta Asuri döneminde güç kaybeden Asurîler, güçlü kral II. Adad

Nirari'nin başa geçmesiyle tekrar şahlanmış, yeni Asurî dönemine girilmiştir (Susa, 2005: 63-68).

1.3.3.3. Yeni Asurî Dönemi

M.Ö. 911 ile M.Ö. 612 yılları arasında yaşanmış olan bu dönem, Yeni Asurî Dönem olarak adlandırılmaktadır. Bu dönem 3 asır sürmüş, bu süre içerisinde 16 kral hüküm sürmüştür. Bu hükümranlıkta Asurîler, askeri gücün zirvesini görmüş; bütün Orta Doğu bölgesini, Küçük Asya'yı, Mısır'ı, Arap Körfezi'ni ve Elam Bölgesi'ni hakimiyet altına alarak geniş sınırlara ulaşmışlardır. Asurîler, elde ettikleri geniş bölgeleri Kral Asurbanipal'in ölümü (M.Ö. 625) sonrası yaşanan taht kavgaları nedeniyle yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır. Bu gerilemeden faydalanan Babil hanedanı kurucusu Nabupolassar'ın, başkent Ninova'yı ele geçirmesi ve bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte Asuri Krallığı tarihe karışmıştır (Susa, 2005: 65).

1.3.4. Güney Arabistan Bölgesi Arap Devletleri

Temelde coğrafi olarak Güney Arabistan; Yemen, Hadramut ve Umân olmak üzere üç kısma ayrılmaktadır. Bu bölgeler geçen yıllar boyunca, Mainîler, Sebeliler ve Himyerliler gibi güçlü ve bölgelerinde etkili olan devletlerin yaşam sahası olmuştur. Ayrıca, siyasal anlamda bölgede etkin olamamış Hadarîler, Cebâirîler, Kurîler, Katâbîler, Ummanîler ve Zûfariler gibi lokal emirlikler de bu bölgelerde varlık göstermiştir. Siyasal anlamda etkin olup geniş topraklara hâkim olan ve böylelikle tarih sahnesinde ön plana çıkanlar ise Mainîler, Sebeliler ve Himyerliler olmuştur (Apak, 2016: 24-27).

1.3.4.1. Main (Mina) veya Mainîler Devleti

Bölgede yapılan kazılardan elde edilen bulgulara göre Mainîler, M.Ö. 1400-M.S. 650-700 yılları arasında Güney Arabistan'da hüküm sürmüştür. Güneylerinde Katâbîler, doğularında ise Hadramutlular yaşamıştır. Genel bir kanaatle Mainîler, ticaretle uğraşmış, Hint ve Çin'den getirilen malları Mısır, Filistin ve Suriye'ye satmıştır (Cevad, 1993: 73-129; Zeydan, 1970: 136-140; Hitti, 1980: 87-88).

1.3.4.2. Sebeliler Devleti

Kahtan Araplarından olup Yemen'de ilk devleti kurmuş olan Sebelilerin başkentleri Me'rib'tir. Zeydan (1970)'a göre bu devlet, M.Ö. 850-M.Ö. 115 yılları arasında hüküm sürmüştür. Sebelilerin, tıpkı Mainîler gibi ticaretle uğraştığı ayrıca büyük sulama tesisleri kurup ziraatla yoğun bir şekilde ilgilendikleri bilinmektedir. Devlet ömrünün yedi asırdan fazla olduğu Sebeliler devleti, meydana gelen Arîm Seli'nin etkisiyle Me'rib şehrinin seddi yıkılmış; oluşan iç karışıklıklarla birlikte Sebe topluluğu bulundukları yurtlarını terk ederek Orta ve Kuzey Arabistan bölgelerine göç etmiştir. Böylece Sebeliler Devleti yıkılmıştır (Cevad, 1993: 258-495; Hitti, 1980: 80-81; Çağatay, 1957: 10-13).

1.3.4.3. Himyerliler Devleti

M.Ö. 115 ile M.S. 525 yılları arasında yaşamış olan Himyer topluluğu, Sebelilerin bir kolu olan Reydân eşrafındandırlar. Arîm Sel'i sonrası Me'rib seddinin yıkılmasıyla birlikte korumasız kalan Sebelilere üstün gelerek kendi devletlerinin temellerini atmışlardır. Başkentleri Reydân'dır. Savaşçılık özellikleri ağır basan Himyerliler, komşuları olan İranlılar ve Habeşilerle mücadele etmişlerdir. Himyerliler devleti, Habeşilerin bölgeyi işgali sonrası tarih sahnesinden silinmiştir (Cevad, 1993: 510-530; Hitti, 1980: 88-90; Çağatay, 1957: 13-20).

1.3.5. Kuzey Arabistan Bölgesi Arap Devletleri

Mezopotamya, İbrani, Grek ve Fars kaynaklarına bakıldığında bu bölgede, Nebâtîler, Tedmürlüler, Gassâniler, Hîreliler (Lahmîler) ve Kindelilerin siyasi bir birliktelik kurup çevreleriyle siyasal ve sosyal irtibata geçtikleri söylenebilir (Apak, 2016: 40).

1.3.5.1. Nebâtiler

Tarihsel kaynaklara bakıldığında, Kuzey Arabistan'da bilinen en eski devlet olarak karşımıza Nebâtiler Devleti çıkmaktadır. Bu devlet Filistin, Şam Çölü, Hicaz Çölü ve Vadiu'l-Urâbe arasında kalan bölgede; M.Ö. 169 ile M.S. 106 yılları arasında, başkent Petra olmak üzere hüküm sürmüştür. Bulunduğu bölge, Roma İmparatorluğu ile Hicaz çölü (Hicaz Çölü'nden gelebilecek çöl bedevisi saldırısı)

arasında bir nevi tampon bölge olduğundan, Romalılar tarafından belirli bir süre için bilinçli bir şekilde devlet devamlılığının sağlandığına dair genel kanaat vardır. Nebâtiler Devleti M.S. 106 yılında, Roma İmparatorluğu'nun Suriye'deki temsilcisi Kornelyus tarafından işgal edilerek tarih sahnesinden silinmiştir (Cevad, 1993: 600-627; Çağatay, 1957: 33-37; Apak, 2016: 40-47).

Nebâtîlerin, kitabelerinde Arâmice'yi kullanmalarından kaynaklı olarak Arâmi asıllı olduklarını belirten görüşler mevcut olmasına rağmen Arap olduklarını destekleyen (Kaynaklarda geçen Nebâti Devleti hükümdarlarının adlarının Arapça olması: Hâris, Mâlik gibi) deliller daha çoktur. O halde Nebâtîlerin Arap oldukları, zamanla yabancılarla karşılaşıp soylarının ve dillerinin farklılaştığını söylemek mümkündür (Cevad, 1993: 600-627; Çağatay, 1957: 33-37; Apak, 2016: 40-47).

1.3.5.2. Tedmürlüler (Palmiralılar)

Tedmürlülerin tarihi, Roma İmparatorluğu ile aralarındaki yakın siyasal ve sosyal ilişkiler nedeniyle (böylelikle Roma kaynaklarında sıkça adları geçmektedir) Kuzey Arabistan'da kurulan diğer Arap devletlerine oranla daha iyi bilinmektedir.

Tedmürlüler, Sasaniler ile Romalılar arasında kalan önemli bölgede olduklarından, yıkılışlarına kadar Roma İmparatorluğu himayesi altında kaldıkları söylenebilir. Tedmürlüler aynı zamanda Romalılar ile birlikte Sasanilere karşı savaşmıştır. Bu devlet, M.Ö. 1.yy'da kurulmuş olup M.Ö. 3.yy'ın son çeyreğinde, Romalıların Tedmür'ü işgal edip Tedmür Kraliçesi Zenubiya'nın esir alınmasıyla birlikte tarihe karışmıştır (Çağatay, 1957: 37-51; Apak, 2016: 47-54).

1.3.5.3. Gassânîler

Gassânîler, Arabistan'ın güneyinden Gassân nehri kıyılarına göç edip bu bölgeyi kendilerine yurt edinmiş bir topluluktur. Romalılar ile yakın ilişkiler kurmuş olan bu topluluk, en ihtişamlı yıllarını yaşadıkları Kral II. Haris B. Cebele döneminde Hıristiyanlığı benimsemiştir. Böylece, Hıristiyanlık hızla Gassâni Arapları arasında yayılmaya başlamıştır.

İslam Peygamberi Hz. Muhammed zamanında, Gassânilere gönderilen elçinin onlar tarafından öldürülmesi nedeniyle, Mûte Seferi (M.S.629) gerçekleştirilmiş; bu

seferden bir yıl sonra ise, Gassânilerin Medine'ye saldıracağı bilgisinin gelmesi üzerine İslam ordusu Tebük Seferi (M.S.630)'ni gerçekleştirmiştir. M.S. 636 yılında, Bizanslılar ile Müslümanlar arasında gerçekleşen Yermük Savaşında Bizans'a tabi olan Gassâniler, Bizans saflarında yer almış, Müslümanlara karşı savaşmışlardır (Çağatay, 1957: 51-54; Apak, 2016: 54-60).

M.S. 200 ile 636 yılları arasında Suriye topraklarında hüküm sürmüş olan Gassânileri, Suriye ve Filistin topraklarını Bizans'ın elinden alan Sasaniler egemenlikleri altına almışlardır (Çağatay, 1957: 54). Bugün Suriye, Lübnan ve Filistin'deki Hıristiyan Araplar muhtemelen Gassanilerden kalanlardır.

1.3.5.4. Hîreliler (Lahmîler)

Arabistan'ın kuzeyinde kurulan bir diğer Arap devleti de Hîreliler'dir. Hîreliler, Lahm Bin Adî Bin Hâris Bin Mürre soyundan geldikleri için kendilerine Lahmîler de denmiştir.

Hîreliler, başkent Hîre (Irak'ın Necef kentine bağlı olan bir kaza) olmak üzere, 5.yy'dan itibaren tarihi kaynaklarda kendileriyle ilgili bilgilere ulaşılabilmektedir. O halde Hîreliler'in, 5.yy'dan başlayarak Müslümanların bu bölgeleri ele geçirmeleri sürecine kadar siyasi varlıklarını sürdürdükleri söylenebilir (Çağatay, 1957: 54-65; Apak, 2016: 60-64).

Hîreliler, tıpkı Gassanilerin Bizans tabiiyeti gibi, onlar da siyasal bakımdan Sasanilere tabi olmuşlardır. Hîrelilerin, Bizanslılara karşı Sasanilerin yanından yer almış olmaları ve çeşitli savaşlara katılmaları bunu kanıtlar niteliktedir. Bu bakımdan, Sasani siyasal tabiiyeti etkisiyle Hristiyanlığın Hîreliler içerisinde yoğun bir şekilde kabul edilmesi söz konusu olmuştur. Yaklaşık iki asırlık Hîrelilerin siyasal hakimiyetinin mevcut olduğu topraklar, M.S. 633 yılında gerçekleşen Halid b. Velid'in seferleri neticesinde Müslüman toprakları içerisine dahil edilmiştir (Çağatay, 1957: 54-65; Apak, 2016: 61).

1.3.5.5. Kindeliler

Başlangıçta Bahreyn ve Yemâme yakınında, Muşakkar denen bölgede yaşadıkları bilinen Kindelilerin siyasal başlangıcı (M.S. 480) Himyerîlere tabi bir emirlikle olmuştur.

Kindeliler devletinin kuruluşuyla birlikte, Yemen Himyerîlerinden destek aldıkları bilinmektedir. Fakat süreç içerisinde Kindeliler, hamileri olan Yemen Himyerîlerine Habeşilerin son vermesiyle (M.S. 525) birlikte hamilerini kaybetmiş oldular.

Bir süre destek arayışından sonra, Kral Haris Sasaniler tarafından destek almaya karar vermiştir. İlk etapta bu duruma sıcak bakmayan Sasani yönetimi daha sonraları Kindelilerin hamisi konumuna gelmişlerdir. Ancak Sasani devleti hükümdarının değişmesiyle birlikte yeni gelen hükümdar Kindelilerden desteğini çekmiş, böylece Kindeliler devleti, Haris'in oğullarının başında bulunduğu emirlikler olarak parçalanmıştır. En nihayetinde durum, İslamiyet'in ortaya çıkması ve bu bölgelere hâkim olmasıyla sonuçlanmıştır (Çağatay, 1957: 64-69; Apak, 2016: 65-69).

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAMİYET ÖNCESİ HİCAZ BÖLGESİ

İslam Tarihi açısından Arabistan'ın en önemli bölgesi Hicaz bölgesidir. Bunun nedeni, İslamiyet'in bu bölgenin en önemli şehri olan Mekke'de doğmuş olması ve yine bu bölgenin şehri olan Yesrib'te gelişmesi ve yayılmasıdır.

Hicaz Bölgesi, Arap Yarımadası'nın Kızıldeniz tarafında yer alan ve orta-batı bölümünü kapsayan bölgesinde yer almaktadır. Yunanlılar tarafından "Arabia Petra (Taşlık Arabistan)" olarak adlandırılan bölge; Mekke, Medine ve Taif'ten oluşan Hicaz'ı da kapsamaktadır (Apak, 2016: 70).

Arapça'da "engel, bariyer" anlamına gelen hicaz kelimesinin karşıladığı bölge, kuzeyde Ürdün ile güneyde Asir'e[11] kadar uzanan bölgedir.

İslamiyet'ten önceki yıllarda, Arap yarımadasının genelinde etkin olan bir "bedevi kabileliği" teşekkülünden bahsedilebilir. Bu bedevi kabilelerinde, bireysellik arka planda olup sosyal alanda kolektiflik ön plandaydı. Bu açıdan insanlar, içerisinde bulundukları toplulukta çeşitli hak ve ödevlere sahipti. Bu topluluk devamlılığını, dışarıdan gelebilecek tehlikeler karşısında birlik olma gerekliliğinden ve içerde var olan erkeklerden gelen kan bağına borçluydu. Buradaki, kabileler geçimlerini hayvancılıktan ve ticaret yollarında gerçekleştirdikleri yağmalardan sağlardı. Kabileler, şahsi mülkiyete dayalı bir ekonomik ortamın oluşmasına karşı çıkmış, topluluk ihtiyaçlarına cevap verebilecek otlaklar ve su kaynaklarının ortak kullanılmasını sağlamışlardı. Böylelikle kolektif mülkiyetin etkinleştirildiği kamusal bölgelerde, kolektivist bir ekonomiyi pekiştirmişlerdi (Lewis, 2009: 42-43; Özaydın, 1991: 321).

[11]Asir bölgesi, Arabistan'ın güneybatısı ile Yemen'in kuzeybatısı arasında kalan ve yaklaşık 18.000 km^2 yüzölçümüne sahip olan bölgenin adıdır.

Bu sosyal birliklerin siyasi teşekkülü de kabile/aşiret reisliğiydi. Aşiretin tanımlamasını yapan Weber (2002: 483), aşiretin can güvenliğinin korunması, barınmanın ve ekonomik ihtiyaçların karşılanabilmesi için kolektif hareket eden ve tek tek insanın birleşiminden oluşan geniş ölçekli siyasal bir birlik olduğunu vurgulamıştır. Görüldüğü üzere aşiret genel bir ortaklığın ürünü iken kabile, birbirlerine kan bağı ile bağlı olan haneler veya ailelerdir denebilir. Böylelikle bu haneler veya aileler birleşerek aşiretleri oluştururlar. Nitekim Hicaz bölgesi bedevi Araplarının örgütlenme biçimleri öz ve norm olarak kabilesel/aşiretsel kabul edilir. Ayrıca bu birliğin başında söz sahibi olan bir reis bulunur. Bu reis, kabilede önde gelen ve kabile tarafından seçilen bir kişiliğe sahiptir. Reis, emredici yönüyle değil hakemlik yapabilmesi yönüyle kabilede öne çıkardı. "Asabiyye" olarak adlandırılmış olan topluluk dayanışmasının bir gereği olarak bedevi kabile kendisini keskin, devredilemez bir otoriteye sahip olarak kabul görüp, kendisi haricinde herhangi bir erk kabul etmezdi. Kabile topluluklarında sosyal hayatı düzenleyen "sünnet", yani atalardan kalma örfler, gelenekler ve adetler vardı. Kararı verilebilecek herhangi bir cezanın veya ödülün muhatabı yine kabilenin tümüydü (Lapidus, 2005: 44; Lewis, 2009: 42-43; Tandoğan, 2006: 40; Özaydın, 1991: 321).

Kabile topluluğu hürler, mevaliler ve kölelerden/cariyelerden oluşuyordu. Hürler; reisler, şeyhler, siyasi önderler, askerî açıdan önde gelenler, tüccarlar vs. kişilerden oluşuyordu. Mevalîler, hürlerle evlenmesi yasak olan özgür bırakılmış kölelerden oluşuyor iken; Köleler/cariyeler, panayırlarda mal gibi alınıp satılabilir, ayrıca miras olarak bırakılabilirlerdi (Özaydın, 1991: 322).

Kabile bedevileri, animist ve çoktanrılı bir inanca sahiptiler. Doğal alandaki tüm nesnelerin ruhtan meydana geldiğine ve bu ruhların insanlara yarar veya zarar verebilme gücüne sahip olduğuna inanırlardı. Onlara göre kutsal varlıklar ağaçlarda, pınarlarda, güzel olan taşlarda ve doğal alanın her yerinde yaşardı. Ayrıca bedeviler, atalarına, yıldız ve ay ilahlarına ve mabetlere yerleştirdikleri ilahlara taparlardı. Taptıkları ilahların en önde gelenleri Menât, Uzza, Lât ve Hübel'di. Bu ilahlar da kademe olarak en üst rütbeye sahip olan Allah'a tabiydiler. Benimsenen bu inanç, bireysellikten uzak daha çok sosyal karakterliydi (Lapidus, 2005: 49-50; Lewis, 2006: 44-45; Pınar, 2013: 261).

Bedeviler, "vaha" denilen siyasi bir teşkilatlanmaya sahiptiler. Bu siyasi teşekküller bazen birleşirdi bazen de kendi aralarında savaşıp birbirleri üzerinde hakimiyet sağlarlardı. Nitekim vaha siyasi teşekkülünün Arap yarımadası tarihindeki en önemli olan örneği Kinde Krallığı olarak bilinmektedir. Bu vahaların siyasi açıdan bütünleşmediği görülürken edebiyat ve kültür açısından ortaklığı benimsediği söylenebilir. Nitekim yarımadadaki kabilelerin ortak bir şiir dilinin süreçle, ortak edebiyatı ve kültürü sağladığı söylenebilir (Lewis, 2006: 44-45).

Arap yarımadasının orta-batı bölümünde yaşayan bedeviler zamanla şehirleşmeye gitmişlerdir. Böylece bu bölgedeki en önemli şehir olan Mekke'yi kurmuşlardır. Kurulan bu şehirde yine her kabilenin kendine ait bir meclisi ve ilahı vardı. Her kabilenin ilahı, herkesçe kutsal kabul edilen Kâbe'de bulunuyordu. Bu durum, Kâbe'nin bölgede bulunan kabilelerin bütünleşmesine ait sembolik bir değere sahip olduğunu gösteriyordu (Lewis, 2006: 44-45; Apak, 2016: 70-83).

Hicaz bölgesi halkı bedevi olduğundan ve göçebe hayatı yaşadığından dolayı bu bölgenin siyasi ve sosyal tarihi hakkında bilgi elde etmek zorlaşmıştır. Ayrıca bu bölge, kuzeyinde ve Yemen bölgesinde olduğu gibi büyük devletlere ev sahipliği yapmadığından dolayı, bu bölgeyle ilgili olarak döneme ait kalıntı veya kitabelerde herhangi bir bilgiye ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu bölgeyle ilgili bilgilere, tarihçiler tarafından güvenilir olarak kabul edilmemesiyle birlikte, "Eyyamü'l-Arab[12]" kaynaklarında ulaşılmaktadır (Lewis, 2009: 42; Apak, 2016: 70-83).

Arap Yarımadası'nın orta ve batı kesiminde yer alan bölge, yarımadanın kuzeyine ve güneyine nazaran dönemin büyük imparatorlukları (Bizans, Sasani vs.) tarafından saldırılara maruz kalmış fakat işgale uğramamıştır. Bunun nedeni, bölgenin çöllerden ve dağlık alanlardan oluşmasıdır. Böylelikle bu bölgeye askeri güç sevkiyatının zor olması, elde edilecek ganimet veya vergi gelirlerinin bu sevkiyatın masrafını karşılayacak meblağda olmamasının etkisi vardır. Bu bağlamda, yaşayan topluluklar bölge dışından gelebilecek herhangi bir etkiden münezzeh olmuş; gelenek, görenek ve dillerinin ana karakterlerini koruyabilmiştir (Mantran, 1981: 87-89; Günaltay, 1997: 29; Apak, 2016: 71).

[12] Eyyamü'l-Arab, Orta Arabistan'daki kabileler arasında, İslamiyet öncesi yakın döneminde ve İslam'ın ilk yıllarında yaşanan savaş hatıralarından oluşmaktadır.

2.1. MEKKE

Kuzeyde Akdeniz'e, güneyde Yemen'e, doğuda Basra Körfezi'ne, batıda ise Kızıldeniz Limanı'na komşu olan Mekke bölgesi, dönemin önemli bölgelerinin kesişme noktasında olduğundan tarihsel süreçte önemli bir ekonomik bölge haline gelmiştir. Ayrıca İslam dinine inananlar tarafından ilk mabet, ilk ev olarak kabul edilen (Kur'an: Âl-i İmran 3/ 96) Kâbe'nin burada oluşu, özellikle bu bölgeyi diğer bölgelerden daha kutsal, farklı ve üstün konuma getirmiştir (Apak, 2016: 72).

M.Ö. 5.yy'a kadar uzanan kadim tarihiyle Mekke'yi ilk yurt edinenlerin, Güney Arabistan bölgesi halklarından Amâlikalıların olduğu bilinmektedir. Bu topluluğun atası, Tevrat'a göre, Hz. İshak'ın torunu olan Amâlek'tir (Tekvin, 36/12; Tarihler, 1/36). Ayrıca bu topluluk dünyanın en eski topluluğu olup (Sayılar, 24/20) bu topluluğun anayurdunun Akabe körfezi ve Lut gölü arasından kalan 'Edom' bölgesi (Tekvin, 36/16) olduğu Tevrat'a inananlar tarafından belirtilmektedir (Çağatay, 1957: 70-83; Apak, 2016: 73).

Mekke, coğrafi konumu ve kadim tarihi itibariyle dini ve ticari bir merkez oluşundan kaynaklı olarak döneminde var olan büyük imparatorlukların (Roma, Bizans, İran, Habeş vs.) sık sık dikkatini çeker durumda olmuştur. Bu bölgenin ele geçirilmesi için çeşitli teşebbüslerde bulunulmuş ama bu teşebbüsler sonuçsuz kalmıştır. Bölgenin bulunduğu konum itibariyle, bu bölgeye hâkim olmak Arap Yarımadası'nı kontrol etmek için elzemlik arz etmiştir. Nitekim tarihte, Habeş Krallığı'nın Yemen valisi Ebrehe'nin Mekke'yi ve dolayısıyla Kabe'yi ele geçirme fikri ile ordusunun Mekke'ye sefer düzenlediği ve başarısız olduğuna ulaşabilmekteyiz[13] (Hitti, 1980: 155-156; Günaltay, 1997: 236-251; Cevad, 1993: 5-128).

2.2. MEDİNE

Hicaz Bölgesi'nin Mekke'den sonraki en önemli şehri Medine'dir (ilk adıyla Yesrib). Bu şehir Mekke'nin 350 km kuzeyinde yer almaktadır. Kuzeyinde Uhud Dağı, güneyinde ise Air Dağı bulunmaktadır. Medine şehrinin en önemli özelliği

[13] Yemen valisi Ebrehe'nin Mekke harekâtı ayrıca Kuran'da Fil suresinde de anlatılmaktadır. Bkz: Kur'an-ı Kerim: 105/1-5

ticaret kervanlarının üzerinde yer almasıdır. Ayrıca çevresine göre önemli su kaynaklarının burada bulunması itibariyle Medine mühim bir kent konumunda olmuştur (Derveze, 1998: 38; Apak, 2016: 80).

Medine'nin ilk ismi olan "Yesrib"i, bölgeye ilk yerleşen kişi olduğu rivayet edilen Yesrib b. Vâil'den aldığı söylenmektedir. İslam tarihine bakıldığında Medine'ye; Tayyibe, Miskîne, Azrâ, Câbire, Mecbûre isimlerinin verildiğini görebilmekteyiz. Ayrıca Kuran'da Medine'den bahsedilirken "Dâr" (Kuran, Haşr: 59: 9) kelimesi kullanılmış olup, İslam Peygamberi Hz. Muhammed'e nispetle Medinetü'r-Rasul (Medinetünnebi) ve Medinetü'l Münevvere isimlerinin de kullanıldığı görülmektedir (Apak, 2016: 80).

2.3. TAİF

Tarihte Sakîf kabilesinin yurdu olarak bilinen Taif bölgesi, Mekke'nin 120 km güneydoğusunda yer almaktadır. Bu bölgede bulunan serin havadan kaynaklı olarak burası Mekkelilerin sayfiye merkezi olarak da bilinmektedir. Ayrıca bu bölge, çevre bölgelerde üretilen mamullerin Arap Yarımadası dışına ihraç edildiği bir ticaret bölgesi konumundadır.

Sakîf kabilesinin yaşadığı bölge olan Taif'in siyasal açıdan Mekke'ye bağlı olduğu görülmektedir. Nitekim Sakîf kabilesi, Mekke'de yetkin konumda bulunan Kureyş kabilesinden bağımsız olarak siyasi bir faaliyet gerçekleştirdiğine rastlanılmaz. İslam'ın yayılmaya başladığı yıllarda, İslam peygamberinin siyasal destek bulmak için Taif'e gerçekleştirdiği seferin sonuçsuz kalması, Sakîf kabilesinin Kureyş kabilesi ile ortak bir siyaset güttüğünün kanıtı olmuştur (Hitti, 1980: 134; Cevad, 1993: 208; Apak, 2016: 83-84).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM DEVLETİ'NİN GENİŞLEME SÜRECİ

İslamiyet'in ortaya çıktığı dönemlerde, Arap kabilelerinin bütün Arap Yarımadası'na yayıldıklarını söylemek mümkündür. Daha önce Hire Krallığı toprakları olarak bilinen Yemen ve doğu kesimi topraklarında bu dönemlerde Sasanilerin, Suriye ve Filistin'de ise Bizans'ın hâkimiyeti mevcuttu. İslamiyet'in zuhur ettiği Orta Arabistan'da ise merkezi otoriteye sahip bir devletin varlığından söz edilmemektedir. Orta Arabistan'da bu dönemde birçok Arap kabilesinin bulunduğu ve siyasi hükümranlık sağladığı bilinmektedir (Çağatay, 1957: 70-83; Mantran, 1981: 87-89; Yıldız, 1991: 273-274).

İslam topluluğu, kadim bir kökene sahip olan Ortadoğu medeniyetinin içerisinde zuhur etmiştir (Lapidus, 2005: 29). Daha önce bahsedilen kadim Arap tarihinin başlangıcını M.Ö.4000'li yıllara kadar götürmek mümkünken, Arap tarihinin en parlak devrinin İslam dini ile beraber başladığı söylenebilir. Böylelikle, İslamiyet'in doğuşu ve yayılışı sürecinin başlamasıyla birlikte hemen hemen tüm Arap Yarımadası'nı etkisi altına almış, halifeler döneminde yarımadayı aşkın konuma ulaşmıştır. Nitekim, İslam'ın doğuşu ve yayılışı süreci, Araplığın da İslam'la birlikte yayılması sürecini de beraberinde getirmiştir.

İslam'ın ilk halifesi Ebubekir b. Ebu Kuhafe döneminde, İslam devleti toprakları Arap Yarımadası'nın sınırlarını aşmış, yeni yerler denetim altına alınmış, denetim altına alınan yerlere yeni yerleşimler sağlanmış (Örneğin: Küfe, Basra vs.) ayrıca yerleşilen bu bölgelerin de Araplaşmasında etkide bulunulmuştur. Bu bağlamda, İslam fetihlerinin yalnızca İslam dininin yayılması anlamına gelmediği,

İslam'la birlikte Arapların yayılmasına olanak sağladığı da söylenebilir (Yıldız, 1991: 274).

Bu anlamda, Halife Ebubekir b. Ebu Kuhafe ile başlamış olan İslam fetihlerinin yönü Filistin ve Suriye'ye doğru olmuştur. Genişleyen fetih hareketleri, Yermük savaşı (636) ve Bizans'ın yenilgiye uğratıldığı Ecnadeyn (634 yılında gerçekleşen bu savaş, düzenli ordu olarak hareket edilen ilk savaş olma özelliği taşımaktadır) savaşlarıyla daha da hızlanmış; 635 yılında Suriye'nin merkezi olan Dımaşk, 636 yılında Kınnesrîn ve Şam, 638 yılında Kudüs ve 640'ta Kaysâriye denetim altına alınmıştır.641 yılında Mezopotamya şehirleri olan Harran, Urfa ve Nusaybin; 644 yılında Nihavend, Hemedan, Rey, Isfahan ile İran'ın batı kesiminde var olan diğer şehirler ile Azerbaycan Arapların eline geçti. Başta Kudüs ve Filistin olmak üzere, ele geçirilen bu bölgelere yerleşimler sağlanarak buraların elde tutulması hedeflenmiştir (Mantran, 1981: 87-89; Yıldız, 1991: 272-276; Lapidus, 2005: 79-82).

Milattan sonra 630'lu yıllarda Suriye ve Filistin bölgesinde durum böyleyken, İslam Devleti'nin ikinci ordusu da Irak ve İran'ın denetim altına alınabilmesi için hareket halindeydi. Sa'd b. Ebu Vakkâs önderliğindeki ikinci ordu, Kadisiye (637) savaşında Sasani ordusunu yenmiş, önemli bir Sasani şehri olan Medâin'i ele geçirmiştir. Yine bu dönemlere müteakip Celûlâ savaşı ve daha sonra gerçekleşen Nihâvend savaşı gerçekleşmiş, Irak da İslam topraklarına eklenmiştir. Ayrıca Irak'ın alınmasıyla birlikte İran'ın kapıları da İslam'a açılmıştır (Mantran, 1981: 87-89; Yıldız, 1991: 272-276).

Elde edilen büyük toprakların yönetimi, korunması ve merkezi yönetim ile irtibatın sağlanabilmesi için ele geçen bölgelerin otonomlaştırılması ve buradaki kişilere siyasal açıdan daha geniş alanların sağlanması kaçınılmaz hale gelmiştir (Lapidus, 2005: 31). İslam Ordusu, Suriye-Filistin bölgesinde olduğu gibi Irak ve İran bölgesinde de denetim altına alınan bu bölgelerin elde tutulabilmesi için buralara garnizon kentler kurulmuş ve bu garnizon kentlere kafileler şeklinde yerleşimler yaşanması sağlanmıştır. İslam genişleme sürecinde ehemmiyeti yadsınamaz olan garnizon kentler, genişleme sürecinin başat unsurları olmuşlardır. Ele geçirilen toprak arttıkça yönetim tarzında da değişikliğe gidilmiş, merkeze bağlı olarak

yönetilmeye başlanan Arap askerlerin yerleştirildiği garnizon kentlerde hükmedici otorite, otoritesini bizzat garnizonun kendisinden almıştır. Savaşan askerlerin barınması için yeni kurulmuş olan bu garnizon kentlere; Irak'taki Basra ve Küfe, Mısır'daki Fustat (süreçle Kahire kenti bu garnizondan oluşmuştur) ve Horasan Arap ordugâh bölgeleri örnek olarak verilebilir. Basra garnizon kenti, hem İran'a doğru gerçekleştirilecek olan seferlerin koordine edileceği yer oluşu hem de Medine'ye yakınlığı ve dolayısıyla iletişimin kolay sağlanabilmesi için önemli bir konumda olmuştur. Küfe garnizon kenti; Kuzey Irak, Mezopotamya ve İran'ın kuzeyi ve doğusu için resmi başkentlik üstlenmiş; Fustat ise, Afrika'nı kuzeyindeki Arap yayılışına büyük katkı sağlamış bir garnizon kent olmuştur (Lapidus, 2005: 84; Hourani, 2016: 47).

Garnizon kentlerin kuruluşunda, ilk dönemlerde, asıl amaç savaşan askerlerin barınma ihtiyacının karşılanması olduğundan, burada kalan askerler ticaretle, tarımla veya hayvancılıkla uğraşmaktan men edilmişlerdir. Burada kalan askerlerin savaş haricinde başka bir şeyle uğraşmaları da gerekmezdi. Buradaki askerler, ele geçirilen topraklardan gelir elde eder, devletten maaş ("Atâ" adı altında) alır ayrıca askerlere ve ailelerine gıda yardımı da verilirdi (Söylemez, 2001: 85, 216; Terzi, 1990: 30).

Başlatılan İslam genişleme sürecinin bir gereği olarak, Halife Ömer b. Hattab zamanında İlk garnizon kenti Küfe'de kurulmuş, bu garnizona aileleriyle beraber askerler konuşlandırılmıştır. Daha önce tamamen, ele geçirilen toprakların elde tutulabilmesi ve yeni alanlara ulaşılabilirlik açısından önem arz edip bu amaca binaen kurulan garnizon kentler, yine Halife Ömer b. Hattab'ın bu kentlerde aile konutlarının yapılmasına izin vermesiyle birlikte, garnizon kentte var olan ve kulübe tarzı barınaklarda yaşayan göçebe bedevi Araplar, burada yerleşik bir düzene geçmiştir. Böylece bu kentler daimî yerleşim alanları haline gelmiştir (Söylemez, 2001: 85, 216; Terzi, 1990: 30).

Garnizon kentler, süreç içerisinde sosyal değişimin merkezi konumuna yükselmiştir. Bu kentler, önceki dönemlere nazaran daha tabakalı bir sosyal yapı, daha farklı mesleki icraatlar ve farklı sosyal örgütlenmelerin oluşmasında başat rol üstlenmiştir. Bu da Arap olmayan toplulukların yeni oluşan Arap toplumu içerisinde

erimesine ve faklı kültürleri içerisinde barındıran bir toplumun inşasına yol açmıştır (Lapidus, 2005: 91-92).

630'lu yıllarda, Filistin'in denetim altına alınması tamamlandıktan sonra, 639 yılında, Babilon Kalesi, 641 yılında Heliapolis ve Babil ele geçirilmiştir. 642 yılında İskenderiye ele geçirilerek Güney Mısır hakimiyet altına alınmıştır. 643'te Trablus İslam topraklarına eklenmiştir. Irak-İran bölgesinde olduğu gibi yine bu bölgelerde ordugahlar kurulmuş buralara Arap yerleşimciler konumlandırılmıştır (Mantran, 1981: 87-89; Yıldız, 1991: 272-276; Lapidus, 2005: 81).

Halife Osman b. Affan döneminde, İslam orduları İran'ın iç kısımlarına doğru ilerlemiş, 640 yılında Ahvaz ele geçirilmiştir. Ancak tüm İran'ın tamamen denetim altına alınması 649 yılında gerçekleşmiştir. 654 yılında Horasan ele geçirilmiş böylelikle İslam Devleti'nin sınırları Ceyhun nehrine kadar ulaşmıştır (Lapidus, 2005: 82). 674 yılında, İslam ordusu Ceyhun nehrini geçerek Maveraunnehir'e ulaşmıştır. Bu bölgelerde fetihlerin başarıyla devam edebilmesi için, Muaviye b. Ebu Sufyan zamanında, 671 yılında, Ziyâd b. Ebîh(sonradan Ziyad b. Ebu Sufyan) önderliğinde Merv ordugahı kurulmuş ve bölge kontrolü buradan sağlanmış, gerçekleştirilen fetihlerin koordine merkezi bu şehir olmuştur. Ayrıca Merv şehrinde oluşturulan ordugaha 50.000'e yakın nüfusun yerleştirildiği ve bu bölgede hakimiyetin sağlanmaya çalışıldığı bilinmektedir (Yıldız, 1991: 272-276).

İslam Halifesi Osman b. Affan döneminde, İslam birlikleri Libya üzerinden bugünkü adıyla Tunus'a geçmiştir. Tunus'un alınmasıyla birlikte Kuzey Afrika'nın İslamlaşması ve beraberinde de Araplaşması süreci başlamış oldu. Daha sonraki süreçte, İslam ordusu önüne çıkan tüm engelleri aşarak Atlas Okyanusu sınırına kadar ulaşmayı başarmıştır (Yıldız, 1991: 272-276).

Beni Abd Şems ailesinden Velîd b. Abdulmelik zamanından önce yaşanan iç karışıklar, Velîd b. Abdulmelik'in başa geçmesiyle son bulmuş, fetihlerde durağanlık yaşanan bu dönemden sonra fetihlere kalındığı yerden devam edilmiştir. 705-715 yılları arasını kapsayan bu dönemlerde Maveraunnehir ele geçirilmiştir (Yıldız, 1991: 272-276).

Batı'da, 643-711 yılları arasında Afrika'nın kuzeyi, 711-759 yılları arasında İspanya ele geçirilmiş; Kuzey'e doğru seferler gerçekleşmiştir. Kuzey yönde ilerleyen Araplar, Anadolu'ya akınlar düzenlemiş, İstanbul'u ele geçirmek için 3 girişimde (660-668-717) bulunulmuşsa da sonuç alınamamıştır. Kafkaslara ilerleyen Araplar, Hazarlarla savaşmış, Buhara (712) ve Semerkant'ı (713) denetim altına almışlardır (Lapidus, 2005: 82).

Böylelikle Halife Ebubekir b. Ebu Kuhafe ile başlayan, Velîd b. Abdulmelik'le zirveye ulaşmış olan İslam ordusu fetihleri, en nihayetinde; Hint Okyanusu'ndan Toroslara kadar, Türkistan'dan Pirene Dağları'na kadar olan bölgeye ulaşmıştır. J. H. Kramers (1934)'in deyimiyle, miladi onuncu asırda siyasi içerikli bir harita çizilecek olunursa, insanların yaşamlarını sürdürdükleri dünya topraklarında en büyük toprakların İslam medeniyetine ait olduğunu görebiliriz. Öyle ki, bu topraklarda yaşayan Müslümanlar, diğer dinlerden bütün halklar kendilerini bu muazzam medeniyetin bir vatandaşı olarak kabul ediyordu. Süreç içerisinde ele geçirilen bu topraklarda, Araplar idareci konumdaydı. Arap nüfusun çoğunluğu oluşturduğu söylenemezdi. Fakat ele geçen bölgelerde oluşturulan ordugâh şehirlerinde Arap nüfusu çoğunluğundan bahsetmek mümkündür. Çoğunluğun Arap olduğu ordugâh şehirlerinden başlayan ve çevreye doğru genişleme gösteren bir Araplaşma sürecinden bahsedilebilir. Bununla birlikte Irak, Suriye, Mısır ve Afrika'nın kuzeyinde İslamlaşmayla paralel olarak Araplaşma görülebilmektedir (Yıldız, 1991: 272-276; Hourani, 2016: 47-48).

Bu sürece kadar geniş, merkezi yönetime sahip bir İslam devletinden bahsetmek mümkünken, Abbasiler döneminin başlamasıyla birlikte siyasal kopmalar yaşanmaya başlanmış, yeni yeni Arap devletleri oluşmuştur. Nitekim, 756 yılında İslam Devleti'nden bağımsız olarak kurulan Endülüs Devleti, Arap-İslam teşekkülünün ayrışması sürecini de beraberinde getirmiş oldu. Endülüs Devleti'nin kurulmasıyla başlayan ayrışma süreci sonrasında, Mısır hariç Kuzey Afrika, Hilafet Devleti olan Abbasîlerden ayrılmış, 9. yy ve 10. yy'da Suriye, Yemen, Filistin ve Mısır'da Hilafetten bağımsız devletler inşa edilmeye başlanmıştır. Halihazırda bahsedilecek bir Arap birliği teşekkülünün, yeni yeni Arap devletlerinin kurulmasıyla birlikte parçalandığı ve bu parçalanma sürecinin Osmanlı Devleti'nin

hükümranlığı altına giriş sürecine kadar devam ettiği söylenebilir. 18.yy'ın ikinci yarısına kadar devam eden Osmanlı hakimiyeti bu tarihten itibaren etkisini yitirmiş, yine bu tarihten itibaren yayılan Avrupa sömürgeciliği ile milliyetçilik fikrinin de etkisiyle, Arap devletleri teker teker Osmanlı idaresi altından ayrılmıştır (Yıldız, 1991: 272-276).

İslamiyet'in Genişleme süreci ile birlikte ele geçirilen yerlerde mevcut olan halk ile sonradan buralara göç ederek yerleşen halkın oluşturduğu kozmopolit bir toplumdan bahsedilebilir. Farklı kültüre ve dine sahip olan kişilerden oluşan bu toplumdakilere iktidara kısmi bir katılım hakkı verildi. Süreçle, göç ile bölgelere yerleşen Arap topluluklarının, azınlık konumunda oluşlarından kaynaklı olarak yoğun bir asimilasyona uğramalarının önüne geçebilmek için siyasi güç, Araplığın yanında Müslüman kimliğine de değer verilmesi sağlamak için harekete geçti. Bu bağlamda, 717-720 yıllarında Araplık temelinden çok Müslümanlık temeline dayalı bir sistem oturtulmaya çalışıldı. Etnik kökenine bakılmaksızın, tüm Müslümanlara iktisadi eşitlik sağlayan yeni yasalar çıkarılmaya başlandı. Yeni oluşturulan toplumda farklı ortak diller ortaya çıktı. Dini, idari ve edebi olan yazılı iletişimin dili olarak Arapça belirdi. Böylece genelde hâkim olarak kullanılan dil Arapça oldu. Arapçanın yayılması hızı İslam'ın yayılması hızını aşkın durumdaydı (Lapidus, 2005: 96). Bu durum yeni toplumda Arapçanın öğrenilmesini ve bu dille amel edilmesini zorunlu kıldı. En nihayetinde, Arapça öğrenen ve Arap olmayan kesimin, Arap dilini kullanması ve süreçle Araplaşmasında etkili olundu.

Sorulması gereken soru şudur: Nasıl olur da sayıca az, geleneksel olarak askeri bir geçmişe sahip olmayan Arap bedevi kabileleri, dönemde şanlı sayılan Bizans ve Sasani imparatorluklarını mağlup ederek bir İslam/Arap İmparatorluğu kurar? Bu soruya cevaben, genellikle iki sav ileri sürülür:

1. Dini etki olarak kabul edilen bu sav, İslam'ın Müslüman olmayan diyarlarına götürülmesi, ümmet anlayışı gereği tebliğ edilmesi, İslam'a imanın, inanan Araplara verdiği heyecan neticesinde ulaşılmış bir sonuçtur.
2. İktisadi yönü ağır basan diğer sav ise, Arap kabilelerinin iktisadi amaçlar doğrultusunda kimi zaman birleştikleri, Arap Yarımadası

topraklarının gitgide geçim sağlanamayacak dereceye gelmesinden dolayı yeni verimli toprak arayışı nedeniyle seferlere kalkışıldığı fikridir.

Her ne kadar bu iki görüşte genel kanaat varsa da İslam genişleme sürecinin nedenini tümüyle temsil etmezler. Zira İslam'ın yayılışı, dine henüz tam olarak alışmamış olan bedevilerin eliyle değil, tehlikelere karşı göğüs geren İslam Peygamberinin arkadaşlarının eliyle gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, Müslümanların elde ettiği ilk zaferler, savaşları sonuna kadar götürebilecekleri kanaatini vermiştir. Ayrıca yenilenlerin malları, galip gelenlere geçince bu durumda bunun ekonomik bir mükafat olarak algılanması doğaldır. Bu durumda manevi getiriler ile maddi getiriler arasında bir karışıklık tehlikesi olduğu söylenebilir. Nitekim Halife Ebubekir b. Ebu Kuhafe ve Halife Ömer b. Hattab döneminde, savaşlar sonucu elde edilecek ganimet vaadi ile birlikte bedevilerin hilafet bayrağı altında toplanmasında etkili olmuş olabilir (Mantran, 1981: 87-89).

Elde edilen zaferler, etkili komutanlık yapabilen şahsiyetlerin de etkisiyle, bedevilerin savaş disiplinine ve birliğine yatkın oluşunu göstermiş oldu. Böylece kenetlenen ilk İslam birlikleri giderek çevre bölgelerde etkili olmaya başlamışlardır. İslamiyet'ten hemen önceki dönemlerde Ortadoğu, iki farklı ve güçlü imparatorluğun (Sasani ve Bizans) hem sosyo-kültürel hem de dini (Hıristiyanlık ve Zerdüştlük) çatışma sahası olmuş, bu durum İslam toplumunun gitgide güçlenmesine neden olmuştur. Ayrıca, dönemde var olan Bizans ve Sasani İmparatorluklarının, oluşabilecek bir Arap tehdidine ilk etapta inanmamış olmalarının da bu duruma etkisi vardır. Genişleme sürecinde etkili olabilecek dini nedenler de kesinlikle ihmal edilemeyecek durumdadır. Nitekim savaşanların gaza mükafatı (gazi olanlara verilen unvanlar, ganimetler vs.) ölenler için cennet vaadi (şehitlik makamı vs.) vardı. Bedeviler, belirli durumlarda kendine has bir yapılaşma ile birbirlerine kenetlenebiliyorlardı. Bahsedilen dini hassasiyetle birlikte Arap birlikleri güçlü bir dayanışma kazanmış oldu. Böylelikle bu durum, zayıflık ve dağılma hisseden düşman ordusuna karşı zaferler kazanılmasına etki etti (Mantran, 1981: 87-89; Lapidus, 2005: 37-45).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ ARAP NÜFUSUN OLUŞUMU

Türkiye toprakları içerisinde, otokton olarak özellikle ülkenin doğu, güneydoğu ve güney kesiminde yaşamını sürdüren Arap nüfusun hangi tarihlerden itibaren burada oldukları veya bu topraklara ne zaman geldikleri ile ilgili net bir bilgiye ulaşamamaktayız. Genel bir kanaatle, yine net bir tarih bulunmamakla birlikte, Arapların güneyden gelerek Mezopotamya toprakları boyunca ilerlediği ve günümüz Türkiye topraklarının belirli bir bölümünü de içine alan Kuzey Mezopotamya'ya yerleştikleri; çeşitli nedenlerden kaynaklı olarak göç ettikleri veya İslam genişleme sürecinde buralara akınlar düzenleyip bu bölgelere yerleştikleri ileri sürülebilir.

Yunanlıların Mezopotamya, Mısırlıların "Naharina" olarak adlandırdığı, Sami halkların deyimiyle yine aynı anlama (iki nehir arası) gelen "Beyt Nehreyn" bölgesi, tarihsel süreçte birden fazla medeniyete ev sahipliği yapmış, çeşitli kültürlerin kaynaştığı ve yeni homojen kültürlerin oluştuğu bir bölge olmuştur. Nitekim Sami halkların oluşturduğu medeniyetlerin, kozmopolit olarak nitelendirilebilecek bu bölgede yaşamış olan medeniyetler içerisinde en önemlilerinden olduğu söylenebilir (Bülbül, 2010: 48; Aslan, 2013: 22, 3; El-Kuseyri, 2015: 12).

Anayurtları Arap Yarımadası olan Sami halkların, doğrudan çöl güzergahından değil Filistin ve Suriye'de bulunan dağlık kesimden Mezopotamya'ya, buradan da "Münbit Hilal" adı verilen Habur nehri çevresinde yerleşip, Fırat nehri boyunca ilerlediği ve süreçle daha kuzeye yönelerek, Kuzey Mezopotamya'da, bugünkü Türkiye topraklarının belli bir kesiminde varlık

göstermeye başladıkları tahmin edilmektedir. Nitekim Sami halklar arasında yer alan Aramilerin yurtlarından ayrılıp, kimilerince M.Ö. II. binyıl ortalarında veya kimilerince M.Ö. XIII. yüzyıl tarihlerinde Mezopotamya'da yerleşmeye, buralarda ve Suriye topraklarında yayılmaya başladıkları söylenmektedir (Küçükaşçı, 2009: 76; Bülbül, 2010: 33; Çoban, 2011: 92-95; Aslan, 2013: 3; El-Kuseyri, 2015: 12; Bülbül, 2014: 406).

Kuzey Mezopotamya'da göçebe olarak yaşam sürdüren Aramiler süreçle yerleşik yaşama geçerek çeşitli şehir devletleri kurmuşlardır. Bunlardan özellikle günümüzde Türkiye toprakları içerisinde var olan Gaziantep, Urfa, Mardin ve Diyarbakır şehirlerinin toprakları, Arami toplulukların tarihte kurdukları şehir devletleri toprakları arasında yer almaktadırlar. Arami halklar Kuzey Mezopotamya bölgesinde Bit Adini (M.Ö. 9. ve 10. yy), Gaziantep-Zincirli civarında Bit-Gabbari, Türkiye ile Suriye sınırı olan bölgede Bit Bahiyani, Diyarbakır çevresinde Bit Zamani, Kuzey Suriyede Bit Agusi ve Hamat şehir krallıklarını kurmuşlardır. Tarihte, zikredilen bu bölgeler Arami toprakları (Aram Naharaim) olarak anılmış, sınırları batıda Karkamış ve Halep, doğuda Habur nehri, kuzeyde Urfa'dan Tel Halaf ve Nusaybin'in ötesine kadar olan bölge olarak bilinmiştir. Hatta Bit Brutaş kabilesinin Kayseri civarına kadar ilerlediği söylenmektedir (Lipinski, 2000: 163; Çeçen, 2007: 17; El-Kuseyri, 2015: 13).

İslam öncesi başlayan ve İslam'ın yayılması süreci ile hız kazanan göçler ile birlikte Mezopotamya'nın kuzeyinde Arap ve Müslüman yoğunluğunun arttığı söylenebilir. Bu dönemlerden itibaren Mezopotamya bölgesi Araplar tarafından ikiye ayrılmış, bölgenin güney kesimlerine "Sevad veya Irak", kuzey kesimlerine ise "El-Cezire" adını vermişlerdir. Süreçle El-Cezire bölgesine; Hicaz, Bahreyn ve Yemame bölgelerinden göç ederek gelen Adnaniler yerleşmiş ve isimlerine istinaden bu bölgeler Diyar-ı Mudar (bölgenin batısı), Diyar-ı Rebia (bölgenin doğu ve güneydoğusu) ve Diyar-ı Bekr (bölgenin kuzeyi) olmak üzere üçe ayrılmışlardır (Çevik, 2009: 37; El-Kuseyri, 2015: 15).

Bu bölge Bizans sınırında olduğundan İslamiyet'in halifeler döneminde de dikkat çekmiş, yönetimi Şam valisi Muaviye tarafından üstlenilmiş ve Arap kabileleri olan Temim, Kays, Esed ve bazı Kureyşi kabileleri buralara

yerleştirilmiştir. İslam'ın gelişimi süreciyle başlayan İslam akınlarıyla birlikte Anadolu topraklarına geçilmiş ve ele geçirilen bölgelerin kalıcılığını sağlamak için buralara garnizon kentler kurulmuş, Araplar iskân ettirilmiştir (Apak, 2009: 115; Lapidus, 2005: 31-84; Aslan, 2013: 3).

Dört Halife Dönemi, Emevi ve Abbasî dönemlerinde İslami tebliğ ve yayılma faaliyetleri kapsamında fethedilen yerlerin yönetimi, korunması ve merkezi yönetim ile irtibatın sağlanabilmesi ihtiyacı baş göstermiştir. Bu anlamda Müslümanlar Suriye-Filistin, Irak, İran, Mısır, Mezopotamya ve Anadolu'da yerleşim alanına dönüştürülen garnizon diye tabir edebileceğimiz kentler kurmuş ve bu garnizon kentlere Araplar, kafileler şeklinde yerleştirilmiştir. İslam genişleme sürecinde son derece kayda değer olan garnizon kentler, genişleme sürecinin başat unsurları olmuş, bu bölgelerde Arap kültürünün oluşmasında, Arap dilinin gelişmesinde etkili olmuşlardır (Lapidus, 2005: 31-84; Hourani, 2016: 47).

Nitekim, Emevi halifesi Hişam b. Abdülmelik (724-743)kendinden önceki halifelerin başlatmış olduğu Anadolu akınlarını devam ettirmiş, buralara ordular sevk etmiş, Anadolu'da var olan birkaç Rum kalesini ele geçirmiştir. Bu dönem içerisinde Emevi Devleti; Konya, Kemah, Kayseri, Malatya Niksar, Çankırı ve Ankara şehirlerine kadar ulaşmış, gerçekleşen bu ilerleme sırasında ele geçirilen bazı Anadolu şehirlerine çok sayıda Arap kabilesi yerleştirilmiştir. Böylece bölgenin İslamlaşması ve Araplaşması güçlü bir ivme kazanmıştır (Apak, 2009: 115; Aslan, 2013: 3).

İskân edilen bölgelerde, Araplık temelinden çok Müslümanlık temeline dayalı bir sistem oturtulmaya çalışıldı. Etnik kökenine bakılmaksızın, tüm Müslümanlara iktisadi eşitlik sağlayan yeni yasalar çıkarılmaya başlandı. Dini, idari ve edebi olan yazılı iletişimin dili olarak Arapça belirdi. Böylece genelde hâkim olarak kullanılan dil Arapça oldu (Lapidus, 2005: 96). Bu durum ele geçirilen bölgelerde Arapçanın öğrenilmesini zorunlu kıldı. En nihayetinde, Arapça öğrenen ve Arap olmayan kesimin, Arapça dilini kullanması ve süreçle Araplaşmasında etkili olundu.

Böylelikle, günümüz Türkiye Araplarının bu süreçte Irak, Suriye, Arap Yarımadası gibi bölgelerden çeşitli nedenlere bağlı olarak gerçekleşen göç, İslami

tebliğ ve yayılma gibi faaliyetleri icra etmek için gelen kişilerin soyundan geldiklerini göstermektedir. Bunu kanıtlar nitelikte olan, yapılan araştırmalar ışığında Arap coğrafyasına yakın yerlerde, çoğunlukla Türkiye'nin Doğu, Güneydoğu ve Akdeniz bölgesinde; Muş, Bitlis, Siirt, Batman, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Hatay, Adana ve Mersin'de, seyrek de olsa Şırnak, Diyarbakır illerinde yerleşik oldukları bilinmektedir (Andrews, 1992: 209-221; Şener, 2006: 95-103; Önder, 2007: 316; Buran ve Çak, 2012: 49,177). Hatay'da yaşayanlar Lübnanlıların-Suriyelilerin lehçesini kullanırken, Harran Ovasında "Bedu" Suriyelilerin lehçesi kullanılır (Andrews, 1992: 209-213; Şener, 2006: 95-103). Böylelikle, Hatay Araplarının Lübnan ve Suriye'den göç edip Türkiye'ye yerleşen Arapların soyundan geldikleri, Harran Arapları ile Suriye Arapları arasındaki akrabalık bağlarının var olduğu savlarını güçlendiren faktörler olarak ortaya çıkmaktadırlar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE ARAPLARI

Tarih boyunca Türkiye coğrafyası "çok çeşitli" olarak nitelendirilebilecek özelliğinden feragat etmemiş bu anlamda çeşitli kültürlere ve topluluklara ev sahipliği yapmıştır. Farklı kültürlerin ve de toplumların varlığından kaynaklı olarak da Türkiye topraklarında çeşitli anadil gruplarının ve etnik grupların yaşadığı söylenebilir. Ethnologue'nin verilerine göre Türkiye'de konuşulan dil sayısı 40'tır.Bunlardan 39'u yaşamakta iken 1 tanesinin soyu tükenmiştir. Yaşayan dillerden 18'i yerli ve 21'i yerli değildir.

Bu sayı etnik köken için P. A. Andrews'e (1992: 8) göre ise 47'dir. Bunlar: Sünni Türkler, Alevi Türkler, Sünni-Yörük Türkler, Alevi-Yörük Türkler, Sünni Türkmenler, Alevi Türkmenler, Alevi Tahtacılar, Alevi Abdallar, Şii Azeri Türkleri, Karapapak Azeri Türkleri, Uygurlar, Kırgızlar, Kazakları, Özbekler, Özbek Tatarları, Kırım Tatarları, Nogay Tatarları, Balkarlar-Karaçaylar, Kumuklar, Bulgar Müslüman Göçmenler, Balkan Müslüman Göçmenler, Dağıstanlı Müslüman Göçmenler, Sudanlılar, Estonlar, Sünni Kürtler, Alevi Kürtler, Yezidi Kürtler, Sünni Zazalar, Alevi Zazalar, Ossetler, Ermeniler, Hemşinliler, Arnavutlar, Kuban Kazakları, Ruslar, Polonezler, Çingeneler, Hıristiyan Rumlar, Rumca Konuşan Müslümanlar, Almanlar, Sünni Araplar, Nusayri (Alevi) Araplar, Hıristiyan Araplar, Yahudiler, Süryaniler, Keldaniler, Çerkesler, Çeçenler-İnguşlar, Gürcüler ve Lazlar'dır.

Almanya Tubingen Üniversitesi Araştırmasına göre ise, Türkiye'de 20 etnik grup bulunmaktadır. Bunlar: Araplar, Azerbaycanlılar, Keldani Hıristiyanlar, Yakubi Hıristiyanlar Gürcüler, Hemşinliler, Yörükler, Kürtler, Lazlar, Muhacirler,

Müslümanlar, Karapapaklar, Şiiler, Aleviler, Tatarlar, Çerkesler, Türkler, Türkmenler, Yezidiler ve Zazalar'dır.[14]

Wikipedia.org adlı sitede var olan bilgilere göre Türkiye, 32 farklı etnik gruba ev sahipliği yapmaktadır**.** Bunlar: Türkler, Boşnaklar, Manavlar, Patriyotlar, Arnavutlar**,** Makedonlar**,** Zazalar, Gürcüler, Çerkesler, Süryaniler, Romanlar, Yezidiler, Kürtler, Yahudiler, Araplar, Pomaklar, Lazlar, Hemşinliler, Ermeniler, Rumlar, Nasturiler, Keldaniler, Bahailer, Sudanlılar, Lehler, Malakanlar, Farisiler, Hakkaniler, Halitatlar, Dürziler, Zerdüştler ve Mansuriler'dir.[15]

Uluslararası alanda etnik araştırmalar yapan United States Center for World Mission (USCWM) vakfı tarafından, 2008 yılında gerçekleştirilen araştırma[16][17] verilerine göre, Türkiye'de toplamda 23 farklı etnik köken mevcuttur. Bunlar: Türkler, Kürtler-Zazalar, Araplar, Çerkesler, Farslar, Azeriler, Gagavuzlar, Pomaklar, Bulgarlar, Lazlar, Gürcüler, Tatarlar, Boşnaklar, Ermeniler, Karakalpaklar, Arnavutlar, Romanlar, Abhazlar, Osetler, Süryaniler, Rumlar, Museviler ve Keldaniler'dir (Buran ve Çak, 2012: 43).

Literatür taraması gerçekleştirildiğinde, yapılan araştırmaların tümünde Araplar, Türkiye'de var olan etnik gruplar içerisinde gösterilmiştir. Türkiye'de yaşayan farklı etnik gruplar içerinde yer alan Arapların,[18] Türkiye'deki nüfusları hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte, nüfuslarının tespiti ve sosyo-ekonomik sermayelerinin ortaya koyulabilmesi çeşitli araştırmalara konu olmuşlardır.

Türkiye Arapları, Arap coğrafyasına yakın yerlerde, çoğunlukla Türkiye'nin Doğu, Güneydoğu ve Akdeniz bölgesinde; Muş, Bitlis, Siirt, Batman, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Hatay, Adana ve Mersin'de, seyrek de olsa Şırnak, Diyarbakır illerinde yerleşiktirler. Büyük bir çoğunluğu Sünni Müslüman iken**,** Nusayri Alevi Müslüman ve çeşitli mezheplerden Hıristiyan olanları da mevcuttur

[14] Almanya Tubingen Üniversitesi Araştırmasına göre ise, Türkiye'de 20 etnik grup bulunmaktadır (VitalQuinet, La Turquied'Asie, Paris, 1892)

[15]https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_Araplar%C4%B1

[16]http://www.milliyet.com.tr/amerikan-vakfindan-etnik-koken-arastirmasi-gundem-1041916/

[17]http://www.gazetevatan.com/-turkiye-nin-yuzde-20-si-kurt--------iste-etnik-koken-listesi-216353-yasam/

[18]https://joshuaproject.net/countries_photos/TU

(Andrews, 1992: 209-221; Şener, 2006: 95-103; Önder, 2007: 316; Buran ve Çak, 2012: 49,177).

Türkiye Araplarının Sünni (çoğunlukla Şafii) olanları genellikle Mardin, Siirt, Batman, Muş, Bitlis az da olsa Diyarbakır ve Hatay illerinde ikamet etmektedir. 1965 genel sayımlarında elde edilen tahmini nüfusları 179.309'dur. Sami dil ailesinden olan Arapçanın çeşitli lehçelerini kullanırlar. Kuzey Mezopotamya grubundan olan ve Mardin'e özgü "Qıltu" dil grubu (sadece bu grubun 11 lehçeden oluştuğu kanaati vardır) bunlara örnektir. Ayrıca Diyarbakır, Kozluk-Sason (Batman), İdil (Şırnak), Siirt, Muş, Bitlis gibi bölgelerde kullanılan lehçeler, bölge isimleriyle anılmaktadır (ör: Siirt Lehçesi vs.). Hatay'da yaşayanlar Lübnanlıların-Suriyelilerin lehçesini kullanırken, Harran Ovasında "Bedu" Suriyelilerin lehçesi kullanılır. Sünni Araplardaki en güçlü özellikler dil ve iç evlilik anlayışıdır. Şanlıurfa Harran Ovası etrafında yaşayan Araplarda, aşiret soyuna sıkı bağlılık halen yaşatılmaktadır (Andrews, 1992: 209-213; Şener, 2006: 95-103).

Türkiye'deki Arapların Nusayri Alevi olanları Hatay, Adana ve Mersin'de yaşamaktadır. Halk arasında "Nusayri", "Arap Uşağı" veya "Fellah" denen topluluktur. 1965 genel nüfus sayımına göre nüfusları yaklaşık 183.000 civarıdır. Hatay'da bulunanları, daha çok kıyı kesimi ile Samandağı civarında ve Aksu ırmağı boyunca yerleşiklerken, Altınözü ve Kırıkhan civarında da Araplar mevcuttur. Çukurova'da, Yumurtalık'tan Mersin'e kadar olan bölgede yaşamaktadırlar. Kullandıkları Arapça lehçesi, Gebel ve Ansariye'ye bağlı olan Süryani/Lübnan lehçesidir. Nusayri Alevilerinin kendilerine özgü olarak oluşturdukları etnik grup kimliğinin özünü, özgü dil ve din yapıları belirlemektedir. Nusayri adı, Muhammed b. Nusayr'dan gelir. Bu ad, on birinci imam Hasan el Askeri'nin vefatı sonrası oluşan ihtilaflar ortamında, imamın yakınlarından Muhammed b. Nusayr'ın etrafında toplanan kişilere "Nusayriler" denmesiyle doğmuştur (Andrews, 1992: 214-218; Şener, 2006: 95-103; Keser, 2016: 11).

Türkiye'de yaşayan Hıristiyan Araplar, genellikle Hatay ve çevresinde yaşamaktadırlar. Bu Araplara, Nasrani, Mesihi veya Taifat Ar-Rum Al-Ortodoks Al-Arabiya denmektedir. Bu Araplar, Ortodoks ve Üniat Katolikliğine bağlı olan bir topluluktur. Kullanılan lehçe, yerleşik Suriye lehçesidir.

Türkiye'de var olan farklı toplulukların bilimsel olarak belirlenip, kültürel özelliklerini, etnik aidiyet durumlarını ortaya koyabilmek amacıyla 1927'den itibaren gerek resmî kurumlarca ve araştırma şirketlerince gerekse de akademik çalışmalar aracılığıyla, genellikle anadil temellendirmesinde çeşitli istatistiksel ölçümler yapılmış, bu toplulukların sayıları ve nüfusları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tek başına anadil, etnisitenin tanımlayıcısı olamayacağı gibi etnik grubun tanımlanabilmesi için kullanılan araçlardan sadece bir tanesi olabilir. Nitekim ekseriyetle etnisite; kullanılan ortak dil, ortak isim, atalara ait olan ortak mitler, birlikte yaşam tarihleri, ortak inançlar veya dinler ile ortak gelenekler gibi kültürel sermaye birikimlerini, memleket bağı ve toplumsal dayanışmanın tümünü içerisinde barındırır (Hutchinson ve Smith, 1996: 52).

Bu bağlamda, sadece anadil tanımlamasından yola çıkarak, etnik gruplar hakkında kaynak elde etme yoluna gidilmiş ve çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Nitekim bu anlamda, bir resmi kurum olarak eski adıyla Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) yeni adıyla Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nun 1927 ile 1965 yılları arasında gerçekleştirdiği çalışmalara ulaşmak mümkündür. Bu çalışmalarda etnik grubun sayısının belirlenmesi için anadil sorusu sorulmuş, yani anadil sorusu temelinde etnik nüfus belirlenmeye çalışılmıştır. Bu genel sayımlar haricinde 1985'e kadar genel sayımlarda da anadil tespiti yapılmış ancak elde edilen bulgular değerlendirilmemiştir. Ayrıca Önder'e göre, bu veriler resmi kurumca 1990 yılında imha edilmiştir (Bildirici, 1997: 67; Dündar, 2000: 65; Önder, 2007: 28-29).

1927-1965 yılları arasında gerçekleştirilen nüfus sayımlarında, anadil temellendirmesinde elde edilen etnik yapı ile ilgili bilgiler şu şekildedir:

Tablo 1: DİE (TÜİK) Verilerine Göre Anadil Tespiti İle Etnik Grup Dağılımı
(Şener, 2006: 83-92; Çay, 2010: 31; Önder, 2007: 31; Buran ve Çak, 2012: 176)

YIL	TOPLAM NÜFUS	TÜRK %	KÜRT %	ARAP %	DİĞERLERİ %	TOPLAM ETNİK NÜFUS %
1927	13.629.426	86.40	8.70	0.99	3.91	13.60
1935	16.157.450	86.02	9.16	0.95	3.86	13.97
1945	18.790.174	88.33	7.86	1.32	2.49	11.67
1950	20.947.174	87.15	8.85	1.28	3.56	13.69
1955	24.064.763	87.74	7.00	1.24	1.92	10.16
1960	27.754.820	90.70	6.66	1.25	1.39	9.30
1965	31.391.421	90.12	7.10	1.16	1.65	9.88

1927-1965 yılları arasında, genel nüfus sayımları ile ilde edilen anadil temelli etnik topluluklar içerisinde Arapçanın %0,99 ile %1,16 arasında değişim gösteren oranıyla, Türkiye'deki farklı anadiller sıralamasında Kürtçeden sonra ikinci sırada yer alan anadil olduğu söylenebilir. Tablo 1 nüfus sayısı bakımından incelendiğinde ise, 1927 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımında "Anadilim Arapçadır." diyenlerin sayısı 134.931 (%0,99) kişi olmuş, daha sonraları gerçekleştirilen sayımlarda bu sayı artarak ilerlemiştir. Anadil sorusunun var olduğu son genel sayım verilerinin bulunduğu 1965 yılında gerçekleştirilen genel sayımda ise, bu nüfusun 364.140[19] (%1,16) kişi olduğu tespiti yapılmıştır.

1992 yılında, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nden Aykut Toros, İsmet Koç ve Ali Erman Özsoy tarafından, Türkiye'deki etnik nüfusların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırma sonucunda, anadil temelinde Türkiye'de %8,04 oranlık etnik nüfus içerisinde en büyük ikinci orana sahip olan Kürtçe ve Zazacadan (%6,21) sonra Arapça anadiline sahip olan nüfusun oranı %1,4 olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada, anadiller ile ilgili elde edilen bulgular şu şekildedir:

[19]Andrews'e göre nüfus 365.340'tır. (Andrews, 1992: 209)

Tablo 2: "Türkiye'nin Etnik Yapısının Anadil Sorularına Göre Analizi" Araştırmasında Etnik Grup İle İlgili Elde Edilen Genel Bulgular
(Özsoy, Koç ve Toros, 1992: 87-95)

ANADİL	%
Türkçe	91,96
Kürtçe ve Zazaca	6,21
Arapça	1,37
Kafkas Dilleri (Çerkes Dilleri, Gürcüce, Lazca, Abhazca)	0,12
Doğu Avrupa Dilleri (Arnavutça, Boşnakça, Bulgarca, Pomakça, Sırpça, Rusça vs.)	0,07
Diğer Diller	0,27

1998 ve 2003 yıllarında, etnik grup tanımlayıcısı olarak anadil sorularının var olduğu, Hacettepe Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmalarında (TNSA-1998/TNSA2003), Türkiye'de Arapça anadil grubunun yüzde dağılımı bulguları şu şekildedir:

Tablo 3: TNSA Bulgularına Göre Türkiye'deki Anadil Gruplarının Yüzde Dağılımları (TNSA, 1993:2003: 182,183)

Anadil Grupları	1998	2003
Türkler/Türkçe	%83,2	%82,5
Kürtler/Kürtçe	%13,2	%14,4
Araplar/Arapça	%1,7	%1,9
Diğer	%0,9	%1,1

Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, Türkiye genel sayımlarına (1927-1965) paralel sonuçların görüldüğü söylenebilir. Türkiye topraklarında yaşayan farklı etnik gruplar içerisinde Kürtlerden sonra en büyük orana sahip olan Araplar, 1998 yılında %1,7'lik orana sahipken, bu oran 2003 yılında %0,2'lik bir artış göstererek %1,9 olmuştur.

Tablo 3.1: TNSA Bulgularına Göre Türkiye'deki Anadil Gruplarının Bölgelere Göre Yüzde Dağılımları (TNSA, 1993:2003: 182,183)

Anadil Grupları	Batı	Güney	Orta	Kuzey	Doğu	Toplam
Türkler/Türkçe	43,1	13,5	26,0	9,1	8,3	100,0
Kürtler/Kürtçe	16,5	8,8	5,9	-	68,8	100,0
Araplar/Arapça	8,2	45,5	2,6	-	43,7	100,0
Diğer	55,6	6,8	20,3	11,3	6,0	100,0

Tablo 4 verilerine göre, Arapça anadil mensubu nüfusun büyük bir çoğunluğunun Türkiye'nin Doğu (%43,7) ve Güney (%45,5) bölgelerinde yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Bu bölgeler dışında yaşayan Arap nüfusun oranı ise %10,8'dir. TNSA çalışmasında bölgelerle ilgili elde edilen bulguları ile başlangıçta bahsedilen illerin var oldukları bölgeler paralellik göstermektedir.

Türkiye'nin Toplumsal yapısının gözler önüne serilmesi, ülke içerisindeki etnik ve dinsel aidiyetlerin ve bunların coğrafi dağılımının tespiti amacıyla, Milliyet Gazetecilik A.Ş. için, KONDA Araştırma ve Danışmanlık Ltd. Şti. tarafından, 2006 yılında, 53.224 örneklem ile 13 büyük ilde[20] gerçekleştirilen araştırma bulguları değerlendirildiğinde:

Tablo 4: KONDA Araştırması Bulgularına Göre "Hepimiz Türk Vatandaşıyız Ama Değişik Kökenlerden, Yörelerden Olabiliriz. Siz Kendinizi, Kimliğinizi Ne Olarak Biliyorsunuz Veya Hissediyorsunuz?" Sorusuna Verilen Cevapların Oranları (KONDA, 2006: 14)

ETNİK VEYA DİNİ KİMLİK	%
Türk	81,33
Kürt ve Zaza	9,02
Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı	4,45
Yerel Kimlikler (Manav, Laz, Türkmen, Yörük, Anadolu Türk Boyları ve Yurtiçi Bölge Adı)	1,54
Müslüman/Müslüman Türk	1,02
Arap	0,75
Diğer	1,86
TOPLAM	100,0

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, etnik aidiyet vurgusunun yapıldığı Türklük kimliğini kabul edenlerin oranı tüm Türkiye içerisinde en büyük orana

[20] Bu iller arasında, Türkiye'de Arapların yaşadığı iller kategorisine giren sadece dört il vardır. Bunlar: Adana, Antakya, Mersin ve Şanlıurfa'dır.

sahipken, Türk kimliği (%81,33) vurgusu sonrası en büyük oranın sırasıyla Kürtlük/Zazalık (%9,02) ve Araplık (%0,75) aidiyeti olduğu söylenebilir.

Tablo 5: KONDA Araştırması Bulgularına Göre "Anadiliniz Hangisidir, Yani Annenizden Öğrendiğiniz Konuşma Diliniz Hangisidir?" ve "Aile İçinde Günlük Yaşamda Hangi Dil Kullanılmaktadır?" Sorularına Verilen Cevapların Karşılıklı Oranları (KONDA, 2006: 19)

ANADİL	ANADİLİ BU OLANLAR	GÜNLÜK DİLİ BU OLANLAR
Türkçe	%84,54	%87,46
Kürtçe/Zazaca	%12,98	%10,57
Arapça	%1,38	%1,05
Diğer	%1,1	%0,92
TOPLAM	%100,0	%100,0

Görüldüğü üzere, Türkiye'de yaşayan kişilerin beşte dördünden fazlasının (%84,54) anadili Türkçedir. Anadilinin Kürtçe/Zazaca olduğunu belirten kişiler Türkiye'de yaşayan kişilerin onda birinden fazla iken (%12,98), anadilini Arapça olarak gören kişilerin oranı ise %1,38'dir. Türkçenin günlük konuşma dili olarak kabul edilmesinin oranı, anadil tanımlaması oranına göre artmaktadır (%87,46). Günlük konuşma dili olması bakımından Türkçenin diğer anadillerden pay aldığı veya daha çok tercih edildiği görülmektedir. Yani Türkçe dışında bir anadil kabul eden kişiler, günlük konuşma dili bakımından anadillerini Türkçe kadar kullanmazken, toplamda diğer anadillerin günlük konuşma dilleri olarak kullanımı %2,92 oranında azalmaktadır. "Anadilim Arapçadır." diyenlerin anadillerini günlük yaşamda az kullandıkları gözlemlenmektedir (%0,33 fark).

Tablo 6: KONDA Araştırmasında Etnik Kimliğe Göre Anadil Dağılımı
(KONDA, 2006: 20)

ETNİK/DİNİ KÖKEN	ANADİL %			
	Türkçe	Arapça	Diğer	TOPLAM
Türk	98,43	0,69	0,88	100,0
Arap	18,56	80,24	1,2	100,0
T.C. Vatandaşı	96,84	2,46	0,7	100,0
Müslüman Türk	98,04	0,98	0,98	100,0
Alevi	80,56	16,67	2,77	100,0

Tablo 7'de görüldüğü üzere, Türk kimliğini kabul edenlerin bir kısmı (%069) anadillerinin Arapça olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Arap kimliğini benimseyenlerin neredeyse beşte biri (%18,56) anadillerinin Türkçe olduğunu söylemişlerdir. Bir anlamda, bu kesimin asimile olduğu söylenebilir. Kendilerini Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olarak tanımlayan bir kesimin (%2,46) de anadilleri kabullenimleri Arapça olmuştur. Ayrıca, dini bir tanımlama olarak kendilerini Alevi kimliğinde gören kişileri ile anadilini Arapça olarak kabul eden kişilerin karşılaştırılması sonucu elde edilen oranın (%16,67) da azımsanamayacak kadar fazla olduğu söylenebilir. Bu oranın yüksek çıkmasında etkili olmuş olan etmenin, araştırma evrenini oluşturan iller arasında Adana, Hatay ve Mersin gibi Arap Alevilerinin yoğun olarak yaşadığı illerin var olmasıdır.

2006 yılında, ODAK Araştırma ve Danışmanlık Şirketinin gerçekleştirdiği araştırmada, Türkiye'de anlamlı bir orana sahip olan farklı etnik gruplar Kürtler ve Araplar olarak belirlenmiştir. Böylelikle araştırmaya göre, Kürt gruplarının oranı %7,2, Arap grupların oranı ise %2,5 olarak tespit edilmiştir. Çerkeslerin oranı %0,5'tir. Ayrıca araştırmada, Kürtlerden bağımsız bir etnik kimlik olarak ele alınan Zazaların oranı ise %0,5 olarak belirlenmiştir (Önder, 2007: 40).

Erkan (2005) tarafından, 2004 yılında, Güneydoğu Anadolu bölgesinin sosyal ve ekonomik karakterinin serimlenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmada, bu bölgede yaşayan etnik gruplar hakkında detaylı bilgiye ulaşabilmektedir. Adıyaman, Diyarbakır, Mardin, Siirt, Batman, Şırnak, Şanlıurfa, Gaziantep ve Kilis'te uygulanan formlar ile bölge nüfusunun; anadil ve etnik kimlik tanımlaması hakkında şu bulgular ortaya konmuştur:

Tablo 7: Anadil Gruplarının ve Günlük Hayatta En Fazla Kullanılan Dillerin Oranları (Erkan, 2005: 274-278)

DİLLER	ANADİL	GÜNLÜK KONUŞMA DİLİ
Türkçe	32,5	63
Kürtçe	54,4	30,6
Arapça	8,9	3,9
Zazaca	3,6	2,2
Süryanice	0,6	0,1
TOPLAM	100,0	100,0

Güneydoğu Anadolu bölgesinin sosyal yapısının serimlendiği araştırma bulgularına göre, bölgede Kürtçeyi anadil olarak kabul edenlerin nüfus içerisinde en büyük paya (%54,4) sahip olduğunu söyleyebiliriz. Türkçe anadilini kabul edenlerin oranı %32,5 iken, "Anadilim Arapçadır." diyenlerin oranı %8,9 olmuştur. Anadilin günlük hayatta kullanımında Türkçe dışındaki diğer tüm dillerde oransal düşüş yaşanırken, bölgenin farklı etnik grupları arasında Türkçenin anadil olarak kabullenimi yüksektir. Arapçanın anadil olarak tanımlanması ile günlük hayatta kullanımı arasında yirmide birlik (%5) bir fark gözlemlenmektedir.

Tablo 8: Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Anadil Gruplarının Yüzde Dağılımları (Erkan, 2005: 274-278)

	Türkçe	Kürtçe	**Arapça**	Süryanice	Zazaca
Adıyaman	38,4	57,2	0,0	0,0	4,4
Diyarbakır	6,9	73,8	0,6	0,0	18,7
Gaziantep	81,5	10,5	6,0	0,0	2,0
Mardin	10,3	69,1	**17,2**	3,4	0,0
Siirt	11,2	48,5	**37,7**	0,0	2,0
Şanlıurfa	25,7	56,6	13,1	0,6	4,0
Batman	13,5	81,0	**4,0**	1,0	0,5
Şırnak	9,7	89,7	0,0	0,0	0,6
Kilis	95,4	3,2	1,4	0,0	0,0
Bölge Toplamı	32,5	54,4	8,9	0,6	3,6

Tablo 9'da da görüldüğü üzere, anadilinin Arapça olduğunu belirten görüşülenlerin bulunduğu iller ve yüzdelikleri şu şekilde sıralanmaktadır: %0,6 ile Diyarbakır, %6 ile Gaziantep, %17,2 ile Mardin, %37,7 ile Siirt, %13,1 ile Şanlıurfa, %4 ile Batman ve %1,4 ile Kilis. Bölgenin genelinin anadil oranına bakıldığında ise, %32,5'inin anadilinin Türkçe, %54,2'sinin anadilinin Kürtçe, %11,4'ünün anadilinin

Arapça, %0,6'sının anadilinin Süryanice ve %3,6'sının anadilinin ise Zazaca olduğu görülmektedir. Araştırmanın gerçekleştirildiği yıl/yıllar göz önünde bulundurulacak olup, o dönemlere ait nüfuslar[21] ile araştırma örneklemi oranlandığında, toplam nüfus içerisindeki 3.595.078 kişinin anadilinin Kürtçe, 2.148.529'unun anadilinin Türkçe, 587.431'inin anadilinin Arapça, 236.441'inin anadilinin Zazaca, 36.714'ünün anadilinin ise Süryanice olduğu söylenebilir.

Tablo 9: Kimlik Tanımlaması Ve Etnik Tanımlamanın Oransal Dağılımı
(Erkan, 2005: 274-278)

KİMLİK TANIMLAMASI	%
T.C. Vatandaşı	33,5
Dini İnanç	23,5
Etnik Köken	13,4
Aile Kimliği	11,3
Siyasal Kimlik	5,6
Meslek	5,4
Aşiret	3,9
Sosyal Sınıf	3,4
TOPLAM	100,0

ETNİK KÖKEN	%
Türk	7,2
Kürt	4
Arap	**1,6**
Zaza	0,6
Süryani	0
Toplam	13,4

Araştırma bulgularına göre, kimlik tanımlamasında en fazla tercih edilen "Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı" kimliği (%33,5) olmuştur. Daha sonra Dini kimlik (%23,5) tercihi söz konusu iken, katılımcıların onda birinden fazlası (%13,4) kendilerini etnik kökenleri ile tanımlamayı seçmişlerdir. Etnik köken ile tanımlanmayı tercih eden kişiler arasında, kendini Türk (%7,2) olarak ifade eden kişilerin oranının en yüksek oran olduğunu görmekteyiz. Sonrasında Kürt (%4) ve daha sonrasında ise sırasıyla Arap (%1,6), Zaza (%0,6) olarak tanımlama söz konusu iken, kendini Süryani olarak tanımlayan kimse olmamıştır.

Tablolar karşılaştırıldığında, anadilini Arapça olarak beyan eden örneklem grubunun (%8,9) sadece %1,6'sının kendilerini Arap olarak ifade ettiklerini söyleyebiliriz. Anadili Arapça olanların, bir üst kimlik olarak algılanan Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı veya Türklük kimliğini benimsediği görülmektedir. Bu anlamda birbirinin içine giren, karışan etnik grup kimlikleri; anadillerin, kimlikler arasında sıkışması, erimesi, değişmesi hatta kaybolması sonucunu doğurmuştur.

[21] Bölgenin 2000 yılına ait genel nüfusunun toplamı 6.608.619'dur.

ALTINCI BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, ilk etapta araştırmanın konusu, amacı ve gerçekleştirilmesinin önemi belirtilecek; daha sonra araştırma örnekleminin nasıl seçildiği, evrenin nasıl belirlendiği ve veri toplama sürecinin nasıl gerçekleştiği hakkında genel bilgi verilecektir.

6.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Yaşadıkları bölgelerde, halihazırda ciddi bir nüfusa sahip olan Doğu ve Güneydoğu Arapları[22] üzerine gerçekleştirilecek sosyolojik bir inceleme esnasında karşılaşılacak en temel problem, literatür taraması esnasında, Doğu ve Güneydoğu Araplarına ait çok az verinin ve çok az bilimsel çalışmanın var olmasıdır. Bunun yanında, Doğu ve Güneydoğu Araplarının yaşadıkları bölgelerdeki sosyal ve siyasi meselelerin etkisi sonucu, inceleme alanı olarak seçilmemesi veya çok az araştırma içeriğinde yer edinmesi durumu da başka bir önemli problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylelikle, gerçekleşmiş olan çok az sayıda inceleme de Doğu ve Güneydoğu Arapları hakkındaki sosyal gerçeklikten daha çok siyasi gerçeklik nedeniyle var olmuş olan incelemeler olması problemini doğurmaktadır.

Bu anlamda, daha önce hakkında çok az sayıda veriye ulaşabildiğimiz bu çalışmanın ilk çalışmalar arasında oluşu önemini belirtmektedir.

[22] Araştırma boyunca, örneklemimizi oluşturan Türkiye Araplarının Mardin, Batman, Siirt, Bitlis ve Muş bölgelerinde ikamet eden kesiminden bahsederken, bu bölgelerin Türkiye'nin doğu ve güneydoğu bölgelerinde bulunmaları nedeniyle "Doğu ve Güneydoğu Arapları" olarak nitelendirileceklerdir.

6.2. ARAŞTIRMANININ AMACI

Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ikamet eden ve Türkiye Arapları olarak nitelendirebileceğimiz İnsanları ve onlara ait sosyal gerçekliklerini, sosyalliklerini, yaşadıkları sosyal alanı, bu sosyal alan faillerinin kapitallerini, sosyal alan içerisindeki konumlarını, yatkınlıklarını ve pratiklerini[23] merkeze alarak, bilimsel bir uyumluluk dahilinde, sosyal gerçekliğe uygun olarak sosyolojik bir inceleme gerçekleştirmenin araştırmamızın temel amacı olduğunu belirtmek gerekmektedir.

6.3. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Yukarıda da dile getirilmekte olan amaç ve önemlilik doğrultusunda Doğu ve Güneydoğu Araplarına ait yani Muş'ta, Bitlis'te, Siirt'te, Batman'da ve Mardin'de yaşamını sürdürmekte olan insanlara ait olan sosyal realitenin incelenmesinin ise araştırmamızın genel anlamda konusu olduğunu söyleyebiliriz.

6.4. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLAMASI

Yukarıda da bahsedilen temel hedefe ulaşabilmek için ortaya konulan bu araştırmada kullanılan veriler, yapılandırılmış görüşme formu hazırlanıp uygulanarak, 2018 yılının Ocak ile Mayıs ayları arasında elde edilmiş olan verilerdir.

Söz konusu araştırmada hem hanelere hem de kişilere ilişkin bilgiler elde edilebilmesi için yapılandırılmış görüşme formu[24], görüşmenin gerçekleştirildiği kişinin hanesine yönelik sorular, görüşülen kişinin sosyal ve demografik özelliklerine ilişkin sorular, araştırma bölgesine ilişkin sorular, araştırma bölgesinde var olan gruplara/topluluklara ilişkin sorular, Doğu ve Güneydoğu Arapları ile ilgili sorular, öz-tanımlamaya ilişkin sorular, Arapların veya Araplığın tanımlanmasıyla ilgili sorular, Araplıktan/Arap olunmasından kaynaklı sorunlar ve bu sorunların çözümüne ilişkin soruları ayrı ayrı içerecek biçimde hazırlanmıştır. Böylece, oldukça geniş kapsamlı olarak nitelendirilebilecek bir entegre yapılandırılmış görüşme formu ortaya çıkmıştır.

[23] Araştırmada Bourdieu'nun birçok çalışmada kullanmış olduğu temel kavramlarına sıkça başvurulacaktır. Fikir edinmek için bkz. Bourdieu (1997, 2006), Wacquant (2007).

[24] Bkz. Ek:1 Yapılandırılmış Görüşme Formu

YEDİNCİ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VE TEMEL BULGULAR

Araştırmada genel hedeflere ulaşabilmek için yapılandırılmış görüşme formunun Doğu ve Güneydoğu Araplarının yaşadığı bölgelerin gerek mekânsal gerekse de sosyal anlamda bütününü temsil edebilecek bir örnekleme uygulanması kararı verilmiştir.

7.1. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Daha önce de belirtilen bu kararın hayata geçirilebilmesi için, kısıtlı olan olanaklar da göz önünde bulundurularak, genel itibariyle şu yolun izlendiği söylenebilir:

Öncelikle 2017 yılı itibariyle toplam nüfusu 702.166 olan Doğu ve Güneydoğu Araplarının yaşadıkları bölgeler yani Muş ilinin Hasköy ilçesi, Bitlis ilinin Mutki ve Güroymak ilçeleri, Siirt ilinin Merkez ve Tillo ilçeleri, Batman ilinin Kozluk, Sason, Hasankeyf ilçeleri, Mardin ilinin Artuklu, Midyat, Yeşilli, Ömerli ve Savur ilçeleri araştırmanın evreni olarak belirlenmiş, oransal olarak dağıtılarak nüfusun yaklaşık ‰0,5'ine tekabül eden 378 kişilik örneklem grubuyla yapılandırılmış görüşme gerçekleştirmesi kararı verilmiş, ardından belirlenen bu örneklem; bölge nüfusu, cinsiyet ve yaş[25] kriterleri dikkate alarak genel nüfusa uygun olarak dengeli bir halde dağıtılmıştır.

[25] Görüşülecek kişiler için 20 yaş, alt yaş limiti olarak belirlenmiştir.

Tablo 10: Evrenin Nüfusu Ve Örneklemin Dağılımı

İLLER	İLÇELER	NÜFUS 2017[26]	ÖRNEKLEM ‰0,5	ÖRNEKLEM İÇERİSİNDEKİ %
MARDİN	ARTUKLU	168.600	84	%22,2
	MİDYAT	110.548	56	%14,8
	YEŞİLLİ	15.277	10	%2,6
	ÖMERLİ	13.951	10	%2,6
	SAVUR	26.779	14	%3,7
BATMAN	KOZLUK	60.933	32	%8,5
	SASON	29.846	16	%4,2
	HASANKEYF	6.393	10	%2,6
SİİRT	MERKEZ	161.423	82	%21,7
	TİLLO	4.268	10	%2,6
BİTLİS	MUTKİ	31.764	16	%4,2
	GÜROYMAK	46.547	24	%6,3
MUŞ[27]	HASKÖY	25.837	14	%3,7
TOPLAM		702.166	378	%100

Bu dağılım neticesinde her ilde ilçe toplamları itibariyle Mardin'de 174 (%45,9)[28], Batman'da 58 (%15,3), Siirt'te 92 (%24,3), Bitlis'te 40 (%10,5) ve Muş'ta 14 (%3,7) olmak üzere toplam 378 (%100) yapılandırılmış görüşme için örneklem belirlenmiştir.

Örneklem belirleme sürecinde, görüşme gerçekleştirilecek kişilerin Arap olduğunu söyleyenlerden veya bir kimlik tanımlaması olarak "Ben Arabım." diyenlerden olması göz önünde bulundurulmuştur.

[26] Araştırma evrenine ait nüfus verileri TÜİK'in 2017 yılına ait istatistiklerinden alınmıştır.

[27] Muş Hasköy ilçesindeki örneklem grubuna Sungu Beldesinden de örneklem eklenmiştir.

[28] Mardin Yeşilli, Mardin Ömerli, Batman Hasankeyf ve Siirt Tillo'da belirlenen ‰0,5'lik örneklem sayısında, yaş ve cinsiyet kriterlerinde anlamlı ve nitelikli bilgi elde edebilmek için değişiklik yapılmış olup; Mardin Yeşilli ilçesi nüfusunun ‰0,5'ine denk gelen 7 kişiye 3 kişi, Mardin Ömerli ilçesi 6 kişilik örneklem grubuna 4 kişi, Batman Hasankeyf ilçesi örneklem grubu olan 3 kişiye 7 kişi ve Siirt Tillo örneklem grubu olan 2 kişiye 8 kişi eklenmiştir. Böylelikle, araştırmamızın evreninin cinsiyet ve yaş kriterleri hakkında daha anlamlı veri elde etmek olanaklı olmuştur.

Tablo 11: Örneklemin Yaş Ve Cinsiyete Göre Dağılımı

CİNSİYET	YAŞ					
	20-29	30-39	40-49	50-59	60+	TOPLAM
ERKEK	43	41	37	34	34	189
KADIN	43	41	37	34	34	189
TOPLAM	86	82	74	68	68	378
%	22,8	21,8	19,6	17,9	17,9	100

2018 yılının Ocak ve Mayıs ayları arasında, yapılandırılmış görüşme formları, belirlenen dengeli dağılım dikkate alınarak uygulanmış ve veriler bu süreçte sürekli olarak kontrol edilerek, gerekli görülen durumlarda yeni görüşmeler uygulanmıştır. Böylelikle, cinsiyet dağılımında 189 (%50) erkek ve 189 (%50) kadın ile; belirlenen yaş aralığında 20-29 yaş aralığı için 86 (%22,8) kişi,30-39 yaş aralığı için 82 (%21,8) kişi,40-49 yaş aralığı için 74 (%19,6) kişi,50-59 yaş aralığı 68 (%17,9) kişi, 60ve üstü yaşında olan 68 (%17,9) kişi ile yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilerek bu kişilere ait oldukça ayrıntılı veriler elde edilmiştir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşamlarını sürdüren Arapların sosyal pratiklerine ilişkin olan bu araştırmada, öncelikle sosyoekonomik yapı üzerinde durulacak daha sonra ise sosyokültürel yapı ana hatlarıyla serimlenmeye çalışılacaktır.

Bu bölümde, araştırma kapsamında kullanılan formların uygulanması ile elde edilen verilerin istatistiksel sonuçları verilmektedir. Veri toplama araçları ile elde edilen verilerin, SPSS 16 paket programıyla yapılan analizlerinden elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

7.2. İKAMET EDİLEN BÖLGE

Araştırmamızda, örneklemin ikamet ettiği bölgeler, Arapların Türkiye'de yaşadığı bölgelerden seçilmiştir. Daha önce de yapılan araştırmalarda, Türkiye'deki etnik grupların veya Türkiye'de ikamet eden Arapların nerede yaşadıkları belirtilmişken, bu bilgilerden yola çıkarak, Türkiye Araplarının bulunduğu bölgeleri

iki gruba ayırdık: Otokton olarak yaşanılan Doğu ve Güneydoğu bölgeleri Arapları ile Akdeniz ve Batı bölgeleri Arapları.

Türkiye Arapları bölümünde ve araştırma evreni kısmında da bahsedildiği üzere, genel bir kanaatle Arapların, Türkiye'de yaşadığı iller, doğudan batıya göre şu şekilde sıralanmıştır: Bitlis, Siirt, Batman, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Hatay, Adana ve Mersin.

Doğu ve Güneydoğu Arapları olarak nitelendirdiğimiz ve örneklemin evreni olarak belirlediğimiz bölgelerde ikamet eden Arapların Türkiye'de yaşadıkları bölgeler ise şu şekilde sıralanmıştır: Muş, Bitlis, Siirt, Batman ve Mardin.

Tablo 12: İkamet Edilen Bölgelere Göre Dağılım

İkamet Edilen Bölge	f	%
Muş (Hasköy)	14	3,7
Bitlis (Mutki)	16	4,2
Bitlis (Güroymak)	24	6,3
Siirt (Merkez)	82	21,7
Siirt (Tillo)	10	2,6
Batman (Kozluk)	32	8,5
Batman (Sason)	16	4,2
Batman (Hasankeyf)	10	2,6
Mardin (Artuklu)	84	22,2
Mardin (Midyat)	56	14,8
Mardin (Yeşilli)	10	2,6
Mardin (Ömerli)	10	2,6
Mardin (Savur)	14	3,7
Toplam	378	100,0

Tablo 12'de görüleceği üzere, Mardin Merkez Artuklu ilçesinde 84 (%22,2), Mardin Midyat ilçesinde 56 (%14,8), Mardin Yeşilli ilçesinde 10 (%2,6), Mardin Ömerli ilçesinde 10 (%2,6), Mardin Savur ilçesinde 14 (%3,7), Batman Kozluk ilçesinde 32 (%8,5), Batman Sason ilçesinde 16 (%4,2), Batan Hasankeyf ilçesinde 10 (%2,6), Siirt Merkez ilçesinde 82 (%21,7), Siirt Tillo ilçesinde 10 (%2,6), Bitlis Mutki ilçesinde 16 (%4,2), Bitlis Güroymak ilçesinde 24 (%6,3) ve Muş Hasköy

ilçesinde 14 (%3,7) olmak üzere toplam 378 (%100) yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir.

7.3. CİNSİYET VE YAŞ

Araştırmada örneklemin cinsiyet dağılımının eşit olması dikkate alınmış, bu durumda toplam 378 örneklemimizin yarısının kadın örneklem (189-%50) grubundan diğer yarısının da erkek örneklem (189-%50) grubundan oluşturulmuştur (Tablo 13). Cinsiyet ve yaş faktörleri kişinin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına etkide bulunabilecek faktörlerdir. Bu anlamda, sosyal failin sosyalliğine ait bulgular yaşa ve cinsiyete göre karşılaştırılarak anlamlı sonuçlar elde edilebilmektedir.

Tablo 13: Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	f	%
Kadın	189	50,0
Erkek	189	50,0
Toplam	378	100,0

Ayrıca, belirlenen cinsiyet faktörüyle beraber, örneklemin 20-29 yaş aralığı için 86 (%22,8) kişi, 30-39 yaş aralığı için 82 (%21,8) kişi, 40-49 yaş aralığı için 74 (%19,6) kişi, 50-59 yaş aralığı 68 (%17,9) kişi, 60 ve üstü yaşında olan 68 (%17,9) kişi ile yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir (Tablo 14).

Tablo 14: Örneklemin Yaşa Göre Dağılım

Yaş	f	%
20-29	86	22,8
30-39	82	21,7
40-49	74	19,6
50-59	68	18,0
60 ve üstü	68	18,0
Toplam	378	100,0

7.4. MEDENİ DURUM VE EŞLE AKRABALIK

Araştırmamızda, medeni durumun belirleyiciliğinin gözler önüne serilebilmesi için katılımcıların tek tip medeni duruma sahip olamaması yani bekar olan kişinin aynı zamanda eşi vefat etmiş veya boşanmış olabileceği de dikkate alınmış, böylelikle örneklemimize ait şu medeni hal tablosu ortaya çıkmıştır:

Tablo 15: Örneklemin Medeni Duruma Göre Dağılım

Medeni Durum	f	%
Evli	272	72,0
Bekar	95	25,1
Boşanmış	4	1,1
Eşi vefat etmiş	7	1,9
Toplam	378	100,0

Bu durumda, araştırmamıza katılım sağlayan kişilerin büyük bir çoğunluğu evli (%72) iken, dörtte birinin bekar (%25), geriye kalan kişilerin ise ya boşanmış (%1,1) olduğu ya da eşinin vefat etmiş (%1,9) olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 16: Eşle Akrabalığa Göre Dağılım

Verilen Yanıt	f	%
Evli Değil-Bekar	106	100,0
Yok	179	65,8
Yakın Derece Akraba	54	19,8
Uzak Derece Akraba	39	14,4
Toplam	378	100,0

Araştırmamızda “Evli iseniz, eşinizle akrabalık bağınız var mı?” sorusuna, katılımcıların yarından fazlası (%65,8) eşimle akrabalık bağım yok demiş iken, beşte bir oranda yakın derece akrabalık (%19,8) ve bu orandan biraz daha azı (%14,4) ise uzak derece akrabam ile evliyim cevabını vermiştir.

7.5. MESLEK, ÇALIŞMA DURUMU ve SOSYAL GÜVENCE

Bu başlık altında; görüşülenlerin çalışma durumları, çalışan kişilerin işteki statüleri ve mesleklerini hangi sektörde icra ettiklerine dair veriler ile çalışma durumunun cinsiyete göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 17: Örneklemin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

Meslek	f	%
Emekli	16	4,2
Esnaf	31	8,2
Ev Hanımı	115	30,4
Güvenlik Korucusu	10	2,6
İşçi	11	2,9
Memur	39	10,3
Öğrenci	23	6,1
Öğretmen	16	4,2
Serbest Meslek	8	2,1
Diğer	55	14,7
Yanıt Yok	54	14,3
Toplam	378	100,0

Kişinin sosyal konumu; sosyalliğinin ve pratiklerinin belirlenmesi üzerinde oldukça etkilidir. İçerisinde bulunduğu konumun gerekliliklerini yerine getirip bu konumda kültürel-ekonomik sermaye biriktiren ve bu açıdan sosyal fail olarak nitelendirebileceğimiz kişiler üzerinde belirleyici-yönlendirici bir unsur olarak mesleğin araştırmamızdaki dağılımı tablo 16'da yer almaktadır.

Tablo 16‘ya göre, örneklemin büyük bir çoğunluğu (%85,7) “Mesleğiniz nedir?” sorusuna cevap vermiş olup, herhangi bir mesleğinin olmadığını belirten kişiler ise toplam örneklemin yedide biri (14,3) olmuştur. Bir meslek olarak “ev hanımlığı”nın kabul edilişi örneklem grubumuzda en büyük orana sahipken (%30,4), bunu sırasıyla Memur (%10,3), Esnaf (%8,2), Öğrenci (%6,1), Emekli (%4,2), Öğretmen (%4,2), İşçi (%2,9), Güvenlik Korucusu (%2,6) ve Serbest (%2,1) gibi meslekler takip etmiştir. Ayrıca, bunlar haricinde, örneklem grubunun yaklaşık

yedide biri kadar (Diğer: %14,7), toplamda 38 farklı meslek erbabından da katılımcı vardır. Doğu ve Güneydoğu Araplarında, ekonomik anlamda bağımlı olan nüfusun verilerine ilişkin olarak Ev Hanımı, Ev Kadını, Ev Kızı ve Öğrenci gibi meslek gruplarının oranı (%36,5) oldukça yüksektir. Bu anlamda, ekonomik anlamda nüfusun işsizliğinin yaygınlık düzeyi ve bağımlı nüfusun oranın fazlalığı gözler önüne serilmektedir.

Tablo 18: Örneklem Grubunun Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

Çalışma Durumu	f	%
Çalışıyor	173	45,8
Çalışmıyor	205	54,2
Toplam	378	100,0

Tablo 17'de de görüleceği üzere, örneklem grubumuzda herhangi bir işte veya bir meslek alanında, hâlihazırda çalışanlar (%45,8) ile çalışmayanlar (%54,2) hemen hemen aynı orandadır. İşsizlik oranının bu denli yüksek oluşunun nedeni, Doğu ve Güneydoğu Araplarının yaşadıkları bölgelerde iş olanaklarının yetersiz olması veya mesleki faaliyetlerin yürütüldüğü alanların dar olması olabilir.

Tablo 19: Çalışma Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Çalışma Durumu		Toplam
			Çalışıyor	Çalışmıyor	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	17	172	189
		Cinsiyet	9,0%	91,0%	100,0%
		Çalışma Durumu	9,8%	83,9%	50,0%
		Toplam	4,5%	45,5%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	156	33	189
		Cinsiyet	82,5%	17,5%	100,0%
		Çalışma Durumu	90,2%	16,1%	50,0%
		Toplam	41,3%	8,7%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	173	205	378
		Cinsiyet	45,8%	54,2%	100,0%
		Çalışma Durumu	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	45,8%	54,2%	100,0%

Sosyal gücün elde edilmesinin yolu olarak görülen sosyal alana katılım, genel itibariyle kadınlarda azdır. Sosyal alanda yer edinmenin temel ölçütü ise bir kamu faaliyet alanında bir icrada bulunmaktır. Bu anlamda, çalışmamızda elde edilen veriler, kadının sosyal alana katılım oranının erkeğe oranla daha az olduğu ve dolayısıyla sosyal alanda daha az yer edindiğini doğrular niteliktedir. Nitekim, görüşülen kişiler arasından herhangi bir iş alanında veya kamusal alanda çalışan erkeklerin oranı %90,2 iken, kadınların oranı sadece %9,8'dir. Ayrıca, çalışmayan görüşülenlerin beşte dördünden fazlası (%83,9) kadınlardan oluşurken, çalışmayan erkeklerin oranı ise %16,1'dir.

Tablo 20: Sosyal Güvence Türüne Göre Dağılım

Sosyal Güvence Türü	f	%
Yok	52	13,8
GSS	12	3,2
SSK	215	56,9
Emekli Sandığı	64	16,9
BAĞKUR	21	5,6
Yeşil Kart	14	3,7
Toplam	378	100,0

Araştırma verileri ile edilen bulgulara göre, Doğu ve Güneydoğu Araplarının %13,8'inin herhangi bir sosyal güvencesi yokken, yarısından fazlası (%56,9) SSK, %16,9'u Emekli Sandığı, %5,6'sı BAĞKUR, %3,2'si GSS ve %3,7'si ise yoksullukla özdeşleşen Yeşil Kart'a sahiptir.

7.6. HANE NÜFUSU, HANE GELİRİ, KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GELİR VE EKONOMİK DÜZEY

Bu başlık altında görüşülenlerin yaşadıkları hanenin nüfusu, hanenin toplam aylık geliri, kişi başına düşen gelir, aylık hane gelirinin aylık harcamalara yetmesi ile ilgili görüşler ve ekonomik düzey ile ilgili veriler inceleme konusudur.

Tablo 21: Hane Nüfusuna Göre Dağılım

Kişi Sayısı	f	%
1	3	0,8
2	19	5,0
3	31	8,2
4	78	20,6
5	96	25,4
6	62	16,4
7	22	5,8
8	24	6,3
9	13	3,4
10	14	3,7
11	4	1,1
12	11	2,9
16	1	0,3
Toplam	378	100,0

Örneklemimizi oluşturan Doğu ve Güneydoğu Araplarının hane nüfusu bakımından incelenmesi sonucu, hanesinde 5 (%25,4) kişinin yaşadığını belirtenlerin oranı en yüksek orana sahipken, sırasıyla bunu 4 (%20,6) kişilik hane, 6 (%16,4) kişilik hane, 3 (%8,2) kişilik hane, 8 (%6,3) kişilik hane, 7 (%5,8) kişilik hane, 2 (%5)kişilik hane, 10 (%3,7) kişilik hane, 9 (%3,4) kişilik hane, 12 (%2,9) kişilik hane, 11 (%1,1) kişilik hane, 1 (%0,8) kişilik hane ve 16 (%0,3) kişilik hane takip etektedir.

Tablo 22: Hane Gelirine Göre Dağılım

Hane Geliri	f	%
Yok	45	11,9
1-1000	45	11,9
1001-2000	105	27,8
2001-3000	85	22,5
3001-4000	74	19,6
4001-5000	9	2,4
5001 ve üzeri	15	4,0
Toplam	378	100,0

Doğu ve Güneydoğu Araplarının bulunduğu hanelerin %11,9'u hiçbir gelire sahip değilken, %11,9'u 1-1000 TL, %27,8'i 1001-2000, %22,5'i 2001-3000, %19,6'sı 3001-4000, %2,4'ü 4001-5000, %4'ü 5001 ve üzeri aylık ortalama gelire sahiptir. Şüphesiz bu veriler Doğu ve Güneydoğu Araplarına ait yaygın yoksulluğu göstermektedir. Nitekim Türkiye'deki açlık sınırının[29] 1500TL civarında olduğu ve araştırmamızda örneklemin aylık hane gelirinin yaklaşık yarısının bu sınır altında olduğunu, ayrıca yoksulluk sınırının[30] da 4.800TL civarı olduğu ve örneklemimizin yaklaşık onda dokuzluk kısmının bu sınır altında olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 23: Kişi Başına Düşen Gelire Göre Dağılım

Kişi Başına Düşen Gelir	f	%
Yok	45	11,9
1-300	124	32,8
301-500	85	22,5
501-700	42	11,1
701-900	40	10,6
901-1100	1	0,3
1101 ve üstü	41	10,8
Toplam	378	100,0

[29]2017 verilerine göre dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 1.479₺ olarak belirlenmiştir. (TÜRK-İŞ Verileri). http://www.turkis.org.tr/OCAK-2017-ACLIK-VE-YOKSULLUK-SINIRI-d1371

[30]2017 verilerine göre dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı 4.818₺ olarak belirlenmiştir. (TÜRK-İŞ Verileri). http://www.turkis.org.tr/OCAK-2017-ACLIK-VE-YOKSULLUK-SINIRI-d1371

Görüşülen kişilerin hane nüfusu ve aylık toplam hane geliri incelenip kişi başına düşen aylık ortalama gelir elde edildiğinde genel yoksulluğun daha net serimlendiğini söylemek mümkündür. Buna göre, görüşülenlerin %11,9'luk kesiminin herhangi bir geliri yokken, %32,8'lik kesimin aylık kişi başına düşen gelir ortalaması 1-300 TL, %22,5'lik kesimin 301-500 TL, %11,1'lik kesimin 501-700 TL, %10,6'lık kesimi 701-900 TL, %0,3'lük kesimi 901-1100 TL ve 10,8'lik bir kesimin ise 1100 TL ve üstüdür.

Tablo 24: Ekonomik Düzeyin Ne Olduğu İle İlgili Verilen Yanıtlara Göre Dağılım

	f	%
Yanıt Yok	22	5,8
İyi	47	12,4
Ortanın Üstü	19	5
Orta	196	51,9
Ortanın Altı	54	14,3
Yoksul	40	10,6
Toplam	378	100,0

Tablo 22'ye göre, ekonomik düzey hakkında bilgi vermeyenlerin oranı %5,8 iken, örneklemden alınan ekonomik düzey fikri ile grubun yarısından fazlası (%51,9) ekonomik düzeylerini orta, %14,3'ü ortanın altı, %12,4'ü iyi, %5'i ortanın üstü olarak belirtirken, katılım sağlayanların %10,6'sı kendilerini "yoksul" olarak ifade etmektedirler.

Tablo 25: Aylık Hane Gelirinin Aylık Harcamalara Yetmesi İle İlgili Olarak Alınan Görüşlere Göre Dağılım

Verilen Yanıt	f	%
Yanıt Yok	10	2,6
Hayır Yetmiyor	182	48,1
Evet Yetiyor	170	45
Yetiyor Hatta Tasarruf Bile Ediyoruz	16	4,2
Toplam	378	100,0

Doğu ve Güneydoğu Araplarında toplam aylık hane gelirinin toplam harcamaları karşılama durumuyla ilgili görüşler şu yöndedir: Katılımcılar arasında bu soruya yanıt vermeyenlerin oranı %2,6 iken, aylık kazancın yetip yetmemesiyle ilgili sonuçların neredeyse yakın olduğunu söyleyebiliriz. Katılımcıların yarısına yakınından evet yetiyor (%45) veya yetiyor hatta tasarruf bile ediyoruz (%4,2) cevabı alınırken, yarısının azından kazancın yetmediği (%48,1) ile ilgili fikir alınmıştır.

7.7. EĞİTİM

Sosyal gücün oluşmasına etki eden en önemli kurumlar arasında gelir, eğitim. Kültür geleneksel toplumlarda aile vasıtasıyla kişilere aktarılırken modern dünyada bu görev eğitim kurumuna yüklenilmiştir. Eğitim, kişilerin sosyalizasyon sürecinde sosyal veya kültürel sermaye ediniminde, değerlerin öğrenmesinde, sosyal alana uyum ve entegrasyonda önemli bir işlev görmektedir. Ayrıca eğitim, kişilerin sosyal alandaki konumlarını belirleyen başat kurum olup, sosyal pratiklerin öğrenilmesini sağlayan bir kaynak durumundadır. Bu anlamda, genel olarak Doğu ve Güneydoğu Araplarının, devlet organları veya devletin denetiminde bulunan kuruluşlar tarafından verilen eğitime yani formel eğitime önem verdiği söylenebilir.

Tablo 26: En Son Biten Okul Türüne Göre Dağılım

Okul Türü	f	%
Yok	72	19,0
İlkokul	86	22,8
Ortaokul	47	12,4
Ortaöğretim/Lise	69	18,3
Önlisans	43	11,4
Lisans	54	14,3
Lisansüstü	7	1,9
Toplam	378	100,0

Araştırmamıza katılım sağlayanların beşte birinden azı (%19) herhangi bir eğitim almadığını, bu orandan biraz daha fazlası ilkokul mezunu (%22,8), %12,4'ü ortaokul, %18,3'ü lise, %11,4'ü önlisans ve %1,9'u ise lisansüstü mezuniyeti olduğunu belirtmiştir.

Tablo 27: Eğitim Durumunun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Cinsiyet		Toplam
			Kadın	Erkek	
En Son Biten Okul	Yok	Kişi Sayısı	72	0	72
		En Son Biten Okul	100,0%	0%	100,0%
		Cinsiyet	38,1%	0%	19,0%
		Toplam	19,0%	0%	19,0%
	İlkokul	Kişi Sayısı	61	25	86
		En Son Biten Okul	70,9%	29,1%	100,0%
		Cinsiyet	32,3%	13,2%	22,8%
		Toplam	16,1%	6,6%	22,8%
	Ortaokul	Kişi Sayısı	13	34	47
		En Son Biten Okul	27,7%	72,3%	100,0%
		Cinsiyet	6,9%	18,0%	12,4%
		Toplam	3,4%	9,0%	12,4%

	Ortaöğretim/ Lise	Kişi Sayısı	18	51	69
		En Son Biten Okul	26,1%	73,9%	100,0%
		Cinsiyet	9,5%	27,0%	18,3%
		Toplam	4,8%	13,5%	18,3%
	Önlisans	Kişi Sayısı	10	33	43
		En Son Biten Okul	23,3%	76,7%	100,0%
		Cinsiyet	5,3%	17,5%	11,4%
		Toplam	2,6%	8,7%	11,4%
	Lisans	Kişi Sayısı	15	39	54
		En Son Biten Okul	27,8%	72,2%	100,0%
		Cinsiyet	7,9%	20,6%	14,3%
		Toplam	4,0%	10,3%	14,3%
	Lisansüstü	Kişi Sayısı	0	7	7
		En Son Biten Okul	0%	100,0%	100,0%
		Cinsiyet	0%	3,7%	1,9%
		Toplam	0%	1,9%	1,9%
Toplam		Kişi Sayısı	189	189	378
		En Son Biten Okul	50,0%	50,0%	100,0%
		Cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	50,0%	50,0%	100,0%

Cinsiyet temelli eşitsizliğin göstergelerinden biri de eğitimdir. Eğitim kurumu erkekler için ulaşılabilir bir kurum iken kadınlar için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Okuryazar oranlarına bakıldığında erkeklerin oranı yüksek iken kadınların oranı düşüktür. Nitekim araştırma verilerini içeren tablo 25'e bakıldığında; herhangi bir okul türü mezuniyeti bulunmayan görüşülenlerin tümünün kadınlardan oluştuğunu, ilkokul istisnasıyla birlikte diğer eğitim türleri olan ortaokul (%72,3), lise (%73,9), önlisans (%76,7), lisans (%72,2) ve lisansüstü (%100) alanlarında mezuniyeti bulunan erkeklerin oranının fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 28: Görüşülenin Eğitim Durumunun Aylık Hane Gelirine Göre Dağılımı

			En Son Biten Okul							Toplam
			Yok	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim/Lise	Önlisans	Lisans	Lisansüstü	
Aylık Hane Geliri	Gelirsiz	Kişi Sayısı	18	13	3	5	2	4	0	45
		Aylık Hane Geliri	40,0%	28,9%	6,7%	11,1%	4,4%	8,9%	0%	100,0%
		En Son Biten Okul	25,0%	15,1%	6,4%	7,2%	4,7%	7,4%	0%	11,9%
		Toplam	4,8%	3,4%	0,8%	1,3%	0,5%	1,1%	0%	11,9%
	1-1000	Kişi Sayısı	7	15	10	10	2	1	0	45
		Aylık Hane Geliri	15,6%	33,3%	22,2%	22,2%	4,4%	2,2%	0%	100,0%
		En Son Biten Okul	9,7%	17,4%	21,3%	14,5%	4,7%	1,9%	0%	11,9%
		Toplam	1,9%	4,0%	2,6%	2,6%	0,5%	0,3%	0%	11,9%
	1001-2000	Kişi Sayısı	18	31	10	22	13	11	0	105
		Aylık Hane Geliri	17,1%	29,5%	9,5%	21,0%	12,4%	10,5%	0%	100,0%
		En Son Biten Okul	25,0%	36,0%	21,3%	31,9%	30,2%	20,4%	0%	27,8%
		Toplam	4,8%	8,2%	2,6%	5,8%	3,4%	2,9%	0%	27,8%
	2001-3000	Kişi Sayısı	13	10	15	18	10	16	3	85
		Aylık Hane Geliri	15,3%	11,8%	17,6%	21,2%	11,8%	18,8%	3,5%	100,0%
		En Son Biten Okul	18,1%	11,6%	31,9%	26,1%	23,3%	29,6%	42,9%	22,5%
		Toplam	3,4%	2,6%	4,0%	4,8%	2,6%	4,2%	0,8%	22,5%
	3001-4000	Kişi Sayısı	13	12	7	12	14	14	2	74
		Aylık Hane Geliri	17,6%	16,2%	9,5%	16,2%	18,9%	18,9%	2,7%	100,0%
		En Son Biten Okul	18,1%	14,0%	14,9%	17,4%	32,6%	25,9%	28,6%	19,6%
		Toplam	3,4%	3,2%	1,9%	3,2%	3,7%	3,7%	0,5%	19,6%
	4001-5000	Kişi Sayısı	0	3	1	1	2	2	0	9
		Aylık Hane Geliri	0%	33,3%	11,1%	11,1%	22,2%	22,2%	0%	100,0%
		En Son Biten Okul	0%	3,5%	2,1%	1,4%	4,7%	3,7%	0%	2,4%
		Toplam	0%	0,8%	0,3%	0,3%	0,5%	0,5%	0%	2,4%
	5001 ve üstü	Kişi Sayısı	3	2	1	1	0	6	2	15
		Aylık Hane Geliri	20,0%	13,3%	6,7%	6,7%	0%	40,0%	13,3%	100,0%
		En Son Biten Okul	4,2%	2,3%	2,1%	1,4%	0%	11,1%	28,6%	4,0%
		Toplam	0,8%	0,5%	0,3%	0,3%	0%	1,6%	0,5%	4,0%
Toplam		Kişi Sayısı	72	86	47	69	43	54	7	378

	Aylık Hane Geliri	19,0%	22,8%	12,4%	18,3%	11,4%	14,3%	1,9%	100,0%
	En Son Biten Okul	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam	19,0%	22,8%	12,4%	18,3%	11,4%	14,3%	1,9%	100,0%

Doğu ve Güneydoğu'da yaşayan Arapların öğrenim seviyeleri üzerinde temel belirleyici etken, şüphe duyulmayacak biçimde kişilerin hanelerinin ekonomik gelir düzeyidir: Bu durumda genellikle bir ekonomik gelire sahip olmayan hanelere mensup olanların %40'ı, aylık ortalama 1-1000 TL ekonomik gelire sahip hanelere mensup olanların %15,6'sı herhangi bir eğitim durumuna sahip değilken bu oran aylık ortalama 1001-2000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerde %17,1, 2001-3000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerde %15,3, 3001-4000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerde %17,6, 4001-5000 TL ekonomik seviyesindekilerde %0 ve 5001 TL üzeri ekonomik gelir seviyesindekilerde %20'ye gerilemektedir.

Ekonomik gelir ile öğrenim seviyesi arasındaki bu ilişki okuryazar olanlar ve ilkokul mezunu olanlar söz konusu olduğunda devam etmekte, ortaokul düzeyinde ise tersine dönmeye başlamaktadır. Bu doğrultuda hiç ekonomik geliri olmayan hanelere mensup olanların %11,1'i ve aylık ortalama 1-1000 TL ekonomik gelire sahip hanelere mensup olanların %22,2'si lise mezunuyken 1001-2000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %21, 2001-3000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %21,2, 3001-4000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %16,2, 4001-5000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %11,1 ve 5001 üzeri ekonomik gelir seviyesindekilerin %6,7'si lise mezunudur.

Benzer biçimde hiç ekonomik geliri olmayan hanelere mensup olanların %4,4'ü ve aylık ortalama 1-1000 TL ekonomik gelire sahip hanelere mensup olanların %4,4'ü önlisans mezunuyken 1001-2000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %12,4'ü, 2001-3000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %11,8'i, 3001-4000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %18,9'u, 4001-5000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %22,2'si ve 5001 üzeri ekonomik gelir seviyesindekilerin %0'ı önlisans; hiç ekonomik geliri olmayan hanelere mensup olanların %8,9'u ve aylık ortalama 1-1000 TL ekonomik gelire sahip hanelere mensup olanların %2,2'si lisans mezunuyken 1001-2000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %10,5, 2001-3000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %18,8,

3001-4000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %18,9, 4001-5000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %22,2 ve 5001 üzeri ekonomik gelir seviyesindekilerin %40'ı lisans mezunudur.

Bu bağlamda, Doğu ve Güneydoğu Araplarının düşük formel eğitim düzeyi, birçok farklı etkenin dahil olduğu bir sürecin sonucu olmasına rağmen temelde ekonomik sorunların bir ürünü olduğu söylenebilir. Doğu ve Güneydoğu Araplarının mevcut düşük formel eğitim seviyesinin hem yaygın yoksulluğun bir nedeni hem de bir sonucu olması durumu söz konusudur.

7.8. SİYASETE KATILIM

Demokratik süreçlerin işlerlik kazanması için siyasete katılım faktörü oldukça önemlidir. Genellikle oy kullanmayla, parlamentolarda görev almayla, siyasi partilere üye olmayla, sendikalarda, yerel yönetimlerde ve bürokratik görevlerde yer almayla değerlendirilen siyasi katılımda, vatandaşların en fazla kullandığı yöntem oy verme veya seçimlere katılmadır. Bu anlamda, tablo 29'da görüleceği üzere Doğu ve Güneydoğu Araplarında siyasi katılım oran ve siyasi parti üyeliği oranının oldukça yüksek görülmektedir.

Tablo 29: Seçimlere Katılıma Göre Dağılım

Yanıt	f	%
Evet	334	88,4
Hayır	44	11,6
Toplam	378	100,0

Tablo 29 incelendiğinde, Doğu ve Güneydoğu Araplarının neredeyse onda dokuzluk (%88,4) bir kısmının seçimlere katılım sağladığı, geriye kalan kısmının (%11,6) da oy verme siyasi faaliyetinde bulunmadığı anlaşılmaktadır. Türkiye'de gerçekleşen son genel seçim katılım oranıyla (%85,23)[31] karşılaştırıldığında, Doğu ve Güneydoğu Araplarında seçimlere katılım oranın (%88,4) daha yüksek olduğu gözükmektedir.

[31]https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_se%C3%A7imlere_kat%C4%B1l%C4%B1m Erişim Tarihi: 20.04.2018

Tablo 30: Seçimlere Katılımın Cinsiyete Göre Dağılımı

			Seçimlere Katılım		Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	159	30	189
		Cinsiyet	84,1%	15,9%	100,0%
		Seçimlere Katılım	47,6%	68,2%	50,0%
		Toplam	42,1%	7,9%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	175	14	189
		Cinsiyet	92,6%	7,4%	100,0%
		Seçimlere Katılım	52,4%	31,8%	50,0%
		Toplam	46,3%	3,7%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	334	44	378
		Cinsiyet	88,4%	11,6%	100,0%
		Seçimlere Katılım	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	88,4%	11,6%	100,0%

Siyaset kurumu cinsiyet eşitsizliğinin görüldüğü kurumlardandır. Temel göstergesi oy kullanma olan seçimlere katılımın oranına bakıldığında, erkeklerde fazla iken kadınlarda bu oran azalmaktadır. Nitekim araştırma verilerimizde de durum gözler önüne serilmektedir. Görüşülen kişilerin büyük bir çoğunluğu seçimlere katılırken, bu çoğunluk içerisinde erkeklerin (%52,4) oranı kadınların (%47,6) oranından fazladır. Tam tersi ele alındığında ise, seçimlere katılmayan kadınların (%68,2) oranının erkeklerin (%31,8) oranından fazla olduğunu görebilmekteyiz.

Tablo 31: Siyasi Parti Üyeliği Dağılımı

Verilen Yanıt	f	%
Evet	80	21,2
Hayır	298	78,8
Toplam	378	100

Temsili demokrasilerde önemli işlevlere sahip olan siyasi partiler, siyasal hayatın temel unsurları olarak bilinmektedirler. Siyasi partileri önemli kılan temel unsur ise devlet ve vatandaş arasında siyasi bağ kurma özelliğinden gelmektedir. Siyasi parti üyeliği, siyasal katılım unsurları arasındaki en önemli unsurlardandır. Bu anlamda, Doğu ve Güneydoğu Araplarının büyük bir çoğunluğu siyasi parti üyesi olunmasından uzak durmuş (%78,8), beşte birlik kısmın üzerindeki nüfus (%21,2) siyasi parti üyeliğinin olduğunu söylemiştir. Nitekim bu oranın, Türkiye siyasi parti üyeliği oranıyla (1985-2007/%17-%25)[32] karşılaştırıldığında hemen hemen aynı oranda seyrettiği gözlemlenmektedir.

Tablo 32: Siyasi Parti Üyeliğinin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Siyasi Parti Üyeliği		Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	26	163	189
		Cinsiyet	13,8%	86,2%	100,0%
		Siyasi Parti Üyeliği	32,5%	54,7%	50,0%
		Toplam	6,9%	43,1%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	54	135	189
		Cinsiyet	28,6%	71,4%	100,0%
		Siyasi Parti Üyeliği	67,5%	45,3%	50,0%
		Toplam	14,3%	35,7%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	80	298	378
		Cinsiyet	21,2%	78,8%	100,0%
		Siyasi Parti Üyeliği	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	21,2%	78,8%	100,0%

32http://dergipark.gov.tr/download/article-file/211085 Erişim Tarihi: 20.04.2018

Siyasi parti üyeliğinin cinsiyete göre dağılımı tablosu incelendiğinde, daha önce de değinildiği üzere bir cinsiyet eşitsizliği ile karşılaşmaktayız. Bu eşitsizlik seçimlere katılım başlığı altında daha az farkla karşımıza çıkarken, siyasi parti üyeliğinde oranlar arasındaki farkın arttığını söyleyebiliriz. Nitekim, görüşülenlerin büyük bir çoğunluğu herhangi bir siyasi parti üyesi değilken, siyasi parti üyesi olduğunu belirten erkek görüşülenlerin (%67,5) oranının kadın görüşülenlerin (%32,5) oranından fazla olduğunu veya siyasi parti üyesi olmayan kadın görüşülenlerin (%54,7) oranının erkek görüşülenlerin (%45,3) oranından fazla olduğunu görebilmekteyiz.

7.9. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ÜYELİĞİ

Ülkelerin veya toplumların demokratikleşme süreçlerine etki eden bir diğer unsur da sivil toplum kuruluşlarının varlığı ve faaliyetleridir. Genellikle dernekler, sendikalar, vakıflar, mesleki kuruluşlar ve kooperatifler olarak bilinen bu unsurlar, vatandaşların örgütlenmesi, desteklenmesi ile aktif ve sorumlu katılım aracılığıyla demokratikleşmesinin pekiştirilmesi amacı gütmektedir. Bu anlamda, Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarına verilen önem her geçen gün daha fazla artmaktadır.

Tablo 33: Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliği Dağılımı

Yanıt	f	%
Evet	59	15,6
Hayır	319	84,4
Toplam	378	100,0

Demokratik hayatın en önemli unsurları arasında olan sivil toplum kuruluşlarına üyelik durumunu gösteren tablo 33'te, Doğu ve Güneydoğu Araplarının sivil toplum kuruluşlarına katılım oranı tıpkı siyasi parti katılımında olduğu gibi Türkiye'deki toplam nüfusun, sivil toplum kuruluşlarına üye olanların nüfusuna bölünmesiyle elde edilen oranla paralellik gösterdiği söylenebilir. Nitekim 2014 yılı verilerine göre Türkiye'de bu oran %15[33] civarı iken, araştırmamızda elde ettiğimiz sonuçlara göre bu oran Doğu ve Güneydoğu Araplarında %15,6'dır.

[33]http://en.yada.org.tr/pdf/c9b3f2a6d1595bde1124f6df6e830903.pdf

Tablo 34: Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliğinin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Sivil Toplum Üyeliği		Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	15	174	189
		Cinsiyet	7,9%	92,1%	100,0%
		Sivil Toplum Üyeliği	25,4%	54,5%	50,0%
		Toplam	4,0%	46,0%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	44	145	189
		Cinsiyet	23,3%	76,7%	100,0%
		Sivil Toplum Üyeliği	74,6%	45,5%	50,0%
		Toplam	11,6%	38,4%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	59	319	378
		Cinsiyet	15,6%	84,4%	100,0%
		Sivil Toplum Üyeliği	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	15,6%	84,4%	100,0%

Cinsiyet dikkate alındığında, sivil toplum kuruluşlarında erkeklerin daha fazla yer edindiği söylenebilir. Bu anlamda, herhangi bir sivil toplum kuruluşu üyeliği olmayan kişiler çoğunluktayken, sivil toplum kuruluşu üyesi olan erkeklerin (%74,6) oranının kadınların (%25,4) oranına kıyasla nerdeyse üç katı; herhangi bir sivil toplum kuruluşu üyesi olamayan erkeklerin oranının %45,5 iken kadınların ise oranının %54,5'tir.

7.10. DİL VE ANADİL

Sosyokültürel boyutu ortaya koyma yolları, bireylerin günlük hayat pratiklerine ve kendilerine ilişkin tanımlamalarına yani öztanımlamalarına başvurmaktır. Bu bölümde kişilerin kendilerini nasıl tanımladıklarını anlayabilmek için kendilerine etnik kimlikleri, dinleri, mezhepleri, farklı etnik kimliklere bakışları, siyasi görüşleri ile ilgili birçok soru yöneltilmiştir. Araştırmada kişilerin kendilerine ait tanımlamaları ortaya kayabilmek için sorulan temel sorularda, önceden belirlenen veya kişinin ekleyebildiği seçeneklerden birini veya daha fazlasını dereceli bir şekilde seçebilecekleri tarz seçilmiştir.

Tablo 35: Anadile Göre Dağılım

Dil	f	%
Türkçe	48	12,7
Kürtçe	6	1,6
Arapça	324	85,7
Toplam	378	100,0

Doğu ve Güneydoğu Araplarının bulundukları bölgelerde etnik aidiyetin temel göstergesi dil olduğundan, katılımcıların içerisinde yaşadıkları hanelerde veya hane dışında hangi dillerle konuşması gerektiği yani katılımcıların dillere yönelik tutumları onların etnik durumlarıyla ilgili bizlere önemli bilgiler vermektedir. Etnik kökenin bir göstergesi olarak dillerin anadil olarak algılanışı şu şekildedir. Görüşülenlere "Anadiliniz nedir?" sorusu sorulduğuna bunların büyük bir çoğunluğu (%85,7) "Arapça'dır." derken, onda birinden fazlası (%12,7) Türkçe, çok az bir kısmı (%1,6) ise Kürtçe cevabını vermiştir.

Tablo 36: "Anadiliniz Nedir?" Sorusuna Verilen Cevabın Aylık Hane Gelirine Göre Dağılımı

			Anadiliniz Nedir?			Toplam
			Türkçe	Kürtçe	Arapça	
Aylık Hane Geliri	Gelirsiz	Kişi Sayısı	2	0	43	45
		Aylık Hane Geliri	4,4%	0%	95,6%	100,0%
		Anadiliniz Nedir?	4,2%	0%	13,3%	11,9%
		Toplam	0,5%	0%	11,4%	11,9%
	1-1000	Kişi Sayısı	6	1	38	45
		Aylık Hane Geliri	13,3%	2,2%	84,4%	100,0%
		Anadiliniz Nedir?	12,5%	16,7%	11,7%	11,9%
		Toplam	1,6%	0,3%	10,1%	11,9%
	1001-2000	Kişi Sayısı	7	5	93	105
		Aylık Hane Geliri	6,7%	4,8%	88,6%	100,0%
		Anadiliniz Nedir?	14,6%	83,3%	28,7%	27,8%
		Toplam	1,9%	1,3%	24,6%	27,8%
	2001-3000	Kişi Sayısı	13	0	72	85
		Aylık Hane Geliri	15,3%	0%	84,7%	100,0%

		Anadiliniz Nedir?	27,1%	0%	22,2%	22,5%
		Toplam	3,4%	0%	19,0%	22,5%
	3001-4000	Kişi Sayısı	15	0	59	74
		Aylık Hane Geliri	20,3%	0%	79,7%	100,0%
		Anadiliniz Nedir?	31,2%	0%	18,2%	19,6%
		Toplam	4,0%	0%	15,6%	19,6%
	4001-5000	Kişi Sayısı	1	0	8	9
		Aylık Hane Geliri	11,1%	0%	88,9%	100,0%
		Anadiliniz Nedir?	2,1%	0%	2,5%	2,4%
		Toplam	0,3%	0%	2,1%	2,4%
	5001 ve üstü	Kişi Sayısı	4	0	11	15
		Aylık Hane Geliri	26,7%	0%	73,3%	100,0%
		Anadiliniz Nedir?	8,3%	0%	3,4%	4,0%
		Toplam	1,1%	0%	2,9%	4,0%
Toplam		Kişi Sayısı	48	6	324	378
		Aylık Hane Geliri	12,7%	1,6%	85,7%	100,0%
		Anadiliniz Nedir?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	12,7%	1,6%	85,7%	100,0%

Görüşülenlerin toplamda %12,7'si anadilinin Türkçe olduğunu belirtmiştir. Aylık hane geliri ve anadile ilişkin sorular çapraz incelendiğinde, görüşülenler arasındaki bu %12,7'lik kesimin verdikleri cevapların ekonomik seviyelere göre değiştiği görülmektedir. Bu anlamda, ekonomik seviyesi "orta gelir grubu" olarak nitelendirilebilecek kişilerden "Anadilim Türkçedir." cevabı alınmaktadır. Nitekim herhangi bir gelire sahip olmayan kişilerin %4,2'si, 1-1000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %12,5'i, 1001-2000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin 14,6'sı, 2001-3000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %21,1'i, 3001-4000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %31,2'si, 4001-5000 TL ekonomik gelir seviyesindekilerin %2,1'i ve 5001 TL ve üzeri ekonomik gelir seviyesindekilerin ise %8,3'ü "Anadilim Türkçedir." demiştir.

Tablo 37: Görüşülenin Anadili İle Annesinin Anadilinin Karşılaştırmalı Olarak Dağılımı

			Annenizin Anadili Nedir?			Toplam
			Türkçe	Kürtçe	Arapça	
Anadiliniz	Türkçe	Kişi Sayısı	13	2	33	48
		Anadiliniz	27,1%	4,2%	68,8%	100,0%
		Annenizin Anadili	56,5%	4,7%	10,6%	12,7%
		Toplam	3,4%	0,5%	8,7%	12,7%
	Kürtçe	Kişi Sayısı	0	5	1	6
		Anadiliniz	0%	83,3%	16,7%	100,0%
		Annenizin Anadili	0%	11,6%	0,3%	1,6%
		Toplam	0%	1,3%	0,3%	1,6%
	Arapça	Kişi Sayısı	10	36	278	324
		Anadiliniz	3,1%	11,1%	85,8%	100,0%
		Annenizin Anadili	43,5%	83,7%	89,1%	85,7%
		Toplam	2,6%	9,5%	73,5%	85,7%
Toplam		Kişi Sayısı	23	43	312	378
		Anadiliniz	6,1%	11,4%	82,5%	100,0%
		Annenizin Anadili	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	6,1%	11,4%	82,5%	100,0%

Yaygın ve hâkim olan, kitle iletişim araçları ile desteklenen yahut formel anlamda uygulama alanı bulunan Türkçe, bazı görüşülenlerin anadili konumunda yer almaktadır. Hâkim olan Türkçe dili ve buna bağlı olarak sosyal pratikleri belirleyen, kültürü etkileyen konumu yahut baskınlığı nedeniyle diğer kültürleri belirlemekte veya etkilemektedir. Bunu ilk göstergesi kişinin anadili ile annesinin anadili karşılaştırıldığında ortaya çıkmaktadır: Bu bağlamda görüşülenlerden anadilinin Türkçe olduğunu söyleyenlerin (Tablo: 44-%12,7) büyük bir kısmının annelerinin anadiline bakıldığında anadilin Arapça (%68,8) olduğu görülmektedir.

Tablo 38: Görüşülenin Anadili İle Babasının Anadilinin Karşılaştırmalı Olarak Dağılımı

			Babanızın Anadili Nedir?			Toplam
			Türkçe	Kürtçe	Arapça	
Anadiliniz	Türkçe	Kişi Sayısı	9	5	34	48
		Anadiliniz	18,8%	10,4%	70,8%	100,0%
		Babanızın Anadili	50,0%	50,0%	9,7%	12,7%
		Toplam	2,4%	1,3%	9,0%	12,7%
	Kürtçe	Kişi Sayısı	0	0	6	6
		Anadiliniz	0%	0%	100,0%	100,0%
		Babanızın Anadili	0%	0%	1,7%	1,6%
		Toplam	0%	0%	1,6%	1,6%
	Arapça	Kişi Sayısı	9	5	310	324
		Anadiliniz	2,8%	1,5%	95,7%	100,0%
		Babanızın Anadili	50,0%	50,0%	88,6%	85,7%
		Toplam	2,4%	1,3%	82,0%	85,7%
Toplam		Kişi Sayısı	18	10	350	378
		Anadiliniz	4,8%	2,6%	92,6%	100,0%
		Babanızın Anadili	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	4,8%	2,6%	92,6%	100,0%

Bu hususta ikinci gösterge de görüşülenlerin anadili ile babasının anadilinin karşılaştırmalı analizinde ortaya çıkmaktadır. Nitekim, "Anadilim Türkçedir." diyen görüşülenlerin (Tablo: 44-%12,7) %70,8'inin babasının anadili Arapçadır. Anadilinin Kürtçe olduğunu beyan eden kişilerinin tümünün babalarının anadili Arapça; "Anadilim Arapçadır." diyen kişilerin %95,7'sinin babasının anadili de Arapça çıkmıştır.

Tablo 39: Görüşülenin Anadili İle Kendisini Hangi Toplulukta Gördüğünün Karşılaştırılmalı Dağılımı

			Kendinizi Hangi Toplulukta Görüyorsunuz?					Toplam
			Bir Fikrim Yok	Türk	Kürt	Arap	Diğer	
Anadiliniz	Türkçe	Kişi Sayısı	3	20	0	22	3	48
		Anadiliniz	6,2%	41,7%	0%	45,8%	6,2%	100,0%
		K. H. T. G.	60,0%	33,9%	0%	7,5%	33,3%	12,7%
		Toplam	0,8%	5,3%	0%	5,8%	0,8%	12,7%
	Kürtçe	Kişi Sayısı	0	0	0	2	4	6
		Anadiliniz	0%	0%	0%	33,3%	66,7%	100,0%
		K. H. T. G.	0%	0%	0%	0,7%	44,4%	1,6%
		Toplam	0%	0%	0%	0,5%	1,1%	1,6%
	Arapça	Kişi Sayısı	2	39	12	269	2	324
		Anadiliniz	0,6%	12,0%	3,7%	83,0%	0,6%	100,0%
		K. H. T. G.	40,0%	66,1%	100,0%	91,8%	22,2%	85,7%
		Toplam	0,5%	10,3%	3,2%	71,2%	,5%	85,7%
Toplam		Kişi Sayısı	5	59	12	293	9	378
		Anadiliniz	1,3%	15,6%	3,2%	77,5%	2,4%	100,0%
		K. H. T. G.	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	1,3%	15,6%	3,2%	77,5%	2,4%	100,0%

Üçüncü gösterge ise bizleri görüşülenin etnik aidiyeti hakkında fikir sahibi eden "Kendinizi hangi toplulukta görmektesiniz?" sorusuna alınan yanıtlar ile kişinin anadilinin karşılaştırmalı olarak analizinde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, anadilinin Türkçe olduğunu söyleyenlerin (Tablo: 44-%12,7) %45,8'inin kendilerini Arap topluluğunda gördüklerini söyleyebiliriz.

Ayrıca hâkim kültür içerisinde eriyişin bir diğer göstergesi durumunda olan yine anadil ve etnik aidiyet hissedilen topluluk karşılaştırmasında; anadilinin Arapça olduğunu söyleyenlerin (Tablo: 44-%85,7) %12'sinin kendilerini Türk topluluğunda görmesidir.

Tablo 40: Anadil Öğrenimine Göre Dağılım

Verilen Yanıt	f	%
Yanıt Yok	6	1,6
Aileden-Evden-Haneden	320	84,7
Eğitim Aldım	22	5,8
Sosyal Çevreden	30	7,9
Toplam	378	100,0

Doğu ve Güneydoğu Araplarının anadil tanımlamalarında geçen dilin öğreniliş şekli, bizlere o dilin sosyal hayattaki yoğunluğu hakkında bilgi vermektedir. Formel eğitimin bir parçası olmayan Arapça, tablo 49'da da görüleceği üzere, genellikle aile/hane (%84,7) içerisinde, devletin veya devlete bağlı kuruluşların etkisi olmadan öğrenilirken, onda birlik bir kısım ise anadillerini ya eğitim alarak (%5,8) ya da sosyal çevreden (%7,9) öğrendiklerini söylemişlerdir.

Tablo 41: Bilinen Dillere Göre Dağılım

Diller	f	%
Türkçe-Kürtçe-Arapça	263	69,6
Türkçe-Arapça	105	27,8
Türkçe-Kürtçe	8	2,1
Kürtçe-Arapça	2	0,5
Toplam	378	100,0

Doğu ve Güneydoğu Araplarının günlük hayatta kullandıkları diller olmaları sebebiyle "Türkçe-Kürtçe-Arapça", onların yaşadıkları bölgelerin sosyal alanlarında hâkim olan dillerdir. Bundan kaynaklı olarak da Türkçe, Kürtçe ve Arapçayı bu bölgelerde yaşayan birçok (%69,6) insan bilmekte iken, Türkçe ve Arapçayı bilenler %27,8, Türkçe ve Kürtçeyi bilenler %2,1 ve Kürtçe ile Arapçayı bilenlerin oranı ise sadece %0,5'tir. Fakat her ne kadar bu dillerin tümü veya ikisi bilinse de günlük hayatta bu dillerin kullanım oranı değişebilmektedir.

Tablo 42: Bilinen Dillerin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Kaç Dil Biliyorsunuz?				Toplam
			Türkçe Kürtçe Arapça	Türkçe Arapça	Türkçe Kürtçe	Kürtçe Arapça	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	125	58	5	1	189
		Cinsiyet	66,1%	30,7%	2,6%	0,5%	100,0%
		Kaç Dil Biliyorsunuz	47,5%	55,2%	62,5%	50,0%	50,0%
		Toplam	33,1%	15,3%	1,3%	0,3%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	138	47	3	1	189
		Cinsiyet	73,0%	24,9%	1,6%	0,5%	100,0%
		Kaç Dil Biliyorsunuz	52,5%	44,8%	37,5%	50,0%	50,0%
		Toplam	36,5%	12,4%	0,8%	0,3%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	263	105	8	2	378
		Cinsiyet	69,6%	27,8%	2,1%	0,5%	100,0%
		Kaç Dil Biliyorsunuz	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	69,6%	27,8%	2,1%	0,5%	100,0%

Daha yakından bakıldığında Doğu ve Güneydoğu Araplarında hâkim dilsel görünüm ile kentte yaşayanların mensubu oldukları çeşitli sosyal kategoriler arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu ilişkilerden ilki, görüşülen kadınlarla (%66,1) karşılaştırıldığında erkeklerin (%73) sosyal hayatta daha fazla yer ediniyor oluşlarından kaynaklı olarak kadınlara nazaran daha fazla erkeğin sayıca daha çok dil bilmesi durumudur.

Tablo 43: Bilinen Dillerin Yaşa Göre Dağılımı

			Kaç Dil Biliyorsunuz?				Toplam
			Türkçe Kürtçe Arapça	Türkçe Arapça	Türkçe Kürtçe	Kürtçe Arapça	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	55	27	2	2	86
		Yaş	64,0%	31,4%	2,3%	2,3%	100,0%
		Kaç Dil Biliyorsunuz	20,9%	25,7%	25,0%	100,0%	22,8%
		Toplam	14,6%	7,1%	0,5%	0,5%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	61	21	0	0	82
		Yaş	74,4%	25,6%	0%	0%	100,0%
		Kaç Dil Biliyorsunuz	23,2%	20,0%	0%	0%	21,7%
		Toplam	16,1%	5,6%	0%	0%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	45	25	4	0	74
		Yaş	60,8%	33,8%	5,4%	0%	100,0%
		Kaç Dil Biliyorsunuz	17,1%	23,8%	50,0%	0%	19,6%
		Toplam	11,9%	6,6%	1,1%	0%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	54	14	0	0	68
		Yaş	79,4%	20,6%	0%	0%	100,0%
		Kaç Dil Biliyorsunuz	20,5%	13,3%	0%	0%	18,0%
		Toplam	14,3%	3,7%	0%	0%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	48	18	2	0	68
		Yaş	70,6%	26,5%	2,9%	0%	100,0%
		Kaç Dil Biliyorsunuz	18,3%	17,1%	25,0%	0%	18,0%
		Toplam	12,7%	4,8%	0,5%	0%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	263	105	8	2	378
		Yaş	69,6%	27,8%	2,1%	0,5%	100,0%
		Kaç Dil Biliyorsunuz	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	69,6%	27,8%	2,1%	0,5%	100,0%

Dil hususunda bir diğer önemli farklılaşma görüşülenlerin yaşlarına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, görüşülenlerin yaş artışına bağlı olarak sayıca çok dil bilenlerin oranının (%64-%79,4 aralığı) azaldığını söylemek

mümkündür. Temelde yaşlı kesimin formel öğrenim görme düzeyi genç kesimlere göre daha düşük ve kitle iletişim araçlarıyla tanışıklıkları da daha yeni olduğundan genç nüfusta sayıca fazla dil (en çok Türkçe) bilinmektedir.

Tablo 44: Günlük Hayatta En fazla Kullanılan Dile Göre Dağılım

Dil	f	%
Türkçe	177	46,8
Kürtçe	41	10,8
Arapça	160	42,3
Toplam	378	100,0

Devletin veya devletin denetiminde bulunan kuruluşların verdiği eğitim olarak bilinen formel eğitim süreçlerinin, iletişim ve haberleşme araçlarının, Türkiye'nin tümünde en yaygın olarak kullanılan dil olması gibi sebeplerden kaynaklı olarak, Doğu ve Güneydoğu Araplarının günlük hayatta en fazla kullandıkları dilin Türkçe (%46,8) olduğunu söyleyebiliriz. %42,3'lük bir kesim Arapça ve %10,8'lik bir kesim ise Kürtçeyi günlük hayatta daha fazla kullanmaktadır.

Tablo 45: Günlük Hayatta En Fazla Kullanılan Dilin Yaşa Göre Dağılımı

			En Fazla Kullanılan Dil			Toplam
			Türkçe	Kürtçe	Arapça	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	45	7	34	86
		Yaş	52,3%	8,1%	39,5%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	25,4%	17,1%	21,2%	22,8%
		Toplam	11,9%	1,9%	9,0%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	47	8	27	82
		Yaş	57,3%	9,8%	32,9%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	26,6%	19,5%	16,9%	21,7%
		Toplam	12,4%	2,1%	7,1%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	36	6	32	74
		Yaş	48,6%	8,1%	43,2%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	20,3%	14,6%	20,0%	19,6%
		Toplam	9,5%	1,6%	8,5%	19,6%

	50-59	Kişi Sayısı	26	11	31	68
		Yaş	38,2%	16,2%	45,6%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	14,7%	26,8%	19,4%	18,0%
		Toplam	6,9%	2,9%	8,2%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	23	9	36	68
		Yaş	33,8%	13,2%	52,9%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	13,0%	22,0%	22,5%	18,0%
		Toplam	6,1%	2,4%	9,5%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	177	41	160	378
		Yaş	46,8%	10,8%	42,3%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	46,8%	10,8%	42,3%	100,0%

Formel eğitimde yahut kitle iletişim araçlarına ulaşımda etkili olabilecek bir diğer unsur yaştır. Nitekim "Türkçe'nin günlük hayatta daha fazla konuşulması" bir kıstas olarak alındığında: Görüşülenler arasında Türkçeyi günlük hayatta en fazla kullananların oranının yaşın artmasına bağlı olarak azaldığını görmek mümkündür. Bu durumda 20-29 yaş aralığında bu oran %52,3, 30-39 yaş aralığında %57,3, 40-49 yaş aralığında %48,6, 50-59 yaş aralığında %38,2 ve 60 yaş üzerindeki görüşülenlerde ise günlük hayatta en fazla kullanılan dil olan Türkçenin oranının ise %33,8 olduğunun görebilmekteyiz.

Tablo 46: Günlük Hayatta En Fazla Kullanılan Dilin Eğitime Göre Dağılımı

			En Fazla Kullanılan Dil			Toplam
			Türkçe	Kürtçe	Arapça	
En Son Biten Okul	Yok	Kişi Sayısı	28	11	33	72
		En Son Biten Okul	38,9%	15,3%	45,8%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	15,8%	26,8%	20,6%	19,0%
		Toplam	7,4%	2,9%	8,7%	19,0%
	İlkokul	Kişi Sayısı	32	13	41	86
		En Son Biten Okul	37,2%	15,1%	47,7%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	18,1%	31,7%	25,6%	22,8%
		Toplam	8,5%	3,4%	10,8%	22,8%

	Ortaokul	Kişi Sayısı	18	2	27	47
		En Son Biten Okul	38,3%	4,3%	57,4%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	10,2%	4,9%	16,9%	12,4%
		Toplam	4,8%	0,5%	7,1%	12,4%
	Ortaöğretim/Lise	Kişi Sayısı	39	6	24	69
		En Son Biten Okul	56,5%	8,7%	34,8%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	22,0%	14,6%	15,0%	18,3%
		Toplam	10,3%	1,6%	6,3%	18,3%
	Önlisans	Kişi Sayısı	33	1	9	43
		En Son Biten Okul	76,7%	2,3%	20,9%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	18,6%	2,4%	5,6%	11,4%
		Toplam	8,7%	0,3%	2,4%	11,4%
	Lisans	Kişi Sayısı	24	7	23	54
		En Son Biten Okul	44,4%	13,0%	42,6%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	13,6%	17,1%	14,4%	14,3%
		Toplam	6,3%	1,9%	6,1%	14,3%
	Lisansüstü	Kişi Sayısı	3	1	3	7
		En Son Biten Okul	42,9%	14,3%	42,9%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	1,7%	2,4%	1,9%	1,9%
		Toplam	0,8%	0,3%	0,8%	1,9%
Toplam		Kişi Sayısı	177	41	160	378
		En Son Biten Okul	46,8%	10,8%	42,3%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	46,8%	10,8%	42,3%	100,0%

Dil hususunda belirgin farklılaştırıcı etkenlerden biri de insanların formel eğitim görme düzeyleridir. Bu bağlamda, günlük hayatta Arapçayı veya formel bir dil olarak Türkçeyi kullanma ile öğrenim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Herhangi bir eğitim seviyesi olmayan kişilerin günlük hayatta daha az Türkçe konuşması (%15,8) durumu, ilkokul mezunu olan kişilerin %18,1'i, ortaokul mezunu olan kişilerin %10,2'si, lise mezunu olan kişilerin %22'si, önlisans mezunu olan kişilerin %18,6'sı, Lisans mezunu olan kişilerin ise %13,6'sı günlük hayatta daha çok Türkçe konuşmaktadırlar.

Bunun tam aksine, öğrenim durumu azaldıkça Arap dilinin günlük hayatta daha fazla konuşulması söz konusudur. Nitekim, hiçbir formel eğitim almayanların %20,6'sı, ilkokul mezunu olanların %25,6'sı, ortaokul mezunu olanların 16,9'u Arap dilini günlük hayatta daha fazla kullanırken bu oranlar eğitim seviyesi yükseldikçe azalmaktadır: Görüşülenlerden lise mezunu olanların %15'i, önlisans mezunu olanların %5,6'sı, lisans mezunu olanların 14,4'ü, lisansüstü mezunu olanların ise %1,9'u Türkçeyi günlük hayatta daha fazla kullanmaktadır.

Tablo 47: Günlük Hayatta En Fazla Kullanılan Dilin Ekonomik Gelire Göre Dağılımı

			En Fazla Kullanılan Dil			Toplam
			Türkçe	Kürtçe	Arapça	
Aylık Hane Geliri	Gelirsiz	Kişi Sayısı	14	12	19	45
		Aylık Hane Geliri	31,1%	26,7%	42,2%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	7,9%	29,3%	11,9%	11,9%
		Toplam	3,7%	3,2%	5,0%	11,9%
	1-1000	Kişi Sayısı	16	7	22	45
		Aylık Hane Geliri	35,6%	15,6%	48,9%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	9,0%	17,1%	13,8%	11,9%
		Toplam	4,2%	1,9%	5,8%	11,9%
	1001-2000	Kişi Sayısı	40	7	58	105
		Aylık Hane Geliri	38,1%	6,7%	55,2%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	22,6%	17,1%	36,2%	27,8%
		Toplam	10,6%	1,9%	15,3%	27,8%
	2001-3000	Kişi Sayısı	38	4	43	85
		Aylık Hane Geliri	44,7%	4,7%	50,6%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	21,5%	9,8%	26,9%	22,5%
		Toplam	10,1%	1,1%	11,4%	22,5%
	3001-4000	Kişi Sayısı	52	10	12	74
		Aylık Hane Geliri	70,3%	13,5%	16,2%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	29,4%	24,4%	7,5%	19,6%
		Toplam	13,8%	2,6%	3,2%	19,6%
	4001-5000	Kişi Sayısı	7	0	2	9
		Aylık Hane Geliri	77,8%	0%	22,2%	100,0%

		En Fazla Kullanılan Dil	4,0%	0%	1,2%	2,4%
		Toplam	1,9%	0%	0,5%	2,4%
	5001 ve üstü	Kişi Sayısı	10	1	4	15
		Aylık Hane Geliri	66,7%	6,7%	26,7%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	5,6%	2,4%	2,5%	4,0%
		Toplam	2,6%	0,3%	1,1%	4,0%
Toplam		Kişi Sayısı	177	41	160	378
		Aylık Hane Geliri	46,8%	10,8%	42,3%	100,0%
		En Fazla Kullanılan Dil	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	46,8%	10,8%	42,3%	100,0%

Son olarak dil huşunda belirleyici etkenlerden bir diğeri de insanların ekonomik gelir seviyeleridir. Türk dili en çok, yüksek ekonomik gelir düzeyine mensup olanlar tarafından bilinmesine rağmen diğer ekonomik gelir gruplarında da birbirine oldukça yakın oranlarda konuşulmakta; Arap dili en yüksek oranlarda hiç ekonomik geliri olmayan veya 3000 TL'den daha az ekonomik geliri olanlar tarafından (%11,9-%26,9 aralığı) konuşulmaktadır. Arap dilinin günlük hayatta konuşulması ekonomik gelir seviyesinin artması durumunda da artmaktadır. Nitekim 3001-4000 TL ekonomik gelir grubundaki kişilerin %7,5'i, 4001-5000 TL ekonomik gelir grubundaki kişilerin %1,2'si ve 5001 üzeri ekonomik gelir seviyesindeki kişilerin ise yalnızca %2,5'i Arapçayı günlük hayatta daha fazla kullanmaktadır.

Özetle, ekonomik gelir seviyesi arttıkça genel itibariyle günlük hayatta formel dil yahut yaygın dil olan Türk dilinin daha fazla konuşulması durumu söz konusu iken, ekonomik gelir seviyesi azaldıkça Arap dilinin günlük hayatta konuşulması oranı artmaktadır.

Tablo 48: İlk Öğrenilen Dile Göre Dağılım

Dil	f	%
Türkçe	69	18,3
Kürtçe	3	0,8
Arapça	306	81
Toplam	378	100,0

Hâkim veya yaygın olan dilin varlığı veya formel eğitimin de etkisiyle ilk öğrenilen dilin veya anadil olarak tanımlanan dilin günlük hayatta kullanılmaması bir 'diller hiyerarşisi'nin oluştuğunun kanıtıdır. Nitekim, ilk öğrenilen dil verilerini barındıran tablo 43 incelendiğinde, Doğu ve Güneydoğu Araplarının beşte dördünden fazlasının (%81) ilk öğrendiği dilin Arapça, beşte birinden azının (%18,3) Türkçe ve çok az bir bölümünün (%0,8) ise Kürtçe olduğu anlaşılmaktadır. Fakat her ne kadar ilk öğrenilen dil ve anadil tek dil olarak ifade ediliyor olsa da çeşitli kombinasyonlarla elde edilen veriler bize günlük hayatta birden fazla dilli veya tek dilli olmama durumunu göstermektedir.

Tablo 49: Görüşülenin Annesinin Bildiği Dillere Göre Dağılım

Dil/Diller	f	%
Türkçe-Kürtçe-Arapça	174	46
Türkçe-Arapça	106	28
Türkçe-Kürtçe	7	1,9
Kürtçe-Arapça	83	22
Sadece Arapça	8	2,1
Toplam	378	100,0

Örneklem grubumuza ait tablo 50 incelendiğinde, görüşülenlerin annesinin bildiği dillerin oranları hemen hemen yakın gözükmektedir. Türk, Kürt ve Arap dillerini aynı anda bilen anneler %46, Türk ve Arap dillerini bilenler %28, Türk ve Kürt dillerini bilenler %1,9, Kürt ve Arap dillerini bilenler %22 ve sadece Arap dilini bilenlerin oranı ise %2,1'dir. Annelerin/kadınların birden fazla dil bilme oranlarının babalardan/erkeklerden daha az olmasındaki sebebi kamusal alanda veya kültürel sermayenin edinildiği sosyal alanda daha az (Fark: %32,1) yer edinmelerine bağlayabiliriz.

Tablo 50: Görüşülenin Babasının Bildiği Dillere Göre Dağılım

Dil/Diller	f	%
Türkçe-Kürtçe-Arapça	279	73,8
Türkçe-Arapça	73	19,3
Türkçe-Kürtçe	5	1,3
Kürtçe-Arapça	18	4,8
Sadece Arapça	3	0,8
Toplam	378	100,0

Araştırmamızın konusu olan Doğu ve Güneydoğu Araplarına ait tablo 51 incelendiğinde, görüşülenlerin babasının bildiği dillerin oranlarının birbirine çok yakın olduğu gözükmektedir. Türk, Kürt ve Arap dillerini aynı anda bilen babalar %73,8, Türk ve Arap dillerini bilenler %19,2, Türk ve Kürt dillerini bilenler %1,3, Kürt ve Arap dillerini bilenler %4,8 ve sadece Arap dilini bilenlerin oranı ise %0,8'dir. Birden fazla dil bilmenin oranının babalarda/erkeklerde daha fazla oluşunu ve tek dil bilmenin annelere/kadınlara nazaran babalarda/erkeklerde daha az oluşunu sosyal alana katılımdaki paralelliğe bağlayabiliriz.

Tablo 51: Görüşülenin Annesinin İlk Öğrendiği Dile Göre Dağılım

Dil	f	%
Yanıt Yok	4	1,1
Türkçe	23	6,1
Kürtçe	41	10,8
Arapça	310	82
Toplam	378	100,0

Tablo 52'de görüleceği üzere, görüşülenlerin annelerinin öğrendiği ilk dil sıralamasının başında çok yüksek bir oranla (%82) Arap dili, daha sonra Kürt dili (%10,8) ve en az oranla Türk dili (%6,1) gelmektedir.

Tablo 52: Görüşülenin Babasının İlk Öğrendiği Dile Göre Dağılım

Dil	f	%
Türkçe	24	6,3
Kürtçe	6	1,6
Arapça	348	92,1
Toplam	378	100,0

Tablo 53'te görüleceği üzere, görüşülenlerin annelerinin öğrendiği ilk dil sıralamasının başında çok yüksek bir oranla (%92,1) Arap dili, daha sonra Kürt (%1,6) dili ve en az oranla Türk (%6,3) dili gelmektedir.

Tablo 53: Görüşülenin Annesinin Anadiline Göre Dağılımı

Dil	f	%
Türkçe	23	6,1
Kürtçe	43	11,4
Arapça	312	82,5
Toplam	378	100,0

Etnik kökenin bir göstergesi olarak anadile bakıldığında, görüşülenlerin beşte dördünden fazlasının (%82,5)annesinin anadilinin Arapça, onda birinden fazlasının anadilinin (%11,4) Kürtçe, %6,1'lik kesimin de anadilinin Türkçe olduğunu söyleyebiliriz. Doğu ve Güneydoğu Araplarının yaşadığı bölgelerde hâkim bir diğer nüfus olan Kürtlerle gerçekleşen sosyal etkileşimin bir sonucu olarak, görüşülenlerin onda birlik bir kısmının annelerin Kürt etnik kimliğine sahip olduğu görülmektedir. Bunun kanıtı olarak görüşülenlerin Arapça anadiline sahip olanları %87,6 (Tablo: 44) iken, annelerine ait Arapça anadil oranının %83,1 olmasını gösterebiliriz.

Tablo 54: Görüşülenin Babasının Anadiline Göre Dağılım

Dil	f	%
Türkçe	18	4,8
Kürtçe	10	2,6
Arapça	350	92,6
Toplam	378	100,0

Görüşülenlerin babalarının anadiline ait verileri içeren tablo 55'e göre, babalara ait Arapça anadili tanımlaması en büyük orana (%92,6) sahipken, Türkçe anadiline sahip babalar %4,8, Kürtçe anadiline sahip babaların oranı ise %2,6'dır. Görüşülenlerin anadil tanımlaması oranıyla (Tablo: 44-%87,6) karşılaştırıldığında, anadilim Arapçadır diyen görüşülenlerin babalarına ait Arapça anadili oranları arasında fark (%6,3) vardır. Böyle bir durumun ortaya çıkmasında etkili olmuş olan sebep ise hâkim ve yaygın dil olarak Türkçenin var olmasıdır. Nitekim, anadilim Türkçedir diyen 12,7'lik (Tablo: 44) bir görüşülen kesimin babalarına ait verilere bakıldığında, babaya ait Türkçe anadilinin oranının sadece %3,7'lerde olduğunu görebiliyoruz.

7.11. SOSYO-KÜLTÜREL BOYUT

Bu başlık altında görüşülenlerden doğulan yerin türü, yaşadıkları bölgenin tarihi/geçmişiyle ilgili bilgi sahibi olunup olunmadığı, yaşadığı bölgedeki topluluklar hakkında bilgi sahipliği, kendisini hangi toplulukta gördüğü, mensubu olduğu topluluğun tarihi/geçmişi hakkında bilgi sahibi olunup olunmadığı, bölgede sorun olarak görülen topluluk hakkındaki görüş ile yine bölgede yakın hissedilen topluluğun hangisi olduğu ve bunun nedeni hakkında elde edilecek veriler incelenecektir.

Tablo 55: Doğulan Yere Göre Dağılım

Doğulan Yer	f	%
Mezra	8	2,1
Köy	74	19,6
İlçe	137	36,2
İl	159	42,1
Toplam	378	100,0

Tablo 28'de görüleceği üzere, Doğu ve Güneydoğu Araplarının beşte dördünün ya il merkezinde (%42,1) ya da ilçe merkezinde (%36,2), geriye kalan kısmının köyde (%19,6) veya çok az da olsa mezrada (%2,1) doğduğu söylenebilir.

Tablo 56: Yaşanılan Bölgenin Tarihi/Geçmişi Hakkında Bilgi Sahipliği Dağılımı

Verilen Cevap	f	%
Evet	152	40,2
Hayır	98	25,9
Kısmen	128	33,9
Toplam	378	100,0

"Yaşadığınız bölgenin tarihi/geçmişi hakkında bilginiz var mı?" sorusuna cevaben elde edilen tablo 56 verilerine göre, Doğu ve Güneydoğu Araplarının beşte ikisi (%40,2) yaşadıkları bölgenin tarihi veya geçmişi hakkında bilgi sahibi iken, üçte biri (%33,9) kısmen de olsa bilgi sahibi olduğunu, yaklaşık dörtte birinin (%25,9) ise bilgisinin olmadığını söylemiştir.

Tablo 57: Bulunulan Bölgede Yaşayan Topluluklar Hakkında Bilgi

Verilen Cevap	f	%
Yanıt Yok	6	1,6
Türk-Kürt-Arap	150	39,7
Türk-Arap	10	2,6
Türk-Kürt	6	1,6
Kürt-Arap	102	27,0
Arap-Kürt-Süryani	52	13,8
Türk-Arap-Kürt-Süryani	49	13,0
Türk-Arap-Kürt-Ermeni	3	0,8
Toplam	378	100,0

Daha önce de belirtildiği üzere, Doğu ve Güneydoğu Araplarının yaşadıkları bölgelerde, genellikle onlarla sosyal alanlarını paylaşan topluluk Kürtler olmuştur. Nitekim, Görüşülenlere yöneltilen "Bulunduğunuz bölgede hangi topluluklar yaşamaktadır?" sorusuna cevaben; Türk-Kürt-Arap toplulukları vardır diyenlerin oranı %39,7, Türk-Arap diyenler %2,6, Kürt-Arap diyenler %27, Türk-Kürt diyenler %1,6, Arap-Kürt-Süryani diyenler %13,8, Türk-Arap-Kürt-Süryani diyenler %13 ve Türk-Arap-Kürt-Ermeni diyenlerin ise oranı %0,8 olmuştur.

Verilen yanıtların tümünde, bulunulan bölgelerde Arap topluluğunun yaşadığı belirtilirken, yine bu bölgelerde Araplarla yaşayan ve en büyük nüfusa sahip olan topluluk Kürtler (verilen cevapların %95,9'unda yaşanılan bölgede Kürt topluluğunun bulunduğu verisi mevcuttur) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu üç topluluk haricinde, ayrıca yaşanılan bölgelerde, Süryani ve Ermeni (toplamda %27,6 -bu cevapların tümü Mardin ve Muş bölgeleri örneklemlerinden elde edilmiştir) topluluklarının da ikamet ettiği bilgisine ulaşabilmekteyiz.

Tablo 58: Görüşülenin Kendini Hangi Grupta/Toplulukta Gördüğünün Dağılımı

Verilen Cevap	f	%
Bir Fikrim Yok	5	1,3
Türk	59	15,6
Kürt	12	3,2
Arap	293	77,5
Diğer	9	2,4
Toplam	378	100,0

Doğu ve Güneydoğu Araplarının yaşadığı bölgelerde, araştırma verilerine dayanarak, Arapların, Kürtlerin, Türklerin, Süryanilerin ve Ermenilerin yaşadığını söylemek mümkündür. Etnik kimlik aidiyetinin ölçüldüğü "Siz kendinizi hangi grupta görüyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar sırasıyla; %77,5 oranla Arap, %15,6 oranla Türk, %3,2 oranla Kürt ve %2,4 oranla "Diğer" cevapları alınmıştır.

Tablo 59: Görüşülen Kişinin Kendisini Hangi Toplulukta Gördüğünü Yaşa Göre Dağılım

			Kendinizi Hangi Toplulukta Görüyorsunuz?					Toplam
			Bir Fikrim Yok	Türk	Kürt	Arap	Diğer	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	1	14	5	64	2	86
		Yaş	1,2%	16,3%	5,8%	74,4%	2,3%	100,0%
		K H T G	20,0%	23,7%	41,7%	21,8%	22,2%	22,8%
		Toplam	0,3%	3,7%	1,3%	16,9%	0,5%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	1	16	1	64	0	82
		Yaş	1,2%	19,5%	1,2%	78,0%	0%	100,0%
		K H T G	20,0%	27,1%	8,3%	21,8%	0%	21,7%
		Toplam	0,3%	4,2%	0,3%	16,9%	0%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	3	15	2	50	4	74
		Yaş	4,1%	20,3%	2,7%	67,6%	5,4%	100,0%
		K H T G	60,0%	25,4%	16,7%	17,1%	44,4%	19,6%
		Toplam	0,8%	4,0%	0,5%	13,2%	1,1%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	0	9	3	54	2	68
		Yaş	0%	13,2%	4,4%	79,4%	2,9%	100,0%
		K H T G	0%	15,3%	25,0%	18,4%	22,2%	18,0%
		Toplam	0%	2,4%	0,8%	14,3%	0,5%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	0	5	1	61	1	68
		Yaş	0%	7,4%	1,5%	89,7%	1,5%	100,0%
		K H T G	0%	8,5%	8,3%	20,8%	11,1%	18,0%
		Toplam	0%	1,3%	0,3%	16,1%	0,3%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	5	59	12	293	9	378
		Yaş	1,3%	15,6%	3,2%	77,5%	2,4%	100,0%
		K H T G	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	1,3%	15,6%	3,2%	77,5%	2,4%	100,0%

Örneklem belirleme sürecinde, Görüşme gerçekleştirilecek kişilerin, Arap olduğunu söyleyenlerden veya bir kimlik tanımlaması olarak "Ben Arabım." diyenlerden olması göz önünde bulundurulmuştur. Bu anlamda Araplık tanımlamasını bir alt tanımlama olduğunu varsayacak olursak, Türklük

tanımlamasını Araplığa oranla önceleyen ve birinci dereceden kendini Türk topluluğunda görenlerin yaşa göre dağılımı tablosuna bakıldığında, yaş arttıkça bu kabullenimin oranının da düştüğünü gözlemlemekteyiz. Bu durumda, 20-29 yaş aralığındaki görüşülenlerden kendini Türk topluluğunda görenlerin oranı %23,7, 30-39 yaş aralığındaki görüşülenlerden kendini Türk topluluğunda görenlerin oranı %27,1, 40-49 yaş aralığındaki görüşülenlerden kendini Türk topluluğunda görenlerin oranı %25,4, 50-59 yaş aralığındaki görüşülenlerden kendini Türk topluluğunda görenlerin oranı %15,3 ve 60 yaş ve üzeri olan görüşülenlerden kendini Türk topluluğunda görenlerin oranı ise sadece %8,5'tir. Kendini Arap topluluğu ile tanımlayan görüşülenlerin 20-29 yaş aralığındakilerinin oranı %21,8, 30-39 yaş aralığındakilerinin oranı %21,8, 40-49 yaş aralığındakilerinin oranı %17,1, 50-59 yaş aralığındakilerinin oranı %18,4 ve 60 yaş ve üstü olanların oranı ise 20,8'dir. Böylelikle yaş unsuru ile kendini Arap topluluğunda tanımlama değişkenleri arasında kayda değer anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Tablo 60: Görüşülenin TopluluğunuTarihi/Geçmişi Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu

Verilen Cevap	f	%
Evet	148	39,2
Hayır	109	28,8
Kısmen	121	32,0
Toplam	378	100,0

Görüşülenler kendilerini hangi grupta gördükleri sorulduktan sonra, belirtilen topluluğun tarihi veya geçmişi hakkında bilgi sahibi olup olmadığı ile ilgili soru yöneltilmiş, bölgenin tarihi veya geçmişi hakkında bilgi sahibi olunup olunmaması sorusuna verilen cevaplarla aynı oranlara sahip veriler elde edilmiştir. Böyle bir sorunun sorulmasındaki amacın ise, kendini bir etnik kimlikle tanımlayan kişinin bu etnik grup hakkında ne kadar bilgi sahibi olduğunun ölçülmesidir. Bu anlamda, Doğu ve Güneydoğu Araplarının toplulukları tarihi ve geçmişleri hakkında bilgi sahibi olma durumlarına, %39,2 oranla evet ve %32 oranla kısmen cevabı alınırken, bilgi sahibi olunmayışı durumuna ise %28,8'lik bir oranla cevap alınmıştır.

Tablo 61: Görüşülenin Topluluğunun İleri Gelenleri Hakkındaki Fikri

Verilen Cevap	f	%
Dini Önderler	117	43,9
Siyasiler	17	6,3
Zenginler	5	1,8
Aile Büyükleri/Reisleri	84	31,7
Aşiret Büyükleri/Reisleri	43	16,3
Yanıt Yok	112	100,0
Toplam	378	100,0

Doğu ve Güneydoğu Araplarına, yaşadıkları bölgelerde ikamet eden ve aynı topluluk içerisinde yer alan kişilerin genellikle sosyal alan içerisinde kimlerin sözünü dinledikleri veya yaşanılan sosyal alanda kimlerin "ileri gelen" olarak görüldüğü sorusuna alınan cevapları barındıran tablo 61 verileri incelendiğinde; görüşülenlerin yaklaşık yarısından (%43,9) dini önderler (Şeyh, Seyit, Molla, İmam vs.) cevabı alınırken, %31,7'sinden aile büyükleri/reisleri, %16,3'ünden aşiret büyükleri/reisleri, %6,3'ünden siyasiler (milletvekilleri, parti il başkanları vs.), %1,8'inden ise zenginler (iş adamı, esnaf vs.) cevabı alınmışken, örneklem grubumuzdaki kişilerin %29,6'sından herhangi bir yanıt alınamamıştır.

Tablo 62: Topluluğun İleri Gelenlerinin Kim Olduğu İle İlgili Görüşün Yaşa Göre Dağılımı

			Topluluğunuzun İleri Gelenleri Kimlerdir?						
			Dini Önderler	Siyasiler	Zenginler	Aile Büyükleri	Aşiret Reisleri	Yanıt Yok	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	15	6	1	30	15	19	86
		Yaş	17,4%	7,0%	1,2%	34,9%	17,4%	22,1%	100,0%
		Topluluk İleri Gelenleri	12,8%	35,3%	20,0%	35,7%	34,9%	17,0%	22,8%
		Toplam	4,0%	1,6%	0,3%	7,9%	4,0%	5,0%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	21	7	1	28	9	16	82
		Yaş	25,6%	8,5%	1,2%	34,1%	11,0%	19,5%	100,0%
		Topluluk İleri Gelenleri	17,9%	41,2%	20,0%	33,3%	20,9%	14,3%	21,7%
		Toplam	5,6%	1,9%	0,3%	7,4%	2,4%	4,2%	21,7%

	40-49	Kişi Sayısı	23	0	3	14	10	24	74
		Yaş	31,1%	0%	4,1%	18,9%	13,5%	32,4%	100,0%
		Topluluk İleri Gelenleri	19,7%	0%	60,0%	16,7%	23,3%	21,4%	19,6%
		Toplam	6,1%	0%	0,8%	3,7%	2,6%	6,3%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	32	4	0	4	7	21	68
		Yaş	47,1%	5,9%	0%	5,9%	10,3%	30,9%	100,0%
		Topluluk İleri Gelenleri	27,4%	23,5%	0%	4,8%	16,3%	18,8%	18,0%
		Toplam	8,5%	1,1%	0%	1,1%	1,9%	5,6%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	26	0	0	8	2	32	68
		Yaş	38,2%	0%	0%	11,8%	2,9%	47,1%	100,0%
		Topluluk İleri Gelenleri	22,2%	0%	0%	9,5%	4,7%	28,6%	18,0%
		Toplam	6,9%	0%	0%	2,1%	0,5%	8,5%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	117	17	5	84	43	112	378
		Yaş	31,0%	4,5%	1,3%	22,2%	11,4%	29,6%	100,0%
		Topluluk İleri Gelenleri	100%	100%	100%	100%	100%	100,0%	100,0%
		Toplam	31,0%	4,5%	1,3%	22,2%	11,4%	29,6%	100,0%

Mensubu olunan topluluğun ileri gelenlerinin kim olduğu ile ilgili fikir beyanında, yaş unsuru önemli bir belirleyen olmaktadır. Görüşülenlere yöneltilen "Topluluğunuzun ileri gelenleri kimlerdir?" sorusuna alınan cevaplarda, 20-29 yaş aralığındakilerin %12,8'i, 30-39 yaş aralığındakilerin %17,9'u, 40-49 yaş aralığındakilerin %19,7'si, 50-59 yaş aralığındakilerin %27,4'ü ve 60 yaş üzeri olanların 22,2'si "Dini Liderler, Şeyhler, Seyitler" cevabını vermiştir. Görüldüğü üzere burada yaş unsuru belirleyici olmuş, yaş arttıkça dini önderlerin topluluk içerisindeki liderlik durumu görüşü oranı da artmıştır. Yine aynı şekilde, siyasilerin topluluğun ileri gelenleri olduğu görüşü ile yaş unsuru arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenebilir. Nitekim 20-29 yaş aralığındakilerde (%35,3) ve 30-39 yaş aralığındaki kişilerde (%41,2) oranlar fazla iken bu oran daha büyük yaşlarda oldukça azalmış (50-59 yaş aralığı %23,5) hatta 40-49 yaş aralığındakiler ile 60 yaş ve üstü olanlar arasında bu cevabı veren kişiye rastlanmamıştır.

Tablo 63: Yakın Hissedilen Toplulukla İlgili Dağılım

Verilen Cevap	f	%
Bir Fikrim Yok	90	100,0
Türk	58	20,1
Kürt	51	17,7
Arap	132	45,9
Diğer	44	15,3
Zaza	3	1,03
Toplam	378	100,0

Kendilerini belirli bir etnik kimlikle tanımlayan görüşülen grubumuza, yaşadıkları bölgedeki hangi grubu/grupları kendilerine daha yakın hissettikleri sorusu yöneltildiğinde, bunların %23'ü bir fikir beyan etmezken, %45,9'u Arapları, %20,1'i Türkleri, %17,7'si Kürtler, %1,03'ü Zazaları yakın hissettiğini beyan ederken, %15,3'ü ise diğer topluluklar cevabını vermiştir.

Tablo 64: Yakın Hissedilen Toplulukla İlgili Dağılım (Nedenler)

Verilen Yanıt	f	%
Bir Fikrim Yok	90	23,8
Aynı Soydanız	79	20
Aynı Dili Kullanıyoruz	5	1,3
Daha Güvenilir Buluyorum	13	3,4
Etkileşim/İç İçe Yaşama	23	6
Kültürel Yakınlık	104	27,5
Ortak Geçmiş	4	1,1
Siyasi Anlayış	9	2,4
Diğer	51	14,5
Toplam	378	100,0

Görüşülenlere yakın hissedilen topluluk sorulduktan hemen sonra yakınlığın nedeni sorulmuş ve toplamda dörtte üçünden fazlası (%76,2) yanıt vermiştir. Bu durumda yakın hissedilen topluluğun yakın hissedilişinin nedeni genellikle kültürel yakınlık (%27,5) yahut toplulukla aynı soydan oluştan (%20) kaynaklı olarak görülmekle beraber, ayrıca toplulukla aynı dilin kullanılması (%1,3), topluluğun daha güvenilir bulunması (%3,4), toplulukla var olan etkileşim veya iç içe yaşama (%6), toplulukla aynı geçmişe sahip olunması (%1,1) ve topluluğun siyasi anlayışı (%2,4) gibi cevaplar alınmıştır.

Tablo 65: Bulunulan Bölgede Sorun Olarak Görülen Toplulukla İlgili Dağılım

Verilen Cevap	f	%
Yanıt Yok	220	58,2
Türk	7	1,9
Kürt	138	36,5
Kürtler-Araplar	13	3,4
Toplam	378	100,0

Görüşme gerçekleştirilen örneklem grubuna yöneltilen, "Bulunduğunuz bölgedeki sorunların kaynağı sizce hangi topluluktur/gruptur?" sorusuna örneklemin yaklaşık yarısı cevap verirken, yarısından fazlası da cevap vermemiştir. Buna göre, bölgede var olan sorunların kaynağı olarak Kürt topluluğunu görmek en yüksek orana sahipken, bölgedeki sorunların kaynağı Kürtler ve Araplardır diyenlerin oranı %3,4, bölgedeki sorunların kaynağını sadece Türklerde gören kişilerin oranı ise %1,9'dur.

Tablo 66: Bulunulan Bölgede Sorun Olarak Görülen Toplulukla İlgili Dağılım (Nedenler)

Verilen Cevap	f	%
Yanıt Yok	220	58,2
Ayrımcılık	18	4,7
Cahillik	4	1,1
Güvenilir Değiller	4	1,1
Irkçılık	7	1,8
Kültürel	10	2,6
Siyasi Nedenler	91	24,1
Diğer	24	6,4
Toplam	378	100,0

Görüşülenlere bulunulan bölgede sorun olarak veya sorun kaynağı olarak görülen topluluk ile ilgili soru yöneltildikten sonra sorunun nedeni üzerinde durulmuş; katılımcıların %41,8'inden çeşitli cevaplar alınmıştır. Böylelikle, sorun olarak görülen topluluk hakkında neden olarak daha çok "siyasi nedenler" gösterilmiştir. Tablo 65 ile karşılaştırıldığında, büyük orana sahip sorun kaynağı Kürtlerin sorun olarak görülüşlerinin temel nedeninin siyasi olduğu söylenebilir. Ayrıca görüşülenlerin %4,7'si ayrımcılık, %2,6'sı kültürel, %1,8'i ırkçılık, %1,1'i cahillik ve %1,1'i güvenilir olmama gibi nedenler belirtmişti

7.12. AŞİRET

Akrabalık sistemi içerisinde yer alan öğeler içerisinde ehemmiyet derecesi bakımından aileden sonra gelen aşiret sistemi, sosyal faillerin sosyallik tanımlamalarında tıpkı aile bağı tanımlamasında olduğu gibi yer edinmiştir. Nitekim öztanımlama kısmında da değinileceği üzere (Tablo: 92); aşiret, görüşülenlerin birinci dereceden tanımlaması kısmına girmezken ikinci (%2,4) ve üçüncü (%13,2) dereceden tanımlamalarının öğesi olmuştur.

Tablo 67: Aşiret Üyeliğine Göre Dağılım

Verilen Cevap	f	%
Yanıt yok	12	3,2
Evet	180	47,6
Hayır	186	49,2
Toplam	378	100,0

Bu anlamda, yukarıdaki tablo 67'de de görüleceği üzere, aşiret mensubuyum (%47,6) diyenler ile aşiret mensubiyeti bulunmayanların (%49,2) oranı oldukça yakınken bu konuda herhangi bir fikir beyan etmeyenlerin oranı %3,2'dir.

Aşiret üyesi olan kişiler genellikle ilçe merkezi ve köylerde ikamet eden kişilerden oluşurken, aşiret üyesi olmadığını beyan eden görüşülenlerin çok önemli bir kısmı il merkezlerinde yaşamaktadırlar. Nitekim Siirt'in merkezinde ve Tillo ilçesinde yaşayan kişilerin tümü aşiret üyesi olmadığını belirtirken, Mardin merkezinde aşireti olmadığını beyan edenlerin oranı %47,6'dır.

Tablo 68: Aşiretle İlişki Düzeyine Göre Dağılım

Verilen Cevap	f	%
Aşiret Yok/Yanıt Yok	198	52,4
Hiç İlişkim Yok	22	12,2
Biraz İlişkim Var	62	34,5
Çok Sıkı Bir İlişkim Var	96	53,3
Toplam	378	100,0

Böylelikle, görüşülenler arasında "Aşiretim var." diyenlerin oranı %47,6 iken, bunların yarısından fazlası aşiretleriyle çok yakın bir ilişkisi (%53,3) olduğunu, yaklaşık beşte ikisi aşiretiyle biraz ilişkili (%34,5) olduğunu ve %12,2'si ise aşiretleriyle hiçbir ilişkisinin olmadığını beyan etmiştir.

Akrabalık sistemi içerisinde aile ile birlikte başat unsurlar olarak var olan aşiretler, akrabalık bağları aracılığıyla kendisine bağlı bulunan sosyal failleri sosyal alan içerisinde yabancılaşmaktan koruduğu gibi, geleneksel pratiklerin devamının da sağlanması için önem arz ederler. Bu anlamda, araştırma konumuz olan Doğu ve

Güneydoğu Araplarının mensubu oldukları aşiretlerle genellikle ya çok sıkı bir ilişki içerisinde olduğunu ya da biraz ilişki içerisinde olduğunu söylemek mümkünken, aşiretleriyle hiçbir ilişkisi bulunmayanların oranı ise çok azdır.

Tablo 69: Aşireti Bulunan Kişilerin Aşiretleri ile İlişki Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

			Evet İse, Aşiretle İlişki Düzeyiniz Nedir?				Toplam
			Aşiret Yok	Hiç İlişkim Yok	Biraz İlişkim Var	Çok Sıkı Bir İlişkim Var	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	36	8	29	13	86
		Yaş	41,9%	9,3%	33,7%	15,1%	100,0%
		A İ D	18,2%	36,4%	46,8%	13,5%	22,8%
		Toplam	9,5%	2,1%	7,7%	3,4%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	44	10	9	19	82
		Yaş	53,7%	12,2%	11,0%	23,2%	100,0%
		A İ D	22,2%	45,5%	14,5%	19,8%	21,7%
		Toplam	11,6%	2,6%	2,4%	5,0%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	46	4	7	17	74
		Yaş	62,2%	5,4%	9,5%	23,0%	100,0%
		A İ D	23,2%	18,2%	11,3%	17,7%	19,6%
		Toplam	12,2%	1,1%	1,9%	4,5%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	38	0	10	20	68
		Yaş	55,9%	0%	14,7%	29,4%	100,0%
		A İ D	19,2%	0%	16,1%	20,8%	18,0%
		Toplam	10,1%	0%	2,6%	5,3%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	34	0	7	27	68
		Yaş	50,0%	0%	10,3%	39,7%	100,0%
		A İ D	17,2%	0%	11,3%	28,1%	18,0%
		Toplam	9,0%	0%	1,9%	7,1%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	198	22	62	96	378
		Yaş	52,4%	5,8%	16,4%	25,4%	100,0%
		A İ D	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	52,4%	5,8%	16,4%	25,4%	100,0%

Aşiret mensubu olan kişilerin aşiretleri ile aralarındaki ilişki düzeyine bakıldığında yaş unsuru ile anlamlı bir uyuşma olduğu gözlemlenmektedir. Yaş aralığı arttıkça, aşireti ile arasındaki ilişki düzeyini "çok sıkı" olarak tanımlayan kişilerin oranı da artmaktadır. 20-29 yaş aralığındaki görüşülenlerin %13,5'i, 30-39 yaş aralığındaki görüşülenlerin %19,8'i, 40-49 yaş aralığındaki görüşülenlerin %17,7'si, 50-59 yaş aralığındaki görüşülenlerin %20,8'i ve 60 yaş ve üzeri olan görüşülenlerin %28,1'i aşireti ile arasındaki ilişki düzeyini "çok sıkı bir ilişki" olarak tanımlamıştır. Bu durumda şu kanıya varılabilir: Aşiret ile ilişki düzeyi genç yaşlarda pek önemsenmezken yaş ilerledikçe aşiret ilişkileri önemliliği artmaktadır. Bu durumu kanıtlayan bir diğer veri ise aşiret ile hiçbir ilişkim yok diyenlerin yaş aralığına bakıldığında ortaya çıkmaktadır. Nitekim 20-29 yaş aralığındaki görüşülenlerin %36,4'ü, 30-39 yaş aralığındaki görüşülenlerin %45,5'i, 40-49 yaş aralığındaki görüşülenlerin %18,2'si "Aşiretimle aramda hiçbir ilişki yok." derken, 50-59 yaş ile 60 yaş ve üzeri olan görüşülenler arasında bu ilişki tanımlamasını seçen dahi olmamıştır.

Tablo 70: Aşireti Bulunan Kişilerin Aşiretleri ile İlişki Düzeylerinin Eğitim Değişkenine Göre Dağılımı

			Evet İse, Aşiretle İlişki Düzeyi Nedir?				
			Aşiret Yok	Hiç İlişkim Yok	Biraz İlişkim Var	Çok sıkı bir ilişkim var	
En Son Biten Okul	Yok	Kişi Sayısı	36	3	12	21	72
		E S B O	50,0%	4,2%	16,7%	29,2%	100,0%
		A İ D	18,2%	13,6%	19,4%	21,9%	19,0%
		Toplam	9,5%	0,8%	3,2%	5,6%	19,0%
	İlkokul	Kişi Sayısı	36	5	18	27	86
		E S B O	41,9%	5,8%	20,9%	31,4%	100,0%
		A İ D	18,2%	22,7%	29,0%	28,1%	22,8%
		Toplam	9,5%	1,3%	4,8%	7,1%	22,8%
	Ortaokul	Kişi Sayısı	24	1	5	17	47
		E S B O	51,1%	2,1%	10,6%	36,2%	100,0%
		A İ D	12,1%	4,5%	8,1%	17,7%	12,4%
		Toplam	6,3%	0,3%	1,3%	4,5%	12,4%
	Ortaöğretim/	Kişi Sayısı	44	1	11	13	69

	Lise	E S B O	63,8%	1,4%	15,9%	18,8%	100,0%
		A İ D	22,2%	4,5%	17,7%	13,5%	18,3%
		Toplam	11,6%	0,3%	2,9%	3,4%	18,3%
	Önlisans	Kişi Sayısı	28	2	7	6	43
		E S B O	65,1%	4,7%	16,3%	14,0%	100,0%
		A İ D	14,1%	9,1%	11,3%	6,2%	11,4%
		Toplam	7,4%	0,5%	1,9%	1,6%	11,4%
	Lisans	Kişi Sayısı	27	8	8	11	54
		E S B O	50,0%	14,8%	14,8%	20,4%	100,0%
		A İ D	13,6%	36,4%	12,9%	11,5%	14,3%
		Toplam	7,1%	2,1%	2,1%	2,9%	14,3%
	Lisansüstü	Kişi Sayısı	3	2	1	1	7
		E S B O	42,9%	28,6%	14,3%	14,3%	100,0%
		A İ D	1,5%	9,1%	1,6%	1,0%	1,9%
		Toplam	0,8%	0,5%	0,3%	0,3%	1,9%
Toplam		Kişi Sayısı	198	22	62	96	378
		E S B O	52,4%	5,8%	16,4%	25,4%	100,0%
		A İ D	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	52,4%	5,8%	16,4%	25,4%	100,0%

Kişi ile aşireti arasındaki ilişki düzeyini belirleyen bir diğer etmen kişinin eğitim seviyesidir. Ters bir orantı oluşturan bu durumda, eğitim seviyesi arttıkça kişilerin aşiretleri ile aralarındaki ilişki düzeyinin azaldığı söylenebilir. Aşireti ile çok sıkı ilişkisi olduğunu belirten hiç eğitim almamış olanlar %21,9, ilkokul mezunlarının oranı %28,1, ortaokul mezunlarının oranı %17,7, ortaöğretim/lise mezunlarının oranı %13,5, önlisans mezunlarının oranı %6,2, lisans mezunlarının oranı %11,5ve lisansüstü mezunlarının oranı ise %1 olmuştur.

7.13. DİN VE MEZHEP

Din, tarihsel süreç içerisinde, içerisinde yaşanılan dünyayı anlamlı kalmak için benimsenen sistemlerin başında gelir. Sayısız grubun, kimliğin kaynağı olarak beliren ve sosyal alanda sosyal pratiklerin belirlenmesinde etkili olan din, Doğu ve

Güneydoğu Araplarının sosyal hayatlarında etkili olan sosyal veya kültürel kaynaklardan biridir.

Tablo 71: İnanılan Dine Göre Dağılım

Verilen Yanıt	f	%
Yanıt Yok	1	0,3
İslam	377	99,7
Toplam	378	100,0

Bu bağlamda, görüşülenlerin %99,7'sinin İslam dinine inandığını, görüşülenlerden birinin (%0,3) ise herhangi bir fikir beyan etmediğini söyleyebiliriz.

Tablo 72: Görüşülenlerin Mezheplere Göre Dağılımı

Verilen Yanıt	f	%
Yanıt Yok	1	0,3
Şafii	310	82
Hanefi	62	16,4
Caferi	3	0,8
Alevi	2	0,5
Toplam	378	100,0

Görüşülenlerden İslam dinine inandığını belirtenlerin çok büyük kısmının Şafii (%82), çok daha azının ise Hanefi (%16,4), %0,8'lik kesimin Caferi ve %0,5'lik kesimin ise Alevi[34] mezhebine bağlı olduğunu belirtmesinden anlaşılacağı üzere; Türkiye'nin genelinde olduğu gibi Doğu ve Güneydoğu Araplarında da hâkim din İslam, hâkim mezhep ise, Türkiye'nin genelinde hâkim olan Hanefilikten farklı olarak, Şafiiliktir.

Müslümanlığın ve başta Şafiilik olmak üzere Sünni İslam mezheplerinin, Doğu ve Güneydoğu Araplarının yaşadığı bölgelerin dinsel görünümünde belirleyici olduğu bu bölgelerde din aynı zamanda dinsel pratikler aracılığıyla insanların günlük yaşamlarının çok mühim bir parçasıdır.

[34] Alevi veya Caferi mezheplerine bağlı olan kişilerinin oranının bu denli az olmasındaki sebebin, araştırma evreni oluşturan bölgelerin içerisinde Türkiye Araplarının bulunduğu ve Nusayri-Alevi çoğunluğun yaşadığı Hatay, Adana ve Mersin gibi bölgelerin olmayışı olduğunu söyleyebiliriz.

Nitekim Sünni İslam mezheplerinde var olan temel pratikler incelendiğinde görülmektedir ki;

Tablo 73: Dini Pratikleri Yerine Getirme Düzeyine Göre Dağılım

	Hiç	%	Çok Nadir	%	Ara Sıra	%	Genellikle	%	Her Zaman	%	Toplam
Vakit Namazı	7	1,9	2	0,5	46	12,2	50	13,2	273	72,2	378
Ramazan Orucu	8	2,1	5	1,3	9	2,4	23	6,1	333	88,1	378
Teravih Namazı	55	14,6	51	13,5	58	15,3	24	6,3	190	50,3	378
Hac	340	89,9	10	2,6	9	2,4	0	0	19	5	378
Zekât-Fitre	40	10,6	13	3,4	49	13	49	13	227	60,1	378
Kurban	65	17,2	29	7,7	104	27,5	39	10,3	141	37,3	378
Cuma Namazı	10	5,2	9	4,7	12	6,3	13	6,8	145	76,7	189[35]
Bayram Namazı	16	8,4	7	3,7	8	4,2	18	9,5	140	74	189

Görüşülenlerin beşte dördünü aşkın kesiminin her zaman/düzenli (%72,2) veya genellikle (%13,2) vakit namazını kılmakta, geriye kalanların ise önemli bir kısmı ara sıra (%12,2) ya da çok nadir (%0,5) de olsa vakit namazı kılmakta, görüşülenlerin çok az bir kısmı vakit namazını hiç kılmamaktadır (%1,9).

Vakit namazıyla karşılaştırıldığında görüşülenlerden, diğer önemli bir pratik olan Cuma namazını (sadece erkekler için) daha çok kişi her zaman/düzenli (%76,7), genellikle (%6,8), ara sıra (%6,3) ya da çok nadir (%4,7)de olsa yerine getirmekte iken, bunlardan çok azı ise Cuma namazı kılmamaktadır (%5,2). Bayram namazı için ise oranlar hemen hemen aynı sayılır. Görüşülenlerin büyük bir kısmı her

[35] Cuma ve Bayram namazı kılmanın erkeklere farz olduğu bilgisinden yola çıkarak görüşülenler cinsiyete göre ayrıştırılmış ve yüzdelik toplam erkek görüşülen sayısı olan 189 üzerinden alınmıştır.

zaman/düzenli (%74) veya genellikle (%9,5) yanıtı verirken, yaklaşık altıda birlik bir kesim ise ara sıra (%4,2), çok nadir (%3,7) veya hiç kılmam (%8,4) yanıtı vermiştir.

Doğu ve Güneydoğu Araplarının gerçekleştirdikleri en yaygın dinsel pratik ise; görüşülenlerin önemli bir kısmı tarafından her zaman/düzenli (%88,1) ve genellikle (%6,1) geri kalanlarca da ara sıra (%2,4) ya da çok nadir (%1,3) olsa da gerçekleştirilen Ramazan orucu iken, oruç tutmayanların oranı ise %2,1 olmuştur.

Teravih namazı; vakit namazı ve Cuma namazıyla karşılaştırıldığında daha düşük oranlarla karşılaşmaktayız. Görüşülenlerin yarısından fazlası her zaman/düzenli (%50,3) ya da genellikle (%6,3) derken, dörtte bir oranda ara sıra (%15,3) veya çok nadir (%13,5) cevabı alınmıştır. Ayrıca teravih namazını hiç kılmam (%14,6) diyenlerin ise oranı anlamlı bir orana sahiptir.

Yaygınlık bakımından en az orana sahip Hac dinsel pratiği için ise, görüşülenlerin sadece yirmide birlik bir kesimi her zaman/düzenli (%5) cevabını vermişken, genellikle diyen görüşmeci bulunmamaktadır. Geriye kalan kişilerden ise ya ara sıra (%2,4) ya çok nadir (%2,6) yanıtı alınmıştır. Ayrıca çok büyük bir kesim ise hacca hiç gitmedim (%89,9) demiştir.

Görüşülenlerin yaklaşık dörtte üçü her zaman/düzenli (%60,1) olarak veya genellikle (%13) zekât-fitre veririm derken; yaklaşık dörtte biri ise ara sıra (%13), çok nadir (%3,4) veya hiç zekât-fitre vermem (%10,6) demiştir. Ayrıca, kurban kesimi dini ritüelinde elde edilen oranlar daha az olmakla birlikte, görüşülenlerin yaklaşık yarısı her zaman/düzenli (%37,3) veya genellikle (%10,3) derken; ara sıra (%27,5), çok nadir (%7,7) veya hiç kurban kesmem (%17,2) diyenler ise diğer yarısını oluşturmaktadır.

Tablo 74: Vakit Namazı Dini Pratiğinin Yerine Getirilmesinin Medeni Duruma Göre Dağılımı

			Vakit Namazı					Toplam
			Hiç	Çok Nadir	Ara Sıra	Genellikle	Her Zaman/ Düzenli	
Medeni Hal	Evli	Kişi Sayısı	0	1	31	38	202	272
		Medeni Hal	0%	0,4%	11,4%	14,0%	74,3%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	50,0%	67,4%	76,0%	74,0%	72,0%
		Toplam	0%	0,3%	8,2%	10,1%	53,4%	72,0%
	Bekar	Kişi Sayısı	7	1	15	12	60	95
		Medeni Hal	7,4%	1,1%	15,8%	12,6%	63,2%	100,0%
		Vakit Namazı	100,0%	50,0%	32,6%	24,0%	22,0%	25,1%
		Toplam	1,9%	0,3%	4,0%	3,2%	15,9%	25,1%
	Boşanmış	Kişi Sayısı	0	0	0	0	4	4
		Medeni Hal	0%	0%	0%	0%	100,0%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	0%	0%	0%	1,5%	1,1%
		Toplam	0%	0%	0%	0%	1,1%	1,1%
	Eşi vefat etmiş	Kişi Sayısı	0	0	0	0	7	7
		Medeni Hal	0%	0%	0%	0%	100,0%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	0%	0%	0%	2,6%	1,9%
		Toplam	0%	0%	0%	0%	1,9%	1,9%
Toplam		Kişi Sayısı	7	2	46	50	273	378
		Medeni Hal	1,9%	0,5%	12,2%	13,2%	72,2%	100,0%
		Vakit Namazı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	1,9%	0,5%	12,2%	13,2%	72,2%	100,0%

Dini pratikler ile sosyal kategoriler arasındaki ilişki incelendiğinde ilkin, bekarların vakit namazı kılma oranının evlilerden daha düşük olduğu göze çarpmaktadır. Evlilerde vakit namazı dini pratiğinin her zaman yahut düzenli olarak yerine getirilme düzeyi %74,3 iken, bu oran bekarlarda düşüp %63,2'lere gerilemiştir. Ayrıca evlilerde hiç vakit namazı kılmayanların oranı %0 iken, bekarlarda bu oran artmış olup %7,4'lerdedir. Bu bağlamda, sosyal bir kategori etmeni olarak kişinin medeni durumunun dini pratikler üzerinde etkili olduğunu; dini

pratiklerin yerine getirilmesi oranının evli kişilerde arttığını, bekar kişilerde ise bu oranın azaldığını söyleyebiliriz.

Tablo 75: Vakit Namazı Dini Pratiğinin Yerine Getirilmesinin Yaşa Göre Dağılımı

			Vakit Namazı					Toplam
			Hiç	Çok Nadir	Ara Sıra	Genellikle	Her Zaman Düzenli	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	6	0	15	12	53	86
		Yaş	7,0%	0%	17,4%	14,0%	61,6%	100,0%
		Vakit Namazı	85,7%	0%	32,6%	24,0%	19,4%	22,8%
		Toplam	1,6%	0%	4,0%	3,2%	14,0%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	1	1	9	18	53	82
		Yaş	1,2%	1,2%	11,0%	22,0%	64,6%	100,0%
		Vakit Namazı	14,3%	50,0%	19,6%	36,0%	19,4%	21,7%
		Toplam	0,3%	0,3%	2,4%	4,8%	14,0%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	0	0	14	12	48	74
		Yaş	0%	0%	18,9%	16,2%	64,9%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	0%	30,4%	24,0%	17,6%	19,6%
		Toplam	0%	0%	3,7%	3,2%	12,7%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	0	1	6	3	58	68
		Yaş	0%	1,5%	8,8%	4,4%	85,3%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	50,0%	13,0%	6,0%	21,2%	18,0%
		Toplam	0%	0,3%	1,6%	0,8%	15,3%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	0	0	2	5	61	68
		Yaş	0%	0%	2,9%	7,4%	89,7%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	0%	4,3%	10,0%	22,3%	18,0%
		Toplam	0%	0%	0,5%	1,3%	16,1%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	7	2	46	50	273	378
		Yaş	1,9%	0,5%	12,2%	13,2%	72,2%	100,0%
		Vakit Namazı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	1,9%	0,5%	12,2%	13,2%	72,2%	100,0%

Dini pratikler ile sosyal kategoriler arasında anlamlı ilişki barındıran bir diğer etmen, yaş etmenidir. Yaşa bağlı olarak değişkenlik gösteren dini pratiklerin yerine getirilmesi düzeyi incelendiğinde; vakit namazının her zaman veya düzenli bir şekilde yerine getirilmesi oranı 20-29 yaş arasındaki kişilerde düşükken (%19,4), 60 yaş üstü kişilerde bu oran (%22,3) yüksektir. Yine aynı şekilde vakit namazı dini pratiğinin yerine getirilmesinin "hiç" olduğu 20-29 yaş aralığındaki kişilerin oranı (%85,7) yüksekken, 60 yaş ve üzeri kişilerde hiç vakit namazı kılmam diyen kimseye rastlanmamıştır.

Tablo 76: Vakit Namazı Dini Pratiğinin Yerine Getirilmesinin Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı

			Vakit Namazı					Toplam
			Hiç	Çok Nadir	Ara Sıra	Genellikle	Her Zaman Düzenli	
En Son Biten Okul	Yok	Kişi Sayısı	0	0	6	8	58	72
		E S B O	0%	0%	8,3%	11,1%	80,6%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	0%	13,0%	16,0%	21,2%	19,0%
		Toplam	0%	0%	1,6%	2,1%	15,3%	19,0%
	İlkokul	Kişi Sayısı	0	0	8	6	72	86
		E S B O	0%	0%	9,3%	7,0%	83,7%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	0%	17,4%	12,0%	26,4%	22,8%
		Toplam	0%	0%	2,1%	1,6%	19,0%	22,8%
	Ortaokul	Kişi Sayısı	0	1	4	3	39	47
		E S B O	0%	2,1%	8,5%	6,4%	83,0%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	50,0%	8,7%	6,0%	14,3%	12,4%
		Toplam	0%	0,3%	1,1%	,8%	10,3%	12,4%
	Ortaöğretim/Lise	Kişi Sayısı	5	0	10	10	44	69
		E S B O	7,2%	0%	14,5%	14,5%	63,8%	100,0%
		Vakit Namazı	71,4%	0%	21,7%	20,0%	16,1%	18,3%
		Toplam	1,3%	0%	2,6%	2,6%	11,6%	18,3%
	Önlisans	Kişi Sayısı	0	1	5	14	23	43
		E S B O	0%	2,3%	11,6%	32,6%	53,5%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	50,0%	10,9%	28,0%	8,4%	11,4%
		Toplam	0%	0,3%	1,3%	3,7%	6,1%	11,4%

	Lisans	Kişi Sayısı	2	0	12	6	34	54
		E S B O	3,7%	0%	22,2%	11,1%	63,0%	100,0%
		Vakit Namazı	28,6%	0%	26,1%	12,0%	12,5%	14,3%
		Toplam	0,5%	0%	3,2%	1,6%	9,0%	14,3%
	Lisansüstü	Kişi Sayısı	0	0	1	3	3	7
		E S B O	0%	0%	14,3%	42,9%	42,9%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	0%	2,2%	6,0%	1,1%	1,9%
		Toplam	0%	0%	0,3%	0,8%	0,8%	1,9%
Toplam		Kişi Sayısı	7	2	46	50	273	378
		E S B O	1,9%	0,5%	12,2%	13,2%	72,2%	100,0%
		Vakit Namazı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	1,9%	0,5%	12,2%	13,2%	72,2%	100,0%

Vakit namazı dini pratiğinin yerine getirilmesi ile kişini eğitim seviyesi durumu karşılıklı incelendiğinde, eğitim değişkenine bağlı olarak dini pratiğin yerine getirilmesi durumu birbirini etkiler niteliktedir. Eğitim seviyesinin artması durumunda vakit namazı dini pratiğinin yerine getirilmesi oranında azalma görülmektedir. Bu anlamda herhangi bir eğitim seviyesi bulunmayan veya herhangi bir okul türü mezunu olmayan kişilerin %80,6'sı, ilkokul mezunu olan kişilerin %83,7'si, ortaokul mezunu olan kişilerin %83'ü, ortaöğretim veya lise mezunu olan kişilerin %63,8'i, önlisans mezunu olan kişilerin %53,5'i, lisans mezunu olan kişilerin %63'ü lisansüstü mezunu olan kişilerin ise sadece %42,9'u her zaman veya düzenli olarak vakit namazı dini pratiğini uyguladıkları ile karşılaşmaktayız.

Tablo 77: Vakit Namazı Dini Pratiğinin Yerine Getirilmesinin Ekonomik Gelir Seviyesine Göre Dağılımı

			Vakit Namazı					Toplam
			Hiç	Çok Nadir	Ara Sıra	Genellikle	Her Zaman Düzenli	
Aylık Hane Geliri	Gelirsiz	Kişi Sayısı	0	1	1	8	35	45
		Aylık Hane G	0%	2,2%	2,2%	17,8%	77,8%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	50,0%	2,2%	16,0%	12,8%	11,9%
		Toplam	0%	0,3%	0,3%	2,1%	9,3%	11,9%
	1-1000	Kişi Sayısı	0	0	4	6	35	45
		Aylık Hane G	0%	0%	8,9%	13,3%	77,8%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	0%	8,7%	12,0%	12,8%	11,9%
		Toplam	0%	0%	1,1%	1,6%	9,3%	11,9%
	1001-2000	Kişi Sayısı	4	0	15	14	72	105
		Aylık Hane G	3,8%	0%	14,3%	13,3%	68,6%	100,0%
		Vakit Namazı	57,1%	0%	32,6%	28,0%	26,4%	27,8%
		Toplam	1,1%	0%	4,0%	3,7%	19,0%	27,8%
	2001-3000	Kişi Sayısı	1	0	6	13	65	85
		Aylık Hane G	1,2%	0%	7,1%	15,3%	76,5%	100,0%
		Vakit Namazı	14,3%	0%	13,0%	26,0%	23,8%	22,5%
		Toplam	0,3%	0%	1,6%	3,4%	17,2%	22,5%
	3001-4000	Kişi Sayısı	0	1	12	9	52	74
		Aylık Hane G	0%	1,4%	16,2%	12,2%	70,3%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	50,0%	26,1%	18,0%	19,0%	19,6%
		Toplam	0%	0,3%	3,2%	2,4%	13,8%	19,6%
	4001-5000	Kişi Sayısı	0	0	4	0	5	9
		Aylık Hane G	0%	0%	44,4%	0%	55,6%	100,0%
		Vakit Namazı	0%	0%	8,7%	0%	1,8%	2,4%
		Toplam	0%	0%	1,1%	0%	1,3%	2,4%
	5001 ve üstü	Kişi Sayısı	2	0	4	0	9	15
		Aylık Hane G	13,3%	0%	26,7%	0%	60,0%	100,0%
		Vakit Namazı	28,6%	0%	8,7%	0%	3,3%	4,0%
		Toplam	0,5%	0%	1,1%	0%	2,4%	4,0%
Toplam		Kişi Sayısı	7	2	46	50	273	378

	Aylık Hane G	1,9%	0,5%	12,2%	13,2%	72,2%	100,0%
	Vakit Namazı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam	1,9%	0,5%	12,2%	13,2%	72,2%	100,0%

Vakit namazı dini pratiğinin uygulanmasında etkili olan bir diğer unsur kişilerin ekonomik seviyeleridir. Herhangi bir gelire sahip olmayan kişilerin %77,8'i her zaman veya düzenli olarak vakit namazı dini pratiğini yerine getirirken, 1-1000 TL arası ekonomik seviyesindekilerde %77,8, 1001-2000 TL arası ekonomik seviyesindekilerde %68,6, 2001-3000 TL arası ekonomik seviyesindekilerde %76,5, 3001-4000 TL arası ekonomik seviyesindekilerde %70,3, 4001-5000 TL arası ekonomik seviyesindekilerin %55,6 ve 5001 TL ve üstü ekonomik seviyesindekilerde ise %60'tır. Görüldüğü üzere kişilerin ekonomik gelir seviyeleri arttıkça vakit namazı dini pratiğinin yerine getirilmesi oranı azalmaktadır.

7.14. SİYASİ DÜŞÜNCE

Bilindiği üzere sosyal dünyayı anlamlandıran bir diğer unsur siyasettir. Dolayısıyla sosyal grup, kimlik, aidiyet kaynağı ve bazen etnik köken kaynağı olan siyaset, özellikle ulus devletlerin ve parlamenter sistemin var olduğu modern dönemlerde, sosyal failliğin ve kişisel varoluşun şekillendiricisi olan sosyokültürel kaynakların en başında gelenlerinden biri haline dönüşmüştür.

Tablo 78: Siyasi Düşünceye Göre Dağılım

	0	%	1. Derece	%	2. Derece	%	3. Derece	%	Toplam
Sosyalist	369	97,6	3	0,8	6	1,6	0	0	378
Sosyal Demokrat	336	88,9	25	6,6	8	2,1	9	2,4	378
Komünist	378	100,0	0	0	0	0	0	0	378
Anarşist	377	99,7	0	0	0	0	1	0,3	378
Liberal	364	96,3	4	1,1	2	0,5	8	2,1	378

İslamcı	178	47,1	173	45,8	21	5,6	6	1,6	378
Muhafazakâr	236	62,4	48	12,7	90	23,8	4	1,1	378
Merkez Sağ	294	77,8	40	10,6	21	5,6	23	6,1	378
Merkez Sol	376	99,5	2	0,5	0	0	0	0	378
Türk Milliyetçisi	280	74,1	37	9,8	31	8,2	30	7,9	378
Arap Milliyetçisi	326	86,2	11	2,9	22	5,8	19	5	378
Siyasi Düşüncem Yok	345	91,3	33	8,7	0	0	0	0	378
Diğer	373	98,4	3	0,8	2	0,5	0	0	378

Bu anlamda, görüşülenlerin siyasi görüşüne ilişkin cevapları, din ve etnisite bağlamı dışında bir bakışla; sosyal demokrasi (%6,6) ve sosyalizm (%0,8) olmak üzere merkez sol (%0,5), anarşizm yada komünizm cevabını verenler sol cenah siyaseti; liberalizm (%1,1), merkez sağ (%10,6) ve Türk milliyetçiliği (%9,8) cevabını verenler sağ cenah siyaseti adı altında birleştirildiğinde Doğu ve Güneydoğu Araplarının çoğunluğunun merkeze yakın olmak üzere sağ siyasetin güçlü bir tabanına sahip olduğu ileri sürülebilir.

Bunlarla birlikte, siyasi görüşü sorulduğunda dine ve etnisiteye yapılan vurguya göre; Arap milliyetçisi (%2,9), İslamcı (%45,8) ya da bir ölçüde İslamcılıkla ilişkili olarak değerlendirilebilecek olan muhafazakâr (%12,7) olunduğu cevabı verilmiştir. Ayrıca, görüşülenlerin siyasi görüşünü "diğer" olarak nitelendiren kişilerin oranı %0,8 olurken, görüşülenlere siyasi düşünceleri sorulduğunda bunların yaklaşık onda biri herhangi bir siyasi düşüncesinin olmadığını (%8,7) beyan etmiştir.

Derecelendirme sırasına göre ilk dereceden tanımlamalar böyleyken; birinci derece tanımlamadan sonra ikinci ve üçüncü derece tanımlamalarında da merkez sağ (%5,6-%6,1) ve Türk milliyetçiliği (%8,2-%7,9) gibi sağ siyaset cenahı ile din (İslamcı, %5,6-%1,6 ve Muhafazakâr, %23,8-%1,1) ve etnisite (Arap milliyetçisi, %5,8-%5) tanımlamasının yoğunluğu gözlemlenir. Böylelikle bir bütünlük içerisinde ele alındığında siyasi görüş belirtiminde İslamcılık (%45,8) ilk dereceyi

oluştururken, ikinci derece siyasi tanımlamada Muhafazakârlık (%23,8), üçüncü derecede ise Türk milliyetçiliği (%7,9) ve merkez sağ (%6,1) siyaset tanımlaması yapılmıştır.

Tablo 79: Kendisini Siyasi Açıdan "Sosyal Demokrat" Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Sosyal Demokrat				Toplam
			0	1	2	3	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	176	8	1	4	189
		Cinsiyet	93,1%	4,2%	0,5%	2,1%	100,0%
		Sosyal Demokrat	52,4%	32,0%	12,5%	44,4%	50,0%
		Toplam	46,6%	2,1%	0,3%	1,1%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	160	17	7	5	189
		Cinsiyet	84,7%	9,0%	3,7%	2,6%	100,0%
		Sosyal Demokrat	47,6%	68,0%	87,5%	55,6%	50,0%
		Toplam	42,3%	4,5%	1,9%	1,3%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	336	25	8	9	378
		Cinsiyet	88,9%	6,6%	2,1%	2,4%	100,0%
		Sosyal Demokrat	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	88,9%	6,6%	2,1%	2,4%	100,0%

Kişini siyasi tanımlamasını cinsiyet unsuruna göre ele aldığımızda, görüşülenlerden kendini "sosyal demokrat" olarak tanımlayan kadınların, erkeklere oranla daha az bir pay sahibi olduklarını söyleyebiliriz. Nitekim tablo 80 incelendiğinde, birinci dereceden bir siyasi tanımlama olarak sosyal demokratlığı tercih eden kadınların oranı %32, erkeklerin oranı iki katından fazla (%68) olmuştur. Görüşülenlerin ikinci dereceden tanımlama tercihlerine bakıldığında aradaki oran farkı daha da açılmakta; kendini sosyal demokrat olarak tanımlayan kadınların oranı %12,5, erkeklerin oranı %55,6; en nihayetinde siyasi tanımlamanın üçüncü derecesinde de kadınların oranı %44,4 iken, erkeklerin oranı ise %55,6 olmaktadır. Ayrıca görüşülenlerin siyasi açıdan kendilerini tanımlamaları istendiğinde kadınlar daha çekimser kalmış, bu açıdan herhangi bir fikir beyan etmeyen kadınların oranı %52,4 erkeklerin oranından %47,6 daha fazla olmuştur.

Tablo 80: Kendisini Siyasi Açıdan "İslamcı" Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			İslamcı				Toplam
			0	1	2	3	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	98	81	9	1	189
		Cinsiyet	51,9%	42,9%	4,8%	0,5%	100,0%
		İslamcı	55,1%	46,8%	42,9%	16,7%	50,0%
		Toplam	25,9%	21,4%	2,4%	0,3%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	80	92	12	5	189
		Cinsiyet	42,3%	48,7%	6,3%	2,6%	100,0%
		İslamcı	44,9%	53,2%	57,1%	83,3%	50,0%
		Toplam	21,2%	24,3%	3,2%	1,3%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	178	173	21	6	378
		Cinsiyet	47,1%	45,8%	5,6%	1,6%	100,0%
		İslamcı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	47,1%	45,8%	5,6%	1,6%	100,0%

Görüşülenlerin en fazla tercih ettiği siyasi tanımlama biçimi olarak "İslamcı" tanımlaması erkekler tarafından daha çok tercih edilmiş, bu tanımlama biçimini tercih eden kadınların oranı daha az olmuştur. Kendisini birinci dereceden İslamcı olarak tanımlayan kadınların oranı %46,8, erkeklerin oranı %53,2; kendisini ikinci dereceden İslamcı olarak tanımlayan kadınların oranı %42,9, erkeklerin oranı %57,1; üçüncü dereceden siyasi tanımlama tercihi olarak İslamcı cevabını veren kadınların oranı %16,7, erkeklerin oranı ise %83,3 olmuştur.

Tablo 81: Kendisini Siyasi Açıdan "Muhafazakâr" Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Muhafazakâr				Toplam
			0	1	2	3	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	126	26	37	0	189
		Cinsiyet	66,7%	13,8%	19,6%	0%	100,0%
		Muhafazakâr	53,4%	54,2%	41,1%	0%	50,0%
		Toplam	33,3%	6,9%	9,8%	0%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	110	22	53	4	189
		Cinsiyet	58,2%	11,6%	28,0%	2,1%	100,0%
		Muhafazakâr	46,6%	45,8%	58,9%	100,0%	50,0%
		Toplam	29,1%	5,8%	14,0%	1,1%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	236	48	90	4	378
		Cinsiyet	62,4%	12,7%	23,8%	1,1%	100,0%
		Muhafazakâr	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	62,4%	12,7%	23,8%	1,1%	100,0%

Görüşülenlerden kendini siyasi açıdan "Muhafazakâr" olarak tanımlayanlarda da durum hemen hemen İslamcı tercihinde bulunanlarda olduğu gibidir. Nitekim, kendini siyasi açıdan birinci dereceden muhafazakâr olarak tanımlayan kadınların oranı %13,8, erkeklerin oranı %45,8; ikinci dereceden muhafazakâr olduğunu beyan eden kadınların oranı %41,1, erkeklerin oranı %58,9 ve siyasi üçüncü dereceden bu siyasi tanımlamayı tercih eden kadın görüşülen bulunmazken, bu tercihi sadece erkekler yapmıştır.

Tablo 82: Kendisini Siyasi Açıdan "Merkez Sağ"da Gören Kişilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Merkez Sağ				Toplam
			0	1	2	3	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	138	29	12	10	189
		Cinsiyet	73,0%	15,3%	6,3%	5,3%	100,0%
		Merkez Sağ	46,9%	72,5%	57,1%	43,5%	50,0%
		Toplam	36,5%	7,7%	3,2%	2,6%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	156	11	9	13	189
		Cinsiyet	82,5%	5,8%	4,8%	6,9%	100,0%
		Merkez Sağ	53,1%	27,5%	42,9%	56,5%	50,0%
		Toplam	41,3%	2,9%	2,4%	3,4%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	294	40	21	23	378
		Cinsiyet	77,8%	10,6%	5,6%	6,1%	100,0%
		Merkez Sağ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	77,8%	10,6%	5,6%	6,1%	100,0%

Görüşülen kişilerden kendisini siyasetin sağ cenahında tanımlayan kadınların oranı erkeklerin oranından fazla olmuştur. Kadınlar, merkez sağ içerisinde yer alan ve daha detaylandırıcı olan siyasi tanımlamaları seçmemiş, genel bir tabir kullanmayı yeğlemiştir. Bu durumda, görüşülenler arasında birinci dereceden bir tanımlamayla merkez sağ siyaseti benimseyen kadınların oranı %72,5, erkeklerin oranı 27,5; ikinci dereceden tanımlamada kadınların oranı %57,1, erkeklerin oranı %42,9 olmuş; fakat üçüncü dereceden tanımlamada ise erkeklerin oranı (%56,5) kadınların oranını (%43,5) aşmıştır. Merkez sağ siyasetin tanımlayıcı siyasi bir nitelik olması fikri daha çok kadınlar tarafından seçilmişken, erkekler oransal olarak merkez sağ siyaseti için daha az tercih yapmış; herhangi bir derecelendirme yapmayan kadıların oranı %46,9, erkeklerin oranı ise %53,1 olmuştur.

Tablo 83: Kendisini Siyasi Açıdan "Türk Milliyetçisi" Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Türk Milliyetçisi				
			0	1	2	3	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	140	20	18	11	189
		Cinsiyet	74,1%	10,6%	9,5%	5,8%	100,0%
		Türk Milliyetçisi	50,0%	54,1%	58,1%	36,7%	50,0%
		Toplam	37,0%	5,3%	4,8%	2,9%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	140	17	13	19	189
		Cinsiyet	74,1%	9,0%	6,9%	10,1%	100,0%
		Türk Milliyetçisi	50,0%	45,9%	41,9%	63,3%	50,0%
		Toplam	37,0%	4,5%	3,4%	5,0%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	280	37	31	30	378
		Cinsiyet	74,1%	9,8%	8,2%	7,9%	100,0%
		Türk Milliyetçisi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	74,1%	9,8%	8,2%	7,9%	100,0%

Siyasal bir tanımlama olarak Türk milliyetçiliğini birinci ve ikinci dereceden tercih eden kadınların oranı daha fazla iken erkeklerin oranı daha az olmuştur. Birinci dereceden Türk milliyetçisi tanımlaması yapan kadınların oranı %54,1, erkeklerin oranı %45,9; ikinci dereceden Türk milliyetçisi tanımlaması yapan kadınların oranı %58,1, erkeklerin oranı %41,9; üçüncü dereceden Türk milliyetçisi tanımlaması yapan erkeklerin oranı (%63,3) ise kadınların oranından (%36,7) fazla olmuştur.

Tablo 84: Kendisini Siyasi Açıdan "Arap Milliyetçisi" Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Arap Milliyetçisi				Toplam
			0	1	2	3	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	173	2	8	6	189
		Cinsiyet	91,5%	1,1%	4,2%	3,2%	100,0%
		Arap Milliyetçisi	53,1%	18,2%	36,4%	31,6%	50,0%
		Toplam	45,8%	0,5%	2,1%	1,6%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	153	9	14	13	189
		Cinsiyet	81,0%	4,8%	7,4%	6,9%	100,0%
		Arap Milliyetçisi	46,9%	81,8%	63,6%	68,4%	50,0%
		Toplam	40,5%	2,4%	3,7%	3,4%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	326	11	22	19	378
		Cinsiyet	86,2%	2,9%	5,8%	5,0%	100,0%
		Arap Milliyetçisi	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	86,2%	2,9%	5,8%	5,0%	100,0%

Siyasi tanımlamasını Arap milliyetçiliği olarak yapan kadın oranı bir önceki tablo 85'te de verileri geçen Türk milliyetçiliği siyasi tanımlamasının tam aksine oldukça düşmüştür. Daha çok Türk milliyetçisi siyasi tanımlamasını benimseyen kadınlar Arap milliyetçiliği tanımlaması yapan kişiler arasında yalnızca %18,2'lik bir oranda kalmış, Arap milliyetçiliği siyasi tanımlamasını çok daha fazla bir oranla erkekler tercih etmiştir.

Tablo 85: Kendisini Siyasi Açıdan "İslamcı" Olarak Tanımlayan Kişilerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

			İslamcı				Toplam
			0	1	2	3	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	40	45	1	0	86
		Yaş	46,5%	52,3%	1,2%	0%	100,0%
		İslamcı	22,5%	26,0%	4,8%	0%	22,8%
		Toplam	10,6%	11,9%	0,3%	0%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	34	41	4	3	82
		Yaş	41,5%	50,0%	4,9%	3,7%	100,0%
		İslamcı	19,1%	23,7%	19,0%	50,0%	21,7%
		Toplam	9,0%	10,8%	1,1%	0,8%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	38	25	10	1	74
		Yaş	51,4%	33,8%	13,5%	1,4%	100,0%
		İslamcı	21,3%	14,5%	47,6%	16,7%	19,6%
		Toplam	10,1%	6,6%	2,6%	0,3%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	40	26	1	1	68
		Yaş	58,8%	38,2%	1,5%	1,5%	100,0%
		İslamcı	22,5%	15,0%	4,8%	16,7%	18,0%
		Toplam	10,6%	6,9%	0,3%	0,3%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	26	36	5	1	68
		Yaş	38,2%	52,9%	7,4%	1,5%	100,0%
		İslamcı	14,6%	20,8%	23,8%	16,7%	18,0%
		Toplam	6,9%	9,5%	1,3%	0,3%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	178	173	21	6	378
		Yaş	47,1%	45,8%	5,6%	1,6%	100,0%
		İslamcı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	47,1%	45,8%	5,6%	1,6%	100,0%

Kişilerin kendilerini siyasi açıdan İslamcı olarak tanımlamaları ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Görüşülen kişilerin birinci dereceden İslamcı olduklarını söyleyen 20-29 yaş aralığındakilerinin oranı %26, 30-39 yaş aralığındakilerin oranı %23,7, 40-49 yaş aralığındakilerin oranı %14,5, 50-59 yaş aralığındakilerin oranı %15 ve 60 yaş üstü olan kişilerin oranı ise %20,8'dir.

Gençlerin kendilerini birinci dereceden İslamcı olarak tanımlamalarının oranı oldukça yüksekken, orta yaşlı kesimde bu oran düşmekte, yaşlı kesimde ise oran tekrar yükselmektedir.

Tablo 86: Kendisini Siyasi Açıdan "Merkez Sağ"da Gören Kişilerin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

			Merkez Sağ				Toplam
			0	1	2	3	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	69	8	2	7	86
		Yaş	80,2%	9,3%	2,3%	8,1%	100,0%
		Merkez Sağ	23,5%	20,0%	9,5%	30,4%	22,8%
		Toplam	18,3%	2,1%	0,5%	1,9%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	65	10	1	6	82
		Yaş	79,3%	12,2%	1,2%	7,3%	100,0%
		Merkez Sağ	22,1%	25,0%	4,8%	26,1%	21,7%
		Toplam	17,2%	2,6%	0,3%	1,6%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	53	11	5	5	74
		Yaş	71,6%	14,9%	6,8%	6,8%	100,0%
		Merkez Sağ	18,0%	27,5%	23,8%	21,7%	19,6%
		Toplam	14,0%	2,9%	1,3%	1,3%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	58	6	3	1	68
		Yaş	85,3%	8,8%	4,4%	1,5%	100,0%
		Merkez Sağ	19,7%	15,0%	14,3%	4,3%	18,0%
		Toplam	15,3%	1,6%	0,8%	0,3%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	49	5	10	4	68
		Yaş	72,1%	7,4%	14,7%	5,9%	100,0%
		Merkez Sağ	16,7%	12,5%	47,6%	17,4%	18,0%
		Toplam	13,0%	1,3%	2,6%	1,1%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	294	40	21	23	378
		Yaş	77,8%	10,6%	5,6%	6,1%	100,0%
		Merkez Sağ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	77,8%	10,6%	5,6%	6,1%	100,0%

Siyasi bir tanımlama biçimi olarak birinci dereceden "merkez sağ"ı daha çok gençler ve orta yaşlılar tercih etmişken, yaşlılar ikinci dereceden siyasi tanımlamaları olarak kabul etmişlerdir. Buna göre, görüşülen kişilerden kendini siyasetin sağ cenahında gören kişilerin %20'si 20-29 yaş aralığındakiler, %25'i 30-39 yaş aralığındakiler, %27,5'i 40-49 yaş aralığındakiler, %15'i 50-59 yaş aralığındakiler ve %12,5'i 60 yaş üstü olanlar olmuştur. "Merkez sağ"ın ikinci dereceden tercihi 20-29 yaş aralığındakilerde %9,5, 30-39 yaş aralığındakilerde %4,8, 40-49 yaş aralığındakilerde %23,8, 50-59 yaş aralığındakilerde %14,3 ve 60 yaş üstü olanlarda ise %47,6'dır.

Tablo 87: Kendisini Siyasi Açıdan "İslamcı" Olarak Tanımlayan Kişilerin Eğitim Değişkenine Göre Dağılımı

			İslamcı				Toplam
			0	1	2	3	
En Son Biten Okul	Yok	Kişi Sayısı	27	38	7	0	72
		En Son Biten Okul	37,5%	52,8%	9,7%	0%	100,0%
		İslamcı	15,2%	22,0%	33,3%	0%	19,0%
		Toplam	7,1%	10,1%	1,9%	0%	19,0%
	İlkokul	Kişi Sayısı	39	43	3	1	86
		En Son Biten Okul	45,3%	50,0%	3,5%	1,2%	100,0%
		İslamcı	21,9%	24,9%	14,3%	16,7%	22,8%
		Toplam	10,3%	11,4%	0,8%	0,3%	22,8%
	Ortaokul	Kişi Sayısı	22	24	1	0	47
		En Son Biten Okul	46,8%	51,1%	2,1%	0%	100,0%
		İslamcı	12,4%	13,9%	4,8%	0%	12,4%
		Toplam	5,8%	6,3%	0,3%	0%	12,4%
	Ortaöğretim/ Lise	Kişi Sayısı	40	23	6	0	69
		En Son Biten Okul	58,0%	33,3%	8,7%	0%	100,0%
		İslamcı	22,5%	13,3%	28,6%	0%	18,3%
		Toplam	10,6%	6,1%	1,6%	0%	18,3%
	Önlisans	Kişi Sayısı	21	21	1	0	43
		En Son Biten Okul	48,8%	48,8%	2,3%	0%	100,0%
		İslamcı	11,8%	12,1%	4,8%	0%	11,4%
		Toplam	5,6%	5,6%	0,3%	0%	11,4%

	Lisans	Kişi Sayısı	24	22	3	5	54
		En Son Biten Okul	44,4%	40,7%	5,6%	9,3%	100,0%
		İslamcı	13,5%	12,7%	14,3%	83,3%	14,3%
		Toplam	6,3%	5,8%	0,8%	1,3%	14,3%
	Lisansüstü	Kişi Sayısı	5	2	0	0	7
		En Son Biten Okul	71,4%	28,6%	0%	0%	100,0%
		İslamcı	2,8%	1,2%	0%	0%	1,9%
		Toplam	1,3%	0,5%	0%	0%	1,9%
Toplam		Kişi Sayısı	178	173	21	6	378
		En Son Biten Okul	47,1%	45,8%	5,6%	1,6%	100,0%
		İslamcı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	47,1%	45,8%	5,6%	1,6%	100,0%

Siyasi tanımlama ile eğitim unsuru arasındaki ilişkinin serimlendiği tablo 88 incelendiğinde, eğitim seviyesine bağlı olarak siyasi tanımlama tercihinin değiştiği söylenebilir. Eğitim seviyesinin düşük olduğu kesimin kendilerini siyasi açıdan İslamcı olarak tanımlamalarının oranı yüksekken, eğitim seviyesinin arttığı kesimde bu oran düşmektedir. Oransal bir ifadeyle, herhangi bir mezuniyeti bulunmayan veya herhangi bir eğitim seviyesi diliminde olmayan kişilerin birinci dereceden İslamcılığı tercih etme oranları %22, ilkokul mezunu olan kişilerin %24,9, ortaokul mezunu olan kişilerin %13,9, ortaöğretim veya lise mezunu olanların %13,3, önlisans mezunu olanların %12,1, lisans mezunu olanların %12,7 ve lisansüstü mezunu olan kişilerin ise oranı %1,2'dir.

Tablo 88: Kendisini Siyasi Açıdan "Muhafazakâr" Olarak Tanımlayan Kişilerin Eğitim Değişkenine Göre Dağılımı

			Muhafazakâr				Toplam
			0	1	2	3	
En Son Biten Okul	Yok	Kişi Sayısı	45	11	16	0	72
		En Son Biten Okul	62,5%	15,3%	22,2%	0%	100,0%
		Muhafazakâr	19,1%	22,9%	17,8%	0%	19,0%
		Toplam	11,9%	2,9%	4,2%	0%	19,0%
	İlkokul	Kişi Sayısı	65	6	14	1	86
		En Son Biten Okul	75,6%	7,0%	16,3%	1,2%	100,0%
		Muhafazakâr	27,5%	12,5%	15,6%	25,0%	22,8%
		Toplam	17,2%	1,6%	3,7%	0,3%	22,8%
	Ortaokul	Kişi Sayısı	17	13	15	2	47
		En Son Biten Okul	36,2%	27,7%	31,9%	4,3%	100,0%
		Muhafazakâr	7,2%	27,1%	16,7%	50,0%	12,4%
		Toplam	4,5%	3,4%	4,0%	0,5%	12,4%
	Ortaöğretim /Lise	Kişi Sayısı	49	6	14	0	69
		En Son Biten Okul	71,0%	8,7%	20,3%	0%	100,0%
		Muhafazakâr	20,8%	12,5%	15,6%	0%	18,3%
		Toplam	13,0%	1,6%	3,7%	0%	18,3%
	Önlisans	Kişi Sayısı	28	4	11	0	43
		En Son Biten Okul	65,1%	9,3%	25,6%	0%	100,0%
		Muhafazakâr	11,9%	8,3%	12,2%	0%	11,4%
		Toplam	7,4%	1,1%	2,9%	0%	11,4%
	Lisans	Kişi Sayısı	30	6	17	1	54
		En Son Biten Okul	55,6%	11,1%	31,5%	1,9%	100,0%
		Muhafazakâr	12,7%	12,5%	18,9%	25,0%	14,3%
		Toplam	7,9%	1,6%	4,5%	0,3%	14,3%
	Lisansüstü	Kişi Sayısı	2	2	3	0	7
		En Son Biten Okul	28,6%	28,6%	42,9%	0%	100,0%
		Muhafazakâr	0,8%	4,2%	3,3%	0%	1,9%
		Toplam	0,5%	0,5%	0,8%	0%	1,9%
Toplam		Kişi Sayısı	236	48	90	4	378
		En Son Biten Okul	62,4%	12,7%	23,8%	1,1%	100,0%

	Muhafazakâr	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam	62,4%	12,7%	23,8%	1,1%	100,0%

Tablo 89'da elde edilen verilere göre, kendini siyasal açıdan muhafazakâr olarak tanımlayan kişilerin eğitim seviyesi durumu incelendiğinde anlamlı bir çıkarım yapılabilir. Eğitim durumu siyasal tanımlama üzerinde belirleyici bir etmen iken, Muhafazakârım diyenler büyük bir oranla eğitim seviyesi düşük olanlar veya hiçbir eğitim almayanlar, eğitim seviyesi yüksek kişiler ise daha az bir oranla bunu tercih etmiştir. Bu durumda, siyasal bir tanımlama olarak muhafazakarlık tercihi yapan görüşülenler arasında, herhangi bir eğitim türü mezunu olmayan kişilerin oranı %22,9, ilkokul mezunu olanların oranı %12,5, ortaokul mezunu olanların oranı %27,1, ortaöğretim veya lise mezunu olanların oranı %12,5, önlisans mezunu olanların oranı %8,3, lisans mezunu olanların oranı %12,5 ve lisansüstü mezunu olanların oranı ise sadece %4,2olmuştur.

Tablo 89: Kendisini Siyasi Açıdan "İslamcı" Olarak Tanımlayan Kişilerin Ekonomik Gelir Seviyesi Değişkenine Göre Dağılımı

			İslamcı				Toplam
			0	1	2	3	
Aylık Hane Geliri	Gelirsiz	Kişi Sayısı	17	24	4	0	45
		Aylık Hane Geliri	37,8%	53,3%	8,9%	0%	100,0%
		İslamcı	9,6%	13,9%	19,0%	0%	11,9%
		Toplam	4,5%	6,3%	1,1%	0%	11,9%
	1-1000	Kişi Sayısı	17	23	4	1	45
		Aylık Hane Geliri	37,8%	51,1%	8,9%	2,2%	100,0%
		İslamcı	9,6%	13,3%	19,0%	16,7%	11,9%
		Toplam	4,5%	6,1%	1,1%	0,3%	11,9%
	1001-2000	Kişi Sayısı	47	52	6	0	105
		Aylık Hane Geliri	44,8%	49,5%	5,7%	0%	100,0%
		İslamcı	26,4%	30,1%	28,6%	0%	27,8%
		Toplam	12,4%	13,8%	1,6%	0%	27,8%
	2001-3000	Kişi Sayısı	49	32	2	2	85
		Aylık Hane Geliri	57,6%	37,6%	2,4%	2,4%	100,0%

		İslamcı	27,5%	18,5%	9,5%	33,3%	22,5%
		Toplam	13,0%	8,5%	0,5%	0,5%	22,5%
	3001-4000	Kişi Sayısı	37	32	4	1	74
		Aylık Hane Geliri	50,0%	43,2%	5,4%	1,4%	100,0%
		İslamcı	20,8%	18,5%	19,0%	16,7%	19,6%
		Toplam	9,8%	8,5%	1,1%	0,3%	19,6%
	4001-5000	Kişi Sayısı	5	4	0	0	9
		Aylık Hane Geliri	55,6%	44,4%	0%	0%	100,0%
		İslamcı	2,8%	2,3%	0%	0%	2,4%
		Toplam	1,3%	1,1%	0%	0%	2,4%
	5001 ve üstü	Kişi Sayısı	6	6	1	2	15
		Aylık Hane Geliri	40,0%	40,0%	6,7%	13,3%	100,0%
		İslamcı	3,4%	3,5%	4,8%	33,3%	4,0%
		Toplam	1,6%	1,6%	0,3%	0,5%	4,0%
Toplam		Kişi Sayısı	178	173	21	6	378
		Aylık Hane Geliri	47,1%	45,8%	5,6%	1,6%	100,0%
		İslamcı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	47,1%	45,8%	5,6%	1,6%	100,0%

Kendini siyasal açıdan İslamcı olarak tanımayanların ekonomik durumlarının belirleyiciliğinin üzerinde durulduğu tablo 90 incelendiğinde, aylık hane gelirinin 4001 TL ve üzeri olduğu kişilerde siyasal açıdan İslamcıyım diyenlerin oranı oldukça az iken, 4000 TL ve daha altı aylık ekonomik gelire sahip olanlar ile herhangi bir ekonomik gelire sahip olmayanlarda oran çok daha yüksektir. Birinci dereceden İslamcıyım diyenler arasında herhangi bir gelire sahip olmayanların oranı %13,9, 1-1000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %13,3, 1001-2000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %30,1, 2001-3000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %18,5, 3001-4000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %18,5, 4001-5000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %2,3 ve 5001 TL ve üstü aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %3,5'tir.

Tablo 90: Kendisini Siyasi Açıdan "Muhafazakâr" Olarak Tanımlayan Kişilerin Ekonomik Gelir Seviyesi Değişkenine Göre Dağılımı

			Muhafazakâr				Toplam
			0	1	2	3	
Aylık Hane Geliri	Gelirsiz	Kişi Sayısı	30	10	5	0	45
		Aylık Hane Geliri	66,7%	22,2%	11,1%	0%	100,0%
		Muhafazakâr	12,7%	20,8%	5,6%	0%	11,9%
		Toplam	7,9%	2,6%	1,3%	0%	11,9%
	1-1000	Kişi Sayısı	41	2	2	0	45
		Aylık Hane Geliri	91,1%	4,4%	4,4%	0%	100,0%
		Muhafazakâr	17,4%	4,2%	2,2%	0%	11,9%
		Toplam	10,8%	0,5%	0,5%	0%	11,9%
	1001-2000	Kişi Sayısı	69	8	28	0	105
		Aylık Hane Geliri	65,7%	7,6%	26,7%	0%	100,0%
		Muhafazakâr	29,2%	16,7%	31,1%	0%	27,8%
		Toplam	18,3%	2,1%	7,4%	0%	27,8%
	2001-3000	Kişi Sayısı	42	18	24	1	85
		Aylık Hane Geliri	49,4%	21,2%	28,2%	1,2%	100,0%
		Muhafazakâr	17,8%	37,5%	26,7%	25,0%	22,5%
		Toplam	11,1%	4,8%	6,3%	0,3%	22,5%
	3001-4000	Kişi Sayısı	37	8	26	3	74
		Aylık Hane Geliri	50,0%	10,8%	35,1%	4,1%	100,0%
		Muhafazakâr	15,7%	16,7%	28,9%	75,0%	19,6%
		Toplam	9,8%	2,1%	6,9%	0,8%	19,6%
	4001-5000	Kişi Sayısı	6	1	2	0	9
		Aylık Hane Geliri	66,7%	11,1%	22,2%	0%	100,0%
		Muhafazakâr	2,5%	2,1%	2,2%	0%	2,4%
		Toplam	1,6%	0,3%	0,5%	0%	2,4%
	5001 ve üstü	Kişi Sayısı	11	1	3	0	15
		Aylık Hane Geliri	73,3%	6,7%	20,0%	0%	100,0%
		Muhafazakâr	4,7%	2,1%	3,3%	0%	4,0%
		Toplam	2,9%	0,3%	0,8%	0%	4,0%
Toplam		Kişi Sayısı	236	48	90	4	378
		Aylık Hane Geliri	62,4%	12,7%	23,8%	1,1%	100,0%

	Muhafazakâr	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam	62,4%	12,7%	23,8%	1,1%	100,0%

Siyasi açıdan kendini muhafazakar olarak tanımlayan kişilerin ekonomik gelir seviyelerine ait durumun serimlendiği tablo 91'e bakıldığında birinci dereceden muhafazakarım diyenler arasında herhangi bir gelire sahip olmayanların oranı %20,8, 1-1000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %4,2, 1001-2000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %16,7, 2001-3000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %37,5, 3001-4000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %16,7, 4001-5000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %2,1 ve 5001 TL ve üstü aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %2,1'dir. Bu durumda, aylık ekonomik gelir seviyesi 4001 TL ve üstü olan kişilerin birinci dereceden "muhafazakarlık" siyasi tercihleri oranı çok düşükken, daha alt ekonomik seviyeye sahip olan kişilerde bu oran oldukça yüksektir.

7.15. ÖZTANIMLAMA

Görüşülenler kendilerini genel itibariyle nasıl tanımladıklarıyla ilgili verilere ulaşabilmek için onlara "Kendinizi aşağıdakilerin hangisiyle tanımlarsınız?" sorusu yöneltilmiş ve tablo 92'de belirtilen genel bilgiler elde edilmiştir.

Tablo 91: Öztanımlamaya İlişkin Dağılım

	0	%	1. Derece	%	2. Derece	%	3. Derece	%	Toplam
Dinim	35	9,3	303	80,2	29	7,7	11	2,9	378
Mezhebim	296	78,3	0	0	44	11,6	38	10,1	378
Tarikatım	363	96	0	0	2	0,5	13	3,4	378
Milliyetim/ Etnik Kökenim	281	74,3	22	5,8	52	13,8	23	6,1	378
Siyasi Tercihim	363	96	3	0,8	6	1,6	6	1,6	378
İl/Nereli Olduğum	342	90,5	0	0	15	4	21	5,6	378
İlçe/Nereli Olduğum	374	98,9	0	0	0	0	4	1,1	378

Bölgem	370	97,9	0	0	1	0,3	7	1,9	378
Mesleğim	339	87,3	2	0,5	9	2,4	28	7,4	378
Cinsiyetim	366	96,8	1	0,3	4	1,1	7	1,9	378
Gelir Grubum	375	99,2	0	0	1	0,3	2	0,5	378
İkamet Mahallem	378	100,0	0	0	0	0	0	0	378
Doğduğum Mahallem	374	98,9	0	0	3	0,8	1	0,3	378
Aşiretim	319	84,4	0	0	9	2,4	50	13,2	378
Ailem	76	20,1	47	12,4	182	48,1	73	19,3	378

Doğu ve Güneydoğu Arapları kendilerini tanımlarken etnik ve özellikle inançsal aidiyetlerine yaptıkları güçlü vurgudan farklı olarak, öztanımlamalarında çok daha az vurgu yapmakta; siyasi görüşlerini öztanımlamalarının nadiren ilk sırasına (%0,8), daha çok ikinci sırasına (%1,6) veya üçüncü sırasına (%1,6) yerleştirmektedirler. Bu anlamda, siyasi fikirlerin diğer sosyokültürel kaynaklar üzerindeki etkisi oldukça sınırlı olduğu gibi en başta din ve etnisite olmak üzere diğer sosyokültürel kaynakların siyaset ve siyasi pratikler üzerinde belirleyici gücü bulunmaktadır.

En genel biçimiyle etnik grup; kültürel, dilsel, ulusal veya bölgesel kökene sahip olan ve soydaşlık temeli bulunan sosyal grup olarak tanımlanır (Fenton, 2001: 5). Bu anlamda, görüşülenlerin bir kısmının kendilerine ilişkin tanımlamalarında sıklıkla birinci (%5,8), daha çok ikinci (%13,8) ya da daha az üçüncü (%6,1) sırada milliyet veya etnik köken tanımlamasını seçtikleri görülmektedir.

Siyasi düşünce verilerine paralel olarak, görüşülenlerin kendilerini tanımlamalarında ilk dereceyi dinleri (%80,2) alırken, bunu sırasıyla aile (%12,4), milliyet/etnik köken (%5,8), siyasi tercih (%0,8), meslek (%05) ve cinsiyet (%0,3) takip etmektedir. İkinci dereceden tanımlamada ise ilk üç sırada aile (%48,1), milliyet/etnik köken (%13,8) ve mezhep (%11,6) tercih edilirken, üçüncü dereceden tercihler ise ilk üçte aile (%19,3), aşiret (%13,2) ve mezhep (%10,1) olmuştur.

Doğu ve Güneydoğu Araplarının yaşadığı bölgelerde sosyal çevre bağlamında bakıldığında ilk göze çarpan, bölgelerdeki en etkin sosyal ilişki ağının, doğumla elde edinilen akrabalık sistemi, daha da kuvvetli biçimde aile bağı olmasıdır. Bu bağlamda aile, görüşülenler arasında kendilerini tanımlamada bulunurken birinci, çoğunlukla ikinci veya üçüncü sırada başvurdukları, başka bir deyişle öztanımlamalarına dair bileşenler çizelgesinde en üst sıralarda yer alan bir unsurdur.

Aile ile birlikte akrabalık sistemi içerisinde yer alan bir diğer unsur ise aşiret sistemidir. Aşiret, görüşülenlerin birinci dereceden tanımlaması olmazken, ikinci (%2,4) veya daha çok üçüncü (%13,2) dereceden tanımlanma öğesi olmuştur. Kişilerin kimlik tanımlamalarında aşiretin birinci dereceden yer bulmamasını başat nedenlerinden biri, Güneydoğu Anadolu bölgesinde aşiretlerin oldukça yaygın olduğu bilinmesine rağmen Doğu ve Güneydoğu Araplarının bulunduğu bölgelerde yani araştırmamızın evrenini oluşturan bölgelerde, nüfus olarak yoğunluğun fazla olduğu yerlerde veya il merkezlerinde (Siirt-Merkez/Mardin/Merkez) aşiretlerin pek yaygın olmamasıdır (aşiretim yok diyenlerin oranı %52,5'tir).

Böylelikle, görüşülenlere sorulan "Kendinizi tanımlarken bunları nasıl derecelendirirsiniz?" sorusuna alınan cevaplar genellikle dinim (%80,2) olurken; görüşülenlerin ikinci ve üçüncü dereceden kendilerini tanımlamaları aileye (%48,1-%19,3) vurgu yapılarak sağlanmıştır.

Tablo 92: Kendisini Ailesiyle Tanımlayan Kişilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Ailem				Toplam
			0	1	2	3	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	39	29	94	27	189
		Cinsiyet	20,6%	15,3%	49,7%	14,3%	100,0%
		Ailem	51,3%	61,7%	51,6%	37,0%	50,0%
		Toplam	10,3%	7,7%	24,9%	7,1%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	37	18	88	46	189
		Cinsiyet	19,6%	9,5%	46,6%	24,3%	100,0%
		Ailem	48,7%	38,3%	48,4%	63,0%	50,0%
		Toplam	9,8%	4,8%	23,3%	12,2%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	76	47	182	73	378
		Cinsiyet	20,1%	12,4%	48,1%	19,3%	100,0%
		Ailem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	20,1%	12,4%	48,1%	19,3%	100,0%

Sosyal alan içerisinde belirli bir sosyal konumu işgal eden kişilerin sosyal alan içerisinde kendini tanımladığı yapılardan bir tanesi de kendi ailesidir. Bu açıdan aile sosyal iştigalin belirlenmesinde öztanımlamanın inşa edilmesinde oldukça etkilidir. Görüşülenlerin öztanımlanmasının cinsiyete göre, dereceli olarak serimlendiği tablo 93 incelendiğinde, kişilerin çapraz halde aile öztanımlaması ile cinsiyet verileri elde edilmektedir. Bu anlamda kendisini tanımlarken birinci dereceden aile odaklı bir tanımlama yapan kişilerin cinsiyetleriyle ilgili bilgiler şu şekildedir: Birinci dereceden kendisini ailesiyle tanımlayan kadınların oranı %61,7 iken, bu tanımlamayı yapan erkeklerin oranı ise %38,3'lerde; ikinci dereceden kendisini ailesiyle tanımlayan kadınların oranı %51,6, bu tanımlamayı yapan erkeklerin oranı biraz daha az (%48,4) olmuştur. Erkeklerin kendilerini aileleriyle tanımlaması oranı anca üçüncü dereceden tanımlama durumunda kadınlara oranla yüksek olmuş, bu tanımlamayı yapan erkeklerin oranı %63, kadınların oranı ise %37'lerde kalmıştır.

Tablo 93: Kendisini Diniyle Tanımlayan Kişilerin Yaşa Göre Dağılımı

			Dinim				Toplam
			0	1	2	3	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	10	70	4	2	86
		Yaş	11,6%	81,4%	4,7%	2,3%	100,0%
		Dinim	28,6%	23,1%	13,8%	18,2%	22,8%
		Toplam	2,6%	18,5%	1,1%	0,5%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	8	62	7	5	82
		Yaş	9,8%	75,6%	8,5%	6,1%	100,0%
		Dinim	22,9%	20,5%	24,1%	45,5%	21,7%
		Toplam	2,1%	16,4%	1,9%	1,3%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	7	56	10	1	74
		Yaş	9,5%	75,7%	13,5%	1,4%	100,0%
		Dinim	20,0%	18,5%	34,5%	9,1%	19,6%
		Toplam	1,9%	14,8%	2,6%	0,3%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	7	59	2	0	68
		Yaş	10,3%	86,8%	2,9%	0%	100,0%
		Dinim	20,0%	19,5%	6,9%	0%	18,0%
		Toplam	1,9%	15,6%	0,5%	0%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	3	56	6	3	68
		Yaş	4,4%	82,4%	8,8%	4,4%	100,0%
		Dinim	8,6%	18,5%	20,7%	27,3%	18,0%
		Toplam	0,8%	14,8%	1,6%	0,8%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	35	303	29	11	378
		Yaş	9,3%	80,2%	7,7%	2,9%	100,0%
		Dinim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	9,3%	80,2%	7,7%	2,9%	100,0%

Bir öztanımlama unsuru olarak din, kişilerin kendilerini tanımlarken öncülediği unsurlar arasında olmuştur. Görüşülenlerden dereceli olarak kendilerini dinleriyle tanımlayan kişilerin yaşlarının kaç olduğunun incelendiği tablo 94'e göre; bu tanımlamayı birinci dereceden yapan 20-29 yaş aralığındaki kişilerin oranı %23,1, 30-39 yaş aralığındaki kişilerin oranı %20,5, 40-49 yaş aralığındaki kişilerin oranı

%18,5, 50-59 yaş aralığındaki kişilerin oranı %19,5 ve 60 yaş üstü olanların oranı ise %18,5'tir. Yaşa bağlı olarak değişkenlik gösteren verilere göre yaş yükseldikçe kişinin kendisini dini ile tanımlama oranının düştüğü söylenebilir.

Tablo 94: Kendisini Diniyle Tanımlayan Kişilerin Eğitim Seviyesine Göre Dağılım

			Dinim				Toplam
			0	1	2	3	
En Son Biten Okul	Yok	Kişi Sayısı	5	59	6	2	72
		En Son Biten Okul	6,9%	81,9%	8,3%	2,8%	100,0%
		Dinim	14,3%	19,5%	20,7%	18,2%	19,0%
		Toplam	1,3%	15,6%	1,6%	0,5%	19,0%
	İlkokul	Kişi Sayısı	4	74	6	2	86
		En Son Biten Okul	4,7%	86,0%	7,0%	2,3%	100,0%
		Dinim	11,4%	24,4%	20,7%	18,2%	22,8%
		Toplam	1,1%	19,6%	1,6%	0,5%	22,8%
	Ortaokul	Kişi Sayısı	3	40	3	1	47
		En Son Biten Okul	6,4%	85,1%	6,4%	2,1%	100,0%
		Dinim	8,6%	13,2%	10,3%	9,1%	12,4%
		Toplam	0,8%	10,6%	0,8%	0,3%	12,4%
	Ortaöğretim /Lise	Kişi Sayısı	7	56	3	3	69
		En Son Biten Okul	10,1%	81,2%	4,3%	4,3%	100,0%
		Dinim	20,0%	18,5%	10,3%	27,3%	18,3%
		Toplam	1,9%	14,8%	0,8%	0,8%	18,3%
	Önlisans	Kişi Sayısı	4	33	5	1	43
		En Son Biten Okul	9,3%	76,7%	11,6%	2,3%	100,0%
		Dinim	11,4%	10,9%	17,2%	9,1%	11,4%
		Toplam	1,1%	8,7%	1,3%	0,3%	11,4%
	Lisans	Kişi Sayısı	10	36	6	2	54
		En Son Biten Okul	18,5%	66,7%	11,1%	3,7%	100,0%
		Dinim	28,6%	11,9%	20,7%	18,2%	14,3%
		Toplam	2,6%	9,5%	1,6%	0,5%	14,3%
	Lisansüstü	Kişi Sayısı	2	5	0	0	7
		En Son Biten Okul	28,6%	71,4%	0%	0%	100,0%
		Dinim	5,7%	1,7%	0%	0%	1,9%

		Toplam	0,5%	1,3%	0%	0%	1,9%
Toplam		Kişi Sayısı	35	303	29	11	378
		En Son Biten Okul	9,3%	80,2%	7,7%	2,9%	100,0%
		Dinim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	9,3%	80,2%	7,7%	2,9%	100,0%

Görüşülenlerden birinci dereceden din tanımlaması yapanlar ile eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Eğitim durumunun artmasıyla birlikte birinci dereceden din tanımlaması yapanların oranında düşüş gözlemlenmektedir. Bu durumda, kendisini birinci dereceden dini ile tanımlayanlardan %19,5'i herhangi bir eğitim türüne sahip olmayanlar veya eğitim almamış olanlar, %24,4'ü ilkokul mezunu olanlar, %13,2'si ortaokul mezunu olanlar, %18,5'i ortaöğretim veya lise mezunu olanlar, %10,9'u önlisans mezunu olanlar, %11,9'u lisans mezunu olanlar ve %1,7'si lisansüstü mezunu olanlardır.

Tablo 95: Kendisini Ailesiyle Tanımlayan Kişilerin Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı

			Ailem				Toplam
			0	1	2	3	
En Son Biten Okul	Yok	Kişi Sayısı	18	11	34	9	72
		En Son Biten Okul	25,0%	15,3%	47,2%	12,5%	100,0%
		Ailem	23,7%	23,4%	18,7%	12,3%	19,0%
		Toplam	4,8%	2,9%	9,0%	2,4%	19,0%
	İlkokul	Kişi Sayısı	14	6	51	15	86
		En Son Biten Okul	16,3%	7,0%	59,3%	17,4%	100,0%
		Ailem	18,4%	12,8%	28,0%	20,5%	22,8%
		Toplam	3,7%	1,6%	13,5%	4,0%	22,8%
	Ortaokul	Kişi Sayısı	3	7	28	9	47
		En Son Biten Okul	6,4%	14,9%	59,6%	19,1%	100,0%
		Ailem	3,9%	14,9%	15,4%	12,3%	12,4%
		Toplam	,8%	1,9%	7,4%	2,4%	12,4%
	Ortaöğretim/ Lise	Kişi Sayısı	19	7	23	20	69
		En Son Biten Okul	27,5%	10,1%	33,3%	29,0%	100,0%
		Ailem	25,0%	14,9%	12,6%	27,4%	18,3%

		Toplam	5,0%	1,9%	6,1%	5,3%	18,3%
	Önlisans	Kişi Sayısı	11	6	20	6	43
		En Son Biten Okul	25,6%	14,0%	46,5%	14,0%	100,0%
		Ailem	14,5%	12,8%	11,0%	8,2%	11,4%
		Toplam	2,9%	1,6%	5,3%	1,6%	11,4%
	Lisans	Kişi Sayısı	8	10	23	13	54
		En Son Biten Okul	14,8%	18,5%	42,6%	24,1%	100,0%
		Ailem	10,5%	21,3%	12,6%	17,8%	14,3%
		Toplam	2,1%	2,6%	6,1%	3,4%	14,3%
	Lisansüstü	Kişi Sayısı	3	0	3	1	7
		En Son Biten Okul	42,9%	0%	42,9%	14,3%	100,0%
		Ailem	3,9%	0%	1,6%	1,4%	1,9%
		Toplam	0,8%	0%	0,8%	0,3%	1,9%
Toplam		Kişi Sayısı	76	47	182	73	378
		En Son Biten Okul	20,1%	12,4%	48,1%	19,3%	100,0%
		Ailem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	20,1%	12,4%	48,1%	19,3%	100,0%

Görüşülenlerden birinci dereceden aile tanımlaması yapanlar ile eğitim durumları arasında oransal bakımdan kayda değer bir farklılık gözlenememektedir. Eğitim durumunun veya eğitim seviyesinin kişinin kendisini ailesiyle tanımlaması üzerinde pek etkisine rastlanılmamıştır. Bu durumda, kendisini birinci dereceden ailesi ile tanımlayanlardan %23,4'ü herhangi bir eğitim türüne sahip olmayanlar veya eğitim almamış olanlar, %12,8'i ilkokul mezunu olanlar, %14,9'u ortaokul mezunu olanlar, %14,9'u ortaöğretim veya lise mezunu olanlar, %12,8'i önlisans mezunu olanlar, %21,3'ü lisans mezunu olanlar iken lisansüstü mezunu olup kendisini ailesiyle tanımlayan kimse yoktur.

Tablo 96: Kendisini Diniyle Tanımlayan Kişilerin Ekonomik Gelir Seviyesine Göre Dağılımı

			Dinim				
			0	1	2	3	
Aylık Hane Geliri	Gelirsiz	Kişi Sayısı	2	41	0	2	45
		Aylık Hane Geliri	4,4%	91,1%	0%	4,4%	100,0%
		Dinim	5,7%	13,5%	0%	18,2%	11,9%
		Toplam	0,5%	10,8%	0%	0,5%	11,9%
	1-1000	Kişi Sayısı	3	36	6	0	45
		Aylık Hane Geliri	6,7%	80,0%	13,3%	0%	100,0%
		Dinim	8,6%	11,9%	20,7%	0%	11,9%
		Toplam	0,8%	9,5%	1,6%	0%	11,9%
	1001-2000	Kişi Sayısı	6	92	6	1	105
		Aylık Hane Geliri	5,7%	87,6%	5,7%	1,0%	100,0%
		Dinim	17,1%	30,4%	20,7%	9,1%	27,8%
		Toplam	1,6%	24,3%	1,6%	0,3%	27,8%
	2001-3000	Kişi Sayısı	12	66	4	3	85
		Aylık Hane Geliri	14,1%	77,6%	4,7%	3,5%	100,0%
		Dinim	34,3%	21,8%	13,8%	27,3%	22,5%
		Toplam	3,2%	17,5%	1,1%	0,8%	22,5%
	3001-4000	Kişi Sayısı	8	50	11	5	74
		Aylık Hane Geliri	10,8%	67,6%	14,9%	6,8%	100,0%
		Dinim	22,9%	16,5%	37,9%	45,5%	19,6%
		Toplam	2,1%	13,2%	2,9%	1,3%	19,6%
	4001-5000	Kişi Sayısı	0	7	2	0	9
		Aylık Hane Geliri	0%	77,8%	22,2%	0%	100,0%
		Dinim	0%	2,3%	6,9%	0%	2,4%
		Toplam	0%	1,9%	0,5%	0%	2,4%
	5001 ve üstü	Kişi Sayısı	4	11	0	0	15
		Aylık Hane Geliri	26,7%	73,3%	0%	0%	100,0%
		Dinim	11,4%	3,6%	0%	0%	4,0%
		Toplam	1,1%	2,9%	0%	0%	4,0%
Toplam		Kişi Sayısı	35	303	29	11	378
		Aylık Hane Geliri	9,3%	80,2%	7,7%	2,9%	100,0%

	Dinim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam	9,3%	80,2%	7,7%	2,9%	100,0%

Sosyal alan içerisinde kendini dini ile tanımlayan kişilerin ekonomik gelir seviyelerine ait durumun serimlendiği tablo 97'ye bakıldığında birinci dereceden din tanımlaması yapanlar arasında herhangi bir gelire sahip olmayanların oranı %13,5, 1-1000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %11,9, 1001-2000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %30,4, 2001-3000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %21,8, 3001-4000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %16,5, 4001-5000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %2,3 ve 5001 TL ve üstü aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %3,6'dir. Bu durumda, aylık ekonomik gelir seviyesi 4001 TL ve üstü olan kişilerin birinci dereceden "aile" sosyal tanımlama tercihleri oranı çok düşükken, daha alt ekonomik seviyeye sahip olan kişilerde bu oran oldukça yüksektir.

Tablo 97: Kendisini Aşiretiyle Tanımlayan Kişilerin Ekonomik Gelir Seviyesine Göre Dağılımı

			Aşiretim			Toplam
			0	2	3	
Aylık Hane Geliri	Gelirsiz	Kişi Sayısı	31	0	14	45
		Aylık Hane Geliri	68,9%	0%	31,1%	100,0%
		Aşiretim	9,7%	0%	28,0%	11,9%
		Toplam	8,2%	0%	3,7%	11,9%
	1-1000	Kişi Sayısı	38	2	5	45
		Aylık Hane Geliri	84,4%	4,4%	11,1%	100,0%
		Aşiretim	11,9%	22,2%	10,0%	11,9%
		Toplam	10,1%	0,5%	1,3%	11,9%
	1001-2000	Kişi Sayısı	85	3	17	105
		Aylık Hane Geliri	81,0%	2,9%	16,2%	100,0%
		Aşiretim	26,6%	33,3%	34,0%	27,8%
		Toplam	22,5%	0,8%	4,5%	27,8%
	2001-3000	Kişi Sayısı	69	4	12	85

		Aylık Hane Geliri	81,2%	4,7%	14,1%	100,0%
		Aşiretim	21,6%	44,4%	24,0%	22,5%
		Toplam	18,3%	1,1%	3,2%	22,5%
	3001-4000	Kişi Sayısı	73	0	1	74
		Aylık Hane Geliri	98,6%	0%	1,4%	100,0%
		Aşiretim	22,9%	0%	2,0%	19,6%
		Toplam	19,3%	0%	0,3%	19,6%
	4001-5000	Kişi Sayısı	8	0	1	9
		Aylık Hane Geliri	88,9%	0%	11,1%	100,0%
		Aşiretim	2,5%	0%	2,0%	2,4%
		Toplam	2,1%	0%	0,3%	2,4%
	5001 ve üstü	Kişi Sayısı	15	0	0	15
		Aylık Hane Geliri	100,0%	0%	0%	100,0%
		Aşiretim	4,7%	0%	0%	4,0%
		Toplam	4,0%	0%	0%	4,0%
Toplam		Kişi Sayısı	319	9	50	378
		Aylık Hane Geliri	84,4%	2,4%	13,2%	100,0%
		Aşiretim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	84,4%	2,4%	13,2%	100,0%

Sosyal alan içerisinde kişilerin kendilerini tanımladıkları bir diğer etmen aşiretleridir. Görüşülenlerden kendisini aşireti ile tanımlayanların ekonomik gelir seviyelerine ait durumun serimlendiği tablo 98'e bakıldığında birinci dereceden aşiret tanımlaması yapan hiç kimseye rastlanmamışken; ikinci dereceden aşiret tanımlaması yapanlar arasında herhangi bir gelire sahip olmayanların oranı %0, 1-1000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %22,2, 1001-2000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %33,3, 2001-3000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %44,4, 3001-4000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %0, 4001-5000 TL aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %0 ve 5001 TL ve üstü aylık ekonomik gelir seviyesindekilerin oranı %0'dır. Bu durumda, aylık ekonomik gelir seviyesi 1-3000 TL arası olan kişilerin ikinci dereceden "aşiret" sosyal tanımlama tercihleri oranı çok yüksekken, daha üst ekonomik seviyeye sahip olan kişilerde bu tercihi yapan görüşülen olmamıştır.

7.16. ETNİK AİDİYET

Araştırma esnasında görüşülenlerin etnik kimliklere yönelik tutumlarını dolayısıyla kendilerine ilişkin tanımlamalarını anlayabilmek için yöneltilen temel sorulardan biri görüşülenlerin Türkiye Cumhuriyeti, Türkiyeli, Türk, Arap, Asuri (Süryani/Arami/Nasturi) seçeneklerinden birini veya birden fazlasını sıralı olarak seçebilecekleri ya da bunlar dışında bir tanımlama yapabilecekleri "Kendinizi bu belirtilenlerden hangisi ya da hangileri ile tanımlarsınız?" sorusudur.

Tablo 98: Etnik Aidiyet Durumuna Göre Dağılım

	0	%	1. Derece	%	2. Derece	%	3. Derece	%	Toplam
Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı	61	16,1	274	72,5	21	5,6	22	5,8	378
Türkiyeli	256	67,7	22	5,8	68	18	32	8,5	378
Türk	281	74,3	30	7,9	40	10,6	27	7,1	378
Arap	167	44,2	42	11,1	112	29,6	57	15,1	378
Asuri	378	100,0	0	0	0	0	0	0	378
Diğer	378	100,0	0	0	0	0	0	0	378

Belirtilen bu soru sonucunda görüşülenlerin %72,5'i kendilerini tanımlarken Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığını kullanmış, Doğu ve Güneydoğu Araplarının yaşadıkları bölgelerde yaygın bir biçimde bilinen dillerden birinin Arap dili olmasıyla uyumlu biçimde görüşülenlerin %11,1'lik bir kısmı da kendilerini tanımlarken Araplığa atıfta bulunmuş, ancak Türk dilinin bu bölgelerde en fazla kullanılan dil olmasına karşılık kendisini tanımlarken Türklüğü kullananların oranı %7,9'larda kalmıştır. Görüşülenlerin daha azı ise kendisini tanımlarken Türkiyeliliği kullanmışken (%5,8), bunlar haricinde kendisini Asuri olarak tanımlayan olmamış veya kendisinin belirleyebileceği bir başka tanımlamaya kimse başvurmamıştır.

Bahsedilen etnik kimlikler haricinde, dikkat çekici bir biçimde, Türkiye'de son dönemlerde etnik aidiyetleri aşan ve siyasi aidiyeti merkeze alan bir kavram olarak Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı ve Türkiyelilik de görüşülenlerin çoğunluğu (toplamda %78,3) tarafından kullanılmıştır.

Siyasi tanımlama olarak yer bulan Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığının birinci dereceden tercih edilmesi, etnik aidiyet olarak nitelendirilebilecek Türklük veya Araplığın ise ancak ikinci dereceden tercihi söz konusudur.

Özetlemek gerekirse, Doğu ve Güneydoğu Araplarında "Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı" aidiyet temelli kimlikler oldukça güçlüdür. Ayrıca yaşanılan bölgelerdeki Arap kimliğinin yaygınlığı, Araplık tanımlamasının oranını arttırmıştır. Bunların yanında Türkiyelilik ve Türklük kimliksel aidiyetlerinin bu bölgelerde yaşayanlarca benimsendiği ancak bu öğelere yapılan vurgunun siyasi veya coğrafi aidiyet olarak nitelendirilebilecek Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına yahut etnik aidiyet unsuru olarak Araplığa yapılan vurguya ulaşamadığı görülmektedir.

Tablo 99: Kendisini Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı				Toplam
			0	1	2	3	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	41	130	9	9	189
		Cinsiyet	21,7%	68,8%	4,8%	4,8%	100,0%
		T.C. Vatandaşı	67,2%	47,4%	42,9%	40,9%	50,0%
		Toplam	10,8%	34,4%	2,4%	2,4%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	20	144	12	13	189
		Cinsiyet	10,6%	76,2%	6,3%	6,9%	100,0%
		T.C. Vatandaşı	32,8%	52,6%	57,1%	59,1%	50,0%
		Toplam	5,3%	38,1%	3,2%	3,4%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	61	274	21	22	378
		Cinsiyet	16,1%	72,5%	5,6%	5,8%	100,0%
		T.C. Vatandaşı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	16,1%	72,5%	5,6%	5,8%	100,0%

Görüşülenler arasında kendisini sosyal veya etnik bir aidiyet modeli olarak birinci, ikinci ve üçüncü dereceden "Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı" ile tanımlayanların fazlası erkekler olmuştur. Hâkim ve yaygın bir kültürel benimseme modeli olarak Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı, Türkiye Araplarında daha çok erkeklerin tercih ettiği bir tanımlama modelidir. Nitekim, birinci dereceden bu

tanımlamayı yapan erkeklerin oranı %52,6, kadınların oranı %47,4; ikinci dereceden tanımlama yapan erkeklerin oranı %57,1, kadınların oranı %42,9; ve üçüncü dereceden tanımlama yapan erkeklerin oranı %59,1, kadınların oranı ise %40,9'dur.

Tablo 100: Kendisini Arap Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Arap				Toplam
			0	1	2	3	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	89	27	53	20	189
		Cinsiyet	47,1%	14,3%	28,0%	10,6%	100,0%
		Arap	53,3%	64,3%	47,3%	35,1%	50,0%
		Toplam	23,5%	7,1%	14,0%	5,3%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	78	15	59	37	189
		Cinsiyet	41,3%	7,9%	31,2%	19,6%	100,0%
		Arap	46,7%	35,7%	52,7%	64,9%	50,0%
		Toplam	20,6%	4,0%	15,6%	9,8%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	167	42	112	57	378
		Cinsiyet	44,2%	11,1%	29,6%	15,1%	100,0%
		Arap	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	44,2%	11,1%	29,6%	15,1%	100,0%

Görüşülenler arasında kendisini sosyal veya etnik bir aidiyet modeli olarak birinci dereceden "Arap" kimliği ile tanımlayanların fazlası kadınlar iken; bu tanımlama ikinci ve üçüncü dereceden daha çok erkeklerin tercihi olmuştur. Bu durumda, birinci dereceden bu tanımlamayı yapan erkeklerin oranı %35,7, kadınların oranı %64,3 olmuş; ikinci dereceden tanımlama yapan erkeklerin oranı (%52,7) kadınların oranını (%47,3) geçmiş; üçüncü dereceden tanımlama yapan erkeklerin oranı (64,9) ile kadınların oranı (%35,1)arasındaki fark daha da artmıştır.

Tablo 101: Kendisini Türk Olarak Tanımlayan Kişilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

			Türk				Toplam
			0	1	2	3	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	58	14	9	5	86
		Yaş	67,4%	16,3%	10,5%	5,8%	100,0%
		Türk	20,6%	46,7%	22,5%	18,5%	22,8%
		Toplam	15,3%	3,7%	2,4%	1,3%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	65	4	10	3	82
		Yaş	79,3%	4,9%	12,2%	3,7%	100,0%
		Türk	23,1%	13,3%	25,0%	11,1%	21,7%
		Toplam	17,2%	1,1%	2,6%	0,8%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	59	4	7	4	74
		Yaş	79,7%	5,4%	9,5%	5,4%	100,0%
		Türk	21,0%	13,3%	17,5%	14,8%	19,6%
		Toplam	15,6%	1,1%	1,9%	1,1%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	48	2	8	10	68
		Yaş	70,6%	2,9%	11,8%	14,7%	100,0%
		Türk	17,1%	6,7%	20,0%	37,0%	18,0%
		Toplam	12,7%	0,5%	2,1%	2,6%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	51	6	6	5	68
		Yaş	75,0%	8,8%	8,8%	7,4%	100,0%
		Türk	18,1%	20,0%	15,0%	18,5%	18,0%
		Toplam	13,5%	1,6%	1,6%	1,3%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	281	30	40	27	378
		Yaş	74,3%	7,9%	10,6%	7,1%	100,0%
		Türk	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	74,3%	7,9%	10,6%	7,1%	100,0%

Sosyal veya etnik açıdan "Türklük" ile tanımlamanın yaşa göre dağılımının serimlendiği tablo 102 verilerine göre; gençlerde ve yaşlılarda "Türk" cevabını verenlerin oranı yüksek iken, orta yaşlarda bunun tercih edilmesi oranı oldukça düşüktür. Yani, görüşülenler arasında kendisini birinci dereceden "Türk" olarak tanımlayanlardan 20-29 yaş aralığında olanların oranı %46,7, 30-39 yaş aralığında

olanların oranı %13,3, 40-49 yaş aralığında olanların oranı %13,3, 50-59 yaş aralığında olanların oranı %6,7 ve 60 yaş üstü olanların oranı %20'dir. İkinci dereceden tanımlamada oranlar birbirine oldukça yaklaşmış; 20-29 yaş aralığında olanların oranı %22,5, 30-39 yaş aralığında olanların oranı %25, 40-49 yaş aralığında olanların oranı %17,5, 50-59 yaş aralığında olanların oranı %20 ve 60 yaş üstü olanların oranı %15 olmuştur.

Tablo 102: Kendisini Arap Olarak Tanımlayan Kişilerin Yaşa Göre Dağılımı

			Arap				Toplam
			0	1	2	3	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	34	7	33	12	86
		Yaş	39,5%	8,1%	38,4%	14,0%	100,0%
		Arap	20,4%	16,7%	29,5%	21,1%	22,8%
		Toplam	9,0%	1,9%	8,7%	3,2%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	35	5	27	15	82
		Yaş	42,7%	6,1%	32,9%	18,3%	100,0%
		Arap	21,0%	11,9%	24,1%	26,3%	21,7%
		Toplam	9,3%	1,3%	7,1%	4,0%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	23	8	27	16	74
		Yaş	31,1%	10,8%	36,5%	21,6%	100,0%
		Arap	13,8%	19,0%	24,1%	28,1%	19,6%
		Toplam	6,1%	2,1%	7,1%	4,2%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	40	8	12	8	68
		Yaş	58,8%	11,8%	17,6%	11,8%	100,0%
		Arap	24,0%	19,0%	10,7%	14,0%	18,0%
		Toplam	10,6%	2,1%	3,2%	2,1%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	35	14	13	6	68
		Yaş	51,5%	20,6%	19,1%	8,8%	100,0%
		Arap	21,0%	33,3%	11,6%	10,5%	18,0%
		Toplam	9,3%	3,7%	3,4%	1,6%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	167	42	112	57	378
		Yaş	44,2%	11,1%	29,6%	15,1%	100,0%

	Arap	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam	44,2%	11,1%	29,6%	15,1%	100,0%

Sosyal veya etnik açıdan kendisini "Araplık" ile tanımlamanın yaşa göre dağılımının serimlendiği tablo 103 verileri incelendiğinde; genç yaşlarda "Arap" cevabını verenlerin oranı düşük iken, orta yaşlarda ve yaşlı olarak nitelendirilebilecek kesimde bunun tercih edilmesinin oranı oldukça yüksektir. Böylelikle, görüşülenler arasında kendisini birinci dereceden "Arap" olarak tanımlayanlardan 20-29 yaş aralığında olanların oranı %16,7, 30-39 yaş aralığında olanların oranı %11,9, 40-49 yaş aralığında olanların oranı %19, 50-59 yaş aralığında olanların oranı %19ve 60 yaş üstü olanların oranı %33,3'tür. İkinci ve üçüncü dereceden tanımlamada gençlerdeki tercih oranı artmış, ikinci dereceden tercihte 20-29 yaş aralığında olanların oranı %29,5, 30-39 yaş aralığında olanların oranı %24,1, 40-49 yaş aralığında olanların oranı %24,1, 50-59 yaş aralığında olanların oranı %10,7ve 60 yaş üstü olanların oranı %11,6 olmuştur.

Tablo 103: Kendisini Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olarak Tanımlayan Kişilerin Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı

			Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı				Toplam
			0	1	2	3	
En Son Biten Okul	Yok	Kişi Sayısı	21	41	5	5	72
		E S B O	29,2%	56,9%	6,9%	6,9%	100,0%
		T.C. Vatandaşı	34,4%	15,0%	23,8%	22,7%	19,0%
		Toplam	5,6%	10,8%	1,3%	1,3%	19,0%
	İlkokul	Kişi Sayısı	11	68	4	3	86
		E S B O	12,8%	79,1%	4,7%	3,5%	100,0%
		T.C. Vatandaşı	18,0%	24,8%	19,0%	13,6%	22,8%
		Toplam	2,9%	18,0%	1,1%	0,8%	22,8%
	Ortaokul	Kişi Sayısı	3	43	0	1	47
		E S B O	6,4%	91,5%	0%	2,1%	100,0%
		T.C. Vatandaşı	4,9%	15,7%	0%	4,5%	12,4%
		Toplam	0,8%	11,4%	0%	0,3%	12,4%
	Ortaöğretim/	Kişi Sayısı	10	51	5	3	69

	Lise	E S B O	14,5%	73,9%	7,2%	4,3%	100,0%
		T.C. Vatandaşı	16,4%	18,6%	23,8%	13,6%	18,3%
		Toplam	2,6%	13,5%	1,3%	0,8%	18,3%
	Önlisans	Kişi Sayısı	4	32	3	4	43
		E S B O	9,3%	74,4%	7,0%	9,3%	100,0%
		T.C. Vatandaşı	6,6%	11,7%	14,3%	18,2%	11,4%
		Toplam	1,1%	8,5%	0,8%	1,1%	11,4%
	Lisans	Kişi Sayısı	12	33	3	6	54
		E S B O	22,2%	61,1%	5,6%	11,1%	100,0%
		T.C. Vatandaşı	19,7%	12,0%	14,3%	27,3%	14,3%
		Toplam	3,2%	8,7%	0,8%	1,6%	14,3%
	Lisansüstü	Kişi Sayısı	0	6	1	0	7
		E S B O	0%	85,7%	14,3%	0%	100,0%
		T.C. Vatandaşı	0%	2,2%	4,8%	0%	1,9%
		Toplam	0%	1,6%	0,3%	0%	1,9%
Toplam		Kişi Sayısı	61	274	21	22	378
		E S B O	16,1%	72,5%	5,6%	5,8%	100,0%
		T.C. Vatandaşı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	16,1%	72,5%	5,6%	5,8%	100,0%

Kendisini Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olarak tanımlayanlar ile bu kişilerin eğitim seviyesi karşılıklı incelendiğinde, eğitim değişkenine bağlı olarak dini pratiğin yerine getirilmesi durumu birbirini etkiler niteliktedir. Eğitim seviyesinin artması durumunda Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığının tercih edilme oranında azalma görülmektedir. Bu anlamda herhangi bir eğitim seviyesi bulunmayan veya herhangi bir okul türü mezunu olmayan kişilerin %15'i, ilkokul mezunu olan kişilerin %24,8'i, ortaokul mezunu olan kişilerin %15,7'si, ortaöğretim veya lise mezunu olan kişilerin %18,6'sı, önlisans mezunu olan kişilerin %11,7'si, lisans mezunu olan kişilerin %12'si lisansüstü mezunu olan kişilerin ise sadece %2,2'sisosyal veya etnik anlamda kendisini Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı ile tanımlamaktadır.

7.17. SOSYAL, KÜLTÜREL VE POLİTİK GÖRÜŞLER

Bu başlık altında görüşülenlerin Türkiye Arapları hakkında bilgi sahibi olup olmadıklarını, Türkiye'deki ve dünyadaki Araplara yakınlık dereceleri ve yaşadıkları bölgelerde yaşayan veya Türkiye'de yaşayan diğer topluluklar hakkındaki fikirleri inceleme konusudur.

Tablo 104: Görüşülenlerin Türkiye Arapları Hakkında Bilgi Sahibi Oluşları, Türkiye'deki ve Türkiye Dışındaki Araplara Yakınlıkları, Var Olan Diğer Topluluklar İle İlgili Fikirlerine Göre Dağılımları

Yöneltilen Soru	Evet	%	Hayır	%	Bir Fikrim Yok	%	Toplam
Türkiye Arapları Hakkında Bilginiz Var Mı?	182	48,1	145	38,4	51	13,5	378
Türkiye'deki Araplara Yakınlık Duyuyor Musunuz?	249	65,9	104	27,5	25	6,6	378
Türkiye Dışındaki Araplara Yakınlık Duyuyor Musunuz?	169	44,7	187	49,5	22	5,8	378
Türkiye'deki Araplardan Farklı Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?	156	41,3	193	51,1	29	7,7	378
Türkiye Dışındaki Araplardan Farklı Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?	235	62,2	129	34,1	14	3,7	378
Türkiye'de Var Olan Diğer Topluluklardan Farklı Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?	139	36,8	206	54,5	33	8,7	378

Doğu ve Güneydoğu Araplarının yaşadığı bölgelerde ikamet edip büyük bir çoğunlukla kendini Arap olarak tanımlayan görüşülenlere yöneltilen sorulardan bir tanesi "Türkiye Arapları hakkında bilginiz var mı?" sorusu olmuştur. Böylelikle sorulan bu soru ile kimlik tanımlamasında Araplığı birinci, ikinci veya üçüncü dereceden tanımlama unsuru olarak belirten görüşülenlerin, Araplık tanımlamasından yola çıkarak Türkiye içerisinde yaşayan bu kişiler hakkında genel bilgilere sahip olunup olunmadığı durumu ölçülmüştür. Bu anlamda, görüşülenlerin neredeyse yarısı Türkiye Arapları hakkında bilgisi olduğunu (%48,1), beşte ikisine yakını bilgisinin olmadığını (%38,4) beyan ederken, görüşülenlerin %13,5'i bir fikri olmadığını belirtmiştir.

Nicel olarak elde edilen bu veriler doğrultusunda, hemen bu sorunun ardından nitel özellikteki verilere ulaşabilmek için sorulan "nedir?" sorusuna karşılık,

%58,2'lik kesimden bir fikir alınmazken, görüşülenlerin bazıları Türkiye Araplarının sadece yaşadıkları bölgeleri bildiğini (%19,3) belirtirken; genel itibariyle bölge ve dillerini (%1,1); bölge ve kültürlerini (%2,6); kültürlerini (%5); kültür, dil ve yaşam tarzlarını (1,3) bildiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 105: Türkiye Arapları Hakkında Bilgi Sahipliği Oluşun Cinsiyete Göre Dağılımı

			Bilginiz Var Mı?			Toplam
			Evet	Hayır	Bir Fikrim Yok	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	89	74	26	189
		Cinsiyet	47,1%	39,2%	13,8%	100,0%
		Bilginiz Var Mı?	48,9%	51,0%	51,0%	50,0%
		Toplam	23,5%	19,6%	6,9%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	93	71	25	189
		Cinsiyet	49,2%	37,6%	13,2%	100,0%
		Bilginiz Var Mı?	51,1%	49,0%	49,0%	50,0%
		Toplam	24,6%	18,8%	6,6%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	182	145	51	378
		Cinsiyet	48,1%	38,4%	13,5%	100,0%
		Bilginiz Var Mı?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	48,1%	38,4%	13,5%	100,0%

Görüşülenlere yöneltilen "Türkiye Arapları hakkında bilgi sahibi misiniz?" sorusuna alınan cevapların cinsiyete göre dağılımını içeren tablo 106 incelendiğinde; erkeklerin kadınlara nazaran daha fazla bilgi sahibi olduğu; yine aynı doğrultuda, bilgi sahibi değilim diyen kadınların erkeklere oranla daha fazla olduğu söylenebilir. Oransal bir ifadeyle; "Evet, bilgi sahibiyim." diyen kadınların oranı %48,9, erkeklerin oranı %51,1; "Hayır, bilgi sahibi değilim." diyen kadınların oranı %51, erkeklerin oranı ise %49 olmuştur.

Tablo 106: Türkiye Arapları Hakkında Bilgi Sahipliği Oluşun Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı

			Bilginiz Var Mı?			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
En Son Biten Okul	Yok	Kişi Sayısı	35	26	11	72
		E S B O	48,6%	36,1%	15,3%	100,0%
		Bilginiz Var Mı	19,2%	17,9%	21,6%	19,0%
		Toplam	9,3%	6,9%	2,9%	19,0%
	İlkokul	Kişi Sayısı	36	38	12	86
		E S B O	41,9%	44,2%	14,0%	100,0%
		Bilginiz Var Mı	19,8%	26,2%	23,5%	22,8%
		Toplam	9,5%	10,1%	3,2%	22,8%
	Ortaokul	Kişi Sayısı	14	25	8	47
		E S B O	29,8%	53,2%	17,0%	100,0%
		Bilginiz Var Mı	7,7%	17,2%	15,7%	12,4%
		Toplam	3,7%	6,6%	2,1%	12,4%
	Ortaöğretim/Lise	Kişi Sayısı	37	23	9	69
		E S B O	53,6%	33,3%	13,0%	100,0%
		Bilginiz Var Mı	20,3%	15,9%	17,6%	18,3%
		Toplam	9,8%	6,1%	2,4%	18,3%
	Önlisans	Kişi Sayısı	22	14	7	43
		E S B O	51,2%	32,6%	16,3%	100,0%
		Bilginiz Var Mı	12,1%	9,7%	13,7%	11,4%
		Toplam	5,8%	3,7%	1,9%	11,4%
	Lisans	Kişi Sayısı	31	19	4	54
		E S B O	57,4%	35,2%	7,4%	100,0%
		Bilginiz Var Mı	17,0%	13,1%	7,8%	14,3%
		Toplam	8,2%	5%	1,1%	14,3%
	Lisansüstü	Kişi Sayısı	7	0	0	7
		E S B O	100,0%	0%	0%	100,0%
		Bilginiz Var Mı	3,8%	0%	0%	1,9%
		Toplam	1,9%	0%	0%	1,9%
Toplam		Kişi Sayısı	182	145	51	378

	E S B O	48,1%	38,4%	13,5%	100,0%
	Bilginiz Var Mı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam	48,1%	38,4%	13,5%	100,0%

Görüşülenlere yöneltilen "Türkiye Arapları hakkında bilgi sahibi misiniz?" sorusuna alınan cevapların eğitim seviyesine göre dağılımını içeren tablo 107 incelendiğinde; herhangi bir eğitim seviyesi bulunmayan veya herhangi bir eğitim almayanların %48,6'sı, ilkokul mezunu olanların %41,9'u, ortaokul mezunu olanların %29,8'i, ortaöğretim veya lise mezunu olanların %53,6'sı, önlisans mezunu olanların %51,2'si, lisans mezunu olanların %57,4'ü ve lisansüstü mezunu olanların ise tamamı "evet" demiştir. Bu durumda, eğitim seviyesine bağlı olarak Türkiye Arapları hakkında bilgi sahibi olma oranının arttığı söylenebilir.

Türkiye dışında ve Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yaşayan Araplar vardır. Bölgesel anlamda yaşanılan yerlerin farklılaşması durumu söz konusu iken, etnik köken anlamında yahut kültürel anlamda bir yakınlığın veya bir farklılığın var olup olmadığının serimlenmesi için sorulan soruların ilki olan "Türkiye'deki Araplara yakınlık duyuyor musunuz?" sorusuna %6,6'lık bir kesimden cevap gelmezken, çoğunluğun (%65,9) Türkiye'de var olan Araplara yakınlık duyduğunu, %27,5'lik kesimin ise yakınlık duymadığını belirttiğini söyleyebiliriz. Bu soru "Türkiye dışındaki Araplara yakınlık duyuyor musunuz?" olarak sorulduğunda ise, yakınlık duyulması oranının azaldığını görmekteyiz. Nitekim, bu soruya cevap vermeyenlerin oranı %5,8 iken, yakınlık duyduğunu belirtenlerin oranı %44,7, yakınlık duymayanların oranı ise %49,5 olmuştur.

Bu soru ile birlikte aranan nitel cevaplar arasında yani görüşülenlerin Türkiye'deki Araplara yakınlık duymasındaki nedenler arasında en büyük paya sahip olan neden; aynı soy, aynı ırk, aynı köken ve Araplık gibi etnisite vurgusunun yapıldığı neden (%34,7) ile daha çok sosyalliğin vurgusunun yapıldığı ortak değer, ortak kültür ve ortak dil nedenleri (%16,1); aynı dinin benimsenmesinden (%2,1) ve kardeşlikten (%1,9) kaynaklı nedenler vardır. Türkiye'de var olan Araplara yakınlık duyulmamasındaki nedenler arasında bir bağın olmayışı, bir etkileşimin olmayışı (%5,3) veya kültürel farklılıkların mevcudiyeti (%3) en büyük paya sahip olanlarıdır.

Türkiye dışında var olan diğer Araplara yakınlık duyulma nedenleri arasında en büyük paya sahip olan neden; aynı köken-aynı soy (%16,4) iken, aynı dil ve kültür (%16,9), aynı dinden dolayı yakınlık duyma ise %6,7 oranındadır. Yakınlık duyulmama sebepleri arasında; bir etkileşimin veya bağın olmayışı (%9,9), farklı dil ve kültürün varlığı (%9), mesafenin fazla olması (%3,2) ve benzememe (%1,9) gibi sebepler vardır.

Tablo 107: "Türkiye Araplarına Yakınlık Duyuyor Musunuz?" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Türkiye'deki Araplara Yakınlık Duyuyor Musun?			Toplam
			Evet	Hayır	Bir Fikrim Yok	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	113	60	16	189
		Cinsiyet	59,8%	31,7%	8,5%	100,0%
		T A Y D M	45,4%	57,7%	64,0%	50,0%
		Toplam	29,9%	15,9%	4,2%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	136	44	9	189
		Cinsiyet	72,0%	23,3%	4,8%	100,0%
		T A Y D M	54,6%	42,3%	36,0%	50,0%
		Toplam	36,0%	11,6%	2,4%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	249	104	25	378
		Cinsiyet	65,9%	27,5%	6,6%	100,0%
		T A Y D M	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	65,9%	27,5%	6,6%	100,0%

Görüşülenlere yöneltilen "Türkiye Araplarına yakınlık duyuyor musunuz?" sorusuna alınan cevapların cinsiyete göre dağılımını içeren tablo 108 incelendiğinde; erkeklerin kadınlara nazaran daha fazla yakınlık duyduğu; yine aynı doğrultuda, yakınlık duymuyorum diyen kadınların erkeklere oranla daha fazla olduğu söylenebilir. Oransal bir ifadeyle; "Evet, Türkiye Araplarına yakınlık duyuyorum." diyen kadınların oranı %45,4, erkeklerin oranı %54,6; "Hayır, Türkiye Araplarına yakınlık duymuyorum." diyen kadınların oranı %57,7, erkeklerin oranı ise %42,3 olmuştur.

Tablo 108: "Türkiye Dışındaki Araplara Yakınlık Duyuyor Musunuz?" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Türkiye Dışındaki Araplara Yakınlık?			Toplam
			Evet	Hayır	Bir Fikrim Yok	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	81	99	9	189
		Cinsiyet	42,9%	52,4%	4,8%	100,0%
		T D A Y D M	47,9%	52,9%	40,9%	50,0%
		Toplam	21,4%	26,2%	2,4%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	88	88	13	189
		Cinsiyet	46,6%	46,6%	6,9%	100,0%
		T D A Y D M	52,1%	47,1%	59,1%	50,0%
		Toplam	23,3%	23,3%	3,4%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	169	187	22	378
		Cinsiyet	44,7%	49,5%	5,8%	100,0%
		T D A Y D M	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	44,7%	49,5%	5,8%	100,0%

Türkiye Araplarına yöneltilen "Türkiye dışındaki Araplara yakınlık duyuyor musunuz?" sorusuna alınan cevapların cinsiyete göre dağılımını içeren tablo 109 incelendiğinde, yine bir önceki tablo (tablo: 108) verilerine yakın olarak; erkeklerin kadınlara nazaran Türkiye dışındaki Araplara daha fazla yakınlık duyduğu; yine aynı doğrultuda, Türkiye dışındaki Araplara yakınlık duymuyorum diyen kadınların erkeklere oranla daha fazla olduğu söylenebilir. Böylelikle "Evet, Türkiye Araplarına yakınlık duyuyorum." diyen kadınların oranı %47,9, erkeklerin oranı %52,1; "Hayır, Türkiye dışındaki Araplara yakınlık duymuyorum." diyen kadınların oranı %52,9, erkeklerin oranı ise %47,1olmuştur.

Görüşülenlere yöneltilen "Türkiye'deki Araplardan farklı olduğunuzu düşünüyor musunuz?" sorusuna %7,7'lik kesimden bir fikir alınamazken, bu soruya evet yanıtını verenler %41,3, hayır yanıtını verenler ise %51,1 olmuştur. Farklı olduğunu düşünenlere ait kültürel farklılık (%33,7), coğrafi farklılık (%2,2), etkileşimin olmayışı (%1,6) gibi nedenler varken; farklı olmadığını düşünenlere ait

aynı soydan veya kökenden/soydan (%7,8), aynı kültürden/dilden (%1,1) ve aynı dinden (%1,6) olmak gibi nedenler verilmiştir.

Görüşülenlere yöneltilen "Türkiye dışındaki Araplardan farklı olduğunuzu düşünüyor musunuz?" sorusuna %3,7'lik kesimden bir fikir alınamazken, bu soruya evet yanıtını verenler %62,2, hayır yanıtını verenler ise %34,1 olmuştur. Farklılığın kaynağının açıklandığı nedenler arasında kültürel farklılık (%47,8), coğrafi farklılık (%1,4) ve etkileşimin olmayışı (%1,9) gibi nedenler mevcutken; farklılığın olmayışının nedenleri arasında aynı soydan olmak (%7,7), aynı dili/kültürü paylaşmak (%4,4) ve aynı dine mensup olmak (%4,4) gibi nedenler vardır.

Tablo 109: "Türkiye Dışındaki Araplardan Farklı Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Türkiye Dışındaki Araplardan Farklı Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?			Toplam
			Evet	Hayır	Bir Fikrim Yok	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	127	58	4	189
		Cinsiyet	67,2%	30,7%	2,1%	100,0%
		T D A F O D M	54,0%	45,0%	28,6%	50,0%
		Toplam	33,6%	15,3%	1,1%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	108	71	10	189
		Cinsiyet	57,1%	37,6%	5,3%	100,0%
		T D A F O D M	46,0%	55,0%	71,4%	50,0%
		Toplam	28,6%	18,8%	2,6%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	235	129	14	378
		Cinsiyet	62,2%	34,1%	3,7%	100,0%
		T D A F O D M	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	62,2%	34,1%	3,7%	100,0%

Türkiye Araplarına yöneltilen "Türkiye dışındaki Araplardan farklı olduğunuzu düşünüyor musunuz?" sorusuna alınan cevapların cinsiyete göre dağılımı içeren tablo 110 incelendiğinde; kadınların erkeklere nazaran bu soruya daha olumlu yaklaştıkları söylenebilir. Nitekim, "Evet, Türkiye dışındaki Araplardan

daha farklı olduğumu düşünüyorum.” diyen kadınların oranı %54, erkeklerin oranı %46; “Hayır, Türkiye dışındaki Araplardan daha farklı olduğumu düşünmüyorum.” diyen kadınların oranı %45, erkeklerin oranı ise %55olmuştur.

Türkiye’de yaşayan diğer topluluklardan farklılığın ölçümü ile ilgili olup, görüşülenlere sorulan “Türkiye’de var olan diğer topluluklardan farklı olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapta, bir fikri olmayanların oranı %8,7, diğer topluluklardan farklı olunduğunu düşünenler %36,8 ve farklılığın olmadığını belirtenler ise %54,5 olmuştur. Bu anlamda, kendini ilk üç derecede Araplık kimliği ile tanımlayan görüşülenlere yöneltilen bu soruda, Türkiye’de var olan diğer topluluklardan farklı oluş nedenleri genel olarak kültür, gelenek ve dil (%25,6) kaynaklı bir farklılık olduğu genel kanaati mevcuttur.

Tablo 110: “Türkiye’de Var Olan Diğer Topluluklardan Farklı Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?” Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Türkiye’deki Diğer Topluluklardan Farklı Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	83	92	14	189
		Cinsiyet	43,9%	48,7%	7,4%	100,0%
		T D T F O D M	59,7%	44,7%	42,4%	50,0%
		Toplam	22%	24,3%	3,7%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	56	114	19	189
		Cinsiyet	29,6%	60,3%	10,1%	100,0%
		T D T F O D M	40,3%	55,3%	57,6%	50,0%
		Toplam	14,8%	30,2%	5%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	139	206	33	378
		Cinsiyet	36,8%	54,5%	8,7%	100,0%
		T D T F O D M	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	36,8%	54,5%	8,7%	100,0%

Görüşülenlere yöneltilen “Türkiye’de var olan diğer topluluklardan farklı olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusuna alınan cevapların cinsiyete göre

dağılımını içeren tablo 111 incelendiğinde, oransal olarak kadınların evet seçeneğini tercih ettiği, erkeklerin kadınlara nazaran daha az evet tercihinde bulunduğu; hayır seçeneğinin ise daha çok erkekler tarafından tercih edildiği söylenebilir. Bu anlamda; "Evet, Türkiye'de var olan diğer topluluklardan farklıyım." diyen kadınların oranı %59,7, erkeklerin oranı %40,3; "Hayır, Türkiye'de var olan diğer topluluklardan farklı olduğumu düşünmüyorum." diyen kadınların oranı %44,7, erkeklerin oranı ise %55,3olmuştur.

7.18. TOPLULUK İLE İLGİLİ SOSYAL VE SİYASAL GÖRÜŞLER

Bu başlık altında, görüşülenlerin topluluklarıyla ilgili sosyal ve siyasal görüşleri değerlendirilecektir.

Tablo 111: Görüşelenlerin Sivil Toplum ve Siyasi Parti Hakkındaki Görüşlerine Göre Dağılımları

Yöneltilen Soru	Evet	%	Hayır	%	Bir Fikrim Yok	%	Toplam
Sizce Arapların Temsil Edildiği Bir Sivil Toplum Kuruluşuna İhtiyaç Var Mısır?	199	52,6	134	35,4	45	11,9	378
Arapların Temsil Edildiği Bir Sivil Toplum Kuruluşuna Üye Olur Musunuz?	190	50,3	161	42,6	27	7,5	378
Sizce Arapların Temsil Edildiği Bir Siyasi Partiye İhtiyaç Var Mıdır?	102	27	250	66,1	26	6,9	378
Arapların Temsil Edildiği Bir Siyasi Partiye Oy Verir Misiniz?	167	14,2	166	43,9	45	11,9	378

Demokratikleşmenin ve sosyal alana katılımın en önemli unsurlarından olan sivil toplum kuruluşları içinde yer almakla birlikte sosyal alan pratiklerinin öğrenilmesi ve uygulanması kolaylaşır. Bu anlamda, Doğu ve Güneydoğu Araplarının sosyal hayatın vazgeçilmezleri konumunda bulunan sivil toplum kuruluşlarında yer edinme oranı Türkiye ortalamalarına bakıldığında makul düzeydedir (%15,6). Böylelikle, kendini bir sosyal grup, etnik grup veya sosyal grup içerisinde tanımlayan görüşülenlere, Araplık vurgusunun yapıldığı yahut Arapların, dolayısıyla Araplığın temsil edildiği bir sivil toplum ihtiyacının var olup olmadığı sorusu yöneltildiğinde, bunlar arasında fikirim yok diyenlerin oranı %11,9'dur.

Görüşülenlerin yarısından fazlası evet ihtiyaç vardır (%52,6) derken, hayır sivil toplum kuruluşu ihtiyacı yoktur diyenlerin oranı ise %35,4'tür. Ayrıca, sivil toplum kuruluşu ihtiyacının varlığının nedenin belirtilmesi istenildiğinde, görüşülenlerin çoğu birliğin oluşması (%7,6), kültürün kaybolmaması (%5), temsiliyet (%6), dayanışma (%9,4) gibi nedenler belirtirken; sivil toplum kuruluşuna ihtiyacın olmadığını düşünenler ise bunu, ayrımcılığın doğabilmesi veya ayrışmanın, gruplaşmanın oluşabileceğine (%3,4) bağlamaktadır.

Tablo 112: "Sizce Türkiye Araplarının Temsil Edildiği Bir Sivil Toplum Kuruluşu İhtiyacı Var Mıdır?" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Sivil Toplum İhtiyacı			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	91	79	19	189
		Cinsiyet	48,1%	41,8%	10,1%	100,0%
		Sivil Toplum İhtiyacı	45,7%	59,0%	42,2%	50,0%
		Toplam	24,1%	20,9%	5,0%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	108	55	26	189
		Cinsiyet	57,1%	29,1%	13,8%	100,0%
		Sivil Toplum İhtiyacı	54,3%	41,0%	57,8%	50,0%
		Toplam	28,6%	14,6%	6,9%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	199	134	45	378
		Cinsiyet	52,6%	35,4%	11,9%	100,0%
		Sivil Toplum İhtiyacı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	52,6%	35,4%	11,9%	100,0%

Modern dünyada sosyal hayata katılımın bir göstergesi olarak sivil toplum kuruluşlarına; sosyal alanda, sosyalizasyon sürecinde ihtiyaç vardır ki bu sürecin de aynı zamanda başat unsurları arasında yer almaktadır. Bu anlamda daha önce de değinilen sonuçlardan bir tanesi olan "Türkiye Araplarından kadın olanlarında sivil toplum kuruluşuna üyelik, erkeklere oranla daha azdır" çıkarımına paralel olarak, sivil toplum kuruluşu ihtiyacı olduğu fikri kadınlarda erkeklere nazaran daha az olmuştur. Nitekim, tablo 113'ten elde edilen verilere göre, temsiliyet açısından

Türkiye Araplarının sivil toplum kuruluşlarına ihtiyacı vardır diyen kadınların oranı %45,7, erkeklerin oranı ise %54,3'tür. Tam tersi ele alındığında ise, ihtiyaç yoktur diyen kadınların oranı %59, erkeklerin oranı ise %41'dir.

Tablo 113: "Sizce Türkiye Araplarının Temsil Edildiği Bir Sivil Toplum Kuruluşu İhtiyacı Var Mıdır?" Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

			Sivil Toplum İhtiyacı			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	48	32	6	86
		Yaş	55,8%	37,2%	7,0%	100,0%
		Sivil Toplum İhtiyacı	24,1%	23,9%	13,3%	22,8%
		Toplam	12,7%	8,5%	1,6%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	52	22	8	82
		Yaş	63,4%	26,8%	9,8%	100,0%
		Sivil Toplum İhtiyacı	26,1%	16,4%	17,8%	21,7%
		Toplam	13,8%	5,8%	2,1%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	31	31	12	74
		Yaş	41,9%	41,9%	16,2%	100,0%
		Sivil Toplum İhtiyacı	15,6%	23,1%	26,7%	19,6%
		Toplam	8,2%	8,2%	3,2%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	35	28	5	68
		Yaş	51,5%	41,2%	7,4%	100,0%
		Sivil Toplum İhtiyacı	17,6%	20,9%	11,1%	18,0%
		Toplam	9,3%	7,4%	1,3%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	33	21	14	68
		Yaş	48,5%	30,9%	20,6%	100,0%
		Sivil Toplum İhtiyacı	16,6%	15,7%	31,1%	18,0%
		Toplam	8,7%	5,6%	3,7%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	199	134	45	378
		Yaş	52,6%	35,4%	11,9%	100,0%
		Sivil Toplum İhtiyacı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	52,6%	35,4%	11,9%	100,0%

“Sivil toplum kuruluşlarına Türkiye Araplarının; sosyal alanda, sosyalizasyon sürecinde ihtiyacı var mıdır?” sorusu ile yaş değişkeninin karşılaştırılmalı olarak ele alındığı tablo 114 verilerine göre, yaş arttıkça ihtiyaç olmasıyla ilgili görüşün oranında azalma görülmektedir. Bu anlamda, temsiliyet açısından Türkiye Araplarının sivil toplum kuruluşlarına ihtiyacı vardır diyen görüşülenlerden 20-29 yaş aralığındakilerin oranı %24,1, 30-39 yaş aralığındakilerin oranı %26,1, 40-49 yaş aralığındakilerin oranı %15,6, 50-59 yaş aralığındakilerin oranı %17,6ve 60 yaş üstü olanların oranı ise %16,6’dır.

“Arapların temsil edildiği bir sivil toplum kuruluşuna üye olur musunuz?” sorusuna, görüşülenlerin yarısından fazlası evet (50,3), %42,6’sı hayır ve 7,5’lik bir kesim bir fikrim yok cevabı vermiştir. Sivil toplum kuruluşunu sosyal alanda birlik, destek unsuru olarak gören görüşülenlerin oranı, sivil toplum kuruluşlarına katılım söz konusu olduğunda düşmüştür. Bu durumun nedeni, bulunulan süreçte sosyal alan içerisinde var olan siyasi belirsizlik durumunun varlığı olabilir. Nitekim, siyasi belirsizlikten kaynaklı olarak sosyal failler, siyasal örgütlenmelerin içerisinde yer almaktan çekinirler. Bu durum sadece sivil toplum kuruluşlarına katılım ile ilgili değildir. Buna benzer bir çekince durumu, siyasi parti ihtiyacının var olması ile siyasi partiye üye oluş arasındaki oranlara bakıldığında da karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 114: "Türkiye Araplarının Temsil Edildiği Bir Sivil Toplum Kuruluşuna Üye Olur Musunuz?" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			STK Üyesi Olur Musunuz?			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	86	92	11	189
		Cinsiyet	45,5%	48,7%	5,8%	100,0%
		STK Üyesi Olur Musun	45,3%	57,1%	40,7%	50,0%
		Toplam	22,8%	24,3%	2,9%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	104	69	16	189
		Cinsiyet	55,0%	36,5%	8,5%	100,0%
		STK Üyesi Olur Musun	54,7%	42,9%	59,3%	50,0%
		Toplam	27,5%	18,3%	4,2%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	190	161	27	378
		Cinsiyet	50,3%	42,6%	7,1%	100,0%
		STK Üyesi Olur Musun	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	50,3%	42,6%	7,1%	100,0%

"Arapların temsil edildiği sivil toplum kuruluşlarına üye olur musunuz?" sorusu ile cinsiyet değişkeninin karşılıklı olarak ele alındığı tablo 115 verilerine göre, üye olunması tercihi oranı kadınlara nazaran erkeklerde daha fazladır. Bu bağlamda, Arapların temsil gördüğü bir sivil toplum kuruluşuna üye olurum diyen kadınların oranı %45,3 iken, erkeklerin oranı %54,7; üye olmam diyen kadınların oranı %57,1, erkeklerin oranı ise %42,9 olmuştur.

Tablo 115: "Türkiye Araplarının Temsil Edildiği Bir Sivil Toplum Kuruluşuna Üye Olur Musunuz?" Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

			STK Üyesi Olur Musunuz?			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	42	37	7	86
		Yaş	48,8%	43,0%	8,1%	100,0%
		STK Üyesi Olur Musunuz	22,1%	23,0%	25,9%	22,8%
		Toplam	11,1%	9,8%	1,9%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	50	26	6	82
		Yaş	61,0%	31,7%	7,3%	100,0%
		STK Üyesi Olur Musunuz	26,3%	16,1%	22,2%	21,7%
		Toplam	13,2%	6,9%	1,6%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	31	41	2	74
		Yaş	41,9%	55,4%	2,7%	100,0%
		STK Üyesi Olur Musunuz	16,3%	25,5%	7,4%	19,6%
		Toplam	8,2%	10,8%	0,5%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	35	30	3	68
		Yaş	51,5%	44,1%	4,4%	100,0%
		STK Üyesi Olur Musunuz	18,4%	18,6%	11,1%	18,0%
		Toplam	9,3%	7,9%	0,8%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	32	27	9	68
		Yaş	47,1%	39,7%	13,2%	100,0%
		STK Üyesi Olur Musunuz	16,8%	16,8%	33,3%	18,0%
		Toplam	8,5%	7,1%	2,4%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	190	161	27	378
		Yaş	50,3%	42,6%	7,1%	100,0%
		STK Üyesi Olur Musunuz	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	50,3%	42,6%	7,1%	100,0%

Tablo 116'da elde edilen verilere göre, "Arapların temsil edildiği sivil toplum kuruluşlarına üye olur musunuz?" sorusu ile yaş değişkeni karşılaştırılmalı olarak ele alındığında; yaş arttıkça üye olunmasıyla ilgili görüşün oranında azalma görülmektedir. Bu anlamda, Türkiye Araplarının temsil edildiği sivil toplum kuruluşlarına üye olurum diyen görüşülenlerden 20-29 yaş aralığındakilerin oranı

%22,1, 30-39 yaş aralığındakilerin oranı %26,3, 40-49 yaş aralığındakilerin oranı %16,3, 50-59 yaş aralığındakilerin oranı %18,4ve 60 yaş üstü olanların oranı ise %16,8'dir.

Görüşülenlere "Sizce Arapları temsil eden bir siyasi parti ihtiyacı var mıdır?" diye sorulduğunda, bunların %6,9'u bir fikir beyan etmezken, siyasi partiye ihtiyaç vardır diyenler (%27), sivil toplum ihtiyacı vardır (%52,6) diyenlerden çok daha az olmuştur. Aynı şekilde siyasi parti ihtiyacının olmadığını dile getirenlerin oranı (%66,1) da sivil toplum kuruluşu ihtiyacı yoktur (%35,4) diyenlerden oldukça fazladır. Siyasi parti ihtiyacının olmayışının nedenleri arasında genel olarak bir ayrışmanın, ayrımcılığın, gruplaşmanın doğabileceği fikri (%7,9) varken, ihtiyaç oluşunun nedenleri arasında yine desteğin, birliğin, dayanışmanın oluşacağı (%14,7) dile getirilmiştir. Yine "Böyle bir siyasi parti var olsaydı bu partiye üye olur muydunuz?" sorusuna, %11,9'luk bir kesim cevap vermezken, büyük bir çoğunluk üye olmayacağını (%43,9), geriye kalan kesim (%14,2) ise üye olabileceğini belirtmiştir.

Tablo 116: "Sizce Türkiye Araplarının Temsil Edildiği Bir Siyasi Parti İhtiyacı Var Mıdır?" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Siyasi Parti İhtiyacı			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	44	134	11	189
		Cinsiyet	23,3%	70,9%	5,8%	100,0%
		Siyasi Parti İhtiyacı	43,1%	53,6%	42,3%	50,0%
		Toplam	11,6%	35,4%	2,9%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	58	116	15	189
		Cinsiyet	30,7%	61,4%	7,9%	100,0%
		Siyasi Parti İhtiyacı	56,9%	46,4%	57,7%	50,0%
		Toplam	15,3%	30,7%	4%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	102	250	26	378
		Cinsiyet	27,0%	66,1%	6,9%	100,0%
		Siyasi Parti İhtiyacı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	27,0%	66,1%	6,9%	100,0%

Modern dünyada sosyal hayata katılımın bir diğer göstergesi de siyasal partilere katılımdır. Kişilerin siyasal alanda yer alışları onların sosyal alanda yer edindiği anlamındadır ki, Türkiye'de genellikle erkekler bu alanda daha aktiftirler. Araştırma verilerine bakıldığında da Türkiye'deki duruma paralel olarak, Türkiye'de yaşayan Türkiye Araplarında da erkeklerin siyasal alanda daha fazla yer edindikleri söylenebilir. Bu bağlamda, görüşülenlere yöneltilen "Sizce, Türkiye Araplarını temsil edildiği siyasi parti ihtiyacı var mıdır?" sorusuna daha çok erkekler tarafından evet cevabı (%56,9) gelirken, kadınlarda bundan daha az yanıt (%43,1) gelmiştir. Tam tersi ele alındığında ise hayır cevabını veren erkekler (%46,4) kadınlara (%53,6) oranla daha azdır.

Tablo 117: "Sizce Türkiye Araplarının Temsil Edildiği Bir Siyasi Parti İhtiyacı Var Mıdır?" Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

			Siyasi Parti İhtiyacı			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	27	54	5	86
		Yaş	31,4%	62,8%	5,8%	100,0%
		Siyasi Parti İhtiyacı	26,5%	21,6%	19,2%	22,8%
		Toplam	7,1%	14,3%	1,3%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	34	42	6	82
		Yaş	41,5%	51,2%	7,3%	100,0%
		Siyasi Parti İhtiyacı	33,3%	16,8%	23,1%	21,7%
		Toplam	9,0%	11,1%	1,6%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	19	53	2	74
		Yaş	25,7%	71,6%	2,7%	100,0%
		Siyasi Parti İhtiyacı	18,6%	21,2%	7,7%	19,6%
		Toplam	5,0%	14,0%	0,5%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	6	58	4	68
		Yaş	8,8%	85,3%	5,9%	100,0%
		Siyasi Parti İhtiyacı	5,9%	23,2%	15,4%	18,0%
		Toplam	1,6%	15,3%	1,1%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	16	43	9	68
		Yaş	23,5%	63,2%	13,2%	100,0%

		Siyasi Parti İhtiyacı	15,7%	17,2%	34,6%	18,0%
		Toplam	4,2%	11,4%	2,4%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	102	250	26	378
		Yaş	27,0%	66,1%	6,9%	100,0%
		Siyasi Parti İhtiyacı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	27,0%	66,1%	6,9%	100,0%

Tablo 118'de elde edilen verilere göre, "Sizce, Arapların temsil edildiği siyasi parti ihtiyacı var mıdır?" sorusu ile yaş değişkeni karşılaştırılmalı olarak ele alındığında; yaş arttıkça siyasi partiye ihtiyaç duyulması konusunda olumlu görüş oranında azalma görülmektedir. Bu anlamda, Türkiye Araplarının temsil edildiği siyasi parti ihtiyacı vardır diyen görüşülenlerden 20-29 yaş aralığındakilerin oranı %26,5, 30-39 yaş aralığındakilerin oranı %33,3, 40-49 yaş aralığındakilerin oranı %18,6, 50-59 yaş aralığındakilerin oranı %5,9ve 60 yaş üstü olanların oranı ise %15,7'dir.

Tablo 118: "Arapların Temsil Edildiği Bir Siyasi Partiye Oy Verir Misiniz?" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Siyasi Partiye Oy			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	79	90	20	189
		Cinsiyet	41,8%	47,6%	10,6%	100,0%
		Siyasi Partiye Oy	47,3%	54,2%	44,4%	50,0%
		Toplam	20,9%	23,8%	5,3%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	88	76	25	189
		Cinsiyet	46,6%	40,2%	13,2%	100,0%
		Siyasi Partiye Oy	52,7%	45,8%	55,6%	50,0%
		Toplam	23,3%	20,1%	6,6%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	167	166	45	378
		Cinsiyet	44,2%	43,9%	11,9%	100,0%
		Siyasi Partiye Oy	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	44,2%	43,9%	11,9%	100,0%

Daha önce de değinildiği üzere, Türkiye'de genellikle erkekler kadınlarla karşılaştırıldığında siyasal alanda daha aktiftirler. En temel vatandaşlık görevi olan veya en temel siyasal davranış olan oy kullanma durumu söz konusu olduğunda da değişen bir durum olmamış, Arapların temsil edildiği siyasi partiye oy veririm diyen erkeklerin oranı kadınların oranından daha fazla olmuştur. Bu anlamda, görüşülenlere yöneltilen soruya karşılık "evet" cevabının alındığı erkeklerin oranı %52,7, kadınların oranı ise %47,3'tür. Verilen cevap olarak tam tersi ele alındığında ise hayır cevabını veren erkekler (%40,2) kadınlara (%54,2) nazaran daha azdır.

Tablo 119: "Arapların Temsil Edildiği Bir Siyasi Partiye Oy Verir Misiniz?" Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

			Siyasi Partiye Oy			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	49	27	10	86
		Yaş	57,0%	31,4%	11,6%	100,0%
		Siyasi Partiye Oy	29,3%	16,3%	22,2%	22,8%
		Toplam	13,0%	7,1%	2,6%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	45	24	13	82
		Yaş	54,9%	29,3%	15,9%	100,0%
		Siyasi Partiye Oy	26,9%	14,5%	28,9%	21,7%
		Toplam	11,9%	6,3%	3,4%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	31	40	3	74
		Yaş	41,9%	54,1%	4,1%	100,0%
		Siyasi Partiye Oy	18,6%	24,1%	6,7%	19,6%
		Toplam	8,2%	10,6%	0,8%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	20	40	8	68
		Yaş	29,4%	58,8%	11,8%	100,0%
		Siyasi Partiye Oy	12,0%	24,1%	17,8%	18,0%
		Toplam	5,3%	10,6%	2,1%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	22	35	11	68
		Yaş	32,4%	51,5%	16,2%	100,0%
		Siyasi Partiye Oy	13,2%	21,1%	24,4%	18,0%
		Toplam	5,8%	9,3%	2,9%	18,0%

Toplam	Kişi Sayısı	167	166	45	378
	Yaş	44,2%	43,9%	11,9%	100,0%
	Siyasi Partiye Oy	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam	44,2%	43,9%	11,9%	100,0%

Tablo 120'de elde edilen verilere göre, "Arapların temsil edildiği siyasi partiye üye olur musunuz?" sorusu ile yaş değişkeni karşılaştırılmalı olarak ele alındığında; yaş arttıkça siyasi partiye üye olunmasıyla ilgili görüşün oranında azalma görülmektedir. Bu anlamda, Türkiye Araplarının temsil edildiği bir siyasi partiye üye olurum diyen görüşülenlerden 20-29 yaş aralığındakilerin oranı %29,3, 30-39 yaş aralığındakilerin oranı %26,9, 40-49 yaş aralığındakilerin oranı %18,6, 50-59 yaş aralığındakilerin oranı %12ve 60 yaş üstü olanların oranı ise %13,2'dir.

Tablo 120: Görüşülenlerin Ülke Aidiyeti, Kullanılan Arapça İle İlgili görüşleri ve Dünya Arapları Hakkındaki Fikirleri İle İlgili Dağılım

Yöneltilen Soru	Evet	%	Hayır	%	Bir Fikrim Yok	%	Toplam
Türkiye Dışında Herhangi Bir Ülkeyle Aidiyetiniz Veya Bağınız Var Mı?	39	10,3	319	84,4	20	5,3	378
Bir Arap Ülkesinde Yaşamak İster Miydiniz?	72	19	295	78	11	2,9	378
Kullandığınız Arapçanın Bir Gün Kaybolması İhtimali Sizi Kaygılandırıyor Mu?	283	74,9	86	22,8	9	2,4	378
Türkiye 'de Kullanılan Arapçanın Resmi İşlemlerde Kullanılmasını İster Miydiniz?	147	38,9	209	55,3	22	5,8	378
Arap Ülkelerinde Yaşanan Dramatik Olaylar, Diğer Ülkelerde Yaşanan Dramatik Olaylara Göre Daha Duygusal Geliyor Mu?	326	86,2	39	10,3	13	3,4	378

Türkiye'de yaşamını sürdüren Doğu ve Güneydoğu Araplarının, Türkiye dışında herhangi bir ülkeyle bağlarının veya aidiyetlerinin ölçüldüğü "Türkiye dışında herhangi bir ülkeyle aidiyetiniz veya bağınız var mı?" sorusuna %5,3'lük bir kesim cevap vermezken, herhangi bir ülkeyle bağı olanlar çok az (%10,3), bağı olmayanların oranı (%84,4) ise oldukça yüksektir. Sonuçlardan yola çıkarak Doğu ve Güneydoğu Araplarının çoğunluğunun Türkiye dışında herhangi bir ülkeyle bağının

olmadığını, ayrıca başka bir ülkeyle bağı olduğunu belirtenlere, "Hangi ülke?" sorusu yöneltildiğinde çoğunluğun Suriye, Irak ve Filistin (%3,8) cevaplarını verdiklerini görebilmekteyiz. Bu anlamda, Türkiye dışında aidiyet hissi veren ülkeler yine Türkiye'ye sınır olan ve genellikle akrabalık sistemi ile bir bağ kurulmuş olan ülkelerdir. Bunlar haricinde Filistin ile bir bağ veya aidiyet görülmesindeki nedenin ise tarihsel süreçteki sosyal ve siyasi durumu veya İslam açısından ehemmiyetliliği olduğu söylenebilir.

Görüşülenlere hemen ardından yöneltilen "Bir Arap ülkesinde yaşamak ister miydiniz?" sorusuna ekseriyetle, ülkemden memnunum, Türkiye'yi seviyorum, vatanımı seviyorum (%31,7) gibi nedenler belirtilerek hayır (%78) cevabı gelirken, az bir oranla, İslam toprakları olan Mekke ve Medine (%4,9) gibi bölgeler belirtilerek ise evet (%19) cevabı verilmiştir. Ayrıca bu soruyu 2,9'luk bir kesim de cevaplamamıştır.

Tablo 121: "Bir Arap Ülkesinde Yaşamak İster Miydiniz?" Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

			Bir Arap Ülkesinde Yaşamak İster Miydiniz?			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	22	62	2	86
		Yaş	25,6%	72,1%	2,3%	100,0%
		B A Ü Y	30,6%	21,0%	18,2%	22,8%
		Toplam	5,8%	16,4%	0,5%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	13	68	1	82
		Yaş	15,9%	82,9%	1,2%	100,0%
		B A Ü Y	18,1%	23,1%	9,1%	21,7%
		Toplam	3,4%	18,0%	0,3%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	18	54	2	74
		Yaş	24,3%	73,0%	2,7%	100,0%
		B A Ü Y	25,0%	18,3%	18,2%	19,6%
		Toplam	4,8%	14,3%	0,5%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	8	59	1	68
		Yaş	11,8%	86,8%	1,5%	100,0%
		B A Ü Y	11,1%	20,0%	9,1%	18,0%

		Toplam	2,1%	15,6%	0,3%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	11	52	5	68
		Yaş	16,2%	76,5%	7,4%	100,0%
		B A Ü Y	15,3%	17,6%	45,5%	18,0%
		Toplam	2,9%	13,8%	1,3%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	72	295	11	378
		Yaş	19,0%	78,0%	2,9%	100,0%
		B A Ü Y	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	19,0%	78,0%	2,9%	100,0%

Türkiye Araplarında, yaşlılara oranla gençler, bir Arap ülkesinde yaşamak istediklerini belirtmişlerdir. Nitekim, "Bir Arap ülkesinde yaşamak ister miydiniz?" sorusu ile yaş değişkeninin karşılıklı olarak ele alındığı tablo 122'ye göre; bu duruma olumlu yaklaşanlardan 20-29 yaş aralığındakilerin oranı %30,6, 30-39 yaş aralığındakilerin oranı %18,1, 40-49 yaş aralığındakilerin oranı %25, 50-59 yaş aralığındakilerin oranı %11,1ve 60 yaş üstü olanların oranı ise %15,3'tür.

Bilindiği üzere dil, kültür içerisinde yer alan en önemli öğelerden biridir. Dilin kaybolması kültürün kaybolması anlamına gelir ki, sosyal alan içerisinde ekseriyetle dilin kaybolması çok olumsuz bir durum olarak karşılanmaktadır. Bu bağlamda, dilin veya anadilin kaybolmasının bir üzüntüye yol açma olasılığının ölçüldüğü ve görüşülenlere yöneltilen "Kullandığınız Arapçanın bir gün kaybolması ihtimali sizleri kaygılandırıyor mu?" sorusuna ekseriyetle evet (%74,9), çok azı hayır (%9) derken, %2,4'lük bir kesim ise fikir beyan etmemiştir. Dilin kaybolmasının kültürel kayıp (%7,2), anadilin kaybı (%17,8) olduğunu ve bunun üzücü bir durum olduğunu belirten görüşülenler haricinde ise; kaybolmasının üzücü olmayacağını, zaten Türkçe'nin var (%3,4) olduğunu belirten bir kesime de ulaşabilmekteyiz.

Tablo 122"Türkiye'de Kullanılan Arapçanın Birgün Kaybolma İhtimali Sizleri Kaygılandırır Mı?" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Kaybolma İhtimali Sizleri Kaygılandırır Mı?			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	104	62	23	189
		Cinsiyet	55,0%	32,8%	12,2%	100,0%
		T K A B K İ S K M	43,0%	59,6%	71,9%	50,0%
		Toplam	27,5%	16,4%	6,1%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	138	42	9	189
		Cinsiyet	73,0%	22,2%	4,8%	100,0%
		T K A B K İ S K M	57,0%	40,4%	28,1%	50,0%
		Toplam	36,5%	11,1%	2,4%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	242	104	32	378
		Cinsiyet	64,0%	27,5%	8,5%	100,0%
		T K A B K İ S K M	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	64,0%	27,5%	8,5%	100,0%

"Kullandığınız Arapçanın bir gün kaybolması ihtimali sizleri kaygılandırıyor mu?" sorusuna verilen cevaplar ile cinsiyet arasındaki ilişkinin incelendiği tablo 123 verilerinden hareketle, kültürün en önemli parçalarından olan dilin kaybolmasını kaygılandırıcı bulan erkeklerin oranı kadınların oranından fazla olmuştur. Bu anlamda yöneltilen soruya "Kaygı vericidir, evet." cevabı veren kadınların oranı %43, erkeklerin oranı %57; "Hayır, kaygı verici değildir." diyen kadınların oranı %59,6, erkeklerin oranı ise %40,4'tür. Ayrıca bu konuda çekimser davranıp bir fikir beyan etmeyen kadınların oranı (%71,9) erkelerin oranından (%28,1) fazladır.

Tablo 123: "Türkiye'de Kullanılan Arapçanın Bir Gün Kaybolması İhtimali Sizleri Kaygılandırır Mı?" Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

			Kaybolma İhtimali Sizleri Kaygılandırır Mı?			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	65	20	1	86
		Yaş	75,6%	23,3%	1,2%	100,0%
		T K A B K İ S K M	26,9%	19,2%	3,1%	22,8%
		Toplam	17,2%	5,3%	0,3%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	51	28	3	82
		Yaş	62,2%	34,1%	3,7%	100,0%
		T K A B K İ S K M	21,1%	26,9%	9,4%	21,7%
		Toplam	13,5%	7,4%	0,8%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	53	12	9	74
		Yaş	71,6%	16,2%	12,2%	100,0%
		T K A B K İ S K M	21,9%	11,5%	28,1%	19,6%
		Toplam	14,0%	3,2%	2,4%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	39	23	6	68
		Yaş	57,4%	33,8%	8,8%	100,0%
		T K A B K İ S K M	16,1%	22,1%	18,8%	18,0%
		Toplam	10,3%	6,1%	1,6%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	34	21	13	68
		Yaş	50,0%	30,9%	19,1%	100,0%
		T K A B K İ S K M	14,0%	20,2%	40,6%	18,0%
		Toplam	9,0%	5,6%	3,4%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	242	104	32	378
		Yaş	64,0%	27,5%	8,5%	100,0%
		T K A B K İ S K M	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	64,0%	27,5%	8,5%	100,0%

Türkiye Araplarında, yaşlılara oranla daha fazla gençler, konuşulan Arapçanın bir gün kaybolması ihtimalini kaygı verici bulmuşlardır. "Kullandığınız Arapçanın bir gün kaybolması ihtimali sizleri kaygılandırıyor mu?" sorusu ile yaş

değişkeninin karşılıklı olarak ele alındığı tablo 124incelendiğinde; bu durum kaygı vericidir diyen 20-29 yaş aralığındaki kişilerin oranı %26,9, 30-39 yaş aralığındaki kişilerin oranı %21,1, 40-49 yaş aralığındaki kişilerin oranı %21,9, 50-59 yaş aralığındaki kişilerin oranı %16,1ve 60 yaş üstü olan kişilerin oranı ise %14'tür.

Görüşülenlere "Türkiye'de kullanılan Arapçanın resmi işlemlerde kullanılmasını ister miydiniz?" sorusu yöneltilmiş, bir fikir beyan edenler içerisindeki çoğunluktan hayır (%55,3), daha az bir kesimden ise evet (%38,9) cevabı alınmıştır. Hayır cevabı verenler bunun için ayrımcılığın, karışıklığın doğabileceğini yahut zaten ortak dilin, Türkçe'nin var olduğunu belirtirken (%27,1); evet cevabını verenler ise kişinin kendisini kendi diliyle daha iyi ifade edebileceğini, daha kolaylık sağlayabileceğini (%16,3) belirtmiştir.

Tablo 124: "Türkiye'de Kullanılan Arapçanın Resmi İşlemlerde Kullanılmasını İster Miydiniz?" Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

			Arapçanın Resmi İşlemlerde Kullanılması			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	29	55	2	86
		Yaş	33,7%	64,0%	2,3%	100,0%
		A R İ K	19,7%	26,3%	9,1%	22,8%
		Toplam	7,7%	14,6%	0,5%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	33	44	5	82
		Yaş	40,2%	53,7%	6,1%	100,0%
		A R İ K	22,4%	21,1%	22,7%	21,7%
		Toplam	8,7%	11,6%	1,3%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	37	34	3	74
		Yaş	50,0%	45,9%	4,1%	100,0%
		A R İ K	25,2%	16,3%	13,6%	19,6%
		Toplam	9,8%	9,0%	0,8%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	22	41	5	68
		Yaş	32,4%	60,3%	7,4%	100,0%
		A R İ K	15,0%	19,6%	22,7%	18,0%
		Toplam	5,8%	10,8%	1,3%	18,0%

	60 ve üstü	Kişi Sayısı	26	35	7	68
		Yaş	38,2%	51,5%	10,3%	100,0%
		A R İ K	17,7%	16,7%	31,8%	18,0%
		Toplam	6,9%	9,3%	1,9%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	147	209	22	378
		Yaş	38,9%	55,3%	5,8%	100,0%
		A R İ K	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	38,9%	55,3%	5,8%	100,0%

Görüşme örneklemimizde, Türkiye'de konuşulan Arapçanın resmi işlemlerde kullanılmasını, yaşlılara oranla gençler daha fazla istemişlerdir. "Kullandığınız Arapçanın Türkiye'de resmi işlemlerde kullanılmasını ister miydiniz?" sorusu ile yaş değişkeninin karşılıklı olarak ele alındığı tablo 125 incelendiğinde; resmi işlemlerde kullanılmasını uygun bulanlar arasında 20-29 yaş aralığındaki kişilerin oranı %19,7, 30-39 yaş aralığındaki kişilerin oranı %22,4, 40-49 yaş aralığındaki kişilerin oranı %25,2, 50-59 yaş aralığındaki kişilerin oranı %15ve 60 yaş üstü olan kişilerin oranı ise %17,7'dir. "Hayır" cevabını verenlerin yaş oranlarına bakıldığında ise, 20-29 yaş (%19,7 iken %26,3 olmuştur) ile 50-59 yaş aralığındakiler (%15 iken %19,6 olmuştur) hariç genellikle oranlarda düşüş yaşandığı söylenebilir.

Özellikle son asırda, Ortadoğu'da yaşanan siyasi çalkantılar veya savaşlar göz önünde bulundurularak, Müslümanların veya Arapların yaşadıkları çeşitli dramatik olayların görüşülen tarafından nasıl algılandığının ölçüldüğü ve "Arap ülkelerinde yaşanan dramatik olaylar, diğer ülkelerde yaşanan dramatik olaylara göre daha duygusal geliyor mu?" sorusunun yöneltilmesiyle birlikte; aynı zamanda kişi Arap ülkeleri dışında yaşanan dramatik olaylara daha az duygusal bakıyorsa bunun nedeninin ne olabileceği üzerinde durulmuştur. Nitekim, görüşülenlerin çok büyük bir kısmı (%86,2) Arap ülkelerinde yaşanan dramatik olayların diğer bölgelerde yaşananlara göre daha duygusal algılandığını ve bunun en temel nedenin o bölgelerde yaşayan kişilerin Müslüman (%49) yahut Arap olmasından (%13,5) kaynaklandığını belirtirken; görüşülenlerin yaklaşık onda biri bu soruya hayır (%10,3) cevabını vermiştir. Ayrıca bu konu hakkında fikir beyan etmeyenlerin oranı ise yalnızca %3,4 olmuştur.

Tablo 125:Görüşülen Kişinin Kendisi ve Topluluğu İle İlgili Sıkıntının/Sorunun Ölçüldüğü Soruların Cevaplara Göre Dağılımı

Yöneltilen Soru	Evet	%	Hayır	%	Bir Fikrim Yok	%	Toplam
Yaşadığınız Bölgede Arap Olmanızdan Kaynaklı Olarak Herhangi Bir Sıkıntı Yaşıyor Musunuz?	86	22,8	288	76,2	4	1,1	378
Sizce Topluluğunuz Arap Olmasından Kaynaklı Olarak, Yaşadığınız Bölgede Herhangi Bir Sıkıntıyla Karşılaşmış Mıdır?	104	27,5	215	56,9	59	15,6	378
Yaşadığınız Bölgenin Dışında Arap Olmanızdan Kaynaklı Olarak Herhangi Bir Sıkıntı Yaşıyor Musunuz?	69	18,3	296	78,3	13	3,4	378
Sizce Topluluğunuz Arap Olmasından Kaynaklı Olarak, Yaşadığınız Bölgenin Dışında Herhangi Bir Sıkıntıyla Karşılaşmış Mıdır?	66	17,5	249	65,9	63	16,7	378

Doğu ve Güneydoğu Araplarının yaşadıkları bölgelerde veya bölge dışında karşılaştıkları Arap olma durumu ile ilgili genel sorunların, resmî kurumlarla ilgili sorunların ve eğitim ile ilgili sorunların serimlenmesi için; görüşülenlere hem kendileri açısından hem de kendi toplulukları açısından yorumun istendiği ilk soru "Yaşadığınız bölgede Arap olmanızdan kaynaklı olarak herhangi bir sıkıntı yaşıyor musunuz?" sorusu olmuştur. Görüşülenlerin çoğunluğu (%76,2) yaşadıkları bölgelerde Arap olmalarından kaynaklı olarak herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtirken, onda birlik kesiminden fazlası (%22,8) ise sorunla karşılaştığını ve genel olarak bu sorunların ayrımcılık (%5,1), dışlanma (%4) ve baskı görme (%2,1) olduğunu belirtmişlerdir. Görüşülenlerden kendi toplulukları ile ilgili yorum istendiğinde %56,9'u sorun yaşamamışlardır derken, %27,5'lik bir kesim ise topluluklarının sorun yaşadığını belirtmiştir. Açıklama ise genel olarak ayrımcılık (%4,6), baskı (%2,1) ve dışlanma (%5,3) olarak belirtilmiştir. Bölge dışında yaşanılan sorunda çoğunluk (%78,3) hayır demişken, %18,3'lük bir kesim evet cevabını vermiştir. Sorunlar ise genel olarak ayrımcılık (%3,2) ve dışlanma (%6,3) olmuştur.

Tablo 126: "Yaşadığınız Bölgede Arap Olmanızdan Kaynaklı Olarak Herhangi Bir Sorun Yaşadığınız Oldu Mu?" Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

			Bölgede Araplıktan Kaynaklı Sıkıntı			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	24	53	9	86
		Yaş	27,9%	61,6%	10,5%	100,0%
		B A K S	23,1%	24,7%	15,3%	22,8%
		Toplam	6,3%	14%	2,4%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	26	49	7	82
		Yaş	31,7%	59,8%	8,5%	100,0%
		B A K S	25,0%	22,8%	11,9%	21,7%
		Toplam	6,9%	13%	1,9%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	25	34	15	74
		Yaş	33,8%	45,9%	20,3%	100,0%
		B A K S	24,0%	15,8%	25,4%	19,6%
		Toplam	6,6%	9,0%	4%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	15	45	8	68
		Yaş	22,1%	66,2%	11,8%	100,0%
		B A K S	14,4%	20,9%	13,6%	18,0%
		Toplam	4,0%	11,9%	2,1%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	14	34	20	68
		Yaş	20,6%	50,0%	29,4%	100,0%
		B A K S	13,5%	15,8%	33,9%	18,0%
		Toplam	3,7%	9,0%	5,3%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	104	215	59	378
		Yaş	27,5%	56,9%	15,6%	100,0%
		B A K S	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	27,5%	56,9%	15,6%	100,0%

Türkiye Araplarına yöneltilen "Yaşadığınız bölgede Arap olmanızdan kaynaklı olarak yaşadığınız herhangi bir sıkıntı var mı?" sorusu ile yaş değişkeni karşılıklı olarak incelendiğinde; yaşa bağlı olarak anlamlı bir çıkarımda

bulunulabilir. Gençlerde sıkıntı görüldüğü oranı fazla iken yaşlılarda bu oran düşmektedir. Bu anlamda, bu soruya cevaben "evet" diyenlerin 20-29 yaş aralığındaki kişilerin %23,1'i, 30-39 yaş aralığındaki kişilerin %25'i, 40-49 yaş aralığındaki kişilerin %24'ü, 50-59 yaş aralığındaki kişilerin %14,4'ü ve 60 yaş üzeri kişilerden %13,5'idir.

Tablo 127: "Yaşadığınız Bölge Dışında Arap Olmanızdan Kaynaklı Olarak Herhangi Bir Sorun Yaşadığınız Oldu Mu?" Sorusuna Verilen Yanıtın Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

			Bölge Dışında Arap Sıkıntı			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	28	156	5	189
		Cinsiyet	14,8%	82,5%	2,6%	100,0%
		Bölge Dışında Arap Sıkıntı	40,6%	52,7%	38,5%	50,0%
		Toplam	7,4%	41,3%	1,3%	50,0%
	Erkek	Kişi Sayısı	41	140	8	189
		Cinsiyet	21,7%	74,1%	4,2%	100,0%
		Bölge Dışında Arap Sıkıntı	59,4%	47,3%	61,5%	50,0%
		Toplam	10,8%	37,0%	2,1%	50,0%
Toplam		Kişi Sayısı	69	296	13	378
		Cinsiyet	18,3%	78,3%	3,4%	100,0%
		Bölge Dışında Arap Sıkıntı	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	18,3%	78,3%	3,4%	100,0%

Görüşülenlere yöneltilen "Yaşadığınız bölgenin dışında Arap olmanızdan kaynaklı olarak yaşadığınız sıkıntı oldu mu?" sorusu ile cinsiyet unsurunun karşılıklı ele alındığı tablo 128 verilerine göre, erkeklerin %59,4'ü ve kadınların %40,6'sı evet demişken; sıkıntı yaşamadığını belirten erkeklerin oranı %47,3, kadınların oranı ise %52,7'dir.

Tablo 128: "Yaşadığınız Bölge Dışında Arap Olmanızdan Kaynaklı Olarak Herhangi Bir Sorun Yaşadığınız Oldu Mu?" Sorusuna Verilen Yanıtın Yaş Değişkenine Göre Dağılımı

			Bölge Dışında Arap Sıkıntı			Toplam
			Evet	Hayır	Bir fikrim yok	
Yaş	20-29	Kişi Sayısı	18	67	1	86
		Yaş	20,9%	77,9%	1,2%	100,0%
		B D A S	26,1%	22,6%	7,7%	22,8%
		Toplam	4,8%	17,7%	0,3%	22,8%
	30-39	Kişi Sayısı	20	60	2	82
		Yaş	24,4%	73,2%	2,4%	100,0%
		B D A S	29,0%	20,3%	15,4%	21,7%
		Toplam	5,3%	15,9%	0,5%	21,7%
	40-49	Kişi Sayısı	21	48	5	74
		Yaş	28,4%	64,9%	6,8%	100,0%
		B D A S	30,4%	16,2%	38,5%	19,6%
		Toplam	5,6%	12,7%	1,3%	19,6%
	50-59	Kişi Sayısı	6	62	0	68
		Yaş	8,8%	91,2%	0%	100,0%
		B D A S	8,7%	20,9%	0%	18,0%
		Toplam	1,6%	16,4%	0%	18,0%
	60 ve üstü	Kişi Sayısı	4	59	5	68
		Yaş	5,9%	86,8%	7,4%	100,0%
		B D A S	5,8%	19,9%	38,5%	18,0%
		Toplam	1,1%	15,6%	1,3%	18,0%
Toplam		Kişi Sayısı	69	296	13	378
		Yaş	18,3%	78,3%	3,4%	100,0%
		B D A S	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam	18,3%	78,3%	3,4%	100,0%

Yaşa göre karşılıklı olarak "Yaşadığınız bölgenin dışında Arap olmanızdan kaynaklı olarak yaşadığınız sıkıntı oldu mu?" sorusunun ele alındığı tablo 129'a göre, bölge dışında sıkıntı yaşadığını beyan edenlerin genellikle gençler olduğu, olumlu

cevap veren yaşlıların oranının az olduğu söylenebilir. Bu anlamda, görüşülenler arasında 20-29 yaş aralığındakilerin %26,1'i, 30-39 yaş aralığındakilerin %29'u, 40-49 yaş aralığındakilerin %30,4'ü, 50-59 yaş aralığındakilerin %8,7'si ve 60 yaş üzeri olan kişilerin %5,8'i bu soruya "evet" cevabı vermiştir.

Tablo 129: Görüşülenlerin Arap Olmalarından Kaynaklı Olarak Yaşadıkları Sorunlara Verdikleri Cevaplara Göre Dağılım

Yöneltilen Soru	Evet	%	Hayır	%	Bir Fikrim Yok	%	Toplam
Resmî Kurumlarda, Arap Olduğunuz İçin Herhangi Bir Sorunla Karşılaştığınız Oldu Mu?	27	7,1	347	91,8	4	1,1	378
Resmî Kurumlarda, Topluluğunuz Arap Olduğu İçin Herhangi Bir Sorunla Karşılaştı Mı?	18	4,8	302	79,9	58	15,3	378
Arap Olmanızdan Kaynaklı Olarak, Eğitim İle İlgili Yaşadığınız Bir Sorun Oldu Mu?	31	8,2	343	90,7	4	1,1	378
Arap Olmasından Kaynaklı Olarak Topluluğunuzun, Eğitim İle İlgili Yaşadığı Bir Sorun Var Mıdır?	23	6,1	299	79,1	56	14,8	378

Görüşülenlere yöneltilen "Resmî kurumlarda, Arap olduğunuz için herhangi bir sorunla karşılaştığınız oldu mu?" sorusuna cevaben çok büyük bir kesim (%91,8) hayır derken, onda birlik kesimden daha az (%7,1) olan bir kesim ise evet cevabını vermişken; bu soru toplulukla ilgili olarak yöneltildiğinde evet (%4,8) ve hayır (%79,9) diyenlerin oranı biraz daha düşmüş, bir fikir beyan etmeyenlerin oranı (%15,3) artmıştır.

Eğitim ile ilgili sorunların ele alındığı sorularda, eğitimle ilgili yaşanılan sorunlara görüşülenlerin büyük bir çoğunluğu hayır (%90,7) derken, %8,2'lik bir kesim evet demiştir. Topluluğun eğitim ile ilgili yaşadığı sorunda ise oranlar biraz düşmüş, evet diyenlerin oranı (%6,1), hayır diyenlerin oranı (%79,1) olmuş, fikir beyan etmeyenlerin oranında (%14,8) artış gözlemlenmiştir.

7.19. SORUNLAR İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Bu başlık altında, görüşülenlere yöneltilen bölgedeki, ülkedeki ve dünyadaki temel sorunun nasıl algılandığı üzerinde durulacaktır.

Tablo 130: Bölgedeki Arapların En Önemli Sorunu

Verilen Yanıt	f	%
Bir Fikrim Yok	203	53,7
Dil Sorunu	17	4,4
Ayrımcılık/Dışlanma	18	4,7
Birliğin Olmaması	25	6,6
Irkçılık	6	1,5
İşsizlik/Ekonomi Sorunu	40	10,5
Kimlik Sorunu	5	1,3
Eğitim Sorunu	16	4,2
Göç Sorunu	9	2,3
Diğer	39	10,3
Toplam	378	100,0

Doğu ve Güneydoğu Araplarının yaşadıkları bölgelerde "sorun" olarak görülen etmenlerin serimlenmesi için görüşülenlere "Yaşadığınız bölgedeki en önemli sorun nedir?" sorusu yöneltilmiş ve görüşülenlerin yaklaşık yarısından (%56,2) çeşitli cevaplar alınırken diğer kesimden ise herhangi bir fikir beyanı alınamamıştır (%53,8).

Böylelikle sorumuzu yanıtlayan görüşülenlerin en büyük kısmı bölgedeki en önemli sorunun işsizlik veya ekonomi sorunu (%10,7) olduğunu belirtirken, bölgede yaşayan Arapların birliğinin olmaması (%6,7 dayanışmanın olmaması, haberdar olunamama vs.), bölgede yaşanan dışlanma veya ayrımcılık (%4,8), dil sorunu (%4,6: dilin öğrenilememesi, dilin kaybolma tehlikesi vs.), eğitim sorunu (%4,2: cahillik, eğitim olanaklarının azlığı vs.), göç sorunu (%2,3: bölgedeki Arapların göç etmesi vs.), ırkçılık (%1,6) ve kimlik sorunu (%1,4) gibi cevaplar alınmıştır. Ayrıca terör, tembellik, nüfusun azalması, kıskançlık, kültür sorunu, ilerleyememe,

gelişememe, hakların tanınmaması, ayrılıkçı olaylar vs. gibi cevaplar veren %9,9'luk bir kesimden de bahsedilebilir.

Tablo 131: Türkiye Araplarının En Önemli Sorunu

Verilen Yanıt	f	%
Bir Fikrim Yok	238	62,9
Ayrımcılık/Dışlanma	15	3,9
Birlik Yok	33	8,7
Dil Sorunu	13	3,4
Eğitim Sorunu	4	1
İşsizlik/Ekonomi Sorunu	11	2,9
Kimlik Sorunu	5	1,3
Temsiliyet Sorunu	22	5,8
Diğer	37	9,7
Toplam	378	100,0

Yaşanılan bölgedeki en önemli sorun irdelendikten sonra, Doğu ve Güneydoğu Araplarına, Türkiye'deki Arapların sorunlarını nasıl algıladıklarını serimleyebilmemiz için kendilerine "Türkiye'deki Arapların en önemli sorunu nedir?" sorusu yöneltilmiş ve fikir beyan edenler (%37,1) arasında en büyük paya sahip olan "bir birliğin, beraberliğin olmayışı yahut birliği oluşturabilecek bir liderliğin olmayışı (%8,9)" cevabı alınırken, ayrıca genellikle temsiliyet sorunu (%6: temsil edilememe vs.), ayrımcılık veya dışlanma (%4), dil sorunu (%3,4: dilin öğrenilememesi, dilin kaybolması vs.), işsizlik (%3: ekonomik sorunlar vs.), kimlik sorunu (%1,4) ve eğitim sorunu (%1,1) gibi cevaplar alınmıştır.

Ayrıca bu soruda herhangi bir fikir beyan etmeyenlerin oranı oldukça yüksekken (%62,9); ırkçılık, değer görmeyiş, iletişimsizlik, nüfusun azalması, tanınamama, tembellik, asimile olunması, kültürlerinin kaybolması gibi çeşitli nadir cevaplar da alınmıştır.

Tablo 132: Dünyadaki Arapların En Önemli Sorunu

Verilen Yanıt	f	%
Bir Fikrim Yok	163	43,1
Birliğin Olmaması	99	26,1
Bencillik	13	3,4
Savaşlar/Karışıklıklar	14	3,7
Diğer	89	23,5
Toplam	378	100,0

Tablo 133'te de görüleceği üzere, görüşülenlere yöneltilen "Sizce dünyadaki Arapların en önemli sorunu nedir?" sorusuna %43,2'lik bir kesim bir fikir beyan etmezken; yüksek oranıyla (%26,5) "bir birliğin olmayışı sorunu" cevabı alınmıştır. Bu anlamda, dünya siyasetinde Arap ülkelerinin veya halklarının tek bir birlik oluşturamamış olması veya tek çatı altında birleşememiş olması araştırmamıza da yansımıştır ki görüşülenlerin neredeyse üçte birlik bir kesimi, dünyadaki Arapların en büyük sorunu olarak bir birliğin olmaması sorununu görmüştür.

Arap ülkelerinde yaşanan çatışmalar, karışıklıklar veya savaşlara bakılarak değerlendirme gerçekleştiren görüşülenlerin %3,9'luk kısmı dünya Araplarının en büyük sorunu olarak 'savaşları/karışıklıkları' görmekte, yine bir birlikteliğin oluşamamasına bağlı olarak bencilliğin var olduğunu düşünen görüşülenlerin %3,5'lik kesimi ise "bencilliği" en büyük sorun olarak görmektedir.

Genel veriler böyleyken, ayrıca görüşülenlerden fikir beyan edenlerden (%56,8) "diğer" adı altında topladığımız; çıkarların varlığı, sorunlara çözüm arayışının olmaması, dini baskı, eğitimsizlik, İslam'ı yaşayamama, liderliğin olmaması, özgürlüğün kısıtlanması, mezhepçiliğin olması ve rehavet gibi çeşitli cevaplar da alınmıştır.

SONUÇ

Samilerin dolayısıyla Sami halklar içerisinde alan Arapların, kadim bir tarihe sahip oldukları anlaşılmaktadır. Tarihin en eski metinlerine bakıldığında, Sümer kaynaklarında Samilere göndermede bulunulduğu görülmektedir. M.Ö. 3000'li yıllarda Arapların tarih sahnesinde var olduklarını söylemek mümkündür.

Arapların sadece Arap Yarımadası'nda değil, göç neticesinde bu yarımada dışındaki bölgelere de yerleştiği, eski dönemlerden beri Arap Yarımadası dışında da var oldukları bilinmektedir. Arap Yarımadası bölgesinin en eski toplulukları Sami topluluklarıdır. Arap Yarımadası Sami halkların beşiği iken, araştırmada da belirtildiği üzere çeşitli nedenlerden (göç, savaş, ticaret vs.) kaynaklı olarak süreç içerisinde bu bölge dışındaki yerlerde de aktif sosyo-politik roller üstlenmişlerdir.

Samilerin dünya medeniyetine katkıları oldukça fazladır. Bu topluluklar, imparatorluk sistemini icat etmiş, eyalet sistemini kullanıp eyaletlere merkezden yönlendirilen valiler atamışlardır. "Evren-Dünya Krallığı" kavramı ilk onlar tarafından kullanılmıştır. Bu açıdan, uluslararası yönetim sisteminin ilk kurucusu ve kullanıcısı olarak kabul görürler. Tarihte merkezi siyasal sistemin icatçıları ve ilk kullanıcıları olan Sami halklar, dönemlerinde yaşamış olan toplulukları ve kendilerinden sonra kurulmuş olan siyasi teşekkülleri bu açıdan etkilemişlerdir. Böylelikle, politik bağlılık duygusunun ortaya çıkmasında ve gelişmesinde, ayrıca daha sonra gelişmiş yönetim biçimlerinin de keşfinde büyük rol oynamışlardır.

Samilerle birlikte (özellikle Babil kralı Hammurabi döneminde), önceki dönemlere göre daha gelişkin bir hukuk anlayışı yeşermiştir. Bu daha sonra oluşturulacak olan hukuk sistemlerinin başlangıcı olarak kabul görmektedir.

Kadim Arap tarihinin geçmişini M.Ö. 3000'li yıllara kadar götürmek mümkünken, bu tarihin en parlak döneminin İslam'la birlikte başladığı söylenebilir. İslam dininin yayılmasıyla birlikte, etki edilen alan genişlemiş, tarih sahnesinde derin izler bırakılan bir geçmişe sahip olunmuştur.

İslam'ın yayılması süreci veya genişleme politikasıyla birlikte Araplaşma da yayılıp genişlemiştir. İslamiyet'in kabul edildiği bölgelerde Arab-ı Mütearribe oranı artmıştır. "Vaha" denilen küçük siyasi bir teşkilatlanmaya sahip olan bedevi Araplar, İslamiyet'in yayılmasıyla birlikte Hint Okyanusu'ndan Toroslar'a kadar, Türkistan'dan Pirene Dağları'na kadar olan bölgeye hükmeden bir İmparatorluğa sahip olmuşlardır. İslam'ın yayılma sürecinde oluşturulan ordugâh/garnizon şehirler, gelişimin, merkezi otorite tarafından takip edilmesi, yönetilmesi ve elde edilen toprakların elde tutulabilmesi için önem arz etmiş merkezler konumunda olmuştur. Yeni oluşturulan ve sosyal değişimin merkezi haline gelen garnizon/ordugâh kentlere, yaşanan bedevi Arap göçleriyle birlikte, bulunulan bölgenin hem İslamlaşması hem de Araplaşması süreci daha etkili hale gelmiştir.

İslamiyet'in yayılma sürecinin bu denli etkili olmasında, gerçekleştirilen savaşlarda galip gelinebilme durumu etki etmiş olabilir. Nitekim buna, dini bir kural olarak dinin tebliğ edilmesi, İslam ümmeti olmanın getirdiği sorumlulukla birlikte gelen sosyal kenetlenme, savaşa katılımda şehitlik veya gazilik unvanın alınmasının etkisi gibi örnekler verilebilir. İslamiyet'in yayılması sürecinin bu denli etkili olmasında ekonomik nedenler de etkili olmuş olabilir. Kurak bir coğrafi yapıya sahip olan Arap Yarımadası'nın geçimi sağlayamayacak hale gelişi ve verimli toprak arayışından kaynaklı seferlere kalkışıldığı, savaştan elde edilebilecek ganimetlerin kazanılmasının istenmesinden dolayı bedevi Arapların birlikte davrandıkları ve muazzam neticeler elde ettikleri söylenebilir. Bölgede bu denli etkili olabilecek bir yapılanmanın var olmasında, bölgenin çöllerden ve dağlık alanlardan oluşmasının etkisi vardır. Böylelikle bu bölgeye askeri güç sevkiyatının zor olması, elde edilecek ganimet veya vergi gelirlerinin bu sevkiyatın masraflarını karşılayacak meblağda olmamasından kaynaklı olarak o dönemde bulunan büyük imparatorlukların ilgisini çekmemiştir. Bu da dış ve güçlü bir müdahale görmemiş olan yapılanmanın hızla gelişimine etki etmiştir. Ayrıca İslamiyet'in yayılmasında, o dönemde var olan

Bizans ve Sasani İmparatorluklarının, kendi aralarında yaşadıkları sosyal ve dini çatışmadan dolayı oluşabilecek bir Arap tehdidine ilk etapta inanmamış olmalarının da etkisi vardır. Güçlü konumda bulunan imparatorluklar, Arap harekatlarını tehdit olarak görmemiş, ayrıca bu büyük devletlerin kendi aralarında gerçekleştirdikleri savaşların da etkisiyle zayıf duruma düşmelerinden de kaynaklı olarak, İslamlaşmaya/Araplaşmaya karşı çıkamamış, süreçle İslam İmparatorlunun ilerleyişinin durdurulması imkansızlaşmıştır.

Özetle genişleme sürecinin başlamasıyla birlikte yeni siyasi bir rejim doğmuştur. Bunun oluşmasında ise, sayıca fazla olan Arapların göç ederek Ortadoğu'daki şehirlere yerleşmeleri ve buralardaki iktisadi hayatı canlandırmış olmaları etkili olmuştur. Nitekim Arap göçleri ile birlikte çeşitli bölgelerde oluşan yerleşmeler sosyal değişimi tetiklemiş, Arap ve Arap olmayan toplulukların kaynaşıp inancın da etkisiyle yeni bir kozmopolit topluluğun oluşmasında etkili olmuştur.

Yapılan araştırma ile Arapların bir parçası olan Türkiye Araplarının; daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz bölgesinde yaşadıkları ve yaş, medeni durum, meslek koşulları ile ekonomik gelir seviyesi ve kişi başına düşen gelir itibariyle Türkiye'nin genel ortalamasına sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Dindarlığa verdikleri önem, kültürel değerler; örf, adet, gelenek ve görenekler gibi sosyal örüntüler bağlamında Türkiye bütününün öteki bileşenleri ile nispeten ortak özellikler gösteren Araplar'da akraba evliliğinin çok yaygın olmadığı tespit edilmiştir.

Türkiye Araplarının devlet tarafından verilen formel eğitime önem verdikleri ancak erkeklerin eğitim oranının ve sosyal hayata katılımının kadınlara göre daha fazla olduğu, siyaseti çok önemsedikleri, siyasi katılım oranının fazla olduğu ayrıca seçimlere katılım oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmüştür.

Türkiye Araplarının ilk öğrendikleri dil genelde Arapça olmasına rağmen günlük hayatta en çok Türkçe konuştukları, kendilerini daha çok Türk toplulukları içinde ve Türk milletinin bir parçası olarak gördükleri gözlemlenmiştir. Muhtemelen eski dönemlerde günlük hayatta daha sık konuşulan Arapçanın yerine Türkçe

geçmiştir. Bu durum Arapların kendilerini Türk Milletinin bir parçası olarak tanımladıklarını ortaya koymaktadır. Araplar Türkçenin iyi bir eğitim için etkin rolünü, kendilerinin devlet ile olan iş ve ilişkilerindeki iletişimi arttırıcı ve kolaylık sağlayıcı rolünü kabul etmişlerdir.

Türkiye Araplarının arasında aşiret üyeliğinin yaygın olduğu, bununla birlikte aşireti ile çok sıkı bir bağ içerisinde olduğunu beyan eden aşiret mensubu kişilerin de var olduğu gözlemlenmektedir.

Türkiye Araplarının çoğunluğunun İslam dinine inandığı, Şafii mezhebine bağlı olduğu, dindarlık düzeylerinin yüksek olduğu, çoğunlukla sağ ve muhafazakâr bir siyasi çizgide oldukları ve etnik olarak kendilerini Araplıktan daha çok Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olarak tanımladıkları, Arapları ve Arapçayı sevdikleri ayrıca diğer ülkelerdeki Arapların sorunlarına karşı duyarlı oldukları tespit edilmiştir.

Türkiye Araplarının etnik siyaset yapma gereği duymamakla birlikte dindar ve muhafazakâr görüşlere sahip olmalarından ötürü sağ partilere yoğun bir şekilde destek vermekte oldukları ve siyasetle ilgilendikleri görülmüştür.

KAYNAKÇA

Acar, Ö. (2010). Arap Kavramının Kökeni. *NÜSHA-Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*(31), 73-106.

Andrews, P. A. (1992). *Türkiye'de Etnik Gruplar.* İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık.

Apak, A. (2009). Emeviler Döneminde Anadolu'da Arap-Bizans Mücadelesi. *Uludag Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 18*(2), 95-122.

Apak, A. (2016). *Ana Hatlarıyla İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü.* İstanbul: Ensar Yayınları.

Bergstrasser, G. (2006). *Sami Diller Tarihi.* İstanbul: Anka Yayınları.

Bildirici, F. (1997). Azınlıklarını Saymayan Ülke. *Gazete Pazar*, 67.

Bourdieu, P. (1997). *Toplumbilim Sorunları.* İstanbul: Kesit Yayınları.

Bourdieu, P. (2006). *Pratik Nedenler.* (H. Tanrıöver, Çev.) İstanbul: Hil.

Buran, A., & ÇAK, B. Y. (2012). *Türkiye'de Diller ve Etnik Gruplar.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Bülbül, C. (2010). Amurru Göçleri ve Amurruların Önasya Tarihindeki Roller. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 29*(48), 29-49.

Bülbül, C. (2014). Aramiler. *TOD*(19), 406.

Cevad, A. (1993). *el-Mufassal fi Tarihi'l-Arab Kable'l-İslam.* Beyrut.

Çağatay, N. (1957). *İslam Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı.* Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Çay, A. H. (2010). *Her Yönüyle Kürt Dosyası.* İstanbul: İlgi Yayınları.

Çevik, A. (2009). Ortaçağ İslam Coğrafyacılarına Göre El-Cezire ve İdari Taksimatı. *Osmanlı Araştırmaları, 33*, 35-64.

Çoban, H. (2011). Arami Göçleri. *TÜBAR, 29*.

Derveze, İ. (1998). *Kuran'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı.* (M. Yolcu, Çev.) İstanbul: Ekin Yayınları.

Dündar, F. (2000). *Türkiye Nüfus Sayımlarında Azınlıklar.* İstanbul: Çiviyazıları Yayınları.

El-Kuseyri, E.-B. (2015). Diyar-ı Mudar'da Arami-Arap Varlığı. *Sayha*(1), 12-17.

Erkan, R. (2005). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Sosyal Yapısı ve Değişme Eğilimleri.* Ankara: Kalan Yayınları.

Fenton, S. (2001). *Etnisite Irkçılık, Sınıf ve Kültür.* (S. N. Şan, Çev.) İstanbul: Phoenix Yayınevi.

Galanti, A. (2004). Türkiye ve Sami Dilleri. *NÜSHA Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, 4*(15), 97-104.

Grayson, A. K. (2004). *Shalmaneser III and the Levantine States: The 'Damascus Coalition Rebellion'.* The Journal of Hebrew Scriptures.

Günaltay, Ş. (1997). *İslam öncesi Araplar ve Dinleri.* Ankara.

Hitti, P. (1980). *Siyasi ve Kültürel İslam Tarihi.* (S. Tuğ, Çev.) İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Hourani, A. (2016). *Arap Halkları Tarihi.* (Y. Alogan, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Hoyland, R. G. (2001). *Arabia and Arabs-From The Bronze Age to The Coming of Islam.* London.

Hutchinson, J., & Smith, A. (1996). *Ethnicity.* Oxford: Oxford Universty Press.

İbn Hazm, E. M. (1998). *Cemheretü Ensâbi'l-Arab.* Beyrut.

İbn Hişâm, E. M.-H. (tarih yok). *es-Sîretü'n-Nebeviyye.* Beyrut.

Keser, İ. (2016). *Nusayri Alevilik: Tarih, İnanç, Kimlik.* Adana: Karahan Kitabevi.

King, W. (1915). *History of Sumer and Akkad.* London.

Koç, İ, Toros, A, & Özsoy, A. (1992). Turkiye'nin Etnik Yapısının Anadil Sorularına Göre Analizi. *Turkish Journal of Population Studies*(14), 87-115.

Kramers, J. H. (1934). *İlmiEserler Serisi:5-İslam Medeniyeti Tarihinde Coğrafya ve Ticaret.* (Ö. Rıza, Çev.) İstanbul: Türkiye Matbaası.

Kubeysî, M. B. (1999). *Melâmih fî Fıkhi'l-Lehecâti'lArabiyyât-mine'l-Akkâdiyye.* Dimeşk.

Küçükaşçı, M. S. (2009). Samiler. *TDV İslam Ansiklopedisi, 36*, 75-76.

Lapidus, İ. M. (2005). *İslam Toplumları Tarihi Cilt 1: Hz. Muhammed'den 19. Yüzyıla.* (Y. Aktay, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Lapidus, İ. M. (2010). *İslam Toplumları Tarihi cilt 2: 19.yy'dan Günümüze.* (M. A. Y. Aktay, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Lewis, B. (2009). *Tarihte Araplar.* (H. D. Yıldız, Çev.) İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.

Lipinski, E. (2000). *The Aramaeans.* Virginia: Their Ancident History, Culture, Religion.

Mantran, R. (1981). *İslam'ın Yayılışı Tarihi (VII-XI. Yüzyıllar).* (İ. Kayaoğlu, Çev.) Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Önder, A. T. (2007). *Türkiye'nin Etnik Yapısı: Halkımızın Kökenleri ve Gerçekler.* Fark Yayınları.

Özaydın, A. (1991). İslam'dan Önce Araplar'da Sosyal ve İktisadi Hayat. *İslam Ansiklopedisi, 3*, 321-324.

Philby, B. j. (1948). *Tarih el-Arab Kabl el-Arab.* İskenderiyye.

Pınar, H. (2013). Uygarlık Tarihi. T. Sivaş (Dü.). içinde Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Sivas, H. (2013). Uygarlık Tarihi. T. Sivaş (Dü.). içinde Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Söylemez, M. M. (2001). *Bedevilikten Hadariliğe Küfe.* Ankara: Ankara Okulu Yaynları.

Susa, A. (2005). *Tarihte Araplar ve Yahudiler.* İstanbul: Selenge Yayınları.

Şener, C. (2006). *Türkiye'de Yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar.* İstanbul: Etik Yayınları.

Terzi, M. Z. (1990). *Hz. Peygamber ve Hulefâ-i Râşidin Döneminde Askeri Teşkilat.* Samsun: Sönmez Matbaası.

(2006). *Toplumsal Yapı Araştırması.* İstanbul: KONDA Araştırma Ltd. Şti.

Türkdoğan, O. (2006). *Doğu ve Güneydoğu Kabile-Aşiret Yapısı.* İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Weber, M. (2002). *Sosyoloji Yazıları.* (T. Parla, Çev.) İstanbul.

Yıldız, H. D. (1991). Arap. *İslam Ansiklopedisi, 3*, 272-276.

Zeydan, C. (1970). *İslam Medeniyeti Tarihi.* (Z. Meğamiz, Çev.) İstanbul.

İnternet Kaynakları

https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_Araplar%C4%B1

http://www.milliyet.com.tr/amerikan-vakfindan-etnik-koken-arastirmasi-gundem-1041916/
http://www.gazetevatan.com/-turkiye-nin-yuzde-20-si-kurt--------iste-etnik-koken-listesi-216353-yasam/

https://joshuaproject.net/countries_photos/TU

http://www.turkis.org.tr/OCAK-2017-ACLIK-VE-YOKSULLUK-SINIRI-d1371

http://dergipark.gov.tr/download/article-file/211085 Erişim Tarihi: 20.04.2018

http://en.yada.org.tr/pdf/c9b3f2a6d1595bde1124f6df6e830903.pdf

Rapor: VitalQuinet, La Turquied'Asie, Paris, 1892 (Almanya Tubingen Üniversitesi Araştırması)

Rapor: TNSA-1993; TNSA-2003; Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları; 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, s. 18

Rapor: KONDA, Toplumsal Yapı Araştırması, 2006, s.14,19

EKLER

EK 1: Yapılandırılmış Görüşme Formu

‘Türkiye Arapları (Muş, Bitlis, Siirt, Batman, Mardin Bölgeleri) Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme’

Görüşme yapılan kişinin: **Bölgenin Adı:** ……..

1. **Cinsiyetiniz:** Kadın ( ) Erkek ( ) **Bölgede İkamet Edilen Yer:** ……
2. **Medeni haliniz:** Evli ( ) Bekar ( ) Boşanmış ( ) Eşi vefat etmiş ( )
3. **Hane nüfusunuz:** …….
4. **Çalışma durumunuz nedir?** Çalışıyor ( ) Çalışmıyor ( )
5. **Mesleğiniz:** ……
6. **Mesleğinizi hangi sektörde yerine getiriyorsunuz?** Kamu ( ) Özel ( )
7. **İşteki statünüz?** İşçi ( ) İşveren ( ) Kendi hesabına çalışan ( ) Memur ( )
8. **Aylık hane geliriniz:** Gelirsiz ( ) 1-1000 TL ( ) 1001-2000 TL ( ) 2001-3000 TL ( ) 3001-4000 TL ( ) 4001-5000 TL ( ) 5001 TL ve üzeri ( )
9. **Kaç yaşındasınız?** 20-29 ( ) 30-39 ( ) 40-49 ( ) 50-59 ( ) 60 ve üstü ( )
10. **En son bitirdiğiniz okulun türü:** Yok ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Ortaöğretim/Lise ( ) Önlisans( ) Lisans ( ) Lisansüstü ( )
11. **Sosyal güvenceniz:** Yok ( ) GSS ( ) SSK ( ) Emekli Sandığı ( ) BAĞKUR ( ) Diğer ( ) ……
12. **Nerede doğdunuz?** Mezra ( ) Köy ( ) İlçe ( ) İl ( )
13. **Anneniz nerede doğdu?** Mezra ( ) Köy ( ) İlçe ( ) İl ( )
14. **Babanız nerede doğdu?** Mezra ( ) Köy ( ) İlçe ( ) İl ( )
15. **Anneniz nerede büyüdü?** Mezra ( ) Köy ( ) İlçe ( ) İl ( )
16. **Babanız nerede büyüdü?** Mezra ( ) Köy ( ) İlçe ( ) İl ( )
17. **Annenizin mesleği:** ……
18. **Babanızın mesleği:** ……
19. **Kazancınıza göre kendinizi hangi ekonomik düzeyde görüyorsunuz?** İyi ( ) Ortanın üstü ( ) Orta ( ) Ortanın altı ( ) Yoksul ( )
20. **Hanenizin toplam aylık geliri, toplam aylık harcamalarını karşılamaya yetiyor mu?** Hayır yetmiyor ( ) Evet yetiyor ( ) Yetiyor hatta tasarruf bile yapıyoruz ( )
21. **Hane bütçenizde açık varsa bunu genellikle hangi yolla kapatıyorsunuz?** ……
22. **Yardım alıyorsanız kimlerden ve ne tür yardım alıyorsunuz?** ……
23. **Mülkünüz var mı?** Evet ( ) Hayır ( ) Varsa kaç tane …..
24. **Hanenizde 3-21 yaşları arasındaki hane üyeleri şu anda öğrenimlerine devam ediyor mu?** Evet ( ) Hayır ( ) → Hayır ise neden?.....
25. **Seçimlere katılıyor musunuz?** Evet ( ) Hayır ( )
26. **Siyasi bir partiye üye misiniz?** Evet ( ) Hayır ( )
27. **Bir sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?** Evet ( ) Hayır ( )
28. **Evli iseniz, eşinizle aranızda akrabalık bağı var mı?** Yok ( ) Yakın derece akraba ( ) Uzak dereceden akraba ( )
29. **Kaç dil biliyorsunuz? Bildiğiniz dil/diller?** ……
30. **İlk öğrendiğiniz dil hangisidir?** …….
31. **Anadiliniz nedir?** …….
32. **Günlük hayatta en fazla kullandığınız dil hangisidir?** …….
33. **Anadilinizi nasıl öğreniyor ve öğretiyorsunuz?** ……..
34. **Annenizin bildiği dil/diller?** ……
35. **Annenizin ilk öğrendiği dil hangisidir?** …….
36. **Annenizin anadili nedir?** ……..
37. **Babanızın bildiği dil/diller?** …….
38. **Babanızın ilk öğrendiği dil hangisidir?** ……
39. **Babanızın anadili nedir?** ……..
40. **Bulunduğunuz bölgenin tarihi/geçmişi hakkınızda bilginiz var mı?** Evet ( ) Hayır ( ) Kısmen ( )
41. **Bulunduğunuz bölgede hangi topluluklar yaşamaktadır?** …….
42. **Siz, kendinizi hangi toplulukta/grupta görüyorsunuz?.....**

43. **Topluluğunuz tarihi/geçmişi hakkında bilginiz var mı?** Evet ( ) Hayır ( ) Kısmen ( )
44. **Topluluğunuzun ileri gelenleri kimlerdir?** ……
45. **Yaşadığınız bölgedeki hangi toplulukları kendinize yakın hissediyorsunuz?** ……..**Neden?** ……
46. **Bulunduğunuz bölgedeki sorunların kaynağı sizce hangi topluluktur/gruptur?** ……..…...**Neden?** ……

1. **Bulunduğunuz bölgede Arapları tanımlamak için herhangi bir lakap kullanılıyor mu? Evet ise,** ……
2. **Aşiretiniz var mı?** Evet ( ) Hayır ( )
3. **(Evet ise) Sizin, aşiretinizle hangi düzeyde ilişkiniz bulunmaktadır?** Hiç ilişkim yok ( )Biraz ilişkim var ( ) Çok sıkı bir ilişkim var ( )
4. **Siz, hangi dine inanmaktasınız?** İslam ( ) Hıristiyanlık ( ) Musevilik ( ) Yezidilik ( ) Herhangi bir dine inanmıyorum ( ) Diğer ……
5. **Siz, Müslüman iseniz mezhebiniz nedir?** Şafii ( ) Hanefi ( ) Caferi ( ) Alevi ( ) Diğer …….
6. **Sizin, dini pratikleri yerine getirme düzeyiniz ne seviyededir? (Müslüman olanlara sorulacaktır.)**

	1. Hiç 2. Çok nadir 3. Ara sıra 4. Genellikle 5. Her zaman/Düzenli		**1. Hiç 2. Çok nadir 3. Ara sıra 4. Genellikle 5. Her zaman/Düzenli**
Vakit Namazı		Bayram namazları	
Cuma namazı		Hac	
Ramazan orucu		Zekât-fitre	
Teravi namazı		Kurban	

1. **Sizin, siyasi düşünceniz nedir? (Bu seçeneklerin yanına 1,2,3.. yazılacaktır.) (ÇOKLU – DERECELİ)**
   Sosyalist ( )Sosyal demokrat ( ) Komünist ( ) Anarşist ( ) Liberal ( ) İslamcı ( ) Muhafazakâr ( ) Merkez sağ( ) Merkez sol( ) Türk milliyetçisi( ) Arap milliyetçisi( ) Herhangi bir siyasi düşüncem yok( ) Diğer ……( )
2. **Siz, kendinizi aşağıdakilerden hangisi ile tanımlarsınız? (Bu seçeneklerin yanına 1,2,3..yazılacaktır.) (ÇOKLU – DERECELİ)**
   Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ( ) Türkiyeli ( ) Türk ( ) Arap ( ) Asuri (Süryani/Arami/Nasturi) ( ) Diğer ( )
3. **Siz, kendinizi tanımlarken aşağıdakileri nasıl derecelendirirsiniz? (Bu seçeneklerin yanına 1,2,3..yazılacaktır.) (ÇOKLU – DERECELİ)**

	Derecesi				
Dinim	A ……			Hangi bölgeden olduğum	H ……
Mezhebim	B ……			Mesleğim	İ ……
Tarikatım	C ……			Cinsiyetim	J ……
Milliyetim/Etnik kimliğim	D ……			Gelir grubum	K ……
Siyasi tercihim	E ……			İkamet ettiğim mahalle	L ……
Nereli olduğum (il)	F ……			Doğduğum mahalle	M ……
Nereli olduğum (ilçe)	G ……			Aşiretim	N ……
				Ailem	O ……

		EVET	**HAYIR**	**BİR FİKRİM YOK**	**('Bir Fikrim Yok' kısmının işaretlenmesi durumunda açık uçlu soru yanıtlanmayacaktır.)**
56	**Türkiye'deki Araplar hakkında bilginiz var mı?**				**Nedir?** ……..
57	**Türkiye'deki diğer Araplara yakınlık duyuyor musunuz?**				**Neden?** ……..
58	**Türkiye dışındaki diğer Araplara yakınlık duyuyor musunuz?**				**Neden?** ……..
59	**Türkiye'deki diğer Araplardan farklı olduğunuzu düşünüyor musunuz?**				**Neden?** ……..
60	**Türkiye dışındaki diğer Araplardan farklı olduğunuzu düşünüyor musunuz?**				**Neden?** ……..
61	**Türkiye'de var olan diğer topluluklardan farklı olduğunuzu düşünüyor musunuz?**				**Neden?** ……..
62	**Sizce Arapların temsil edildiği bir sivil toplum kuruluşuna ihtiyaç var mıdır?**				**Neden?** ……..
63	**Arapları temsil eden, bildiğiniz herhangi bir sivil toplum kuruluşu var mı?**				**Evet ise,** ……..
64	**Arapların temsil edildiği bir sivil toplum kuruluşuna üye olur musunuz?**				**Neden?** ……..

65	**Sizce, Arapların temsil edildiği bir siyasi partiye ihtiyaç var mıdır?**				**Neden?** ……..
66	**Arapları temsil eden, bildiğiniz bir siyasi parti var mı?**				**Evet ise,** ……..
67	**Arapların temsil edildiği bir siyasi partiye oy verir misiniz?**				**Neden?** ……..
68	**Türkiye dışında herhangi bir ülkeyle aidiyetiniz veya bağınız var mı?**				**Evet ise, hangi ülke/ülkeler, neden?** ……
69	**Bir Arap ülkesinde yaşamak ister miydiniz?**				**Neden?** ……..
70	**Bölgenizde kullandığınız Arapçanın bir gün kaybolması ihtimali sizi kaygılandırıyor mu?**				**Neden?** ……..
71	**Türkiye'deki Arapların kullandığı Arapçanın bir gün kaybolması ihtimali sizi kaygılandırıyor mu?**				**Neden?** ……..
72	**Türkiye'de kullanılan Arapçanın resmi işlemlerde kullanılmasını ister miydiniz?**				**Neden?** ……..
73	**Arap ülkelerinde yaşanan dramatik olaylar (Ör; Suriye'deki savaş, Filistin sorunu, vs.) diğer ülkelerde yaşanan dramatik olaylara göre daha duygusal geliyor mu?**				**Neden?** ……..
74	**Yaşadığınız bölgede, Arap olmanızdan kaynaklı olarak herhangi bir sıkıntı yaşıyor musunuz?**				**Açıklama:** …….
75	**Sizce, topluluğunuz Arap olmasından kaynaklı olarak, yaşadığınız bölgede herhangi bir sıkıntıyla karşılaşmış mıdır?**				**Açıklama:** …….
76	**Yaşadığınız bölgenin dışında, Arap olmanızdan kaynaklı olarak herhangi bir sıkıntı yaşıyor musunuz?**				**Açıklama:** …….
77	**Sizce, topluluğunuz Arap olmasından kaynaklı olarak, yaşadığınız bölgenin dışında, herhangi bir sıkıntıyla karşılaşmış mıdır?**				**Açıklama:** …….
78	**Resmî kurumlarda, Arap olduğunuz için herhangi bir sorunla karşılaştığınız oldu mu?**				**Açıklama:** …….
79	**Resmî kurumlarda, topluluğunuz Arap olduğu için herhangi bir sorunla karşılaştı mı?**				**Açıklama:** …….
80	**Arap olmanızdan kaynaklı olarak, eğitim ile ilgili yaşadığınız bir sorun oldu mu?**				**Açıklama:** …….
81	**Arap olmasından kaynaklı olarak topluluğunuzun, eğitim ile ilgili yaşadığı bir sorun var mıdır?**				**Açıklama:** …….

82	**Sizce, bölgenizdeki Arapların en önemli sorunu nedir? Bu sorun nasıl çözülebilir?**	……→…….. …… …… ……
83	**Sizce, Türkiye'deki Arapların en önemli sorunu nedir? Bu sorun nasıl çözülebilir?**	……→…….. …… …… ……
84	**Sizce, dünyadaki Arapların en önemli sorunu nedir? Bu sorun nasıl çözülebilir?**	……→…….. …… …… ……